

สุพรรณกัญจนารีย์ รักอิสระ แห่งสำนักพิมพ์ ปิ่นโต พับลิชชิง ได้ถอดความคิคนทำงานบนเส้นทาง ๑๑ สาย ที่เชื่อมร้อยคนเล็ก ๆ ที่สำคัญไว้มากมาย แม้ว่าหลายคนอาจไม่ได้ถูกบันทึกไว้ ณ ที่นี้ แต่ต่างมี Growth Mindset ที่ช่วยกันหนุนเนื่องให้ชุมชนการอ่านค่อย ๆ ก่อตัวและเติบโตอย่างมีพลัง

สุดใจ พรหมเกิด

ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน



มอบความสุขทุกครั้งด้วยหนังสือ



พิมพ์ด้วย Soy Ink หมึกปลอดภัย
ไม่ใช่ระบบเคลือบปกเพื่อร่วมกันดูแลโลก

ชกรบ
Reading

Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง
ถอดปลั๊กความคิด สร้างพลังชุมชนการอ่าน



READING

ชกรบ

Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง
ถอดปลั๊กความคิด สร้างพลังชุมชนการอ่าน



แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)





ปังธง

Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง
ถอดปลั๊กความคิด สร้างพลังชุมชนการอ่าน





อ่านสร้างสุข : ปักธง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ :	มีนาคม ๒๕๖๐
จำนวนพิมพ์ :	๑,๐๐๐ เล่ม
บรรณาธิการ :	สุคใจ พรหมเกิด
บรรณาธิการประจำฉบับ :	วราเชษฐา เขียวจันทร์
เขียน – เรียบเรียง :	สุพรรณกัญจนารีย์ รักอิสระ
จัดทำข้อมูล :	โครงการติดตามและประเมินภายในแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านปี ๕๘
ออกแบบรูปเล่ม :	วราภรณ์ วงศ์อรุประเสริฐ
ออกแบบปก :	ปาจรรย์ พุทธเจริญ
พิสูจน์อักษร :	อารยา ดิรมงคลจิต
ภาพประกอบ :	อิทธิวิฑูร์ สุริยมาศย์, ปิยพนธ์ จันทร์แจ่ม
ประสานงานการผลิต :	ไครรัตน์ แขวงเมืองปักข์, นภัทร พิถีภนา
จัดพิมพ์และเผยแพร่ :	แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ดำเนินงานโดยมูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน เลขที่ ๔๒๔ หมู่บ้านเงาไม้ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๖๗ แยก ๗ ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางพลัด เขตบางบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทรศัพท์ : ๐-๒๔๒-๔๖๑๖-๗ โทรสาร : ๐-๒๔๘๑-๑๘๗๗
Email :	info@happyreading.in.th
Website :	www.happyreading.in.th
Facebook :	http://www.facebook.com/Happyreading
พิมพ์ที่ :	แปลนพรีนติ้ง จำกัด โทรศัพท์ : ๐-๒๒๗๗-๒๒๒๒





READ





อ่านสร้างสุข

สุดใจ พรหมเกิด
ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

คำชื่นชม

ยิ่งสังคมโลกก้าวเข้าสู่ยุคเลือนไหลของเทคโนโลยี ประเทศต่าง ๆ ก็เร่งสร้าง "วัฒนธรรมการอ่าน" ให้แข็งแกร่ง ด้วยตระหนักว่า การอ่าน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการกล่อมเกลากิจกรรมที่คั่งงามและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทุกช่วงวัย และเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ

สอดคล้องกับข้อเสนอของ เซอร์ไมเคิล กิเคียน มาร์มอค* ผู้อำนวยการสถาบันความเป็นธรรมด้านสุขภาพ ที่กล่าวถึงแนวทางการแก้ปัญหาด้วย **หลักปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ** (Social Determinant of Health)** ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประเด็น **การศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพ** โดยเฉพาะเพศหญิงที่มีการศึกษาที่สูงขึ้น ความเสี่ยงทางสุขภาพก็จะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เช่น อัตราการตายของทารกมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของมารดา ประเทศที่มารดาไม่ได้รับการศึกษา อัตราการตายของทารกก็จะสูง เป็นต้น รวมถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กช่วงปฐมวัยและการศึกษาทุกระดับเป็นหัวใจของการทำงานที่ลดความไม่เท่าเทียมทางสุขภาพ แนวทางนี้ได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางในทวีปยุโรป ต่อมาองค์การอนามัยโลกก็ได้นำไปวางแผนกลยุทธ์เป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีผลต่อแนวทางปฏิบัติด้านสุขภาพทั่วโลก

แนวทางนี้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในการหนุนเสริมให้เกิดกลไกส่งเสริมการอ่านในระดับชุมชนท้องถิ่นที่ต้องทำงานเชิงรุกท่ามกลางการขาดแคลนทรัพยากรแทบทุกด้าน เพื่อให้การอ่านเข้าถึงเด็กและครอบครัวได้รวดเร็วที่สุด

หลายปีที่ผ่านมา ๑๑ พื้นที่ทั่วโลกจากภาคประชาสังคมนี้ได้แสดงผลให้เป็นที่ประจักษ์ว่า การสร้างวัฒนธรรมการอ่าน ทั้งระดับปัจเจกชุมชน รวมถึงการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย แม้จะเป็น เรื่องใหม่และอาจไม่ใช่วิถีปฏิบัติในสังคมไทย แต่เชื่อว่าเกิดขึ้นไม่ได้ คนตัวเล็ก ๆ ที่มีหัวใจ ห่วงใยเพื่อนมนุษย์ได้อาศัย "ทุนเดิม" และศักยภาพของตัวเองที่แข็งแกร่งมาถักถอ เชิญชวน เครือข่ายต่าง ๆ ให้มาร่วมลงแรง ลงทุน และทุ่มเทเวลาเพื่อพิสูจน์สิ่งที่เชื่อให้ปรากฏ

ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ๆ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้แวดล้อมเด็ก และ เครือข่ายร่วมทางคือน้ำทิพย์ที่ชโลมจิตใจให้ชุ่มชื้น เอมอím เดิมพลังให้ก้าวต่ออย่างมุ่งมั่น ทั้งความทศทั้อไว้ข้างหลัง

หนังสือ *ปักธง Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง ถอดพลังความคิด สร้างพลังชุมชนการ อ่าน ได้เปิดใจ เปิดความคิด เปิดกลวิธีที่คนตัวเล็ก ๆ คนธรรมดาสามัญได้ลงมือทำตามความ คาดหวัง และฟันฝ่าอุปสรรค ทำหายความยากลำบากได้อย่างน่าศึกษาอิ่ง*

ความคิดที่ถอดมาอย่างเข้มข้นบนเส้นทาง ๑๑ สาย เกาะเกี่ยวคนสำคัญ ๆ ไว้มากมาย แม้ว่าหลายคนอาจไม่ได้ถูกบันทึกไว้ ณ ที่นี้ แต่ต่างมี Growth Mindset ที่ช่วยกันหนุนเนื่องให้ ชุมชนการอ่านค่อย ๆ ก่อตัวและเติบโตอย่างมีพลัง

ขอขอบคุณ คุณสุพรรณกัญจนารีย์ รักรัอิสระ คุณวรเชษฐ เขียวจันทร์ คุณไตรรัตน์ แขวงเมืองปักษ์ และคณะในการถอดต้นทุนความคิดและกลวิธีทำงานที่สำคัญในครั้งนั้

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ได้สนับสนุนทั้งทุน การทำงานและทอดระยะเวลายาวนานเพื่อให้ดอกผลของการขับเคลื่อนงานในประเด็นนี้ได้ ผลิบาน งคงาม

วาดหวังไว้ว่า แขนงสำคัญ ๆ จากทุกภูมิภาคจะได้มีโอกาสสานพลังความร่วมมือให้ **ศูนย์ประสานงาน สร้างเสริมสุขภาพเพื่อชุมชนท้องถิ่นด้วยวัฒนธรรมการอ่าน** เป็นจุดจัดการ การขยายผล ปูพรมความรู้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และร่วมสร้างวิถีสุขภาพะทั่วถิ่นไทย

สุคใจ พรหมเกิด

ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

* เซอร์ไมเคิล กิเดียน มาร์มอค ได้รับพระราชทานรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล ครั้งที่ ๒๔ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการสถาบันความเป็นธรรมด้านสุขภาพและศาสตราจารย์ระดับชาติ สาขาวิชา ภาควิชาาระบาด วิทยาและสาธารณสุข ยูนิเวอร์ซิตีคอลลิจลอนดอน มหาวิทยาลัยลอนดอน สหราชอาณาจักร และนายกแพทยสมาคม โลก เป็นผู้มีส่วนงานสำคัญด้านการศึกษาวิจัยทางระบาดวิทยาอย่างเป็นระบบมานานกว่า ๓๕ ปี โดยเน้นบทบาทของ เชื้อชาติ วิถีการดำเนินชีวิต เศรษฐฐานะ ความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อ สุขภาวะ ความมีอายุยืนยาว และโอกาสการเกิดโรคของประชากรในหลายประเทศทั่วโลก มากกว่าการบริการทางสุขภาพ

** ปัจจุบัน ๒ ใน ๓ ของโรคที่เกิดขึ้นล้วนมาจากปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เซอร์มาร์มอคจึงเสนอ แนวคิดสำคัญของหลักปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพ เพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาสุขภาพด้วยปัจจัยทางสังคม (เช่น เชื้อชาติ การศึกษา วิถีการดำเนินชีวิต เศรษฐฐานะ สภาพแวดล้อม) ในการลดความไม่เท่าเทียมทางสุขภาพ ๓ มาตรการสำคัญ ได้แก่ ๑) การทำงานเชิงรุกในทุกช่วงวัย (Life course approach) ตั้งแต่การเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัย การศึกษาในทุกระดับ การใช้ชีวิต การทำงาน และการเป็นผู้สูงวัย ๒) การแก้ปัญหาการกระจายทรัพยากร อย่างไม่เท่าเทียม ได้แก่ การกระจายอำนาจ การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ๓) การประเมินและทำความเข้าใจต่อปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา ขยายองค์ความรู้ และพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง



วราเชษฐ เขียวจันทร์
บรรณาธิการบริหาร สำนักพิมพ์ป๊อปโต พับลิชชิ่ง

คำนำ

หนังสือ **ปักธง Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง ถอดพลังความคิด สร้างพลัง ชุมชนการอ่าน** ทำหน้าที่สื่อสารเรื่องราวและกรอบความคิดของ**นักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน จาก ๑๑ องค์กรภาคีเครือข่ายร่วมสร้างวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน ผู้ศรัทธาในพลังแห่งการอ่าน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง** เป็นหนึ่งในผลลัพธ์ของโครงการติดตามและประเมินผลภายในแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ประจำปี ๒๕๕๘ โดยการสนับสนุนของ**สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)** ด้วยแนวคิดการประเมิน ๒ ด้าน คือ **การประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation หรือ DE) และการประเมินผลเพื่อเสริมพลัง (Empowerment Evaluation หรือ EE)**

การประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation หรือ DE) ดำเนินงานในรูปแบบการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน ตามกระบวนการค้นคว้าใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้จากการประเมิน เพื่อนำไปขับเคลื่อนงานพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการทำความเข้าใจกับความซับซ้อนทางบริบทในระบบต่าง ๆ พร้อมทั้งค้นหาปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อผลลัพธ์ของแผนงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน กระบวนการติดตามประเมินตามแนวคิด DE จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ใน "การคิดเชิงสังเคราะห์" มองหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบผลกระทบ (ปฏิสัมพันธ์) ที่มี (หรืออาจมี) ต่อกันในการขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในบริบทของแผนงานฯ การอ่าน ร่วมกับภาคีเครือข่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีกลไกการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่อันแตกต่างตามบริบท

การประเมินผลเพื่อการเสริมพลัง (Empowerment Evaluation หรือ EE) ดำเนินงานในรูปแบบการใช้สื่อหนังสือถอดบทเรียนกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ผ่านประสบการณ์ทำงานพัฒนาสังคมของบุคคลสำคัญในการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านจาก ๑๑ พื้นที่ภาคีเครือข่ายต้นแบบ อันเป็นบทบาทหนึ่งของการประเมินผลเพื่อสนับสนุนการทำงานขับเคลื่อนการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน อันสามารถขยายผลลัพธ์ต่อเพื่อสื่อสารกับสังคม

ส่วนวิธียุทธศาสตร์ของการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลแม้จะใช้วิธีการวิจัยที่มีอยู่ทั่วไป เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม แต่สาระสำคัญที่คำนึงถึงคือการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน และการคำนึงถึงความซับซ้อนสุดท้าย คือการสื่อสารผลของการประเมินจะอยู่บนพื้นฐานของการนำผลที่ได้ป้อนกลับไปสู่การพัฒนาซึ่งเป็นวงจรตลอดกระบวนการประเมิน (KM & Feedback loops) ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์และทำความเข้าใจความซับซ้อนของบริบทและองค์ประกอบต่าง ๆ ในโครงการ ด้วยปฏิสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องระหว่างทีมดำเนินการกับทีมผู้ประเมิน

โดยทีมคณะทำงานแผนงานฯ และคณะทำงานโครงการภาคีในพื้นที่ (Developer) ทำงานไปตาม Intervention ที่กำหนดไว้แล้ว ส่วนทีมผู้ประเมิน (Evaluator) นั้นทำงานไปตามตัวชี้วัดของโครงการติดตามและประเมินผลผ่านตัวชี้วัดทั้งในระดับปัจเจก (Individual) เช่น บุคคล พ่อ แม่ ลูก ครอบครัว แกนนำส่งเสริมการอ่าน ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูในโรงเรียน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและลคปัจจัยเสี่ยงอย่างไร และตัวชี้วัดตัวที่สองคือการบริหารจัดการโครงการฯ และองค์กร (Organizational System)

ด้านการเชื่อมประสานกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ การขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย รวมทั้งตัวชี้วัดที่สามคือ การให้คุณค่าทางสังคม (Societal Values) คือการค้นหาวัฒนธรรมทางสังคม ที่สร้างเสริมสิ่งแวดล้อมให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัดได้ เมื่อทีมผู้ประเมินลงพื้นที่จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในการพัฒนาให้เกิดการคืนข้อมูลนำไปสู่การพัฒนาโครงการฯ เพื่อให้ไปตรงตามเป้าหมายมากขึ้น



รูปที่ ๑ Level of Developmental Evaluation Inquiry

ส่วนหนึ่งของผลงานประเมินสื่อหนังสือเล่มนี้ เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งของการนำมาใช้เพื่อการประเมินผล เพราะนำไปสู่การตอบโจทย์ของยุทธศาสตร์หลักของแผนงานฯ การอ่านเนื่องจากการประเมินในรูปแบบดังกล่าวนี้นำไปสู่กระบวนการสื่อสารกับสังคม รวมทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการเสริมพลัง หรือ Empowerment ให้กับภาคีเครือข่ายที่ร่วมขับเคลื่อนงานทั้ง

๑๑ พื้นที่ต้นแบบ ทั้งในระดับคณะทำงานหลัก คณะทำงานร่วม และเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่ กระบวนการเก็บข้อมูลรอบความคิดของคนทำงานหลัก ๆ ของ ๑๑ พื้นที่ เพื่อถ่ายทอดใน "หนังสือ **ปักธง Growth Mindset : ๑๑ เส้นทาง ถอดพลังความคิด สร้างพลัง ชุมชนการอ่าน**" ดำเนินงานผ่านการลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก สังเกตการณ์ และเปิดวงสัมมนาถอดบทเรียนการทำงานกับบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

กล่าวคือ **การประเมินผลเพื่อการเสริมพลัง** หรือ **EE** ไม่ได้มองแค่ภาพมิดเดียวที่ทำให้บุคคลสำคัญในการทำงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ได้รับผลประโยชน์สามารถเห็นคุณค่าในผลการดำเนินงานของตนเองเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ค้นหากรอบความคิดเติบโตที่สร้างผลลัพธ์ความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน อันสามารถเป็นบทเรียนและแรงบันดาลใจสำหรับคนทำงานพัฒนาสังคมทุกประเด็นในสังคม ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบงานเขียนเพื่อการนำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือเล่มที่สร้างคุณค่าต่อการทำงานขับเคลื่อนส่งเสริมการอ่านหรือสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และการทำงานพัฒนาสังคมในประเด็นอื่น ๆ สืบเนื่องไปได้ด้วยเช่นกัน

กรอบความคิดเติบโตของคนทำงานจาก ๑๑ องค์กรภาคีเครือข่ายร่วมสร้างวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนต้นแบบที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ล้วนเป็นกำลังสำคัญที่ผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนตามเป้าหมายที่มุ่งสร้างสังคมแห่งปัญญาที่นำสู่สังคมสุขภาวะร่วมกัน สอดคล้องกับปรัชญา "อ่านสร้างสุขเพื่อวิถีสุขภาวะ" ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

วราเชษฐ เตียวจันทร์

บรรณาธิการบริหาร สำนักพิมพ์ปิ่นโต พับลิชชิง





คำชื่นชม คำนำ

บทที่ ๑ บทนำ

Growth Mindset : นักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

๑๖

๑๗

บทที่ ๒ พื้นที่ภาคใต้

ตั้งคำถามสู่การเปลี่ยนแปลง : ป๊อบ ระเบิดใจ

โอกาสสร้างคน คนสร้างโอกาส : ชมพู่ ลูกเหริยง ยะลา

๒๘

๓๐

๕๘

บทที่ ๓ พื้นที่ภาคอีสาน

เชื่อกัน ลงมือทำ วางใจ : เปเล่ ไทเลย

ส่งต่อโอกาส สื่อสารความรู้ : "หัวหน้าพงษ์" กุฉินารายณ์

ด้วยศรัทธาแห่งการทำดี : มีนา-จันทร์เพ็ญ

รักการอ่าน เริ่มจากฐานครอบครัว : อู๋-สุรินทร์

๔๒

๘๔

๑๑๐

๑๓๔

๑๖๑



บทที่ ๔ พื้นที่ภาคเหนือ

เราเชื่อว่าทุกคนเปลี่ยนได้ : ปุ๋ย มะขามป้อม-เสียงคาว

ขอทำงานที่ได้ช่วยคน : ฝน เชียงใหม่อ่าน

หัวใจ ชุมชน คนพัฒนา : หล้า เพียงพอดี

ฉันคือนักพัฒนาสังคม : อ้อม สำนักข่าวเด็กฯ พะเยา

สังคมแห่งการเรียนรู้ : ครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง

๑๘๒

๑๘๔

๒๑๑

๒๓๖

๒๕๕

๒๘๓

บทที่ ๕ บทสรุป

Growth Mindset สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

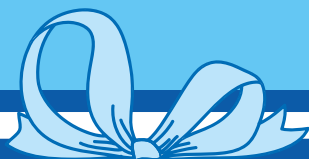
๓๐๙

๓๑๐



บทที่ ๑

บทนำ



Growth Mindset : บักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

"การอ่านคือความเข้าใจตัวเอง วัฒนธรรมการอ่านคือการเรียนรู้ เป็นการอ่านจิตวิญญาณของผู้คน วัฒนธรรมการอ่านไม่ใช่แค่เรื่องหนังสือ แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ หนังสือเป็นหนึ่งในเครื่องมือส่งเสริมให้อ่านมากขึ้น ทุกวันนี้การอ่านของเด็ก ๆ ไม่ใช่แค่อ่านหนังสืออย่างเดียวแล้ว เด็ก ๆ อ่านโลก อ่านสิ่งแวดล้อม อ่านคน อ่านครู อ่านเพื่อน อ่านสังคม อ่านสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในระดับชาติ ต้องผลักดันตรงสุขภาวะมากกว่าโฟกัสไปแค่หนังสือ"

วรรณพร เพชรประดับ ผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา กล่าวถึงวัฒนธรรมการอ่านในทัศนะจากบทบาทผู้นำของ ๑ ในองค์กรแกนนำภาคีเครือข่ายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย ที่มุ่งทำงานขับเคลื่อนการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเป็นพื้นที่ต้นแบบ ภายใต้การสนับสนุนของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)



๑๑ องค์กรภาคีเครือข่ายร่วมสร้างวัฒนธรรมการอ่านในพื้นที่ต้นแบบ

- ศูนย์พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ครอบครัวตำบลเหล่าใหญ่
อำเภอภูหินรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
- มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน จังหวัดสุรินทร์
- สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์
- กลุ่มเพียงพอดี ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
- เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
- มูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อมเชียงใหม่) อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา
- ศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง
- สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ จังหวัดยะลา
- กลุ่มระบัดใบ จังหวัดระนอง
- สถาบันไทเลยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย



๑๑ พื้นที่ต้นแบบสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ดำเนินงานโดยกลุ่มคนภาคประชาสังคม ซึ่งทำงานขับเคลื่อนพัฒนาสังคมประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่มาก่อนเชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่าย ส่งเสริมการอ่าน มีเป้าหมายการทำงานเพื่อผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน สร้างสังคมแห่งปัญญาที่นำสู่สังคมสุขภาวะร่วมกัน สอดคล้องกับปรัชญา "อ่านสร้างสุขเพื่อวิถีสุขภาวะ" ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งดำเนินงานภายใต้กลุ่มแผนงานระบบ สื่อสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ สำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาวะ (สำนัก ๕) ในแผนระบบสื่อและ

วิถีสุขภาวะทางปัญญา (แผน ๑๐) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อให้ประชาชนทุกคนในประเทศไทยเข้าถึงระบบอ่านเพื่อการมีวิถีสุขภาวะ

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ร่วมดำเนินงานกับองค์กรภาคีเครือข่าย



เนื่องด้วยการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญของการนำไปสู่พฤติกรรมเชิงบวกด้านสุขภาวะ เป็นการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาที่สอดคล้องกับพันธกิจหลักของ สสส. และสอดคล้องกับนโยบายของประเทศที่ได้ประกาศให้การส่งเสริมการอ่านเป็น “วาระแห่งชาติ” (๕ สิงหาคม ๒๕๕๒) ดังนั้นแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านจึงมีพันธกิจในการเชื่อมประสานกลไก นโยบาย และปัจจัยการขยายผล ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการสร้างเสริมพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่านให้เข้าถึงเด็กในครอบครัว เด็กในโรงเรียน โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงหนังสือ สื่ออ่าน และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านยุทธศาสตร์ต่าง ๆ และเครือข่ายจำนวนมาก

มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบอ่านอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมถึงกลุ่มเด็กพิเศษต่าง ๆ เช่น เด็กด้อยโอกาส เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ ฯลฯ ตลอดจนขยายช่องทางให้สื่ออ่านได้แพร่หลายเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวาง รวมทั้งเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการอ่านเพื่อเด็ก เยาวชน ครอบครัว และกลุ่มเด็กพิเศษ ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาระบบ กลไก นโยบายสาธารณะ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ที่นำไปสู่การสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน

ท้องถิ่น ผ่าน ๑๑ องค์กรภาคีเครือข่ายพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งล้วนแต่เป็นองค์กรทำงานเพื่อพัฒนาสังคมที่มีต้นทุนทางการทำงานสูง ทั้งในด้านองค์ความรู้ บุคลากร และสัมพันธภาพในชุมชน มีคนทำงานที่มีศักยภาพขับเคลื่อนประเด็นพัฒนาอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานาน มีเครือข่ายความสัมพันธ์ในพื้นที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีผลงานด้านพัฒนาชุมชนหลากหลายประเด็นเป็นที่ประจักษ์

“สุดใจ พรหมเกิด” ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน กล่าวถึงบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในการขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์ของแผนงานฯ ไว้ว่า แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มพื้นที่ปฏิบัติการ และกลุ่มพื้นที่เชิงกลไกและโครงสร้าง

กลุ่มพื้นที่ปฏิบัติการ คือ องค์กรภาคีเครือข่าย ๑๑ พื้นที่ต้นแบบ ซึ่งได้รับทุนตรงจาก สสส. เพื่อขับเคลื่อนนำร่องการส่งเสริมการอ่านในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัดตามบริบทของพื้นที่ โดยมีแผนงานฯ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ สร้างการมีส่วนร่วมในระดับประเทศ ทั้งการพัฒนาระบบหนังสือและสื่อการอ่าน รวมทั้งหาแนวทางพัฒนาระบบการสื่อสารกับสังคม เคลื่อนไปพร้อมกันกับการทำงานของทั้ง ๑๑ พื้นที่ต้นแบบ

ส่วนกลุ่มพื้นที่เชิงกลไกและโครงสร้างเป็นการทำงานทางความคิดกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (สศท.) สำนักงานวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร และ สำนักงาน กศน. จังหวัด เครือข่ายร่วมขับเคลื่อนนครแห่งการอ่าน เช่น จังหวัดกระบี่ อุบลราชธานี ขอนแก่น ลำปาง เชียงราย ฯลฯ

หัวใจสำคัญของกรอบความคิด (Mindset) สำหรับคนทำงานเพื่อพัฒนาทุกประเด็นในสังคม คือ กรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งเชื่อมั่นแบบไม่มีเงื่อนไขว่า คนทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพได้ หลายคนเริ่มต้นด้วยการพัฒนาตัวเอง ครอบครัวยุติธรรมก่อนจะขยายไปยังคนในชุมชน ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ ไปยังระดับประเทศชาติ

คนทำงานจาก ๑๑ องค์กรภาคีเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน ต่างขับเคลื่อนงานตรงหน้าอย่างเต็มไปด้วยพลังแห่งจินตนาการ ควบคู่ไปกับการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่และทรัพยากรต่าง ๆ ที่สามารถจัดสรรได้ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้แก่ผู้คนในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งไม่ว่าสถานการณ์หน้างานจะยากหรือง่ายอย่างไร พวกเขาคนทำงานยังเลือกคิดอย่างมีความสุขกับการลงมือทำสิ่งที่อยู่ตรงหน้าตามกรอบความคิด (Mindset) ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม หรือประสบการณ์ที่คนสั่งสมมาแต่เก่าก่อน บนพื้นฐานความคิดที่ตรงกันว่าทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ที่ส่งผลให้การทำงานของทุกพื้นที่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้



Mindset (กรอบความคิด) หมายถึง ความเชื่อหรือวิธีคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ทักษะคิดในการมองโลก

Carol Dweck ศาสตราจารย์ภาควิชาจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Stanford คือผู้คิดค้นคำศัพท์ "Growth Mindset" โดยแยกประเภทของ Mindset เป็น ๒ แบบ คือ Fixed Mindset และ Growth Mindset

Fixed Mindset (กรอบความคิดตายตัว) หมายถึง ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพและเปลี่ยนแปลงตนเองไปจากที่เป็นอยู่เดิมได้

Growth Mindset (กรอบความคิดเติบโต) หมายถึง ความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยการพยายามลงมือทำอย่างต่อเนื่อง

สิ่งสำคัญ คือ กรอบความคิด (Mindset) สามารถเปลี่ยนแปลงได้

ผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนงานขององค์กรภาคีเครือข่ายทั้ง ๑๑ แห่งของพื้นที่ต้นแบบก่อให้เกิด "กองทุนสวัสดิการหนังสือและการอ่าน" ตามบริบทของชุมชนท้องถิ่น เช่น สวัสดิการหนังสือสำหรับเด็ก ๐-๓ ปี ธนาคารหนังสือ (Book Bank) เพื่อเด็กและครอบครัว ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน รวมถึงการเกิดเทศบัญญัติและงบประมาณส่งเสริมการอ่านในหลาย ๆ หน่วยงานท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบล (ทต.) หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

มีการทำงานร่วมกับภาคีในพื้นที่ เชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนงานร่วมกัน เป็นองค์การพหุ เช่น ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรภาคธุรกิจ องค์กรภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานและกลไกสาธารณสุข สื่อมวลชน ท้องถิ่น รวมถึงเด็กปฐมวัยในครอบครัว เด็กวัยเรียนในชุมชน เด็กค้อยโอกาส เด็กที่มีความต้องการพิเศษในพื้นที่เปราะบางทางสังคม และพื้นที่พิเศษ เช่น ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ฯลฯ

รวมทั้งเกิดความเคลื่อนไหวของงาน ด้านการรณรงค์สื่อสารสังคมหลากหลาย รูปแบบ เช่น มหกรรมหนังสือเล่มละบาท ขบวนการปั่น ปั่น ปัญญา ที่รณรงค์ทั้งการอ่านและปั่นสุขด้วยการ ลด ละ เลิกเหล้า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านสัญจรทั้งในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) และชุมชน รวมไปถึง การสนับสนุนให้ก่อเกิดกระแสวัฒนธรรม การอ่านในระดับจังหวัด ขยับขยายเป็น

"นครแห่งการอ่าน" ทั้งในรูปแบบนโยบาย และความสนใจที่รับรู้ของชุมชนท้องถิ่น ผ่าน หลากหลายช่องทาง เช่น แคนนำส่งเสริม การอ่าน เครื่องมือส่งเสริมการอ่าน หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการอ่าน และ นโยบายส่งเสริมการอ่านในชุมชน

สามารถติดตามผลการดำเนินงาน ของทั้ง ๑๑ พื้นที่ต้นแบบได้จาก www.happyreading.in.th เว็บไซต์ของแผนงาน สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งมีข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวการทำงานสร้าง เสริมการอ่านครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในระดับ ชุมชน ตำบล อำเภอ และระดับประเทศ

ความสำเร็จของพื้นที่ต้นแบบทุกแห่ง เกิดจากความร่วมมือของคณะทำงาน จิตอาสา เครือข่าย รวมทั้ง แต่ละองค์กรยังมีบุคคล สำคัญเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนงาน บางคน ทำหน้าที่เป็นผู้นำการก้าวสู่



เป้าหมายที่ตั้งไว้ของโครงการ บางคนเชื่อมประสานทุกฝั่งฝ่ายของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และอีกหลายหน้าที่รับผิดชอบด้วยบทบาทนักพัฒนาสังคมภาคประชาชนภายใต้หมวกนักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

หลายคนนับเคลื่อนงานท่ามกลางความท้าทายจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการตัดขาดจากงานหลักของกลุ่มเป้าหมาย งบประมาณ หนังสือ สื่ออ่าน ระยะเวลา ดำเนินงาน องค์กรความรู้ การเปลี่ยนผู้บริหารหน่วยงานในพื้นที่ การไม่ให้ความร่วมมือของเครือข่าย เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคนโยบาย และภาคเอกชน สถานการณ์การเมือง เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ หรือแม้แต่พื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่บนคอยสูงและเป็นถิ่นทุรกันดาร รวมไปถึงความมั่นคงเรื่องรายได้ค่าตอบแทนคนทำงานที่ไม่พอเพียง ซึ่งเป็นข้อจำกัดของหลาย ๆ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรจากการทำงาน

แต่พวกเขาคนทำงานจาก ๑๑ พื้นที่ต้นแบบก็ไม่คิดทอดยหรือหยุดก่อสร้างงาน ทุกคนยังคงมีความคิดมองหาช่องทางใหม่ๆ เพื่อเดินไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเห็นผลสำเร็จจากความทุ่มเทเอาใจใส่ของคนทำงานจากทุกพื้นที่ต้นแบบ





ดังนั้น นอกจากการนำเสนอผลงานความสำเร็จประจำปีของการพัฒนาโครงการที่นำเสนออยู่ในเว็บไซต์ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านแล้ว การได้ฉายภาพวิถีคิดและรูปแบบการขับเคลื่อนงานตามบริบทพื้นที่ของคนที่ทำงานพัฒนาสังคมกลุ่มหนึ่งที่หยิบจับงานขับเคลื่อนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของผู้คนและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการตอบโจทย์การสร้างสังคมแห่งปัญญาที่นำสู่สังคมสุขภาวะร่วมกัน ภายใต้ปรัชญา "อ่านสร้างสุขเพื่อวิถีสุขภาวะ"

หนังสือเล่มนี้จึงทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิหลังที่มาของกรอบความคิดเติบโต หรือ Growth Mindset ซึ่งเป็นประสบการณ์ทำงานพัฒนาสังคมของบุคคลสำคัญในการทำงาน ๑๑ พื้นที่ต้นแบบซึ่งมีความหลากหลายของปัจจัยแวดล้อมด้านต่าง ๆ เช่น บุคคล งบประมาณ สถานการณ์

ภูมิภาคประเทศ ซึ่งเป็นชุดประสบการณ์ที่มีคุณประโยชน์และเอื้อต่อความเข้าใจสถานการณ์
กรอบความคิด การตัดสินใจลงมือพัฒนางานเพื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับบุคลากรที่
เกี่ยวข้องและสนใจการทำงานด้านพัฒนาชุมชนและสังคมทุกประเด็น รวมถึงคนทำงานพัฒนา
จากทุกภาคส่วนทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรพัฒนาของภาครัฐ

พวกเขาทุกคนที่ถูกฉายภาพเรื่องราวดี ๆ อยู่ในหนังสือเล่มนี้ล้วนศรัทธาในพลังแห่งการอ่าน

พวกเขาทุกคนเชื่อว่าการอ่านสร้างการเปลี่ยนแปลงได้จริง

พวกเขาทุกคนเชื่อว่าหนังสือและสื่อส่งเสริมการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริม
วัฒนธรรมการอ่าน

ครั้งนี้กรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) และประสบการณ์งานพัฒนาสังคมของ
นักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ได้ปรากฏเป็น "หนังสือและสื่ออ่าน" เครื่องมือสำคัญซึ่งเป็น
ส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมแห่งปัญญาที่นำสู่สังคมสุขภาวะร่วมกัน



การอ่าน เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเพลิดเพลิน ความสุข การแสวงหาความรู้ ปมเพาะอุดมคติ สามารถเปลี่ยนแปลงความคิด พฤติกรรม และวิถีการดำรงชีวิต

ปฐมวัยของเด็ก (๐-๖ ปี) เป็นช่วงพื้นฐานสำคัญที่สุดของชีวิต มีการสัมผัส รับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะโครงสร้างต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสมองกำลังพัฒนาสูงสุดถึง ๘๐% หากมีการสร้างเสริมพัฒนาการและสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นที่ดีก็จะสามารถสร้างคนดีที่สร้างสรรค์สังคมเป็นสุขได้

การอ่าน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมองของวัยเด็ก สร้างความเพลิดเพลิน สามารถปลูกฝัง สร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวัยเด็กและเยาวชน และการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในวัยผู้ใหญ่

การสร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมและสังคมการอ่าน จึงเป็นฐานทางภูมิปัญญาทั้งภายในและภายนอก อันสำคัญที่จะนำมาสู่การสร้างสังคมสุขภาวะที่ยั่งยืน

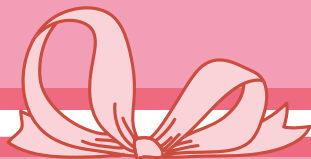
ที่มา : แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน





บทที่ ๒

พื้นที่ภาคใต้





อ่านสร้างสุข

สุพจน์ องค์กรบรรณกิจ

ตั้งคำถาม สู่การเปลี่ยนแปลง : 'ปิอบ ระดับโบ'

หนังสือเปลี่ยนพฤติกรรมได้จริงหรือ ?
หนังสือสร้างพัฒนาการได้จริงหรือ ?

"ผมเป็นคนคือ ไม่ค่อยทำอะไรตามที่ใครบอก
ง่าย ๆ"

เขาพูดประโยคนี้น้อยครั้งเวลาพูดคุยถึงการ
ทำงานขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน
ไม่ว่าประโยคนี้อาจจะพูดขึ้นมาด้วยความรู้สึกใด แต่คนรับฟัง
ที่รู้จักและเคยร่วมงานกับเขาม่าบ้าง ต่างต้องอมยิ้ม
หรือแม้แต่ปล่อยเสียงหัวเราะออกมาเรื่อยไป

อาจเพราะเห็นด้วยกับประโยคดังกล่าว หรืออาจ



ด้วยชื่นชอบในความเข้าใจตัวเองดียิ่งของเขา

ปัจจุบันเจ้าของประโยคดังกล่าวทำงานพัฒนาสังคมภาคประชาชนในจังหวัดระนอง รับผิดชอบสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนแหล่งต่าง ๆ เขามีหลักสูตรอบรมเด็ก ๆ และคุณครูเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ๆ เป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็ก ๆ ได้ใช้ชีวิตในสังคมยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว รวบรวมการเดินทางของเขิมวินาที

เขาทำงานพัฒนาสังคมมาตั้งแต่ยังสวมหมวกนักศึกษามหาวิทยาลัย นับตัวเลขมาถึงปัจจุบันเกิน ๒๐ ปี

"ผมเรียนโฆษณาประชาสัมพันธ์ อยู่รามคำแหง ช่วงปี ๒ ปี ๓ ได้เจอกลุ่มละคร มะขามป้อม เห็นว่าเขาทำงานมันน่าสนใจ ก็กระโดดเข้าไปขอเป็นอาสาสมัคร"

ตั้งแต่วันนั้นเขาเดินสายเรียนรู้ลงมือทำงานเพื่อพัฒนาสังคมกับอีกหลายองค์กร

หลายพื้นที่ กระทั่งเมื่อ ๑๕ ปีก่อน เขาได้ตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตอยู่ที่นี้ จังหวัดระนอง ภายใต้หมวกนักพัฒนาสังคมภาคประชาชน เช่นเดิม ช่วงแรกยังอยู่ในสถานะคนต่างถิ่น ก้าวมาเป็นคนพักอาศัย เป็นคนแปลกหน้าของคนนอกหมู่บ้าน ไม่มีคนรู้ว่าเขาคือใคร มุ่งหมายมาทำอะไรที่จังหวัดระนอง

แต่วันนี้ จากคนแปลกหน้าเมื่อ ๑๕ ปีก่อน เด็กเล็ก ๆ ในเมืองระนองมากมายเรียกเขาว่า "ลุงป๊อบ"

"ลุงป๊อบ" ทำหน้าที่สร้างคน ส่งต่อองค์ความรู้ พัฒนาศักยภาพครู เจ้าหน้าที่ทำงานสาธารณสุข เกี่ยวกับการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กเล็กด้วยการอ่าน ทั้งในเขตจังหวัดระนองและพื้นที่อื่น ๆ ต่างภูมิภาค

"ลุงป๊อบ" ทำหน้าที่สร้างสรรค์พื้นที่แห่งการอ่านให้ขยายผล เติบโตตามมุมต่าง ๆ ใน ๕ อำเภอของจังหวัดระนอง ก่อให้เกิด **หนังสือเดินสาย** สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ หมุนเวียนไปยังชุมชน พร้อมกับเกิดการ



แลกเปลี่ยนความรู้ ความสนุกสนานในกลุ่มประชาชน

"ลุงป๊อบ" ทำหน้าที่สร้างสรรค์หลักสูตรพร้อมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ทักษะชีวิตสำหรับเติบโตอย่างสนุกสนาน แจ่มแจ้งพร้อม ๆ กันทั้งกายและใจ

โดยเฉพาะช่วงเกือบ ๑๐ ปีหลังนี้ เขาทำงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และเท่าทันสื่อ กระบวนการเรียนรู้การสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

หลายคนที่เจอกันตามสายงานพัฒนาสังคม รู้จักและเรียกเขาว่า "ป๊อบ ระเบิดใจ"

ในขณะที่ "สุพจน์ องค์กรบรรณคดี" เป็นชื่อนามสกุลของเขาที่ลงท้ายเอกสารนำเสนอโครงการเพื่อพัฒนาสังคมไปยังแหล่งทุนต่าง ๆ และ ๖ ปีล่าสุดนี้ ชื่อ "สุพจน์ องค์กรบรรณคดี"

ก็ถูกเขียนลงท้ายเอกสารโครงการส่งถึงแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อย่างต่อเนื่อง เพื่อค่อยออกการเติบโตแห่งวัฒนธรรมการอ่านในพื้นที่จังหวัดระนอง ทำให้เขาเป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญ (Key Man) ของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนของภาคีเครือข่ายทั้ง ๑๑ องค์กรของแผนงานฯ การอ่าน

"ปีนี้ (๒๕๕๘) เป็นปีเก็บเกี่ยว จากที่เพาะปลูกเมล็ดพันธุ์เอาไว้ ก็เปลี่ยนบทบาทการทำงานให้ลดลงบ้าง ปล่อยให้พื้นที่ขับเคลื่อนกันต่อเอง บางอย่างก็ปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติบ้าง"

และการปรับบทบาททำงานให้ลดลงครั้งนี้ "ปีบ ระเบิดใจ" ระบุไว้ว่า นี่คือการหนึ่งอาการคือของเขา

คนคือ... ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง



ก้าวแรก... ระเบิดใจ

"ปีบ-สุพจน์ องค์กรบรรณคดี" มีตำแหน่งเป็นผู้ประสานงานกลุ่มระเบิดใจ

กลุ่มระเบิดใจ คือ คณะบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาสังคม ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ เริ่มทำงานให้ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ป่าเขาใหญ่ ที่จังหวัดสระบุรี

"ก่อนตั้งกลุ่มเอง ผมได้ทำงานเรียนรู้กับหลายองค์กรมาก เช่น มูลนิธิสื่อชาวบ้าน กลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระจกเงา สายงานโลกสีเขียว จนวันหนึ่งรู้สึกอยากทำเองในพื้นที่ ก็ลาออก

มาตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวงานด้านสิ่งแวดล้อมกับเพื่อน ๆ ที่สระบุรี ทำไป ๒ ปี ก็เจอว่ามันเป็นพื้นที่
ขยับงานยากด้วยปัจจัยเสี่ยงหลาย ๆ อย่าง ประกอบกับพี่แนน (วัฒนาวิศ พุ่มไชย ผู้จัดการกลุ่ม
ระดับใบ) เข้ามาทำงานด้วยกันช่วงนั้น เลยตัดสินใจย้ายฐานที่มั่นมาอยู่ระนองซึ่งเป็นบ้านของ
พี่แนน อีกรักก็อยากหาเรื่องเที่ยวด้วยแหละ"

"ถือว่ามานุกเบิกงานพัฒนาสังคม
ภาคประชาชนที่นี่เลยก็ใช่ ยุคสมัยนั้น
ระนองไม่เคยมีนักพัฒนาแบบนี้ ส่วนใหญ่
สายงาน NGO (Non-Governmental
Organization) จะโคเคนอยู่ทีภาคใต้
ตอนล่าง คือ หาดใหญ่ พัทลุง สงขลา
มากกว่า"

ช่วงที่ "ป๊อบ-แนน" ย้ายที่มั่น
มาอยู่ระนองใหม่ ๆ ยังทำงานประเด็น
สิ่งแวดล้อมด้วยเป้าหมายต้องการพัฒนา
ศักยภาพเยาวชน และส่งเสริมให้เยาวชนในจังหวัดระนองตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ
ของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น พร้อมกับเปิดหน้างานพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน
โดยดำเนินงานลักษณะหนุนช่วยกลุ่มเยาวชนในโรงเรียน และกลุ่มเยาวชนอื่น ๆ ที่ทำงานด้าน
เด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดระนอง

"ก่อนย้ายมาระนอง ผมไปช่วยโครงการนักสืบสายน้ำของมูลนิธิโลกสีเขียวที่เชียงใหม่
ได้รับงบประมาณก้อนหนึ่งมาเริ่มต้นทำกิจกรรมนักสืบสายน้ำ โครงการสายน้ำมีชีวิตที่ระนอง



ถือเป็นกิจกรรมแรกที่ระบัดไบทำที่นี่ จากนั้นก็เปิดห้องสมุดระบัดไบที่บ้าน ทำลานกิจกรรมเรียนรู้กับเด็ก ๆ ในชุมชน แล้วต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็กมาเรื่อย ๆ ทั้งรับทุนจากองค์กรในประเทศ ต่างประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนใหญ่เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน จะเปลี่ยนไปบ้างก็เป็นเรื่องของเนื้อหาที่ส่งเสริมและพัฒนาตามวาระไป"

กลุ่มระบัดไบสนใจเรื่องการศึกษาการเรียนรู้เป็นทุนเดิม คั้งนั้น ทุกประเด็นที่สนใจทำไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม สิทธิเด็ก สิทธิพลเมือง ฯลฯ จึงก่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้อย่างสนุกสนานก่อนลงมือทำเสมอ

"เพิ่งสังเกตเห็นตอนทำเรื่องสิ่งแวดล้อม ว่าเราศึกษาค้นหาและเก็บข้อมูลเยอะมาก ๆ ทดลองเรียนรู้ทำผิดถูก จนสุดท้ายพัฒนาเป็นหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้งานได้จริง ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการจริง นั่นคือจุดเริ่มต้นของการย่อยข้อมูล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย การย่อยข้อมูลมันมาจากประสบการณ์ อาจเพราะโตมาจากสายงานละคร สายงานสื่อที่ได้เห็นเครื่องมือหลากหลาย ก็เลยเอามาประยุกต์ใช้งานได้"





กล่องหนังสือเดินสาย : เพราะขาดแคลนจึงก่อเกิด

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เมื่อกลุ่ม
ระดับใบเริ่มต้นงานสร้างเสริม
วัฒนธรรมการอ่านในพื้นที่จังหวัด
ระนอง กระบวนการศึกษาเรียนรู้
จึงได้ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้งานผ่าน
การเก็บข้อมูลรอบค่าน วิเคราะห์
ที่มาที่ไปของสถานการณ์การอ่าน
เพื่อพัฒนาโครงการที่ตอบโจทย์
การทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรม



การอ่าน พร้อมกับคำถามที่ตั้งไว้ชัดเจนว่า "หนังสือเปลี่ยนแปลงเด็กได้จริงหรือเปล่า" เพื่อค้นหา
ช่องทางในการทำงานที่เหมาะสมกับเป้าหมายของการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

จากการลงเก็บข้อมูลครั้งนั้นทำให้ค้นพบสถานการณ์ขาดแคลนหนังสือในพื้นที่ส่วนใหญ่
ของจังหวัดระนอง คือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กเล็กขาดความเข้าใจเรื่องหนังสือที่เหมาะสมกับ
วัย หลายคนแทบไม่รู้กันเลยว่าทำไมคนเราต้องอ่านหนังสือ หรือแม้แต่หน้าตาของหนังสือนิทาน
ที่มีสีสันสวยงาม ปกแข็ง มีลายฉลุให้สัมผัส พ่อแม่ผู้ปกครองหรือครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
(ศพค.) ยังไม่มีโอกาสเคยเห็นด้วยซ้ำ ทั้ง ๆ ที่ต่างก็มีชีวิตอยู่กับการดูแลพัฒนาการเด็กเล็ก

ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) คือ เป้าหมายบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
(Stakeholder) ในช่วงแรกของการขยับงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน เนื่องจากเป็น

ผู้ดูแลใกล้ชิดที่มีอิทธิพลในการสร้างเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยให้กับเด็กเล็ก ดังนั้น ข้อมูลและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการอ่านกับพัฒนาการของเด็กเล็กจึงถูกออกแบบเพื่อเสริมศักยภาพคณะครู ศพค. ให้เป็นครูที่มีความเข้าใจถึงหนังสือที่เหมาะสมกับวัย สามารถใช้หนังสือเป็นสื่อเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กเล็กให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

จุดสำคัญของการเริ่มต้นขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนกับกลุ่มครู ศพค. นั้นมีฐานมาจากชุดข้อมูล "เปิด ๑๐๘ หนังสือดี เปิดหน้าต่างแห่งโอกาสในการพัฒนาเด็กปฐมวัย" ในรูปแบบหนังสือและวีดิทัศน์ที่ได้รับจากแผนงานฯ การอ่านซึ่งเขาได้นำชุดข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นสื่อหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรมและนำไปเป็นจุดตั้งต้นค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างเจาะลึกมากขึ้น เพราะเชื่อว่าหนังสือดี เป็นหัวใจสำคัญในการ

พัฒนาศักยภาพเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม "กล่องหนังสือเดินสาย" ที่ขยายผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

"เราไปเห็นว่าในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) แทบไม่มีนิทานคุณภาพที่เหมาะสมกับวัยของเด็กเลย ส่วนหนังสือที่มีอยู่ก็เต็มไปด้วยตัวอักษรคืด ๆ กัน เมื่อก่อนตัวครูเองก็ไม่ต้องรู้ตัวซ้ำว่า หนังสือคุณภาพที่เหมาะสมกับเด็กเป็นยังไง แบบไหน แถมหลายคนยังมีความเชื่อที่ว่า ถ้าปล่อยให้เด็กหยิบหนังสือไปอ่าน เด็กก็จะฉีกกระดาษในหนังสือขาดหมด ซึ่งมันเป็นเรื่องที่เราไม่เชื่อ เลยตั้งใจมากที่จะเปลี่ยนความเชื่อนี้ให้ได้ ก็ตัดสินใจทำโครงการกล่องหนังสือเดินสาย เป็นกิจกรรมหมุนเวียนกล่องหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย ข้างในก็จะมีพวกนิทาน หนังสือภาพ การ์ตูน กล่องละ ๕๐ เล่ม เอากล่องไปไว้ที่ศูนย์ฯ เด็กเล็ก ตอนแรกจะมีอาสาสมัครที่อบรมไว้คอยหมุนเวียนเปลี่ยนกล่องจาก

แห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งทุกเดือน แต่
ทุกวันนี้ก็มีแกนนำเยาวชนในพื้นที่
คอยเวียนเคลื่อนหนังสือให้แล้ว"

ก่อนหน้าการเกิด "กล่อง
หนังสือเดินสาย" คังกล่าว "ป๊อบ"
เคยทำกิจกรรมแบ่งปันหนังสือใน
ชุมชนมาแล้ว ตั้งแต่ช่วงหลังเกิด
เหตุการณ์สึนามิราว ๑๐ ปีก่อน
เนื่องด้วยเห็นภาวะเครียดที่เกิดกับ
เด็ก ๆ ที่ประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติ
ในขณะที่ผู้ปกครองนั้นก็ไม่รู้จะเล่น
อะไรกับลูก เขาจึงนำหนังสือจาก



การเก็บสะสมของตนใส่กล่อง นำไปเป็นหนึ่งในเครื่องมือการเยียวยาหัวใจหลังจากผ่านการ
สูญเสียของคนในพื้นที่ ต่อมาเมื่อได้รับการสนับสนุนทุนให้เคลื่อนงานส่งเสริมการอ่านจากแผนฯ
การอ่านจึงทำให้สามารถสร้างแหล่งอ่านในชุมชนเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังเป็นโอกาสที่ดีสำหรับ
เขาในการทดลองใช้หนังสือกับกลุ่มเด็ก ๆ มากขึ้น

กล่องหนังสือเดินสายเริ่มต้นด้วยหนังสือเฉพาะเด็กปฐมวัย ได้รับความสนใจจากเด็ก
ผู้ปกครอง และชุมชนจำนวนมาก ต่อมาจึงเพิ่มหนังสือสำหรับผู้ใหญ่เข้าไปด้วย จากช่วงเริ่มต้น
๕๐ กล่อง ปัจจุบันขยับมาที่ ๑๐๐ กล่อง ใน ๕๐ พื้นที่ มีหนังสือหมุนเวียนกว่า ๕,๐๐๐ เล่ม
โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)
รวมถึงบ้านของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
หรืออาสาสมัครรักการอ่านที่
เปิดบ้านเป็นมุมอ่านหนังสือใน
ชุมชน ครอบคลุมพื้นที่ ๕ อำเภอ
ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอละอุ่น
อำเภอเกาะเปอร อำเภอกะบุรี และ
อำเภอสุขสำราญ เพื่อสร้างสภาพ



แวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านในชุมชนให้คนได้เข้าถึงหนังสือ พร้อมกับมีการให้ความรู้กับแกนนำ
ในพื้นที่ สร้างความเข้าใจเรื่องความสำคัญของหนังสือและพัฒนาการกับสมองของเด็กปฐมวัย
รวมถึงการใช้หนังสือเพื่อพัฒนาเด็กเล็กอย่างเหมาะสมตามช่วงอายุ

"เข้าปีที่ ๔ ขยายงานเรื่องกล่องหนังสือไปถึง ๕๐ พื้นที่ แต่ก็ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ที่สนใจติดต่อ
มาอีก แต่ผมตัดสินใจลดขนาดงานเดิมลง หันไปตั้งเป้าเพิ่มขยายการทำงานช่องทางอื่นแทน
ปีนั้นเลยตั้งเจตนาใจขึ้นว่าจะเปิดรับเฉพาะพื้นที่ที่ทำงานเชื่อมกับ อสม. นี่เลยกลายเป็นอีกช่องทาง
หนึ่งที่ส่งเสริมการอ่านเข้าสู่ชุมชน ผ่านหน่วยงานทั้ง รพ.สต. และ อบต. ฉะนั้น พอเข้าปีที่ ๕
ปีที่ ๖ มันก็เลยเป็นการเคลื่อนประเด็นการอ่านกับหน่วยงานสาธารณสุขและชุมชนมากขึ้น"

"การเชื่อมงานไป รพ.สต. เราต้องศึใจทย์ให้แตกว่า การอ่านคืออะไร ที่สำคัญสามารถ
ตอบโจทย์ของสาธารณสุขยังไง เพราะหลัก ๆ แล้วคนทำงานสาธารณสุขเขาไม่ได้มองประเด็น
เรื่องส่งเสริมการอ่าน แต่เขามองเรื่องพัฒนาการของเด็ก เมื่อเราจะเชื่อมไปยังคนที่สนใจเรื่อง

พัฒนาการเด็ก เราต้องทำการบ้าน ศึกษาค้นคว้าเพื่อย่อยข้อมูลส่งมอบให้กับคนทำงาน สาธารณสุข ถ้าครูศูนย์ฯ เด็กเล็กกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ อสม. เชื่อมงานกันได้ ประเด็น ส่งเสริมการอ่านเสริมสร้างพัฒนาการเด็กก็เกิดความเคลื่อนไหวที่ชัดเจนในชุมชนได้"



บักก่อสร้าง กระบวนการเรียนรู้

เป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพครู ศพค. ให้เป็นแกนนำสร้าง เสริมวัฒนธรรมการอ่าน คือ หัวใจหลักของการทำงาน เนื่องด้วย พบว่าครูศูนย์ฯ เด็กเล็ก แม้จะอยู่กับหนังสือนิทานมานาน แต่ยังไม่รู้ว่าหนังสือนิทานสามารถสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก ๆ ได้อย่างไรบ้าง รวมทั้งครูยังใช้สื่อที่ผลิตเองโดยไม่ได้เชื่อมโยงกับ หนังสือนิทานที่มีอยู่ เช่น ทำหุ่นมือ เข็บถุงมือขึ้นมาเล่นกับเด็ก แต่ก็ ไม่ได้นำหุ่นมือไปเชื่อมโยงกับนิทานที่มีอยู่ ด้านการเล่านิทานก่อนนอนนี้ก็เล่าตามสไตล์ของครู แต่ละคน ไม่มีการเชื่อมโยงมายังแผนการเรียนการสอน



กลุ่มระดับไปจึงทำหน้าที่เชื่อมต่อจิกซอร์ต่าง ๆ ที่ครูศูนย์ฯ เด็กเล็กมีอยู่ในตัวเองแล้วให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ก่อนหน้านี้วิธีการที่ครูศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ใช้เก็บเด็กให้อยู่นิ่ง ๆ ไม่วิ่งเล่นโวยวาย คือชน คือ การเปิดโทรทัศน์ให้ดู ไม่เคยใช้หนังสือนิทานดึงความสนใจเด็ก บวกกับนิทานในศูนย์ฯ มีจำนวน น้อย แถมเด็ก ๆ ยังเคยเปิดหนังสือแล้วฉีก จนครูหลายคนขยาด ไม่อยากให้มีหนังสือในศูนย์ฯ มากนัก เพราะกลัวเด็ก ๆ จะฉีกเสียหาย

"ป๊อบและทีมงานกลุ่มระดับป๊อบ" รับผิดชอบต่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงให้ ครูเห็นว่า หนังสือนิทานสามารถช่วยให้ ครูเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กได้ อย่างไร ครูสามารถสร้างให้หนังสือเป็น พระเอกโดยการเล่าเสียงสูง เสียงต่ำ หยิบเครื่องมือของเล่นมาเป็น



องค์ประกอบเสริมสร้างความสนุกสนานพร้อมกับการเรียนรู้ไปด้วย การฉีกขาดหนังสือก็จะหายไป หลังจากเด็ก ๆ เห็นคุณค่าของหนังสือ พร้อมกับจะกลับไปเปิดหนังสือเล่มนั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะ เคยสร้างความสนุกสนานให้กับพวกเขา คุณครูก็เบาแรงเมื่อปล่อยเด็ก ๆ พัก เด็ก ๆ เริ่มหาพื้นที่ ของตัวเองเพื่อสนุกไปกับหนังสือ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อออกแบบการพัฒนาศักยภาพของครูศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก ทำให้เกิดเป็นหลักสูตรเกี่ยวกับสื่อประกอบนิทาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ สร้างความ เข้าใจแก่นของกิจกรรมการอ่าน ว่าการอ่านเป็นมากกว่าการอ่านออกเขียนได้ และหนังสือเพียง เล่มเดียวสามารถสอนให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้มากกว่า ๑ เรื่อง

เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วย ๓ ประเด็นหลัก คือ สื่อและเครื่องมือประกอบการ อ่าน ซึ่งเน้นการวางฐานระบบคิดเกี่ยวกับการอ่าน สื่อการอ่าน และเครื่องมือส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับครู ผู้ปกครอง หรือบุคคลแวดล้อมเด็กเกี่ยวกับการใช้หนังสือ ให้เต็มศักยภาพ ประเด็นต่อมา คือ หนังสือสามารถกระตุ้นพัฒนาการเด็กได้อย่างไร ประเด็น

สุดท้าย คือ การเลือกหนังสือให้เหมาะกับช่วงวัย เน้นเรื่องวิถี
คิดและวิธีการวิเคราะห์ว่าหนังสือมีผลต่อพฤติกรรมเด็ก
อย่างไร และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมด้านลบเป็น
ด้านบวกได้อย่างไร

ระหว่างการลงมือคิดค้นและใช้หลักสูตรเพื่อ
สร้างสื่อประกอบนิทาน สิ่งที่เกิดขึ้นในความคิดของเขา
อยู่เสมอ คือ การตั้งคำถามแทนใจเด็ก ๆ ด้วยการนำใจ
เข้าไปใส่ในความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ๆ ลงมือ
ทดลองเครื่องมือหลากหลายเพื่อให้ได้เครื่องมือและกระบวนการ
ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็ก

ดังนั้น ประโยคที่ว่า "มันยากไปสำหรับเด็ก" หรือ "อันนี้ยังไม่เหมาะกับเด็กกลุ่มนี้"
จึงถูกป๊อบพุดถึงบ่อยมากที่สุด ระหว่างการค้นคว้าและสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก
ปฐมวัย

"เราเรียนรู้จากหลายแห่ง ไปฟังอบรม ประชุม สัมมนา เรื่องพัฒนาการสมองเด็กนี้ก็ได้
เรียนรู้มาเยอะจากหมอ นิชรา (แผนงานฯ การอ่าน เชิญ รศ. พญ.นิชรา เรื่องคารกานนท์
ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการสมองเด็กปฐมวัย มาให้ความรู้แก่เครือข่ายสาธารณสุขของกลุ่มระดับ
ไบในพื้นที่) ที่มาเวิร์กช็อปให้เครือข่ายเรา แล้วก็นำข้อมูลความรู้ที่ได้มาคิดต่อยอดจากฐานที่
ศึกษาพฤติกรรมของเด็ก ๆ ปฐมวัยมาแล้ว บางกิจกรรมมีคนเสนอมาให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้
เรานั่งฟังแล้วก็เฮ้ย เราไม่เข้าใจ ก็ขนาดเรายังมีคำถาม ยังไม่เข้าใจ แล้วเด็ก ๆ เขาจะเข้าใจหรอ
นี่เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องหยุด แล้วคิดว่าเครื่องมือชนิดนั้นเหมาะที่จะเอาไปเล่นกับเด็กหรือเปล่า
เสมอ"



นอกจากนั้นเขายังศึกษาเพิ่มเติมจากการฟังนักเขียน นักคิด นักทำหนังสือ ซึ่งมีบทบาทของการวิเคราะห์เพื่อผลิตหนังสือ เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วก็เพิ่มเติมข้อมูลด้วยการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตว่าหนังสือที่เหมาะสมกับเด็กวัยไหนเป็นอย่างไร กลุ่มระดับใด ส่งต่อเทคนิคต่าง ๆ ให้ครูศูนย์ฯ เด็กเล็กสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากนิทานหนึ่งเล่มเข้ากับเครื่องมือเล่นอย่างสอดคล้องกับแผนการสอน ชวนให้คุณครูมาร่วมกันวิเคราะห์หนังสือ

"การลงพื้นที่ไปเวิร์กช็อปไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ไปสักครั้งสองครั้งเพื่อคิดตั้งแนวคิดส่งมอบเครื่องมือหลักที่ทำให้สมองได้จดจำก็คือ การสัมผัส ตามอง หูฟังเรื่องราว จมูกสูดกลิ่นที่มีจากบางเล่ม หรือบางเล่มเปิดไปสู่อะไรข้างนอก อย่างดอกไม้ดอกไม้กลิ่น นิทานอาจจะเป็นเรื่องครอบครัวที่พูดถึงเรื่อง ๗ สี ๗ ดอก เป็นการเล่นนอกบ้านแล้วก็เชื่อมโยงกับของจริง ซึ่งสามารถชวน

เด็ก ๆ ไปหาดอกไม้จริงมาด้วย เช่น มีดอกไม้มาให้ดู เราก็ถามกันว่ากลิ่นไหน เป็นยังไง แล้วมันมีสีอะไร สีแดง แล้วสีแดงวันอะไร เด็ก ๆ ก็ตอบวันอาทิตย์สีแดง"

ด้านการเลือกใช้หลักสูตรและเครื่องมือต่าง ๆ ป๊อบบอกว่า ต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายทุกครั้งที่จะจัดการอบรมหรือใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพราะผู้เข้ารับการอบรมแต่ละกลุ่มมีฐานความรู้และประสบการณ์ที่ต่างกัน บางครั้งอาจใช้หลักสูตรเดียวกันแต่ต้องพลิกแพลงเครื่องมือให้แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะกับคนเข้าอบรมแต่ละครั้ง

ช่วง ๑ ปีหลัง "ลุงป๊อบ และ ป้าแนน" กลุ่มระดับป. ระนอง ก่อร่างสร้างสรรค์หลักสูตรการพัฒนาสื่อประกอบการนิทานเพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับเด็ก กระทั่งได้เดินสายออกมอบแนวคิด ความรู้ และเทคนิคต่าง ๆ ในหลักสูตรให้กับภาคีเครือข่ายในจังหวัดอื่น ๆ เช่น กลุ่มครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดพะเยา กลุ่มคนทำงานสร้างเสริมการ

อ่านในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่งผลอย่างชัดเจนว่าสร้างให้ครูมีความมั่นใจและภูมิใจในตนเองมากขึ้น จนได้ใช้หนังสือนิทานเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับได้ขยายความคิดและวิธีการต่อยอดสู่ผู้ปกครองและชุมชนอีกด้วย

ตลอดระยะเวลากว่า ๖ ปีที่เข้ามาจับมือกับแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน นอกจากจะขนเอาทุนทางสังคม องค์กรความรู้ที่มีอยู่มาทุ่มเทสร้างงานให้ขับเคลื่อนได้ในพื้นที่จังหวัดระนอง สิ่งสำคัญที่ "ป๊อบ ระเบิดใจ" ยึดไว้เป็นหลักในการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านจนเห็นผลลัพธ์ เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรม คือ **เขาทำงานด้วยหลักการเน้นย้ำเรื่องแก่นแท้ของแนวคิดเกี่ยวกับการอ่านและการส่งเสริมการอ่าน ด้วยเป้าหมายที่เชื่อมั่นว่าเมื่อคนได้เข้าใจแก่นแท้ของแนวคิดแล้วจะสามารถพัฒนาเครื่องมือนำไปใช้กับพื้นที่งานของคนได้แน่นอน**



พัฒนาเด็ก = พัฒนาสังคม

"ป๊อบ" เล่าว่า ส่วนหนึ่งของการคิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อยู่บนรากฐานความคิดเรื่องสิทธิเด็ก เพราะระเบิดใจทำงานเรื่องสิทธิเด็กด้วย ดังนั้น ทุกเรื่องของการเรียนรู้ตัวเด็กเองจะต้องได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้เรื่องสิทธิแทรกเข้าไปด้วย เห็นเป็นตัวอย่างกับผลงานห้องสมุด ๒๔ ชั่วโมง ที่บ้านของ "ฟารีหะห์ ผดุงชาติ" (จี๋สาว) จิตอาสาในชุมชนของพื้นที่อำเภอสุขสำราญ ได้รับการมองไกลถึงเรื่องพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เนื่องจากแต่ก่อนเด็ก ๆ วิ่งเล่นอยู่ริมถนนหน้าบ้านที่มีรถวิ่งผ่านไปมาตลอดวัน ผู้ปกครองก็ดูแลไม่ทั่วถึง การเปิดห้องสมุด

๒๔ ชั่วโมงจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์การ
มีพื้นที่สร้างสรรค์ปลอดภัยสำหรับเด็ก
ในชุมชนที่ครอบครัวสามารถฝากกัน
ช่วยดูแลได้

"ผมเชื่อว่าการให้เด็กได้อยู่กับ
คนอื่น ๆ นอกจากพ่อแม่ มันสร้างการ
เรียนรู้เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม มัน
เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน
และเกิดพื้นที่ปลอดภัย เกิดผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็ก จุดนี้มันก็คืองานสิทธิเด็ก งานแต่ละงานที่ระบักใบ
ทำมันเชื่อมกันได้หมด ขึ้นอยู่ที่จะต่อตัวไหนเชื่อมกันเมื่อเราจับโจทย์ได้"



"โจทย์การทำงานทุกอย่างอยู่ที่ตัวเรา ถ้าสนใจในสิ่งไหน เราก็ต้องหาเรียนรู้ อย่างเรื่อง
การอ่านกับพัฒนาการเด็กเป็นความรู้ใหม่มาก กว่าจะรู้ไม่ง่าย แต่มันก็สนุกไป พอเราเข้าใจแล้ว
เราก็ย่อยข้อมูลวิชาการมาพัฒนาเป็นเครื่องมือตัวหนึ่ง ซึ่งระหว่างทางเราก็ได้เรียนรู้เยอะแยะ
แล้วมันสนุกไปที่เราคอยคิดว่าทำไมนะให้เด็กต้องสนุกด้วย ระหว่างนั้นผู้ใหญ่ที่ออกแบบ
กระบวนการก็สนุกไปด้วยเหมือนกัน"

"ปีอบ-สุพจน์" หมายถึงชีวิตเขาที่อยู่กับการเรียนรู้ เมื่อมีชุดความรู้อะไรที่เกี่ยวข้องกับ
หน้าที่ทำอยู่ไผลขึ้นมา จะเข้าไปศึกษาทันที เช่น **การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน :
Brain based Learning (BBL)** นอกจากเข้าไปฟังบรรยาย อบรม สัมมนา ยังค้นคว้าจาก
อินเทอร์เน็ตเพิ่มจนเจอหน้าค่าตแห่งโอกาส การอบรมที่ถ่ายทอดในเว็บไซต์ YouTube ซึ่งมี
คำอธิบายไว้ละเอียดมากเกี่ยวกับการทำงานของสมอง แกนสมอง กระดูกสันหลัง

"เครื่องมือสำหรับเด็ก ๆ ต้องเข้าใจง่ายและใช้ง่ายมาก ๆ เราเคยเห็นระบบเรียนเลขในโรงเรียนที่มันยากมาก ทั้ง ๆ ที่มันมีวิธีการสอนเลขง่าย ๆ และสนุกเยอะเยอะไป ปัจจุบันมี BBL (Brain based Learning : การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน) ที่นิยมกันมากเอามาใช้สอนเลข ซึ่งพอไปศึกษาคุณก็เข้าใจว่ามันเป็นศาสตร์ที่เชื่อมกับสมองการเรียนรู้ของเด็ก ผมก็ชัดเจนว่ากระบวนการเรียนรู้แบบสนุกสนานมันเกิดขึ้นได้จริง และมันก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีได้ด้วย"

ปัจจุบันกลุ่มระดับโตเปิดสอนพิเศษให้เด็ก มีรุ่นประถมปลายกับคอร์ส Day Camp ๕ วัน โดยจัดเป็นกิจกรรมให้เด็กทำช่วงปิดเทอม แล้วก็สร้างโจทย์เป็นรูปแบบโครงการ เช่น เรื่องเขาวงกตกันครัว เรื่องอาหารท้องถิ่นเมืองระนอง

หัวใจแห่งการเรียนรู้ของแต่ละหลักสูตรที่กลุ่มระดับโตสร้างสรรค์ขึ้น คือ นอกจากเรียนทฤษฎีผ่านการฟังและพูดคุยกันแล้ว เด็ก ๆ ยังได้ลงมือทำด้วยตัวเอง เช่น โจทย์เรียนรู้คือช็อกโกแลตที่เด็ก ๆ ชอบกิน เริ่มจากการค้นหาข้อมูลที่มาของช็อกโกแลตว่า เส้นทางการผลิตกว่าจะมาถึงคนกิน หรือเรื่องอาหารท้องถิ่น เช่น อาหารจีนไหหลำ ฮกเกี้ยน แค้จิว อาหารใต้พร้อมเปิดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ร่วมกัน



"ขนมฝรั่งเราก็ดูเด็กทำ เช่น วาฟเฟิล เพราะทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องซึ่ง ควบ วัตถุประสงค์ส่วนต้องพอดีจริง ๆ ไม่งั้นวาฟเฟิลไม่ขึ้น"

เด็ก ๆ ที่มาเข้าคอร์สช่วงปิดเทอมส่วนใหญ่เป็นเด็กในเมืองระนอง ซึ่งช่วงแรกเป็นเพื่อนฝูงของป๊อบและทีมงานที่พาลูกมา จากนั้นเมื่อกลับไปก็บอกต่อกันว่าสนุก ทั้งบอกเอง บอกผ่าน Facebook ทำให้ผู้ปกครองที่ได้ข่าวก็จองให้ลูกหลานมาเข้าแคมป์ด้วย

อีกคอร์สสำหรับเด็ก ๆ วัยประมาณ ๔-๖ ขวบ ใช้เวลาวันละ ๒ ชั่วโมงหลังเลิกเรียน คือ "นิทานเบิกบานใจ" สอนด้วยนิทานและสื่อที่ผลิตขึ้นมาใช้ควบคู่กัน นำเนื้อหามาสร้างเกมสนุกให้เด็กประดิษฐ์ของเล่นนำกลับบ้านได้ด้วย มีกระบวนการฝึกให้สังเกต กล้าแสดงออก ทุกครั้งหลังจาก



ปิดคอร์สเขาจัดหนังสือนิทานให้เด็ก ๆ นำกลับบ้านคนละ ๕ เล่ม ด้วยความคิดที่ว่าให้ไปก่อนวันนี้อาจยังไม่อ่าน แต่โตขึ้นอีกนิคเด็กจะหยิบมาอ่านเอง

"นิทานเบิกบานใจจะรับเด็ก ๆ ที่พอเริ่มเข้าห้องน้ำเป็น ตอบโต้สื่อสารกันได้ คอร์สหนึ่งรับแค่ ๑๕ คน เพราะทีมงานเรามีกันแค่ ๓ คน เด็กกว่านี้หรือจำนวนเยอะกว่านี้คงรับมือไม่ได้ (หัวเราะ) ที่ทำคอร์สนี้ไม่ได้อยู่ในโครงการไหน แต่อยากทดลองเครื่องมือเพื่อสำรวจพัฒนาการของเด็ก ๆ เป็นการฝึกทักษะ ฝึกพัฒนาการ ส่วนช่วงปิดเทอมเราจะรับโตขึ้นมาอีกเป็นปี.๔-ป.๖"



สร้างเครือข่ายแบบคนคือ ๆ

"งานเปิดโลกการอ่าน" คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นในระดับตำบล ด้วยระยะเวลาเพียง ๒ ชั่วโมง เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีเวลารว่าง เป้าหมายต้องการสื่อสารให้ผู้ปกครองจำนวนมาก เข้าใจเรื่องการอ่านและพัฒนาการเด็ก รวมทั้งเปิดมุมมองใหม่ ๆ ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีต่อครู ศพด. กิจกรรมในงานเป็นการใช้สื่อนิทานเสริมเรื่องพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น หนังสือเกี่ยวกับการใช้มือของเด็ก ๆ เป็นสื่อเชื่อมโยงไปยังความสัมพันธ์ของพ่อแม่ เช่น เมื่อพูดประโยคว่า "หนูหุ อยู่ไหน อยู่นี้จะ คางหนูอยู่ไหน อยู่นี้จ้า" เพิ่มมิติความสัมพันธ์เข้าไปด้วยการแตะต้องสัมผัสตัวกัน ให้ลูกเอากางไปชนกับพ่อแม่ เป็นการเล่นด้วยกันของผู้ใหญ่และเด็ก ซึ่งส่วนของการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ได้รู้จักกับอวัยวะในร่างกายของตนเอง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปถึงการเรียนการสอนของครู ศพด. เกี่ยวกับร่างกายอีกด้วย

หรือในรูปแบบของการเล่าเรื่องสิ่งแวคล้อม วงจรชีวิตสัตว์ใกล้ตัว เช่น ผีเสื้อ พร้อมกับมี เครื่องเล่นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาของนิทานให้ทดลองเล่น มีกิจกรรมเป่าสีเพื่อฝึกการหายใจ ซึ่งลมสามารถช่วยเรื่องปากในการบังคับเสียงให้ออกมาอย่างชัดเจนขึ้น พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้พ่อแม่ผู้ปกครองร่วมวิเคราะห์ว่านิทานแต่ละเรื่องให้ข้อคิดอย่างไร เมื่อผู้ปกครองได้เห็น ว่ากิจกรรมอ่านนิทานมีวิธีการทำอย่างไรให้สร้างการเรียนรู้และสนุกสนานไปได้พร้อม ๆ กัน ทำให้เกิดความเข้าใจถึงแก่นของการใช้นิทานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยชัดเจนมากขึ้น

"ปิอบ" เล่าว่า เป้าหมายที่ต้องการให้ผู้ปกครองเข้าใจเรื่องการอ่านกับพัฒนาการของเด็ก ได้ผลสำเร็จตามคาด กระทั่งเกิดเป็นการจุกประกายแรงบันดาลใจให้กับ "อ้อม-วรรณพร

เพชรประดับ" ผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา หนึ่งใน ๑๑ ภาคีเครือข่ายสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนของแผนฯ การอ่าน ซึ่งเดินทางมาร่วมงานของแผนฯ การอ่าน ซึ่งเดินทางมาร่วมงานครั้งนั้น ได้นำกิจกรรมไปประยุกต์จัดอบรมให้กับคณะครู ศพค. และผู้ปกครองในพื้นที่ทำงานอำเภอปง จังหวัดพะเยา เนื่องจากเห็นว่าทันทีที่ "ป๊อบ" ทำกิจกรรมจบลง ผู้ปกครองเป็นฝ่ายเดินเข้ามาหาเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิทานเอง ไม่ต้องมีการพูดประเด็นส่งเสริมการอ่านเพิ่มเติม

การเข้าร่วมทำกิจกรรมในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอของป๊อบและทีมงานผ่านความร่วมมือในกิจกรรมอบรมเสริมสร้างความรู้ เทคนิคต่าง ๆ และการเดินทางไปหาเพื่อพบปะพูดคุยกัน ส่งผลให้เกิดภาพความสัมพันธ์สมกันของเครือข่ายในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น งานเปิดโลกการอ่าน ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล รวมไปถึงการเข้าร่วมงานระดับจังหวัด ในมหกรรม "เปิดโลกการอ่านจังหวัดพะเยา"

เช่น เครือข่ายครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดพะเยา หนอง กศน. จังหวัดพะเยา สโมสรโรตารี หนอง องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศูนย์การศึกษาพิเศษ คลินิกพัฒนาการเด็กและครอบครัว ฯลฯ

"เรื่องเชื่อมเครือข่าย ไม่มีหลักการอะไรมาก นอกจากผมก็หาเรื่องลงพื้นที่อยู่เรื่อย ขับรถมาเองนอกรอบจากกิจกรรมในแผนเป็นประจำ บางทีก็เอาหนังสือไปให้เองจากในเมืองไปก็ประมาณ ๕๐ กว่าโลมาที่อำเภอพะเยา แล้วก็แวะทักทายคนนั้นคนนี้เป็นไงพี่ มีอะไรให้ช่วยไหม ถ้าไปอำเภอสุขสำราญจากในเมืองก็ ๘๐ โล บางทีก็ไปแถวคึกเขตชายแดนเลย แถว จปร. อำเภอกระบุรี ฉะนั้น เราก็กับเครือข่ายก็เจอกันอยู่เรื่อย ไม่ใช่เจอกันแค่ตอนจัดงานอย่างเดียว"

เทคนิคการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับเครือข่ายของ "ป๊อบ" คนคือ คือ เกาะติดสถานการณ์ ห่วงใย เอาใจใส่ทุกเรื่องราว เข้าถึงพื้นที่ นำสิ่งดี ๆ ทั้งโอกาส



ความรู้ และงบประมาณฝากถึงมือเครือข่ายเสมอ

ไม่กี่ปีก่อนหน้านี้หลังจากทำงานเรื่องส่งเสริมการอ่านมาระยะหนึ่ง มีผู้ใหญ่คนหนึ่งส่งโจทย์ให้แบ่งงบประมาณก้อนหนึ่งจากเงินทุนโครงการให้พื้นที่ไปทำงานต่อไป ในขณะที่เขาเริ่มวางแผนถอยกำลังในการสนับสนุนพื้นที่ย่อยด้วยเงิน พร้อมลดจำนวนงบประมาณขอทุนจากแผนงานฯ การอ่านลงจำนวนหนึ่ง

"ผมบอกเขาว่า ผมทำงานสร้างพื้นที่ให้หาคั้งค์เองครับ ตั้งเป้าให้พื้นที่เข้าถึงแหล่งทุนได้ด้วยตัวเอง เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มาร่วมเครือข่าย เคยอบรมกับเราแล้ว ทุกวันนี้ก็มีความรู้ มีความสามารถไปค้นหาเงินงบประมาณ ด้านสื่อที่มีออกมาใช้ ส่วน รพ.สต. ถ้ามีงบหลักประกันสุขภาพ จะนำมาเชื่อมต่ออย่างไรเพื่อต่อยอดให้เกิดการเคลื่อนไหวงานในพื้นที่ได้จากงบประมาณที่หน่วยงานหรือองค์กรตัวเองมี หรืออาจจะมองออกไปข้างนอกเพื่อหางบเพิ่มเติมด้วย ผมสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนในรูปแบบนี้"



เขาเล่าว่า คนไม่ทำตามโจทย์ของผู้ใหญ่นั้น เพราะคือ

นอกจากนั้นเมื่อมีโครงการหรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวกับการสร้างเสริมความรักความสัมพันธ์ในครอบครัว ดิคค์เข้ามาเพื่อส่งมอบหนังสือนิทานให้กับพื้นที่ แต่พบว่าหนังสือเหล่านั้น



ไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ๆ กลุ่มเป้าหมาย
เขาคัดสนใจเลือกปฏิเสธการรับงบประมาณ
หรือวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้น ทั้งที่สามารถนำ
มาเป็นทุนการทำงานต่อไปได้

เหล่านี้คือเรื่องคือของเขา "ป๊อบ"
บอกไว้เช่นนั้น

อีกเรื่องที่เขายืนยันว่าขอคือและคิด
ต่างจากทัศนคติของคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมองว่า
หนังสือนิทานเป็นของราคาแพง กระทั่งพ่อแม่
ผู้ปกครองไม่มีเงินพอซื้อ จึงทำให้เด็กไม่ชอบ
อ่านหนังสือ ซึ่งเขาไม่เห็นด้วยในมุมนี้

"มีคนบอกว่าหนังสือนิทานแพง ชาวบ้าน
ซื้อไม่ได้ ผมเคยลงเลยว่าไม่ใช่ในเมืองระนอง
เครือข่ายการอ่านเอาหนังสือนิทานไปตั้งขาย
ในชุมชน มีชาวพม่าที่ทำงานรับจ้างแถวนั้น
เดินเข้ามาคุยถึงหนังสือที่เหมาะสมกับลูกเขา
แล้วก็ซื้อไป เขาบอกว่าแพงก็จะซื้อเพราะ
อยากให้ลูกได้อ่าน ผมคิดว่ามันไม่ใช่เรื่อง
ราคาที่คุณไม่ซื้อให้ลูก แต่มันเป็นเรื่องการ
เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของหนังสือนิทาน

ต่างหาก พอผมได้ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์
หนังสือนิทานมาระดับหนึ่งก็พบว่า คนทำ
เก่งมาก อ้อ! เขาคิดรายละเอียดเยอะมาก
ว่าหนังสือเล่มนั้นจะให้อะไรเด็กบ้าง หนังสือ
นิทานบางเล่มใช้สอนได้หลายปี บางเล่มใช้ได้
ถึง ๖ ขวบ เช่น เรียนรู้เรื่องสัมผัส เรื่องการ
ฟัง เรื่องสี เรื่องคำไทย เด็กโตขึ้นอีกเริ่มได้
เรียนรู้คำภาษาอังกฤษ โตขึ้นอีกนิคก็เรียน
เรื่องวาดรูปเข้าสู่แขนงความรู้ด้านศิลปะ
ฉะนั้น หนังสือนิทาน ๑ เล่ม ถ้าราคา ๑๘๕
บาทแล้วใช้จนเด็กอายุ ๖ ขวบ หารเฉลี่ย
ต่อปี ก็ปีละประมาณ ๓๓ บาท"

ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เขาจึงให้
ความสำคัญในการอธิบายถึงขั้นตอนการทำ
หนังสือนิทานสำหรับเด็ก ๆ ที่ต้องวิเคราะห์
ข้อมูลด้านการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก
ด้วยความประณีตละเอียดอ่อน มุมหนังสือ
บางเล่มกำหนดให้คัดโค้งเพื่อลดความคมของ
ขอบกระดาษไม่ให้เป็นอันตรายต่อเด็ก ๆ
หนังสือบางเล่มเลือกวัสดุที่มีผิวสัมผัสให้

เหมาะสมกับวัยและปลอดภัยสำหรับเด็กเล็ก

ความต้องการอธิบายถึงคุณค่าของหนังสือนิทานกับพัฒนาการเด็กเล็ก ทำให้ "ป๊อบ" ค้นหาช่องทางในการสื่อสารประเด็น "หนังสือนิทาน ๑ เล่ม สอนเด็กได้หลายเรื่อง" สู่อุตสาหกรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรที่เขาสร้างสรรค์ขึ้น เขาบอกว่านี่คืออาการของคนคืออยู่เสมอ ที่จะตั้งคำถามถึงช่องทางใหม่ ๆ ซึ่งอาจยังไม่เคยเกิดขึ้น เป็นอาการคือที่เขาบอกว่า "แก๊ซหายาก"



บองอบาคต “ระบอง นครแห่งการอ่าน”

จากจุดเริ่มต้นทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มระดับใบเมื่อ ๖ ปีก่อน ด้วยคำถามที่ก้องกังวานในหัวว่า "หนังสือเปลี่ยนแปลงเด็กได้จริงหรือเปล่า" ต่อเนื่องจนถึงคำถาม "หนังสือส่งเสริมการอ่านและพัฒนาการเด็กได้อย่างไร" ถึงวันนี้ได้เห็นความเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ครู ผู้ปกครอง บุคลากรสาธารณสุข เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานของกลุ่มระดับใบ จังหวัดระนอง ที่ได้หยิบเอาหนังสือนิทานและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้เหมาะสมกับวัย นำไปเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านลบของเด็กเล็กให้กลายเป็นด้านบวกได้

แต่เมื่อมองไปถึงการเกิดวัฒนธรรมการอ่านในระดับจังหวัด "ป๊อบ" ยืนยันว่า ยังต้องใช้เวลาขับเคลื่อน เพื่อสร้างเสริมให้เข้าใจแก่นแท้ของการอ่านอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน รวมถึงในระดับประเทศผ่านนโยบายควบคู่กันไปด้วย โดยเขายังคาดหวังถึงการขยายเข้ามาหนุนเสริมของแผนงานฯ การอ่านด้านนโยบายระดับประเทศ คู่กับการทำงานในพื้นที่ของ

ภาคประชาสังคม เช่น ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจพัฒนาเด็กเล็กไม่มีหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื่องจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจเรื่องการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ทำให้ไม่กล้าซื้อหนังสือนิทาน เพราะกลัวถูกสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ตรวจสอบ



เอาผิด โดยที่งานระดับใบและเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่ทำได้เพียงการสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับครูหรือเจ้าหน้าที่การศึกษาจาก อปท. ในพื้นที่ทำงานเท่านั้น ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ที่ยังขาดความเข้าใจอีกหลายแห่ง ซึ่งหากสร้างให้เกิดความเข้าใจจากนโยบายระดับประเทศได้ จะเกิดผลดีกับเด็กเล็กในทุกตำบลของประเทศไทย

"อีกเรื่องที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเพื่อสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเป็นอย่างมาก คือ เรื่องของตลาดหนังสือ อยากให้มีนโยบายบังคับลงมาเลยว่าตลาดหนังสือควรจะต้องมีรูปแบบอย่างไร กระจายหนังสืออย่างไร การตลาดเป็นอย่างไร เพราะทุกวันนี้หลาย ๆ พื้นที่ในประเทศเราเข้าถึงหนังสือยาก อยากให้มีระบบในการช่วยเหลือพื้นที่ให้ซื้อหาหนังสือง่ายและได้ราคาส่งและร้านค้าก็ต้องอยู่ได้ค้ำยันกัน อย่างตอนนี้ร้านหนังสือที่ระนองก็ปิดตายกันไปเรียบร้อยแล้ว ทุกวันนี้ ศูนย์ฯ เด็กเล็กเครือข่ายที่เข้าร่วมทำงานประเด็นการอ่านกับเรา อยากได้หนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ๆ จะไปสั่งซื้อที่ร้านเครื่องเขียนก็ไม่ได้ เพราะร้านไม่มีและไม่ซื้อมาให้ พอหันมา

ให้ อบต. จัดซื้อตามที่ต้องการ อบต. ก็ไม่รู้ว่าจะไปซื้อให้ที่ไหน ก็ต้องมาให้เราช่วยสั่งซื้อจากบริษัทให้"

ดังนั้น หากมีช่องทางซื้อขายหนังสือเกิดขึ้นในพื้นที่ หรือหนังสือสามารถส่งถึงในพื้นที่ที่ต้องการได้อย่างสะดวก พื้นที่ย่อมมีเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

ที่ผ่านมา **ป๊อบทำงานด้วยการพิสูจน์ให้เห็น ลงมือทำ สร้างคน สร้างทีมเคลื่อนในพื้นที่เพื่อความยั่งยืน**

ป๊อบตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อหาช่องทางในการพัฒนา ทำงานด้วยวิธีการเกาะติดสถานการณ์แบบไม่ทอดทิ้ง ด้วยการศึกษหาข้อมูลรอบด้าน ค้นคว้า นำข้อมูลไปย่อยจนเกิดผลสำเร็จ

ป๊อบมองนอกกรอบ ตั้งคำถาม และมุ่งค้นหาวิธิตอบโจทย์คำถามที่ตั้งไว้ทุกช่องทาง กระทั่งค้นพบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการผลิตสื่อตามเนื้อหาที่ต้องการส่งมอบให้กลุ่มเป้าหมาย

เมื่อพูดถึงอนาคตของการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในเมืองจังหวัดระนอง "ป๊อบ ระเบิดใจ" ยืนยันส่งท้ายว่า ในหน้างานส่วนตัวยังคงมองไปที่การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ **ด้วยฐานแนวคิดที่ว่า "หนังสือสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคม หนังสือส่งเสริมการอ่านและพัฒนาศักยภาพเด็กอย่างไร"** เขายังคงยึดการตั้งคำถามไ้้นำทางสู่การพัฒนาต่อไป

นอกจากหนังสือสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ สิ่งที่พบเพิ่มเติมในวันนี้คือ การตั้งคำถามที่ใช่ของคนหัวคือ "ป๊อบ ระเบิดใจ" ก็สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมได้เช่นกัน



= Growth Mindset =

- การรู้สถานการณ์จริงนำมาซึ่งวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
- มองความต้องการของเครือข่ายให้ชัดเจน ทำให้เกิดผลสำเร็จสูงสุดทุกฝ่าย
- ความสำเร็จเกิดจากการทดลองทำสิ่งที่ไม่เคยทำอย่างไม่ท้อถอย
- เราทุกคนสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีวันสิ้นสุด
- ต้องเผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่ จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลง
- การตั้งคำถามเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนทำงาน
- ศักยภาพของคนพัฒนาได้ตลอดชีวิต



“ช่วงทำงานที่ รพ.กะเปอร์ ก็ได้ทำงานร่วมกับพี่ป๊อบหลายครั้ง เรียกว่าเราทำงานแบบช่วยเสริมกัน พี่ป๊อบมีองค์ความรู้เรื่องการทำสื่อนิทานและมีเทคนิคการเล่านิทานแบบสนุก สามารถถ่ายทอดเรื่องประโยชน์สำหรับเด็ก ๆ จากการอ่านหนังสือนิทานได้ ส่วนทางเรามีทรัพยากรบุคคลที่อยากพัฒนาศักยภาพ ทั้งครู ศพด. และ อสม. หรือเครือข่าย อบต. ก็จับ ๒ ส่วนนี้มาเจอกัน ผลลัพธ์ก็เกิดในการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กผ่านกระบวนการอ่าน”



ชฎณี เอี่ยมองค์

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง

“ตอนนั้น พี่เอี่ยม รพ.กะเปอร์ ชวนเนไปเวิร์กช็อปกับทีมพี่بوب ก็ฟัง ๆ ไปแต่ไม่ได้ใส่ใจ เพราะสมองเราโปรแกรมแล้วว่า ถ้าเด็กมีปัญหา พัฒนาการก็ต้องไปหาหมอ เราเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็รู้เรื่องพวกนี้อยู่แล้วว่าต้องทำยังไง แล้วพวกพี่بوبเป็นใคร เขาไม่ใช่หมอซะหน่อย คิดว่า เรื่องที่เขาพูดมันไม่ได้ผลหรอก ถ้าพ่อแม่ไม่เก่ง จะให้เด็กอ่านมากยังไง เด็กก็ไม่ได้เก่งขึ้นหรอก



หลังจากนั้นพี่بوبกับพี่แนนก็ยังคงลงมาทำกิจกรรมในพื้นที่อยู่เรื่อย ๆ ดูเหมือนไม่แคร์ว่าเราจะเอาด้วยมั้ย ใครจะเอาไม่เอาก็ยังมาตลอด (หัวเราะ) จนในที่สุดเราก็ได้เห็นผลลัพธ์ที่มันเกิดกับเด็กคนอื่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ชุดความรู้นี้ก็ค่อย ๆ ซึมเข้ามา จนมีลูกเองก็เริ่มคิดถึงเรื่องพัฒนาการเด็กจากการอ่าน การเล่านิทานของพี่بوب เลยติดต่อไปว่าสนใจกิจกรรมของพี่นะ อยากให้มาอบรมให้บ้าง พี่بوبก็ใจดีมากมาที่ รพ.สต. จนเราได้พัฒนาเรื่องการทำสื่อ มีการจัดมุมอ่านใน รพ.สต. เวลาเด็ก ๆ มาฉีดวัคซีนก็ได้เข้าไปเล่นไปอ่านที่มุมหนังสือด้วย ผอ.รพ.สต. ก็สนับสนุนการตกแต่งและเพิ่มเติมของเล่นมาให้ด้วย”

เกตน์สิริ คิวสง่า รพ.สต.เขี้ยวเหลียง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง



“ตั้งแต่อบรมมา มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น รู้จักเอาสื่อมาใช้ได้จริง มีเทคนิคในการค้นหาเครือข่าย แลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือกัน ส่วนเด็ก ๆ กับผู้ปกครองก็เห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมาก เพราะหนังสือนิทาน ๑ เล่ม พัฒนาเด็กได้หลายด้าน เราเชื่อมเอาหนังสือนิทานมาใช้กับของเล่น กับสื่อที่ทำขึ้นเองได้ เด็ก ๆ ก็ทั้งสนุกและได้เรียนรู้ไปด้วย ทุกวันนี้ที่ ศพด. ก็กลายเป็นสถานที่รองรับการอ่านทั้งของเด็ก ๆ และผู้ปกครองในชุมชนไปแล้ว”

ครูเพียงใจ พุดแก้ว ครู ศพด. บ้านระวี อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

“เรื่องเปิดบ้านเป็นมุมอ่านนี่พร้อมมาก อยากรู้ที่สุด ๆ คิดถึง คุณค่า ดุสิต มีหนังสือมาให้อ่านถึงในชุมชน ถึงบางเล่มจะเก่าแต่มีคุณค่า เราไม่ต้องเสียเงินซื้อเอง มีแต่ได้ทั้งหนังสือและความรู้ แถมมีเด็ก ๆ มาอ่านที่บ้าน ลูกเราก็สนุก มีความสุขด้วย เพราะเพื่อนมาบ้านเยอะ หมุนเวียนกันมา ๑๐-๒๐ คน เด็กทุกคนชอบนิทาน ชอบระบายสี หนังสือ นิทาน ๑ เล่ม มันทั้งสนุกและเป็นวิชาการด้วย เช่น เรื่องเลข เรื่องสีสัน เรื่องสิ่งแวดล้อม



หนังสือช่วยเสริมพัฒนาการได้จริง ๆ เราอ่านนิทานให้ลูกฟังบ่อย ลูกไปเรียน หนังสือ ครูยังบอกมีสมาธิดี ก็แนะนำคนอื่นเหมือนกันว่า ถ้าอยากให้ลูกมีสมาธิ และอารมณ์ดี ตอนท้องก็เริ่มอ่านหนังสือให้ลูกฟังได้แล้ว มันต้องค่อย ๆ เริ่ม เพราะเป็นเรื่องใหม่ในชุมชน ยิ่งถ้าพ่อแม่อ่านกับลูกก็สร้างความผูกพันใน ครอบครัวได้ เราใส่วิชาการทักษะทั้งความรู้รอบตัวและจริยธรรมที่อยาก สอนลูกไปตอนเล่านิทานได้ด้วย เด็ก ๆ ก็ได้เรียนรู้แบบสนุก

การมีโครงการฯ จากพี่بوبเข้ามามันดี เป็นโอกาสกับเด็กชนบท เพราะ พวกเราที่ไม่มีโอกาสไปร้านหนังสือตามห้างในเมืองหรือ (หมู่บ้านห่างจากตัวเมือง ๘๐ กม.) ตอนนีที่บ้านก็เป็นเหมือนร้านหนังสือ แต่ไม่ได้ขาย ให้เข้ามาอ่านฟรี ยืมกลับไปอ่านก็ได้ด้วย”

เครือวัลย์ สงคราม

อสม. ตำบลเขี้ยวเหลียง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง



อ่านสร้างสุข

วรรณนก เปาะอิเตตาโอะ

โอกาสสร้างคน คนสร้างโอกาส : ชมพู่ ลูกเหรียญ ยะลา

อ่านสร้างสันติภาพ อ่านสร้างคุณภาพชีวิต

หลายสิบปีก่อน "ชมพู่" เกิดเป็นลูกสาว
ในครอบครัวมุสลิม ที่บ้านปุโรง อำเภอกรงปินัง จังหวัด
ยะลา

ปัจจุบัน "ชมพู่" เป็นคุณแม่ของลูกสาวตัวเล็ก ๆ
ช่างเจรจาคนหนึ่ง

ปัจจุบัน "ชมพู่" เป็นกำลังสำคัญในการเยียวยา
หัวใจและชีวิตของเด็ก ๆ ที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก
จากเหตุการณ์ความไม่สงบ

ปัจจุบัน "ชมพู่" เป็นนายกสมาคมเด็กและเยาวชน



เพื่อสันติภาพชายแดนใต้ หรือที่รู้จักกันในนามกลุ่ม "ลูกเหริยง"

ปัจจุบัน "กลุ่มลูกเหริยง" ทำงานพัฒนาสังคมในบทบาทภาคประชาสังคมหลากหลายประเด็น

ปัจจุบัน "การส่งเสริมการอ่านในชุมชน" เป็นประเด็นหนึ่งที่กลุ่มลูกเหริยงรับบทบาทขับเคลื่อนงานนำร่องในพื้นที่จังหวัดยะลา

กลุ่มลูกเหริยงรวมตัวกันในนามของเด็กและเยาวชนที่ทำงานประเด็นเอดส์ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ต่อมาหลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ๗ จังหวัดชายแดนใต้ สมาชิกของกลุ่มลูกเหริยงหลายคนสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป จึงมีการรวมตัวกันเพื่อเยียวยาตนเองและยุคความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนทุกรูปแบบ กระทั่งก่อเกิดเป็นค่ายเยียวยาเด็กและเยาวชนด้วยศิลปะ รับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ความไม่สงบจนถึงปัจจุบัน

วันนี้ "ชมพู่" และสมาชิกกลุ่มลูกเหริยงยังคงทำงานพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมในประเด็นต่าง ๆ ด้วยปณิธานที่ตั้งมั่นคือ เพื่อสันติภาพชายแดนใต้

วันนี้ "ชมพู่" คือผู้หญิงมุสลิม คือแม่ของลูกน้อย คือลูกของพ่อแม่ คือภรรยาของสามี ที่ตัดสินใจดำเนินชีวิตเป็นหนึ่งในผู้สร้างและสนับสนุนการก่อเกิดสันติภาพในพื้นที่บ้านเกิด จังหวัดยะลา

และวันนี้ "ชมพู่ วรรณกนก เปาะอิแตกาโอะ" เป็นกำลังสำคัญของงานขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนของพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)



ด้วยประสบการณ์ทำงานและทุนทางสังคมอันหลากหลายซึ่งสั่งสมมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕
ด้วยการสวมหมวกนักพัฒนาสังคมภาคประชาชน **ผู้ศรัทธาใน "โอกาส" และส่งมอบ "โอกาส"**
ส่งผลให้งานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในจังหวัดยะลาเกิดผลลัพธ์ สร้างความเปลี่ยนแปลง
ทางความคิดและพฤติกรรมของผู้คนจำนวนมาก ทั้งเด็ก เยาวชน
และผู้ใหญ่

**เธอยืนยันว่า การอ่าน คือ การเปิดโลก และ การส่งเสริม
การอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริม
สันติภาพ**





ผู้หญิง-การศึกษา-ยะลา-สวีเดน

ย้อนกลับไปวัยเด็ก "วรรณกนก เปาะอิแตกาโอะ" หรือ "ชมพู่" เรียนประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านปูโจง อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา **"ได้เป็นตัวแทนไปประกวดทักษะวิชาการต่าง ๆ เยอะมาก เพื่อน ๆ ก็ให้เราเป็นประธานฯ เพราะเราเรียนเก่ง คอยเก่ง กล้าแสดงออก แล้วพี่ชายพี่สาวก็เป็นประธานมาด้วยก่อนหน้านี้ มีพี่น้อง ๗ คน ก็เป็นกันมาหลาย ๆ รุ่น ตั้งแต่หัวหน้าห้อง ประธาน มาเรื่อย ๆ ตอนนั้นมีพี่ชายก็เป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย"**

จังหวัดนั้น "โอกาส" เดินทางมาหาเธอ เมื่อพัฒนากรประจำอำเภอปูโจงส่งเสริมให้เธอ และเพื่อน ๆ รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ทั้งจัดสรรพื้นที่ในหมู่บ้านปลูกผักร่วมกัน ทำปืมน้ำมันหอยคชขาย

"พัฒนากรท่านชื่อ คุณเบญจกร ก้าวเขียว สนับสนุนให้สร้างกลุ่มเยาวชน เรียนไปด้วย ทำไปด้วย ตอนนั้นแค่ ป.๕ เอง ไม่ได้คิดว่าทำไปเพื่ออะไร ก็แค่ไม่ยอมอยู่เฉย ๆ ยอยากทำอะไรกับเพื่อน ท่านเป็นคนมองการณ์ไกลมาก ผลักดันให้เราไปเรียนพิมพ์ดีดด้วย ตอนนี้ท่านเกษียณไปแล้ว"

ละแวกบ้านเธอในยุคสมัยนั้น เมื่อเรียนจบ ป.๖ ผู้หญิงส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เรียนต่อ เนื่องจากนิยมให้ผู้หญิงแต่งงานเร็ว ผู้ใหญ่ส่วนมากจึงมีแนวคิดที่ว่าอีกไม่นานลูกสาวจะมีผู้ชายมาขอแต่งงาน แล้วช่วยกันทำมาหากิน มีลูกเลี้ยงลูก คังนั้นผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเรียนต่อ

"จบ ป.๖ เพื่อน ๆ ผู้หญิงก็ไม่มีใครได้เรียนต่อเลยสักคน มีแค่เราที่ได้เรียน โชคดีที่



พ่อแม่ให้โอกาส บางคนคิดว่าเป็นผู้หญิง อีกไม่นานก็ต้องแต่งงาน แต่ตัวเราตอนนั้นคิดว่าไม่ใช่ ไม่อยากมีชีวิตแบบนั้น หนทางเดียวที่เราจะไม่ต้องรีบแต่งงานและได้ทำงานดี ๆ ก็คือต้องเรียนสูง ๆ เหมือนในใจรู้ว่าศักยภาพของเรามีมากกว่านั้น"

วิธีการค้นหาเส้นทางก้าวไปสู่เป้าหมายของเธอในคอนั้น คือ เสาะแสวงหาหนังสือมาอ่านให้มากที่สุด เนื่องด้วยรับหน้าที่เป็นคนดูแลห้องสมุดจึงมีโอกาสได้อ่านหนังสือทั้งหมดที่มีอยู่

"ช่วงนั้นครอบครัวลำบาก ยากจนมาก ๆ แต่ครอบครัวเราขยัน ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ทั้งบ้านจะไปช่วยเก็บน้ำยาง ป่าย ๆ ก็ปลูกมัน ปลูกข้าวโพด ทำนา ห้องส้วมที่บ้านยังไม่มี โทรศัพท์ที่บ้านก็ไม่มี แต่ชีวิตของเรามันพลิกไปก็เพราะเรามีโอกาสอ่านหนังสือพิมพ์และอ่านหนังสือต่าง ๆ

ที่ห้องสมุด แล้วรู้เลยว่าโลกมันกว้างมาก มันไม่ได้มีแค่บ้านที่เราอยู่ ยิ่งอ่านยิ่งทำให้อยากรู้เรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้นอีก"

"ชอบอ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็ก ๆ เวลาได้เข้าไปในจังหวัด ตรงคิวรถสองแถวจะมีแผงหนังสือ เราก็จะเอาเงินเก็บที่ช่วยแม่เก็บน้ำยางไปซื้อหนังสือการ์ตูน นิยายสาร คอนเท็กมาก ๆ จำไม่ได้ว่าซื้ออะไรบ้าง แต่โตมาหน่อยชอบอ่านคู่สร้างคู่สมเป็นชีวิตจิตใจ คนที่เห็นก็จะชอบแซวว่าอ่านเรื่องผัว ๆ เมีย ๆ แต่เนื้อหาละเอียด ๆ ในหนังสือคู่สร้างคู่สมส่วนใหญ่เป็นการเล่าเรื่องราวของประเทศต่าง ๆ ในโลกให้เราได้รู้ ส่วนเรื่องผัวเมียมีอยู่น้อยมาก เราไม่รู้ว่าหนังสือเล่มอื่น ๆ เล่าอะไรหรอก เพราะว่าไม่มีเงินจะซื้อหนังสือเยอะขนาดนั้น แต่คู่สร้างคู่สม เราตั้งใจเก็บเงินเพื่อจะซื้อมาเลย สมัยนั้นน่าจะเล่มละ ๑๐ กว่าบาท"

เมื่อเริ่มเรียน ม.๑ เพียงพักเดียว พัฒนาการหญิงประจำอำเภอ ปุโรหิต "โอกาส" ให้ชมพู่อีกครั้ง ด้วยการสนับสนุนให้สอบชิงทุนของกระทรวงมหาดไทย ไปเป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนที่ประเทศสวีเดน เธอตัดสินใจเข้าร่วมสอบแข่งขัน ด้วยความคิดแน่วแน่คือต้องการหันหน้าเข้าหาการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น



"พอเราชนะที่นี้แล้วก็ไปแข่งระดับประเทศที่ชลบุรีอีกรอบ เป้าหมายในใจคือ เรารู้ชัดเจนว่า ฉันจะต้องไปให้ได้ คอนนั้นถึงกับขาดเรียนไปสอบเลยนะ สุดท้ายเราทำได้ไป"

การได้รับโอกาสในวัยเด็กครั้งนั้น ส่งผลให้ชมพู่มีความเชื่อและศรัทธาเรื่องการสร้างโอกาส และส่งมอบโอกาสมาจนถึงทุกวันนี้

"เราก็อยากดูแลให้โอกาสคนอื่น ให้เขาได้รับอย่างที่เราเคยได้บ้าง"

ระยะเวลา ๖ ปีในประเทศสวีเดนของนักเรียนแลกเปลี่ยนจากพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย ส่งผลกับความคิดของชมพู่ให้คิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล รับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม เก็บออมเงิน รู้จักใช้เงิน เรียนรู้จากการอ่านหนังสือมากขึ้น เนื่องจากห้องสมุดที่นั่นมีหนังสือมากมายเกินกว่าที่เขาเคยคาดคิดไว้

"ตอนแรก ๆ ไม่ค่อยรู้ถูกผิด ไปแสวงคิวซื้อของในซูเปอร์มาร์เกต มีคนพูดคำเลย หลังจากนั้นก็คอยสังเกตดู เฮ้ย! ไม่มีใครเขา แสวงคิวกันเลย ก็ค่อย ๆ ปรับตัวให้เหมือนคนอื่น รู้สึกว่าเราได้ไปอยู่ในโลกที่ดีมาก จากตอนแรกที่ไปถึงมันงง ๆ ไม่คุ้น เป็นเด็กบ้านนอก เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น ก็ใช้ไม่เป็นเลยตอนแรก แต่ครอบครัวที่เราไปอยู่ ค้ำยดีมากเลย สอนทุกอย่าง พออยู่ไปสักพัก เราปรับตัวได้ ความคิดมันก็พลิกกลับเลยนะ คือชอบสังคมที่นั่นมาก เพราะทำให้เรามีวินัย ซึ่งเปลี่ยนชีวิตให้ดีขึ้น ได้รู้เรื่องการใช้ชีวิต อย่างเท่าเทียม เช่น การทำงานบ้าน ผู้หญิง

ผู้ชายก็ช่วยกันทำได้ ไม่ใช่เฉพาะเป็นเพศใด เพศหนึ่งที่ต้องทำ แม้กระทั่งเราที่เป็นชาวต่างชาติก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเช่นกัน"

เมื่อถึงเวลากลับมาเมืองไทย ชมพู่ยอมรับว่าคนตกอยู่ในภาวะไม่รู้ว่าจะทำอะไร กับชีวิตต่อไป ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่บ้านที่ยังเหมือนเดิม เช่น สาธารณูปโภค ถนน น้ำ ไฟฟ้า รวมถึงวินัยของผู้คน ซึ่งแตกต่างไปจากอีกประเทศที่เพิ่งจากมาราวพลิกฝ่ามือ

"เรื่องมันเยอะเลยงง ๆ เพราะตอนจะไปสวีเดนเพื่อนไม่เชื่อ โรงเรียนก็ไม่เชื่อ เพราะพัฒนารถ่านพาไปสอบ เลยมีแต่พ่อแม่เราที่เชื่อ พอได้ไปจริง ๆ ก็ยังมีคนคิดว่าไปขายตัวหรือเปล่า และเรายังเด็กมาก หลายคนก็กลัวว่าจะโดนหลอก แถมตอนกลับมาก็อ้วนมาก เลยมีคนพูดกันว่าท้องหรือเปล่า จริง ๆ เป็นช่วงวัยรุ่น ร่างกายกำลังเปลี่ยนพอดี พ่อกับแม่เรานี้ใจเย็นมาก ๆ เพราะเสียสละเรื่องท้องมันเยอะมาก เราก็เครียดนะ แต่ก็ใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ไปสุดท้ายทุกคนก็เห็นเราปกติ"



ลูกเหรียญ... ลูกหลายยะลา

กลับจากสวีเดนมาอยู่บ้านใหม่ ๆ เธอมีเงินเก็บจากเบี้ยเลี้ยงที่เคยได้รับระหว่างเรียนก่อนหนึ่ง จึงนำมาเปลี่ยนหลังคาบ้าน พอเหมาะกับช่วงที่สถานการณ์ในบ้านดีขึ้น บวกกับความรักรักและอยากอยู่บ้านเกิด ชมพู่จึงตัดสินใจเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สาขาวารสารศาสตร์ เหตุเพราะสนใจเกี่ยวกับการสื่อสาร การพูด ระหว่างเรียนได้ทำกิจกรรมออกค่ายอาสาพัฒนาพร้อมกับเพื่อน ๆ ทำให้ค้นพบว่าเวลาออกไปทำค่ายแล้วมีความสุขมาก ช่วงนั้นจึงรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนเรื่องเอดส์ เรื่องสิทธิเด็ก กระทั่งได้ตั้งเป็นกลุ่มทำงานพัฒนาสังคมชื่อ "ลูกเหรียญ"

ตั้งแต่สมัยเรียนจนกระทั่งเรียนจบปริญญาตรีมาแล้ว ชมพู่กับเพื่อน ๆ ยังทำกิจกรรมเพื่อสังคมกันอย่างมีความสุข สนุกสนาน ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๔๐ เรื่อยมา กระทั่งย่างเข้าปี ๒๕๔๗ เริ่มมีความรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่มากขึ้นเรื่อย ๆ และพี่ชายของเธอเป็นหนึ่งในผู้จากไประหว่างการเกิดเหตุรุนแรงช่วงนั้น



เมื่อพี่ชายถูกยิงเสียชีวิต สถานการณ์ที่บ้านของเธอก็เปลี่ยนไป จากที่เคยมีพี่ชายเป็น

**เสาหลักของครอบครัว หลังจากพี่ชายตาย
ไว้จำนวนมากทั้งหมดก็ถูกขโมยหายไป
คืนเดียว พร้อมกับมีเรื่องการข่มขู่ตามมา
จนครอบครัวเริ่มหมดกำลังใจ เพราะไม่คิดว่า
จะเกิดเหตุการณ์แบบนี้ในครอบครัว**

**วันนั้นหลานของชมพู่ทั้ง ๔ คนต้อง
กลายเป็นลูกกำพร้าพ่อ**

จากนั้นภายในปีเดียวกัน ชมพู่ได้มี
โอกาสภาคณะทำงานองค์กรพัฒนาสังคม
เกี่ยวกับผู้หญิงจากกรุงเทพฯ เข้าไปเยี่ยมเด็ก
กำพร้าที่สูญเสียพ่อแม่จากเหตุการณ์รุนแรง
ในพื้นที่ เธอพบว่าเด็ก ๆ ล้วนอยู่ในภาวะ
โกรธแค้น หลายเสียงพูดออกมาเพียงแค่ว่า
อยากโตไว ๆ เพื่อไปแก้แค้น องค์กรหลักที่
เข้ามาทำงานช่วงนั้นตั้งเป้าหมายไปที่การ
ช่วยเหลือผู้เป็นแม่ ยังไม่ได้มีแผนงานรองรับ
การเยียวยาเด็ก ๆ

"วันนั้นเห็นแล้วเข้าใจเรื่องความรู้สึก
ของเด็ก ๆ เลยคุยกับเพื่อนที่เป็นวิทยากรว่า
ต้องเรียนรู้กระบวนการให้มากที่สุด เมื่อเรา

จะได้กลับมาทำกระบวนการเพื่อช่วยเหลือเด็ก ๆ บ้าง
เรารู้ว่าเด็ก ๆ คงรู้สึกเจ็บปวดได้ไม่แพ้กับ
ผู้ใหญ่ ถึงหลายคนจะไม่แสดงออก ไม่ร้องไห้
เพราะไม่อยากให้แม่เห็น โดยเฉพาะลูกผู้ชาย
คนโตยังมีอาการโกรธแค้นมาก เรารู้สึกว่า
มันไม่แฟร์ที่เด็ก ๆ จะต้องมาเจอเรื่องราวนี้
ไม่อยากให้เด็ก ๆ เป็นระเบิดเวลาที่รอวันแก้
แค้น เลยตั้งเป้าว่าต้องมาทำค่ายกับเด็ก ๆ
ให้ได้ แต่ก็นานเหมือนกันกว่าจะได้กลับมาทำ
เพราะเราต้องหาเงินมาจัดค่าย ก็ไปเป็น
ผู้ช่วยวิทยากร เป็นล่ามแปลในงานต่าง ๆ
จนได้เงินพอ แล้วเรากับเพื่อนก็กลับมาจัด
กระบวนการโดยเอาเรื่องงานศิลปะมาเริ่มทำ
ค่ายเยียวยาเด็ก เราชวนเด็กวาดรูปเล่าเรื่อง
ใช้กระบวนการแบบนี้กับเด็ก นั่นคือครั้งแรก
ที่ทำกับเด็ก ๆ ที่ได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์"

**จากการทำค่ายเยียวยาครั้งแรก
พบว่าแม่ของเด็กหลายคนต้องไปทำงานที่
ประเทศมาเลเซีย ปล่อยให้เด็ก ๆ อยู่บ้าน**



กันเอง โดยไม่รู้ว่าจะได้ไปเรียนหรือเปล่า เพราะแม่ไม่มีเงิน หรือเด็กบางคนก็ต้องไปอาศัยอยู่กับญาติ แต่ต้องนอนอยู่หน้าบ้านเพราะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปนอนในบ้าน ในขณะที่บางคนก็ต้องออกจากโรงเรียน

"ชมพู่" จึงเริ่มจัดระเบียบให้เด็ก ๆ ที่ต้องออกจากโรงเรียนมาอยู่ที่บ้านลูกเหริ่งก่อน จากนั้นค่อย ๆ จัดการเรื่องย้ายโรงเรียนให้ทีละคน "ตอนนั้นต้องหุงข้าวเพิ่ม ต้องไปรับส่งที่โรงเรียนไป ต้องใช้เงินเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงแรกที่ผ่านมาไปได้สบาย ๆ เพราะพ่อกับแม่ของเราเลย ช่วงนั้นกลับไปเอาข้าวที่บ้าน ไปยืมเงินแม่บ่อย ๆ โชคดีที่บ้านเราทำนาเลยไม่ต้องซื้อข้าว"

เมื่อเวลาผ่านไปพักใหญ่ พ่อกับแม่ยังเห็นชมพู่รับเด็ก ๆ มาดูแลเพิ่มเติมเรื่อย ๆ จึงเริ่มถามด้วยความเป็นห่วงถึงการหางานทำเป็นหลักแหล่ง เช่น สอบราชการ เพื่อค้ำเนื้อค้ำตัวเหมือนเพื่อนฝูง เพราะเห็นลูกสาวเริ่มขาดเงินใช้จ่ายใช้สอย

"เขาถามว่า แล้วเราจะใช้ชีวิตแบบนี้ไปอีกถึงเมื่อไหร่ ได้ยินก็สะอึกนะ เพราะบางทีเราเคยมองเพื่อนแล้วคิดว่า ดีเนอะ เขาไม่ต้องมาทุกข์ใจว่าเดือนนี้จะมีเงินโครงการไหนเข้ามาเท่าไร ข้าวสารจะหมดหรือยัง แต่พอเราหันไปเห็นเด็ก ๆ ซึ่งเขาก็ไม่ได้อยู่เฉย ๆ ทุกคนทั้งเรียน ทำงาน ช่วยกันเขียนโครงการต่าง ๆ เสนอขอทุนทำงาน ได้บ้างไม่ได้บ้าง บางทีก็เจอปฏิเสธกลับมาแบบเจ็บ ๆ แต่เราก็นำคำปฏิเสธมาเป็นพลังทำต่อไป ทำต่อให้ดีขึ้นไปอีก"



ส่วนหนึ่งที่ทำให้ "ชมพู่" ตัดสินใจเอื้อมมือเข้าไปเยียวยาหัวใจเด็ก ๆ ตั้งแต่ ๑๒ ปีก่อน จนถึงปัจจุบัน ด้วยเพราะเธอรู้สึกอย่างลึกซึ้งว่าความเจ็บปวดคับแค้นในใจของเด็ก ๆ ไม่ได้ต่างจากที่เธอเคยรู้สึกมาก่อนจากการสูญเสียพี่ชาย ๓ คน และพี่สาว ๑ คน นับจากเหตุการณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗-๒๕๕๒ เธอก็เคยรู้สึกเจ็บแค้น แต่ก็เรียนรู้ว่าการแก้แค้นไม่ได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ดังนั้น กระบวนการเยียวยาจึงสำคัญกับเด็กที่อยู่ในภาวะสูญเสียเป็นอย่างยิ่ง

"การให้อภัยเป็นคำตอบหนึ่งในกระบวนการเยียวยา แม้ว่ากรการให้อภัยเป็นเรื่องยากที่อาจต้องใช้เวลา เราสอนให้เรียนรู้จักการให้อภัยเพื่อปลดปล่อยเรื่องราวในอดีตและอนุญาตให้ตัวเองเดินต่อไปข้างหน้า นี่คือนทางออกที่ดีที่สุด"



ห้องสมุดมีชีวิต กิจกรรมหนังสือหมุนเวียน

เนื่องด้วยพื้นฐานของความเป็นคนชอบอ่านหนังสือและเปิดโลกกว้าง จนหลักชีวิต ออกนอกกรอบมาด้วย "การอ่าน" และ "หนังสือ" แล้ว เมื่อชมพู่ได้รู้จักแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน จึงเขียนโครงการเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณมาขับเคลื่อนส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ โดยยึดเป้าหมายขององค์กรอยู่ในเป้าหมายของโครงการด้วยเช่นกัน คือ "อ่านเพื่อสันติภาพ" ในนาม "โครงการชวนสร้าง ชวนอ่าน ชวนคิด สู่สุขภาวะ" ปีที่ ๑-๓

จากนั้นพัฒนาเป็นโครงการอ่านยกกำลังสุข อ่านสันติภาพที่ชายแดนใต้ เพื่อสร้างพื้นที่การอ่านในวิถีชีวิตของคนทุกวัยในชุมชน เริ่มจากโรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีเป้าหมายคือสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการตนเอง โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม มีส่วนสนับสนุนการจัดการให้เกิดกระบวนการที่จะนำไปสู่การ

ระคมทุน เกิดเป็นกองทุนของตนเอง สร้างสรรค์นักอ่านหน้าใหม่ เกิดการอ่านเข้าไปสู่วิถีชีวิต เปลี่ยนวิถีคิด พฤติกรรม อันจะนำไปสู่กระบวนการสร้างสันติภาพ

การทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านของกลุ่มลูกเหรียญผลักคืนให้เกิดรูปธรรมของพื้นที่ต้นแบบรักการอ่านในอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ผ่านการทำงานกับโรงเรียนแกนนำ ชุมชน และโรงพยาบาลกรงปินังเป็นพื้นที่นำร่อง พร้อมกับเพิ่มเติมอีกหนึ่งกลไกทำงานคือ การขับเคลื่อนงานผ่านกลุ่มบัณฑิตอาสาสมัครประจำชุมชน ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ที่เข้ามาขับเคลื่อนงานมุ่งให้อำเภอกรงปินังเป็นโมเดลเพื่อขยายผลรูปแบบการส่งเสริมการอ่านไปยังอำเภออื่น ๆ

"ปี ๒๕๕๘ เน้นไปที่อำเภอกรงปินัง มีการทำวิจัยเป็นข้อมูลทางวิชาการ ทำงานกับคนในชุมชน ทำงานกับนายอำเภอ ปลัดอำเภอ จัดเวทีส่งเสริมการอ่าน จัดมุมการอ่าน สนับสนุนกิจกรรมห้องสมุดที่มีชีวิต และการมอบหนังสือเล่มแรกให้กับเด็กแรกเกิด โดยเวทีเสวนาการศึกษาและบริบทชายแดนใต้ เพื่อส่งเสริมการอ่าน การศึกษา วิถีชีวิตคนชายแดนใต้ จัดขึ้นทั้งหมด ๕ แห่งด้วยกัน คือ อำเภอกรงปินัง อำเภอรามัน อำเภอยะหา อำเภอเมืองยะลา และอำเภอเมืองปัตตานี"

มีการขับเคลื่อนหนังสือด้วยตะกร้าหนังสือ Book Bank ในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๕ โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน เพื่อให้แกนนำในชุมชนกระจายหมุนเวียนตะกร้าหนังสือไปตามจุดต่าง ๆ ในหมู่บ้านและสับเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือใหม่ในตะกร้า โดยให้ชุมชนมีกองทุน Book Bank เป็นของตนเองผ่านการระคมทุนของแกนนำในชุมชนเองเช่นกัน



“พอได้เชื่อมงานกับกลุ่มลูกเหียงแล้วไปอบรม
สัมมนาเรื่องเปิดโลกการอ่าน ความรู้สึกตอนแรกคือ
เย้! ดีใจมาก ได้หนังสือใหม่ ๆ มาเพียบเลย มาถึง
โรงเรียนพวกนักเรียนก็ร้อง เย้! ดีใจเหมือนผม ทุกครั้ง
ที่รู้ว่าหนังสือใหม่มากก็จะวิ่งกรูเข้าห้องสมุดเลย ผมมี
กิจกรรมสนุกกับเด็ก ๆ เยอะ เป็นห้องสมุดที่มีชีวิต เช่น
อ่านสนุกสุขทุกเช้า พอดอนเที่ยงก็ให้นักเรียนมาจัด
รายการเสียงตามสาย ทุกวันพุ่มมีเล่านิทานให้น้อง ๆ ฟัง
ทุกวันศุกร์มีรายการดีเจเสียงใส ส่วนหลังเลิกเรียนก็มี
กิจกรรม ๕ นาที “นั่งเปิดอ่าน ท่องจำ ทำทุกวัน” และ
“วางทุกงาน อ่านทุกคน” จนเด็ก ๆ เรียกผมว่า “เจ้าชาย
ผู้สร้างแรงบันดาลใจ” เพราะพาหนังสือสนุก ๆ มาเล่นกับนักเรียนเยอะ”



“เป็นเครือข่ายรักการอ่านกันแล้วมันหยุดไม่ได้ ต้องขยายต่อกับชุมชนให้การอ่านเข้าถึง
คนอื่น ๆ ด้วย ถ้ามว่าได้อะไรตอบแทนเป็นชิ้นเป็นอัน มันก็ไม่มี แต่สิ่งที่ผมได้รับคือความสุขของการ
เป็นครู แม้ว่าบางคนไม่ใช่ลูกศิษย์ แต่ก็เป็ญญาติพี่น้อง ลูกหลานของลูกศิษย์ ผมก็มีความรักส่งมอบ
ให้ผ่านเรื่องการอ่านนี้แหละ ถ้าใครรักการอ่าน คนนั้นจะมีพื้นฐานในการศึกษาเรื่องราวอื่น ๆ ในชีวิต
เพิ่มเติม การอ่านทำให้ชีวิตผู้คนดีขึ้น ทำให้รู้เรื่องราวต่าง ๆ จากหนังสือ ไม่ถูกหลอกง่าย มีเอกสาร
ที่สำคัญก็สามารถอ่านออก เข้าใจความหมาย มีวิจารณญาณ ไม่ถูกชักจูงได้ง่าย”

ครูรักษ์-อภิรักษ์ สำเภา

ครูโรงเรียนบ้านบุโอง อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา

โรงเรียนอ่านยกกำลังสุข อำเภอกองปิ้ง มีเครือข่าย ๕ โรงเรียน คือ

- ๑) โรงเรียนบ้านบุโจ
- ๒) โรงเรียนบ้านโหลง
- ๓) โรงเรียนบ้านกรงปิ้ง
- ๔) โรงเรียนบ้านสะเอะ
- ๕) โรงเรียนบ้านห้วยกระทิง

“ชมพู่” บอกว่าเป็น “โอกาส” ที่ดีมากเมื่อได้ทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน เพราะนอกจากได้มอบ “โอกาส” ในการอ่านหนังสือให้กับเด็ก ๆ และคุณครูในโรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรม ให้กับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มสตรีในชุมชนที่ไม่เคยมีโอกาสได้อ่านหนังสือที่หลากหลายเช่นนี้มาก่อนแล้ว คณะทำงานของกลุ่มลูกเหรียงเองก็ได้รับคุณประโยชน์จากการทำงานส่งเสริมการอ่านเช่นกัน



หลายคนในองค์กรไม่ชอบอ่านหนังสือมาก่อน แต่เมื่อเข้าทำงานโครงการฯ จึงได้อ่านอย่างจริงจัง ส่วนหลายคนที่เคยชอบอ่านหนังสือแต่ไม่ค่อยมีโอกาสเข้าถึงหนังสือ ก็ได้โอกาสในการเข้าถึงหนังสือจำนวนมากและหลากหลาย



“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ ผมได้เริ่มรู้จักว่าหนังสือและการอ่านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเรา หนังสือทำให้ประสบความสำเร็จหลายด้าน ได้ลงพื้นที่ รู้จักและสื่อสารกับคนหลาย ๆ กลุ่ม หนังสือทำให้มีการสื่อสารกันในโรงเรียนและชุมชน

มาน-สุไลมาน เจอะอุบง เจ้าหน้าที่กลุ่มลูกเหรียญ จังหวัดยะลา



การทำงานร่วมกับแผนงานฯ การอ่านทำให้คณะทำงานได้องค์ความรู้ด้านการอ่านกับพัฒนาการทางสมองเพื่อนำไปสื่อสารต่อมากยิ่งขึ้น รวมถึงตัวชมพู่เองก็เช่นกัน หนังสือก็ยังมีบทบาทในชีวิตเช่นเคย

"ตัวเราเองก็ได้นำความรู้ไปใช้กับชีวิตการทำงาน ชีวิตคู่ สิ่งที่เราอ่านมันประยุกต์ได้กับชีวิตทุกด้าน ทุกวันนี้กลุ่มลูกเหรียญเองก็มีกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านหนังสือด้วย มีการเรียนรู้ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงซัด ๆ คือ เมื่อก่อนเด็กผู้ชายในบ้านชอบล้อเด็กผู้หญิงเรื่องมีประจำเดือน เด็กผู้หญิงก็อาย ไม่กล้าพูดด้วย แต่พอได้อ่านหนังสือสุขภาพเรื่องการเปลี่ยนแปลงแต่ละช่วงวัย ทำให้ผู้ชายต้องมีขนตามแขนอก ทำไมต้องโกนหนวด ทำไมผู้หญิงต้องมีประจำเดือน ทำไมผู้หญิงเริ่มมีหน้าอก ซึ่งอ่านจบแล้วเราก็มีกิจกรรมกลุ่มที่พูดคุยกันเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือ จากนั้นเด็กผู้ชายก็จะไม่ล้อเด็กผู้หญิงคำนสรระอีก เพราะเขาจะรู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคืออะไร"

อีกด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่ชมพู่และคณะทำงานกลุ่มลูกเหรียญภูมิใจมาก



คือ การอ่านหนังสือก็ทำให้ผู้หญิงในชุมชนมีความรู้และฉลาดเท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นเยอะมาก จากผลการสำรวจพบว่า ผู้หญิงที่ได้อ่านหนังสือจากตระกร้าในชุมชนมีความรู้ในเรื่องสุขภาพมากขึ้น รู้ว่าการปวดท้องแบบไหนเสี่ยงเป็นโรคอะไร รู้จักอาการปวดของมะเร็งปากมดลูก รู้จักวิธีการคลำเต้านมตรวจหามะเร็งในเบื้องต้น รวมทั้งถ้ามีอาการเสี่ยงก็กล้าที่จะไปหาหมอ เพราะว่าได้อ่านข้อมูลความเสี่ยงของโรคต่าง ๆ จากหนังสือแล้ว

"นอกจากอ่านเองรู้คนเดียวแล้ว สาว ๆ เขาก็คุยกัน แลกเปลี่ยนกันเยอะ โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพความสวยความงาม การดูแลรักษาสิว ผิวหน้า ผิวพรรณ พวกกันไปหาสมุนไพร เครื่องสำอางดูแลผิวพรรณ ส่วนแบบเสื้อผ้าต่าง ๆ จากนิตยสาร เขาคูกันแล้วก็ไปตัดเย็บกันเอง เก่งกันมาก หนังสือทำให้โลกกว้างของสาว ๆ มุสลิมอยู่แค่ตรงหน้าเลยจริง ๆ ส่วนผู้ชายเขาก็จะคุยเรื่องเกษตร เรื่องกีฬา เรื่องฟุตบอลกันไป"

นอกเหนือจากเรื่องความสวยความงาม ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดอีกเรื่องหนึ่งคือการกล้าเจรจาต่อรองมากขึ้นของกลุ่มผู้หญิง จากเดิมเมื่อมีเวทีประชาคม ผู้หญิงไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นที่แย้งกัน แต่หลังจากที่เขาอ่านหนังสือมากขึ้น ก็ทำให้มีความรู้และกล้าแสดงความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ เช่น กรณีการจัดสรรงบประมาณของ อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) ที่เคยนำเงินไปจัดแข่งฟุตบอล ใช้งบประมาณเป็นแสนบาทเพื่อซื้อเสื้อ มีผู้หญิงคนหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า เสื้อ ๑ ตัวให้คน ๑ คน ใส่เล่นบอลซึ่งเป็นผู้ชาย ส่วนผู้หญิงบางคนมีเพียงรายได้จากการขายน้ำแข็งในงานเท่านั้น จึงเสนอว่าให้ท้องถิ่นนำเงินมาทำโครงการจัดอบรมอาชีพเพิ่มเติม ซึ่งได้รับการอนุมัติและจัดให้เกิดการอบรมตัดเย็บเสื้อเพื่อประกอบอาชีพเสริมขึ้น ผู้หญิงหลายคนเริ่มมีบทบาทในการไปดูงานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มออมทรัพย์ จากเดิมที่มีเพียงผู้ชายไปดูงานดังกล่าว



โอกาส สร้างการเปลี่ยนแปลง

หลายคนที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น เป็นระยะของ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ มักได้ยินคำถามจากคนต่างถิ่นถึงความน่ากลัวอยู่เสมอ นานนับสิบปีที่หลายเสียงถามได้ "ชมพู" ถึงความเสี่ยงอันตรายจากการทำงานพัฒนาสังคมในพื้นที่ เธอบอกว่า แม้ว่าเสียงจริง แต่ส่วนตัวเชื่อว่า คนเราอยู่ที่ไหนก็มีโอกาสตายได้ อยู่ที่ว่าจะตายด้วยรูปแบบไหน เมื่อไร ดังนั้น การที่ทำงานที่บ้านเกิด จังหวัดยะลาในทุกวันนี้ จึงเป็น "โอกาส" ที่จะทำงานเพื่อพัฒนาและช่วยเหลือผู้คน



"จุดมุ่งหมายใหญ่ของเราคือ การทำงานเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม มันดูใหญ่ เพราะเรามีความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงคนตั้งแต่เด็ก เหมือนกับที่เราเคยได้รับโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองมาตอนเด็ก ๆ เลยเชื่อว่าสิ่งเล็ก ๆ ที่เรากำลังทำกันอยู่ มันคือการพัฒนาคนให้เขาเติบโตไปเป็นคนพัฒนาต่อ เหมือนกับตัวเราและกลุ่มลูกเหรียญที่อยู่ได้ทุกวันนี้ก็เพราะมีคนอุปการะและหยิบยื่นโอกาสให้ตลอดเวลา"

"เวลาเราเจอเคสใหม่ ๆ เราอาจเดินเข้าไปแล้วปล่อยไปก็ได้ ไม่ต้องพาเขามาดูแล แต่ภายในของเรามันบอกว่ายามองผ่านเขา เพราะถ้าเราเหลียวกลับไปมองเขา ชีวิตเด็กคนหนึ่ง

อาจจะเปลี่ยนไปก็ได้ เหมือนตอนเรายังเด็ก แล้วที่ ๆ ไม่ได้มองข้ามเรา แต่กลับให้โอกาส และยื่นมือมาช่วยเรา ซึ่งทำให้เราเป็นเรามา ถึงทุกวันนี้"

"ทุกวันนี้ ถ้าเราอยู่ในบทบาทที่จะให้ โอกาสคนอื่นได้ จะไม่ลังเลเลย และเราเชื่อว่า ถ้าคนที่เขาเคยให้โอกาสเรามาได้รู้ว่า เราก็กลายเป็นผู้ส่งมอบโอกาสให้คนอื่น เหมือนกัน เขาคงยินดีมาก ๆ ที่เคยให้โอกาส ช่วยเหลือเราจนเราได้กลับมาช่วยคนอื่นต่อ เหมือนกับทุกวันนี้ที่เราพยายามปั้นเด็ก ลูกเหรียญให้เขาเป็นต้นไม้ใหญ่ที่จะให้โอกาส คนอื่นต่ออีก ซึ่งเด็ก ๆ ลูกเหรียญทุกรุ่นก็จะ มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านเคสใหม่ ๆ โดยตอนนี้ เริ่มมีเด็กที่โตแล้วเป็นคนพาน้อง ๆ ไปลงพื้นที่แล้ว จากที่เดิมต้องเป็นเราขับรถพาไปเอง ตอนนี้ทุกคนทำงานเคลื่อนกันเองสบายเลย"

ในฐานะพี่ใหญ่กลุ่มลูกเหรียญ ชมพู เชื่อว่าการปล่อยมือจากงานบางอย่างที่เคยทำ แล้วส่งมอบให้น้อง ๆ ได้แสดงศักยภาพ ทำให้

น้อง ๆ เข้าใจเจตนาารมณ์ในการทำงานของกลุ่มลูกเหรียญชัดเจนขึ้น และเมื่อได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นให้ทำงาน คนคนนั้นจะ ยิ่งรู้สึกมั่นใจและคำนึงถึงความรับผิดชอบมากขึ้น

มีบางคนที่โตเกร้าเพราะสูญเสียพ่อแม่ แล้วคิดว่าชีวิตไม่มีความหมาย แต่เมื่อได้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งต่อความช่วยเหลือ จากที่เคยรับบทบาทเป็นมือล่างที่รับมือบนมาแตะ เปลี่ยนไปเป็นมือบนที่เอื้อมไปแตะมือล่าง ซึมซับความรู้สึกยิ่งใหญ่ท่วมท้นของการเป็นมือบนที่พร้อมเยียวยาเมื่อล่าง ก็ทำให้กลับมา มองเห็นคุณค่าของตนมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะใช้ชีวิตอย่างมีความหมายต่อไปเพื่อตัวเอง และคนอื่น ๆ อีกมากมายในสังคม

"ตอนนี้รุ่นพี่ ๆ รู้แล้วว่า บทบาทของการเป็นมือบนคืออะไร ต้องทำอะไรเมื่อ เจอสถานการณ์ เช่น ไปบ้านที่เกิดเหตุ ก็จะไปคุยกับเคส แสดงความเสียใจ และนำเสนอ สิ่งที่ต้องทำ คือหาคนทำกับข้าว จัดแบ่งคน



ไปซุกหลุมฝังศพ ต้องแบ่งคนไปละหมาดศพ หากคนดูแลแขก กะประมาณเรื่องเงินที่ต้องใช้ในงาน แล้วสอบถามเรื่องเงินว่ามีมัย ถ้าไม่มีหายืมใครก่อนมัย หรือจะยืมพี่ชมพู่ก่อนมัย เขาก็จะมีสติและให้คำแนะนำกับเคสเมื่อต้องเจอสถานการณ์สูญเสียกะทันหันได้"

ตลอด ๑๑ ปี ของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มลูกเหรียง ชมพู่ยึดหลักการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสะท้อนให้เด็ก ๆ ในกลุ่มลูกเหรียงทุกคนเข้าใจสถานการณ์ของบ้าน เช่น เดือนนี้มีเงินอยู่เท่าไรและต้องใช้จ่ายเท่าไร หากยังขาดต้องหามาเพิ่มอีกเท่าไร พร้อมกับสร้างความเข้าใจถึงหน้าที่รับผิดชอบในบ้าน หน้าที่รับผิดชอบเกรดเฉลี่ยในฐานะนักเรียน หน้าที่รับผิดชอบของเยาวชนลูกเหรียง เช่น ไม่สูบบุหรี่ เขียนจดหมายถึงบ้านที่อุปการะ

"พอเด็ก ๆ เรียนจบ ก็อยากกลับมาทำงานที่นี้ทุกคน แต่เราไม่มีเงินจ้าง ไม่มีเงินเดือนสูง

ๆ ให้ สุดท้ายจริง ๆ เราก็อยากให้เด็ก ๆ ได้ออกไปหาประสบการณ์ข้างนอก ไปเติมเต็มชีวิตให้เติบโตไปในทิศทางที่ต้องการ ช่วงปี ๕๘ เป็นปีที่เด็กเรียนจบพร้อมกัน เห็นแล้วก็ตั้งใจและใจหาย แต่ก็เลือกให้เด็ก ๆ มีอนาคตข้างนอก เพราะกลุ่มลูกเหรียญก็มีรายได้มาจากการเขียนโครงการทำงานพัฒนาสังคมซึ่งมันไม่แน่นอน"



ยะลา กับวัฒนธรรมการอ่าน

หลายพื้นที่ในจังหวัดยะลา ยังเข้าถึงหนังสือได้ยากมาก ไม่ใช่เพียงเฉพาะหนังสือนิทานสำหรับเด็ก แต่หนังสือสำหรับผู้ใหญ่ยังเข้าถึงได้ยาก ดังนั้น การเกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนจึงเดินทางอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มต้นจัดหาเครื่องมือหรือหนังสือซึ่งเป็นสิ่งหายากส่งมอบเข้าสู่พื้นที่ ผ่านทั้งทางโรงเรียนและชุมชน จากนั้นค่อยเพิ่มเติมเรื่องวิชาการที่เหมาะสมกับการเรียนรู้เข้าไปตามที่ได้รับ การสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน

"ชมพู่" เริ่มทำงานพัฒนาสังคมมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ จึงมีเครือข่ายที่รู้จักและคุ้นเคยกัน เช่น คนทำงานใน อบต. ตั้งแต่ นายก อบต. ไปถึงเจ้าหน้าที่ เนื่องจากหลายโครงการที่เคยทำเป็นงานที่ต้องเชื่อมไปหาคนในภาครัฐ บางครั้งก็เชื่อมไปเจอเพื่อนที่เคยเป็นเด็กกิจกรรมรุ่นเดียวกันซึ่งทำงานในองค์กรส่วนท้องถิ่น เยอะพอสมควร



พร้อมกับเด็ก ๆ กลุ่มลูกเหรียญทำงานจิตอาสา ช่วยงานสาธารณะในพื้นที่เสมอ เช่น น้ำท่วม งานกาชาด ทำให้ผู้ใหญ่หรือหน่วยงานต่าง ๆ มองเห็นว่าการกลุ่มลูกเหรียญคือใคร ทำงานด้าน

โค เมื่อมีเรื่องที่ต้องเชื่อมต่อกันจึงไม่ยากในการสื่อสาร

"ทำงานในพื้นที่ยะลาเป็นสิ่งที่ดีมาก เราโชคดีที่เจอผู้ใหญ่ที่จิตใจดี มีความสามารถ ทั้งที่สถานการณ์ ๖ จังหวัดชายแดนใต้ค่อนข้างไม่เวิร์ก แต่ผู้คนที่นี้สวนทางกันอย่างสิ้นเชิง ในพื้นที่เรามีคนดีมาก มีคนเก่งมาก ผู้ใหญ่มีวิสัยทัศน์ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดที่นี่ไม่ว่าก็ยุคที่สมัยก็เวิร์กมาก มีท่านหนึ่งคือ ผู้ว่าทรงพล สวาสดีธรรม ที่เคยอยู่ที่นี้ อุคมการณ์ทันสมัย เข้าถึงความ เป็นอยู่ของประชาชน ทั้งผู้ว่าฯ และนายอำเภอที่เราทำงานด้วยทุกคนก็ล้วนแต่เป็นนักพัฒนา สามารถสื่อสารกันได้เพื่อเป้าหมายเดียวกัน คือพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในบ้านเรา"



"ทุกวันนี้ที่ทำงาน เราก็หวังในสันติภาพและความเข้มแข็งของประชาชน มีการต่อรอง มีสิทธิมีเสียง สันติภาพมันควรจะเท่ากัน มีโอกาสเท่ากัน รู้เห็นเท่ากันทั้งภาครัฐและประชาชน การจะเกิดสันติภาพ พวกเราทั้งประชาชนและภาครัฐต้องเดินไปพร้อมกัน เราเชื่อว่าการส่งเสริมเรื่องการอ่านเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จะสร้างสันติภาพในพื้นที่ได้ เพราะทำให้เราได้คิดและกล้าทำมากขึ้น เมื่อเราอ่านมากขึ้น มีความรู้มากขึ้น รู้ว่าเรามีสิทธิที่จะคิด จะต่อรองในกรณีใดอย่างไรแล้ว และทำอย่างไรเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างเหมาะสมและมีสันติภาพเกิดขึ้น"

"การอ่านเปลี่ยนความคิดคนให้มาร่วมสร้างสันติภาพได้" ชมพู่ยืนยันไว้อย่างเชื่อมั่น



= Growth Mindset =

- การอ่านหนังสือสร้างการเรียนรู้โลกกว้างที่ไม่เคยเห็น
- โอกาสสร้างชีวิตใหม่ เมื่อได้โอกาสแล้วให้ลงมือทำเต็มกำลัง
- ท่ามกลางความสูญเสีย เด็กต้องการการเยียวยาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่
- ให้โอกาส เท่ากับสร้างคนและสร้างการเปลี่ยนแปลง
- สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ให้เกียรติกันและกัน ทำงานง่าย ได้ผลดี
- การอ่านเปลี่ยนความคิดคนให้มาร่วมสร้างสันติภาพได้
- การอ่านสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีได้
- ปล่อยมือจากอดีตก่อน จึงเดินต่อไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง
- ถึงโดนปฏิเสธ ก็ไม่ท้อแท้ มุ่งมั่นทำต่อไป ผลสำเร็จตามมาเอง





กลไกการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

คณะทำงานกลุ่มลูกเหรียญทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงานส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนจากครูโรงเรียนประถมศึกษา ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มสตรี ตัวแทนสถานักเรียน ตัวแทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และกลุ่มบัณฑิตอาสาสมัครจาก ศอ.บต. ร่วมกันเป็นคณะกรรมการกลางเพื่อขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ผ่านการประชุมหารือ วางเป้าหมายร่วมกัน คิดค้นกลวิธีเพื่อการส่งเสริมการอ่าน และสร้างเครือข่ายในพื้นที่ของตน



“เมื่อนักกิจกรรมลงไปทำในชุมชน หนังสือเป็นเครื่องมือที่สำคัญมาก เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็น ได้หยิบมาเปิดอ่าน เปิดดูภาพ ใช้เวลาอยู่กับหนังสือจริง ๆ การมีพื้นที่การอ่านในชุมชนทำให้ผู้คนได้คุยกันมากขึ้น เพราะเป็นเหมือนพื้นที่กลางที่มีหนังสือเป็นเครื่องมือสร้างสีสัน และเพิ่มเติมความรู้ให้ได้นำมาแลกเปลี่ยนกัน หลายคนได้นำความรู้ในหนังสือไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย พวกเรากลุ่มลูกเหรียญและชุมชนก็ช่วยกันระดมหนังสือเพื่อให้มีหนังสือเข้าไปชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ ”

ซาฮา-ซหารียะห์ เจ๊ะเละ

ผู้รับผิดชอบโครงการอ่านยกกำลังสุข กลุ่มลูกเหรียญ จังหวัดยะลา



บทที่ ๓

พื้นที่ภาคอีสาน





กิตติพงษ์ ภาณี

เชื่อบั่น ลงมือทำ วางใจ : เปเล่ ไทเลย

อ่านออก เขียนได้ ๑๐๐% วัฒนธรรมการอ่านสร้างคน

"เปเล่ ก่อการดี" หลายคนทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดเลยเรียกเขาอย่างนั้น โดยเฉพาะช่วงหลายปีก่อนหน้านี้

"เปเล่" คือชื่อเล่นของ "กิตติพงษ์ ภาณี" ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันไทเลยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน จังหวัดเลย ที่ขยับฐานมาจากกลุ่มเยาวชนก่อการดี ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านพัฒนาเด็กและเยาวชนในนามกลุ่มคนทำงานภาคประชาสังคม

"ก่อการดี" มาจากชื่อกลุ่ม "เยาวชนก่อการดี" ซึ่งเปเล่และเพื่อน ๆ รวมตัวกันเพื่อทำงานด้านพัฒนา



เด็กและเยาวชนในพื้นที่บ้านเกิด ตำบลพรประเสริฐ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย หลังจากที่ได้เดินทางเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทำงานด้านพัฒนาสังคม โดยเฉพาะประเด็นการเท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานีอยู่พักใหญ่ ๆ

"เปเล่" เป็นคนตลก บางคนที่เคยพบเขาในแวดวงทำงานกล่าวไว้อย่างนั้น

"เปเล่" เป็นคนทำงานเก่ง จับประเด็นและขับเคลื่อนงานอย่างเฉียบคม ร่ำรวยอารมณ์ขัน บางคนที่เคยพบเขาในแวดวงทำงานกล่าวไว้อย่างนั้นอีกเช่นกัน

"เปเล่" เรียนสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำกิจกรรมอยู่ในชมรมปาฐกถาและโต้วาที กระทั่งเรียนจบในปี ๒๕๔๐ ได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกอบรมเกี่ยวกับเกษตรพอเพียงของสำนักงานปฏิรูปที่ดินอยู่อีก ๓-๔ ปี ทำงานลงพื้นที่ไปกินนอนอยู่ในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เข้าบ้านพักเก็บข้อมูลชุมชน อบรมพัฒนาศักยภาพจนจบโครงการฯ จึงกลับมาช่วยพ่อทำสวนอยู่ที่บ้านเกิดในอำเภอเอราวัณ



เหมือนเป็นก้าวแรกที่ย่างเข้าสู่การทำงานร่วมกับชุมชนเต็มตัว แต่ข้างในใจลึก ๆ ของเขายังคงรู้สึกว้าวอาชีพนักจัดรายการวิทยุหรือดีเจ ยังคงอยู่ในเป้าหมายของความฝันเสมอ จึงยังตามฝันด้วยการมุ่งสมัครเป็นดีเจที่จังหวัดเลย

ในที่สุดโอกาสส่งมอบให้เขาได้เป็นดีเจสมดังตั้งใจ

แต่ต้องไปจัดรายการประจำสถานีวิทยุสาขาที่จังหวัดอุบลราชธานี แน่แน่นอนว่า...เขาตกลงรับตำแหน่งดีเจหนุ่มด้วยความเต็มใจ แลกความรู้เดินทางไปพิสูจน์ความฝันยังเมืองคอกบัว



พิสูจน์ความฝันอยู่ ๒ ปี จนรู้ว่าไม่ใช่งานที่ตรงกับเนื้อหาของความต้องการภายใน จึงโบกมือลาองค์กร ออกมาทำงานร่วมทางฝันกับเพื่อนพ้องพี่น้องกลุ่มคนทำงานภาคประชาสังคม ในจังหวัดอุบลฯ ที่เขามีโอกาสได้พบปะ เห็นวาระการจกกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอในพื้นที่สาธารณะของเมืองอุบลฯ

ปี ๒๕๔๘ เขากับเพื่อนรวม ๓ คนก่อตั้ง "กลุ่มสื่อไสวีย์ทิน" เพื่อใช้สื่อวิทยุ สื่อละครในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เสนอโครงการกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้งบประมาณหนึ่งสำหรับจัดรายการวิทยุและทำกิจกรรมสร้างสรรค์กับเด็กและเยาวชน

ปี ๒๕๔๘ เขาได้รับทุนจากสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ผ่านเครือข่าย "ศูนย์ประสานงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชนภาคอีสาน" ที่รวมตัวกันหลวม ๆ จาก ๑๒ องค์กร มาร่วม

กันทำกิจกรรม เขาบอกว่าช่วงนั้นกิจกรรมของเด็กและเยาวชนมาแรงมากในจังหวัดอุบลฯ จนเกิดการเชื่อมงานไปยังสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)

"เปเล่" ทำงานร่วมฝันอยู่กับเพื่อนที่อุบลฯ จนถึงปี ๒๕๕๒ เกิดความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เมื่อคุณพ่อเสียชีวิต จึงวางแผนชีวิตกลับมาอยู่บ้านกับแม่ เริ่มเดินทางไปกลับ เลย-อุบลฯ บ่อยครั้งขึ้น ไม่นานนักโครงการที่อุบลฯ จบลง เขาเก็บข้าวของหอบความฝันกลับมาเติมเต็มชีวิตที่บ้านเกิด ค้ำยันเป้าหมายตั้งกลุ่มทำงานภาคประชาสังคมหวังใจไว้ว่าจะขอทุนส่วนหนึ่งจาก สสส. เพื่อทำงานเกี่ยวกับวัยรุ่นดั้งเดิม



เป็นจุดเริ่มต้นของ "กลุ่มเยาวชนก่อการดี" ซึ่งได้ดำเนินงานเพื่อเด็กและเยาวชนพื้นที่อำเภอเอราวัณและใกล้เคียงในจังหวัดเลยอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะกับประเด็น "สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน" ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จนขับเคลื่อนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ชั้นประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหันมาสนใจเรื่องการอ่านหนังสือมากขึ้น ทั้งในโรงเรียน ในชุมชน และในบ้านของตนเอง

จากเคยทำงานแต่กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ปัจจุบัน "เปเล่" ขยับตัวเข้ามาทำงานร่วมกับภาคราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เชื่อมต่อไปยังการสร้างเสริมพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการอ่าน

กับกลุ่มเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

"เปเล่" และทีมงานสถาบันไทเลย พร้อมกับเครือข่าย ครู นักเรียน และชุมชน เคลื่อนไหวอย่างมีความหวังที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน จึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือประกาศให้เอราวัณเป็นอำเภอรักการอ่านในปี ๒๕๕๗

จากวัยรุ่นหนุ่มไทยเลยที่วาดหวังอนาคตไว้ว่าอยากเป็นคิเจเสียงไส ๆ จัดรายการวิทยุ ม่วนซื่นสนุกสนาน

ชีวิตพลิกผันหันมาเป็นนักพัฒนาสังคมภาคประชาชน ทำงานรณรงค์ เชื่อมประสานผู้คน หน่วยงานทั้งภาครัฐราชการและเอกชน ให้ร่วมเคลื่อนไปข้างหน้าในประเด็นที่เขาเลือกผลักดันเพื่อคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในแต่ละครั้งของโครงการ

สถาบันไทเลยฯ ทำงานภาคประชาสังคม ด้วยการจัดทำทุนทำงานเป็นโครงการพิเศษ



"คุณภาพชีวิตผม สวัสดิการเหมือนแรงงานนอกระบบคื ๆ นี้เอง" เปเล่พูดประโยคนี้แบบที่เล่นทีจริง ในขณะที่สนทนาถึงประเด็นการหาแหล่งเงินทุนในการทำงานพัฒนาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเขายอมรับว่าไม่มีความแน่นอน ทั้งขอบเขตงาน จำนวนเงิน และระยะเวลา

ไม่มีการตีความหมายถึงประโยคดังกล่าวระหว่างสนทนา มีเพียงสิ่งที่ยังคาใจต่อไป คือ "เปเล่" และทีมยังคงทำงานผลักดันคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนต่อไป ตรงกับประโยคปิดท้ายสนทนาบทนี้ที่ว่า

"จริง ๆ ผมไม่ได้คิดว่าจะมาทำงานเพื่อชุมชนนะ แต่พอได้ทำกิจกรรมแล้วมันสนุก เราทำงานภาคประชาชนก็อิสระดีครับ เป็นฟรีแลนซ์ ห้ามเจ็บ ห้ามป่วย ห้ามเป็นโรค (หัวเราะ) แต่ผมถือว่าสิ่งที่ได้คือ เราได้ทำในสิ่งที่อยากจะทำเต็มที่ นั่นคือการพัฒนาคนเล็ก ๆ กลุ่มคนเล็ก ๆ ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ให้มาร่วมกันทำงานคื ๆ เพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน"



ก่อนการดี อ่านที่นี้ เอรಾವัด

กลุ่มเยาวชนก่อนการดีเกิดขึ้นในปี ๒๕๕๒ จากการรวมตัวกับกลุ่มเด็ก ๆ ในชุมชน โรงเรียน เอรಾವัดวิทยาคม จากนั้นเมื่อทำงานมาระยะหนึ่ง ในปี ๒๕๕๕ จึงเปลี่ยนเป็นชื่อสถาบันไทเลย เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน จุดทะเบียนเป็นคณะบุคคลเพื่อขยายขอบเขตการรับและ สร้างสรรค์งาน ซึ่งจำเป็นต่อการนำเสนอโครงการและขอทุนสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ

"เปเล่" เริ่มกิจกรรมแรกของกลุ่มเยาวชนก่อนการดีด้วยการจัดค่ายเด็กและเยาวชน เพื่อทำความรู้จักกับเด็ก ๆ และบริบททางสังคมของชุมชน โดยของบประมาณเทศบาลมาจัดค่าย ให้เด็ก ๆ ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีเพื่อน ๆ ที่เคยทำกลุ่มสื่อโซเชียลมาช่วยเป็นวิทยากรร่วม

การของบประมาณจากเทศบาลในครั้งนั้นเริ่มต้นด้วยการไม่รู้จักใครสักคน เพียงแค่รู้ว่า มีงบประมาณตั้งอยู่ โดยที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นำไปจัดกีฬาต้านยาเสพติด วันนั้นเขาชวน เด็ก ๆ ที่เริ่มรู้จักกันเป็นกลุ่มแล้ว ย้ายไปประชุมที่เทศบาลโดยที่ยังไม่ได้ติดต่อเทศบาลล่วงหน้า



"พอพวกเราไปถึงสักพักก็มีคนมาถามว่าพาเด็กมาทำอะไรกัน ผมก็เลยบอกพี่ที่มีตำแหน่งพัฒนาชุมชนว่ามาประชุมและขอปรึกษาเรื่องกิจกรรมค่าย คือถ้าเทศบาลมีงบประมาณ แล้วน้อง ๆ เขาอยากทำแบบค่าย พอจะจัดสรรให้ได้มั๊ย ก็ถือว่าเป็นการเดินเข้าไปหาโอกาส แล้วเราก็ได้งบประมาณจัดค่ายจริง ๆ"

หลังจากนั้นเมื่อเข้าปี ๒๕๕๓ "เปเล่ ก่อการดี" ได้รับทุนทำงานจากแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ขับเคลื่อนกิจกรรม "พี่อาสาพาน้องอ่าน" โดยที่ช่วงนั้นผู้คนในพื้นที่ยังไม่รู้เลยว่า "จิตอาสา" คืออะไร เพราะยังไม่มีใครพูดถึงประเด็นนี้ในชุมชน

"เราทำงานแรกของการส่งเสริมการอ่าน ใช้ชื่อ "โครงการพี่อาสาพาน้องอ่าน" ชาวบ้านเลยเรียกติดปากว่า "พี่อาสา" ทำกันสนุกมาก มีกิจกรรมนิทานเดินทางคาราวาน หนังสืออยู่ในนั้นด้วย ทำแล้วตอบโจทย์ใน



พื้นที่มาก เด็ก ๆ มีความสุข มีกิจกรรมอ่านนิทานให้น้องฟังในแต่ละชุมชน ผู้ปกครองชอบเพราะเห็นการเปลี่ยนแปลงของลูกหลานแบบชัดเจน เด็กได้มีเวที มีตัวตน และมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในชุมชนยอมรับเขา ผู้ปกครองฝึกแบ็กมาว่าชอบมาก ทุกวันเสาร์ผู้คนชวนกันมาแบบคึกคักมากเลย แต่พอจะทำในปีต่อมาปรากฏว่าไม่ตรงกับยุทธศาสตร์ของแผนงานฯ ในปีนั้น เราก็หยุดกิจกรรมแบบเต็มหลักสูตรไปเพราะว่าไม่มีงบประมาณทำ"

ในปี ๒๕๕๔ แม้ว่ากิจกรรม "นิทานเดินทางคาราวานหนังสือ" จะไม่มีงบประมาณ

จากแผนงานฯ การอ่านเหมือนเคย แต่แปลไม่ได้หยุดทำกิจกรรมชวนอ่านทั้งหมด ตัดสินใจมองหางบเพิ่มเติมซึ่งพอได้มาจำนวนหนึ่ง สำหรับจัดเป็นกิจกรรมสั้น ๆ ๑ หรือ ๒ วันจบ ด้วยทุนขนาดย่อมประมาณ ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ๆ และผู้ปกครองได้สนุกสนานเรียนรู้กัน

การสร้าง "ฟือสาพาน้องอ่าน" เริ่มต้นด้วยการอบรมเครื่องมือให้ฟือสาพาให้น้องอ่านได้ เช่น เทคนิคการเล่านิทาน การจัดหนังสือ ขึ้นต่อมาก็ทำความเข้าใจเรื่องการจัดกระบวนการในการดูแลเด็ก ๆ หรือแม้แต่เมื่อเจอเด็กชนจะต้องทำอะไร พฤติกรรมเด็กวัยไหนเป็นอย่างไร การแสดงออกรูปแบบต่าง ๆ ของเด็กมาจากความต้องการอะไร และเทคนิควิธีการดูแลเด็ก ๆ เพื่อกระตุ้นให้อยากเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

"เรามีห้องสมุดชุมชนพรประเสริฐที่เปิดไว้ตั้งแต่ปี ๕๖ ครับ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งเยาวชน ผู้ใหญ่ กำนัน นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาลตำบล ที่สำคัญเรามีพ่อแม่ ผู้ปกครอง พี่น้องชาวบ้านที่เสริจลินภารกิจประจำวันแล้วมาร่วมใจช่วยกันสร้างห้องสมุด ทำให้ทุกวันนี้หลังจากอบรมแล้วเด็ก ๆ เรามีห้องสมุดที่เราจัดกิจกรรมทุกวันเสาร์ เป็นสนามซ้อมฝีมือด้วย เขาจะได้ทำกิจกรรม จัดกระบวนการกับเด็กจริง ๆ ที่มาอ่านนิทานอยู่แล้ว พอจัดเสร็จเราก็ชวนกันมาใช้กระบวนการ AAR (After Action Research) คือเป็นอย่างไรบ้าง ได้ตามแผนที่วางไว้ไหม เกิดอะไรขึ้น



แล้วสรุปบทเรียนเพื่อทำต่อไป ทุกวันนี้เด็ก ๆ ที่เคยเป็นพี่อาสาพาน้องอ่านก็ยังเป็นจิตอาสาทำกิจกรรมห้องสมุดให้เด็กเล็ก ๆ ในชุมชนอยู่หลายคน"



เอราวัณ อำนวยรักการอ่าน

ปี ๒๕๕๗ สถาบันไทยเลขฯ ทำโครงการอ่านเลยยกกำลังสุข ยกกระดับสู่อำนวยรักการอ่าน โดยมีเป้าหมายต้องการเห็นภาพอำนวยรักการอ่าน ดังนั้น กลไกการขับเคลื่อนงานจึงเพิ่มรูปแบบการทำงานกับระดับผู้บริหารฝ่ายนโยบายมากขึ้น ทั้งเครือข่ายในระดับท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครอง และภาคเอกชน ส่วนกลไกการทำงานหลักยังคงทำงานผ่านคณะกรรมการเครือข่ายสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านระดับอำเภอและระดับตำบล

ปัจจัยเอื้อให้ขับเคลื่อนงานได้ผลลัพธ์ที่ดีมาก ในปี ๒๕๕๗ คือ การได้เชื่อมการทำงานกับนายอำเภอเอราวัณ และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต ๒ ที่เป็นกลไกหลักมาช่วยหนุนให้เกิดอำนวยรักการอ่าน ส่วนการดำเนินการในระดับปฏิบัติการยังคงทำงานกับโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งหมด ๑๕ แห่ง ทำให้ภาพเครือข่ายในพื้นที่อำเภอเอราวัณชัดเจน



สำหรับการพัฒนาศักยภาพครูโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) ในเครือข่าย ปี ๒๕๕๗ ทางสถาบันไทยเลขฯ ได้เชิญ รศ.พญ.นิชรา เรืองคารกานนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็ก มาพูดคุยและทำความเข้าใจกับเครือข่ายว่า หนังสือนิทานสามารถพัฒนาเด็กได้อย่างไร

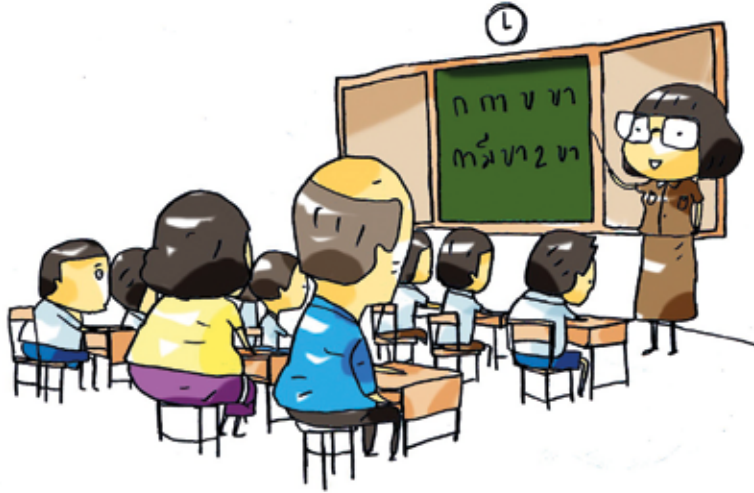
จนเกิดความเคลื่อนไหวหลายด้าน เช่น โรงเรียนทำผ้าป่าหนังสือเพื่อระดมหนังสือให้กับเด็ก โรงเรียนจัดการพัฒนาห้องสมุดของตนเอง หรือคณะครู ศพค. ได้พัฒนาหนังสือเล่มเล็กของตนเองเพิ่มขึ้น ข้อมูลเชิงความรู้ได้ทำให้เครือข่ายพื้นที่อำเภอเอราวัณได้มองเห็นภาพกว้างมากขึ้น

"เราเชื่อเรื่องประสิทธิภาพของการผลิตสื่อว่าเป็นเครื่องมือส่งเสริมการอ่าน เนื่องจากต้นทุนหนังสือเล่มหนึ่งราคาแพง แต่ถ้าเราเสริมเทคนิคไอเดียให้ครูนำไปออกแบบผลิตสื่อออกมาใช้งานกับเด็ก ๆ ได้ก็สามารถส่งเสริมการอ่านได้รวดเร็วขึ้นในขณะที่เราขาดแคลนหนังสือเล่มจริง ๆ ผมเห็นว่าคุณครูเขาก็มีไอเดียหรือทำแบบนี้ตลอดอยู่แล้ว เพียงแต่เราจะเติมเรื่องของเนื้อหาที่มันเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมลักษณะนิสัยเด็ก การกินผัก การมีวินัย การล้างมือ การเก็บของ ก็สามารถเติมลงไป เนื้อหาของสื่อที่ผลิตได้ ผมเห็นว่าครูเขาสนุกนะที่ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้

เหมาะกับเด็ก ๆ ไม่ใช่แค่สอนตามหนังสือครู ศพค. และครูโรงเรียนมีการเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่ใช่แค่เลี้ยงให้โตเฉพาะร่างกาย แต่เติบโตทางสติปัญญาด้วย"

"ส่วนพวกรายละเอียดที่ว่าหนังสือสามารถไปส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างไร เราไม่พูดเองเพราะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ แต่เราจัดเวทีแล้วก็เชิญให้หมอนิชรามาพูดให้เครือข่ายฟัง ซึ่งก็ได้ผลครับ ครูจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) หลายคนเข้าใจและได้ไอเดียไปต่อยอดมากมาย แต่อีกเป้าหมายของผมคืออยากจะทำให้ผู้บริหารมาฟังด้วย แต่ก็ไม่มีความมาฟัง (หัวเราะ) ขอบเขตงานปี ๕๘ นี้เน้นการสร้างให้ผู้บริหารหรือหัวหน้างานเข้าใจภาพรวมของคุณประโยชน์ที่เขาจะได้เห็น ว่ากลุ่มเป้าหมายของเขากับกลุ่มเป้าหมายของเราคือกลุ่มเดียวกัน เป้าเดียวกัน จากนั้นเมื่อระดับผู้ใหญ่เข้าใจ ก็จะมีการขับเคลื่อนในหน่วยงานของเขาเอง"





แม้ว่าผู้บริหารจะไม่ได้มาฟังในวันนั้นตามที่ตั้งความหวังไว้ แต่เขาก็ไม่ได้หยุดที่จะขงเรื่อง
ต่อให้ผู้บริหารได้เห็นถึงสิ่งที่โครงการนำเสนอ ปี ๕๘ จึงวางแผนให้มีเวทีประชุมแลกเปลี่ยน
ค่อนข้างเยอะ เพราะอยากมีโอกาสคุยกับผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากคงต้องใช้เวลา
ไม่น้อยในการทำความเข้าใจเป้าหมายเดียวกันในการทำงานขับเคลื่อนส่งเสริมการอ่านในชุมชน

ประชุมครั้งแรกเป็นการทำความรู้จักกันเบื้องต้น ครั้งที่ ๒ ย้ำถึงเป้าหมายร่วมกันในการ
ทำงานเพื่อชุมชน ส่วนครั้งที่ ๓ เปเล่คาดหวังว่าจะเห็นมุมมองเป้าหมายของผู้บริหารได้ชัดเจนขึ้นว่า
หากจะทำประเด็นขับเคลื่อนส่งเสริมการอ่านในชุมชนได้สำเร็จ จะมีแนวทางอย่างไร

"ทุกเป้าที่ตั้งไว้ก็ลงมือทำ คิซัคตรงไหน ผู้บริหารไม่ว่าง ยังไม่รับเรื่อง ปฏิเสธอยู่
เราก็ลุยต่อไป ทำซ้ำ ๆ สื่อสารอย่างต่อเนื่อง ผมเชื่อว่าทุกสิ่งที่เราลงมือทำ มันจะมีเวลาของมัน
ในการเติบโต สักวันสิ่งที่เราสื่อสารจะเกิดความเข้าใจตามที่ตั้งเป้าไว้จริง ๆ และเมื่อถึงเป้านั้น
เราก็ขยับเป้าขยายผลออกไปยังเป้าหมายต่อไป เหมือนขยายพื้นที่ทำงานที่จะสร้างความ
เปลี่ยนแปลงในชุมชนให้เกิดขึ้นเพิ่มอีก"

เกือบปีกว่าผมจะตัดสินใจเข้าร่วมขับเคลื่อนงานกับสถาบันไทยเลขย เนื่องจากครั้งแรกที่ได้ฟังคุณกิตติพงษ์พูดในที่ประชุม ผมยังไม่เชื่อว่าบริษัทชุมชนเราจะทำให้เป็นชุมชนรักการอ่านได้ คือ เชื่อว่าทำได้จริงแต่ไม่ใช่ในเวลาสั้น ๆ แค่นั้น แต่จากวันนั้นสถาบันไทยเลขย ก็ยังเข้ามาประชุม มาทำงานในพื้นที่เรื่อยมา คิดว่าก็มีส่วนที่ทำให้เราทำความเข้าใจประเด็นร่วมกันได้มากขึ้น



จนวันหนึ่งได้เห็นกิจกรรมแสดงละครส่งเสริมการอ่านเล่านิทานให้เด็กเล็กฟังของกลุ่มน้อง ๆ จิตอาสา ในวันเปิดศาลาพักรักการอ่านที่ ศพด.ผาสามยอด เป็นกิจกรรมที่สะกดตรึงตราเด็ก ๆ เกือบร้อยคนไว้ได้ เด็ก ๆ นั่งฟังกันตาแป๋ว อายุยังไม่ถึง ๕ ขวบ ก็สามารถตอบโต้ซักถามเรื่องราวของนิทานได้เหมือนกับผู้ใหญ่คุยกัน ผมเห็นแววตาของเด็ก ๆ ที่กำลังจินตนาการถึงเรื่องราวในนิทานก็ประทับใจมาก ถือเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับเด็ก ๆ ของชุมชนเรา

ผมเห็นว่าถ้าเราสานต่อกิจกรรมนี้ไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เด็กเกิดจินตนาการ เกิดความรู้ใหม่ ๆ หรือกระตุ้นให้เด็กดึงความรู้ออกมา โดยผู้ปกครองก็จะได้ประโยชน์เหล่านี้โดยไม่ต้องลงแรงเลย ถ้าทำให้เด็กรักการอ่านได้ สังคมจะเจริญพัฒนาด้วยกันหมด เด็กวัยนี้ต้องโตมากับการอ่าน ไม่ใช่ให้โตกับไม้เรียว”



ราชประชา ลิตลคร

นายก อบต.ผาสามยอด อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

"ทุกวันนี้ผมพอใจมากนะ กับการเคลื่อนงานที่ผ่านมา ตอนนี้เรามีเวทีเล็ก ๆ นิ่งคุยกับผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อสื่อสารเรื่องการพัฒนาคนในชุมชนด้วยกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้เข้าถึงคนที่ดูแลเชิงนโยบาย นี่เป็นจุดเริ่มต้นที่เวิร์กมากสำหรับการทำงานพัฒนาชุมชน"

ด้านอุปสรรคยังมีอยู่บ้างในเรื่องของการทำงานร่วมกับฝ่ายบริหารหรือผู้มีอำนาจ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานในชุมชนที่บางคนยังมองว่าการส่งเสริมการอ่านในเด็ก ๆ โรงเรียน ไม่ได้เกี่ยวกับหน้าที่ประจำของเขา หรือแผนกของเขา หากเป็นเช่นนั้น เปเล่จะลองค้นหาเครื่องมือหรือช่องทางต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สามารถเข้าไปทำความเข้าใจเพิ่มเติมได้ อาจจะผ่านงานหรือกิจกรรม หรือผ่านครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.)

หลาย ๆ กรณีเขาก็เริ่มต้นทำงานกับแผนกปฏิบัติงานส่งขึ้นไปถึงฝ่ายบริหาร คือพัฒนาศักยภาพคนทำงานก่อน สนับสนุน



อุปกรณ์ต่าง ๆ ส่งโอกาสเสริมความรู้ให้จัดกิจกรรมแสดงผลงาน เชิญหน่วยงานข้างนอกมาดูงาน พาไปนำเสนองานต่างพื้นที่หรือเชิญออกงานเวทีมหกรรมเพื่อนำเสนองาน จากนั้นฝ่ายบริหารจะเริ่มมองเห็นว่าลูกน้องคนก็มีผลงานที่ดี น่าสนใจ การรับฟังหรือสนับสนุนก็มีโอกาสสูงที่จะตามมา

"บางกรณีที่เราประสานงานกับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณแล้วยังไม่ได้ผลตามที่คาดไว้ ก็จะถอยกลับมา พยายามมองให้เห็นถึงใจกันและกัน เพราะบางทีเขาไม่รู้ว่าเราคิดอย่างไร มีเจตนาอย่างไร แล้วเราก็อาจไม่เข้าใจเขา หรือว่าเข้าใจผิดไปเพราะอารมณ์ เช่น ผมก็เคยโมโหว่าทำไมเป็นผู้มีตำแหน่ง มีอำนาจ มีความรู้ มีทั้งเงิน มีทั้งบุคลากร ทำไมถึงไม่

ลงมือทำประเด็นที่มันเป็นประโยชน์กับประชาชน ซึ่งพอเราพยายามทำความเข้าใจเขาจริง ๆ ก็พบว่าบางกรณีคนคนนั้นเขาก็ไม่รู้เหมือนกันว่ามีอะไรบ้างที่ทำได้ตามขอบเขตอำนาจที่มีอยู่ บางรายก็ไม่กล้าทำอะไรที่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติกันมาก่อน เพราะกลัว สดง. (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน) กลัวทุกอย่างจนไม่กล้าลงมือทำอะไรใหม่ ๆ ผมมองว่าตรงนี้อยู่ที่การตีความทำความเข้าใจกับกฎ"

"ทุกวันนี้ผมพยายามสื่อสารว่า หนังสือ ๑ เล่ม คุณจะมองว่าเป็นแค่วัสดุหรือจะมองว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ส่งมอบประโยชน์ เสริมสร้างพัฒนาการเด็ก ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คุณมองได้ทั้งนั้น อยู่ที่จุดมุ่งหมายในการลงมือทำเพื่อเด็ก ๆ และชุมชนอย่างแท้จริง ทุกเรื่องมันชี้แจงได้หมดเลยว่าคุณประโยชน์ที่เด็กและชุมชนจะได้รับคืออะไรบ้าง"





“อบต. เรารวม ศพต. ทั้งหมดมาอยู่ด้วยกัน มีเด็ก ๗๕ คน คิดว่าวัยเด็ก ๒-๔ ปีนี้ ก็มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เรื่องการอ่านได้แล้ว เช่น ให้ได้รู้จักเปิดหนังสือนิทาน ถึงจะยังไม่เข้าใจ แต่ก็เกิดจินตนาการจากการดูภาพ สีสนั่นในแต่ละหน้า มันคือการอ่านด้วยภาพ เด็ก ๆ ก็จะมี พัฒนาการเรื่องการจดจำภาพและเรื่องราวที่จินตนาการได้

เรื่องส่งเสริมการอ่านของที่นี่ แต่เดิมเคยคิดว่าหนังสือนิทานคือต้องให้พ่อแม่พาอ่าน แล้วเราก็หวงหนังสือเพราะเด็กอ่านแล้วจะฝึกขาด ซึ่งถ้ามันขาดเราก็ต้องซ่อมค่ะ แต่ปัจจุบัน เราแก้ไขด้วยการให้ครูผลิตสื่อที่สามารถให้เด็กสัมผัสได้ เราก็ให้ช่างานเต็มที่โดยไม่ต้อง หวงหนังสือเลย หนังสือนิทานที่ ศพต. เรา ส่วนใหญ่เน้นผลิตเอง ถ้าซื้อก็จะซื้อมาเพื่อดู หาแนวทางว่ามีอะไรใหม่และเขาผลิตกันอย่างไร เราก็ผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ให้เด็ก ๆ ได้ สัมผัสหนังสือนิทานเล่มนั้นด้วยตัวเอง พอเด็ก ๆ ได้สัมผัสหนังสือแบบสบาย ๆ เขาก็ลด พฤติกรรมทำลายหนังสือลงไปด้วยเหมือนกัน”

กุหลาบ ประรองคำ
รองปลัด อบต.ทรัพย์ไพวัลย์
อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย



วัฒนธรรมการอ่าน ร่วมสร้างให้เป็นนิสัย

จากมุกคิคของ "เปเล่" สิ่ง queื้อให้งานส่งเสริมการอ่านที่ผ่านมาประสบความสำเร็จ คือ ความร่วมมือของคนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร เช่น ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และครูประจำโรงเรียนทั้งประถมและมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ที่ลงมือทำ ทุกคนสามารถได้รับประโยชน์เต็ม ๆ จากนั้นเมื่อมีผลงานเกิดขึ้นแล้ว ความร่วมมือเพื่อผลักดันให้งานสำเร็จมากยิ่งขึ้น ไปอีกก็ขยับมาถึงระดับหัวหน้าส่วน ระดับบริหาร ที่จะวางนโยบายสนับสนุนเป็นกลไกขับเคลื่อนงานให้ราบรื่นยิ่งขึ้น



"ทำงานมาถึงจุดหนึ่ง ผมได้เชื่อมงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ ก็ได้รับผลตอบรับดีมากเลยครับ ผอ.สุภชัย (ดร.สุภชัย จันปุ่ม) ท่านเข้าใจการทำงานของพวกเราดี เห็นคุณค่าของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่พวกเราทำมาก และให้การสนับสนุนอย่างดี เช่น เรื่องวัสดุอุปกรณ์และหนังสือไปตามโรงเรียนเครือข่าย และช่วยการันตีการทำงานของสถาบันฯ ทำให้การเคลื่อนงานราบรื่นขึ้น ทำให้มีโรงเรียนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้อยู่ในเครือข่ายขับเคลื่อนงานกับเราก็กังสนใจ คิดต่อขอมาร่วมกิจกรรมด้วย"

ด้วยประสบการณ์ทำงานส่งเสริมการอ่านกับเด็กและเยาวชน กับครู โรงเรียน และชุมชนมาแล้ว ๖ ปี "เปล่" ยืนยันว่ากิจกรรมส่งเสริมการอ่านจำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่องกับเด็ก ๆ เพราะทุกวันนี้สิ่งเร้าที่คอยกระตุ้นให้เด็ก ๆ มีพฤติกรรมทางลบมีเยอะมากขึ้นเมื่อห่างกับเด็กไปสักพัก เด็กส่วนหนึ่งจะหัน

กลับไปอยู่ที่ร้านเกม เนื่องจากเขายังอยู่ในช่วงวัยที่ต้องการกิจกรรมสนุก ๆ ทำ

ห้องสมุดชุมชนต้นแบบที่บ้านพรประเสริฐของเขามีกิจกรรมทุกเดือน โดยมีรุ่นพี่จิตอาสาช่วยกันดูแลจัดกิจกรรม พร้อมกับจุดดึงดูดความสนใจจากเด็ก ๆ คือเมื่อมาแล้วได้กิน เมื่อมาแล้วได้สนุก เมื่อมาแล้วก็ได้เจอเพื่อน ๆ พี่ ๆ เลี้ยงดูอย่างดี หรือวันดีคืนดีเปล่จัดให้มีค่ายอบรม เด็ก ๆ ก็สนุกสนานที่ได้เจอเพื่อนใหม่ ซึ่งหลังจากเด็ก ๆ ได้ไปครั้งแรกแล้ว พอเกิดการอบรมครั้งที่ ๒ หลายคนจะขยับตัวมาช่วยหยิบจับอุปกรณ์และเป็นผู้นำกิจกรรมบางส่วน สิ่งที่เกิดขึ้นถือเป็นการเรียนรู้และพัฒนาของเด็ก ๆ

มุมมองการขับเคลื่อนงานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชนของ "เปล่" และสถาบันไทเลยถือเป็นงานระยะยาวไม่สามารถทำให้จบสิ้น ๆ ภายในปีหรือ ๒ ปี แต่สถานการณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนปัจจุบันในเรื่องการสนับสนุนเงินทุนตอนนี้



น้อยมาก ทุกวันนี้ส่วนใหญ่ก็ได้ทุนปีต่อปี จำนวนงบประมาณเล็ก ๆ น้อย ๆ บางองค์กรก็ต้องจัดกิจกรรมพิเศษเป็นงานที่เป็นทุนให้ทำงานต่อยอดเช่นเดียวกับสถาบันไทยলেখฯ ของเขา ซึ่งยังค้นหาช่องทางในการสร้างรายได้เพื่อเป็นทุนในการทำงานให้ต่อเนื่อง

"ที่สถาบันฯ ช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๕๗ มีทีมอาสาสมัครอยู่กับเราเยอะและยาวสุดตั้งแต่ ม. ๔-ม. ๖ ทำให้เรารับงานอบรมเพื่อพัฒนาได้หลากหลาย ทั้งส่งเสริมการอ่าน พัฒนาศักยภาพเด็ก ทำให้องค์กรมีรายได้ทั้งจากงานพิเศษอื่น ๆ เช่น การจัดอบรม การจัดกิจกรรมแสดงงานต่าง ๆ มาสมทบทุน พอมาช่วงปี ๕๘ เค็ด ๆ เรียนจบออกนอกพื้นที่ไปเรียนต่อ ไปทำงาน เราก็เคลื่อนขยับงานของเราแบบค่อยเป็นค่อยไปกับทีมงานที่มีอยู่"



แนวทางการทำงานส่งเสริมการอ่านของสถาบันไทยলেখฯ ในแต่ละปีต้องดูจากยุทธศาสตร์ของแผนงานฯ การอ่าน แล้วกลับมาตรวจสอบว่าพื้นที่คนมีศักยภาพทำอะไรได้บ้าง ค้นหาในส่วนที่สามารถประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ถ้าตรงกันก็วางแผนลงมือทำ แต่ถ้าพื้นที่ยังไม่พร้อมก็หยุดไว้ก่อน เช่น ปีหนึ่งที่แผนงานฯ มีเป้าหมายอยากทำงานร่วมกับ อสม. แต่ในพื้นที่รับผิดชอบงานของสถาบันฯ ยังไม่พร้อม จึงเว้นวรรคการรับทุนสนับสนุนการทำงานไว้ก่อน โดยในสถานการณ์จริงแม้ว่าจะไม่ได้ทุนในแผนระยะปี แต่เขาก็ยังมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเล็ก ๆ

น้อย ๆ ทำกับเด็ก ๆ ในชุมชนอยู่เป็นระยะ แล้วค่อย ๆ คิดหาช่องทางประยุกต์ตัวงานให้เกิดขึ้น แบบนอกกรอบเดิมได้

ความตั้งใจและมุ่งมั่นของจิตอาสาที่ต้องการพัฒนานบ้านเกิด สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ให้เกิดขึ้นยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ครู ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ต่างประมาณ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมยังคงเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน กำลังแรงมี แต่อาซาภาคภูมิใจหากไม่มีหน่วยงาน สนับสนุน เขาจึงเชื่อในการผลักดันให้เกิดนโยบายจากภาครัฐ เพื่อผลดีกับชุมชนในระยะยาว

"สวัสดิการหนังสือ คือ รัฐหรือท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณหรือจัดสรรหนังสือให้เป็น หนังสือดี ๆ และฟรีให้เด็ก ๆ เข้าถึงหนังสือได้ หรืออาจเป็นนโยบายแม่ลูกอ่อนจะต้องมีหนังสือ อย่างน้อย ๕ เล่ม ใครที่คลอดจะต้องมีหนังสือให้ หรือการจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน ชุมชนต้องมีมุมหนังสือที่เด็กเข้าถึงได้โดยการสนับสนุนจาก อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) หรือท้องถิ่น เป้าหมายถัดไปในการทำงานส่งเสริมการอ่าน ผมก็อยากผลักดันให้ท้องถิ่นซื้อไอเดียนี้อันแล้ว ก็จัดสรรงบประมาณตั้งไว้เพื่อให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน"

"แปล" มีความเชื่อว่าคนจำนวนมากชอบอ่าน *เพียงแค่ว่าจะอ่านจากช่องทางไหน* กิจกรรม ที่กลุ่มไทเลยทำในปัจจุบันคือส่งเสริมให้กลุ่มเด็กที่กำลังเติบโตสนใจการอ่าน สามารถอ่านออก เขียนถูกต้อง สามารถสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งอื่นได้ช่วย เพราะปัจจุบันข้อมูลหาได้จาก หลายแห่ง ห้องสมุดเป็นระบบ Digital online วิทยานิพนธ์อยู่บนเว็บไซต์ คนไม่ต้องเดินเข้าห้องสมุด แล้วก็ได้ เพียงแต่ต้องกระตุ้นให้เด็ก ๆ คิดต่อการเรียนรู้ การอ่าน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ หลายช่องทางจริง

ในขณะที่คิดหาช่องทางเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ก้าวเข้าสู่โลกแห่งการเรียนรู้ผ่าน

การอ่าน ลงมือทำร่วมกับเพื่อนพี่น้องในบ้านเกิดอย่างสนุกสนาน ยังมีเป้าหมายสุดท้ายของการทำงานพัฒนาสังคมประเด็นสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนที่ "เปเล่" คาคหวังไว้

"ผมอยากนอนอ่านหนังสืออยู่บน
เปลที่บ้านครับ นั่นหมายถึง การขับเคลื่อน
งานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านเกิดขึ้นจน
เราวางมือได้แล้ว ผมเชื่อว่าวัฒนธรรมการ
อ่านสร้างได้ อาจต้องใช้เวลา แต่มันเป็น
ไปได้ที่วันหนึ่งในสังคมเรา ทุกคนในชุมชน
ก็มีวัฒนธรรมการอ่านตามรสนิยมความ
ชื่นชอบของแต่ละคน พื้นที่ที่สามารถขับ
เคลื่อนส่งเสริมการอ่านกันเองได้ ถึงอาจ



ไม่ใช่หมดทุกคนในชุมชนที่จะอ่าน เพราะการอ่านมันเป็นความชื่นชอบของแต่ละบุคคล
เป็นจริตส่วนบุคคล คนชอบอ่านก็จะอ่านอย่างมีความสุข"

ทุกกิจกรรมพัฒนาสังคมที่ขับเคลื่อนไปข้างหน้าของสถาบันไทยเลอในวันนี้ ยังคงมุ่งเน้น
การลงมือทำด้วยความสนุกร่วมกันของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะผลลัพธ์ในแต่ละช่วงจะสมบูรณ์ตามที่ตั้ง
เป้าหมายไว้หรือไม่ สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไป คือ การถอดบทเรียน
และลงมือทำต่อเนื่องเรื่อย ๆ จนกว่าจะสำเร็จ

เพื่อเป้าหมายสุดท้ายของเขา "นอนอ่านหนังสืออยู่บน
เปลที่บ้านตัวเอง"





= Growth Mindset =

- การถูกปฏิเสธครั้งแรกไม่ใช่จุดจบ ยังมีช่องทางเดินอยู่อีกเสมอ
- เมื่อรู้ว่ามีโอกาสอยู่ตรงไหน ให้เดินไปหา แล้วเราจะได้รับมัน
- ทุกสิ่งที่ลงมือทำเต็มที่แล้ว มีระยะเวลาของผลสำเร็จ จงวางใจและเฝ้ารอ
- กิจกรรมรณรงค์ต้องทำต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับเด็กเยาวชน



บทสัมภาษณ์พิเศษ

ดร.สุภชัย จันป๋ม

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๒ (ผอ.สพป.เลย เขต ๒) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) คนสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนในการขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

สาเหตุที่เข้าร่วมผลักดันงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านกับสถาบันไทยเลยฯ

“ผมได้ยื่นชื่อสถาบันไทยเลยมาก่อนหน้าที่ผู้อำนวยการสถาบันฯ (เปเล่) จะเข้ามาคุยกันด้วยซ้ำไป รู้ว่าเป็นองค์กร



ทำงานเพื่อพัฒนาเยาวชนในจังหวัดเลย โดยเฉพาะพื้นที่เอราวัณซึ่งเป็นภูมิลำเนาของกิตติพงษ์ (เปเล่) ดังนั้น พอเขามาพูดคุยเรื่องการส่งเสริมการอ่านนั้นก็สอดคล้องกับนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาอยู่แล้วในการที่จะแก้ปัญหา นักเรียนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เราต้องทำให้นักเรียนอ่าน



ออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ถ้าเด็กอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ฉะนั้น เมื่อเขาขายแนวคิดการร่วมมือกันส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรักการอ่านหนังสือ มันก็เป็นการจุดประกายความคิดที่ตรงกัน ผมถือว่ากิตติพงษ์เข้ามาขายตรงจุด ตรงความต้องการครับ ผมซื้อเลย (หัวเราะ) เมื่อทิศทางเป้าหมายตรงกัน กำหนดการร่วมมือกันจริง ๆ ก็เกิดขึ้น”

สถานการณ์การอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนเป็นอย่างไร

“ช่วง ๒-๓ ปีก่อนนี้ทุกฝ่ายก็ทำงานตามปกติ เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านในวันภาษาไทย วันสุนทรภู่ ประกวดอ่านร้อยแก้ว ร้อยกรอง แสดงละคร ยังอยู่ในระดับธรรมดา ไม่ได้เข้มข้นเหมือนทุกวันนี้ที่มีการสนับสนุนเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ หนังสือ สื่ออ่าน จากโครงการฯ ของสถาบันไทยแลนด์แน่นอนว่าเมื่อมีเครื่องมือมากขึ้น การดำเนินการก็จริงจังในระดับเข้มข้นมากขึ้น และความร่วมมือที่เกิดขึ้นก็ไม่ใช่แค่ในโรงเรียน แต่ยังหมายรวมถึงท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะดำเนินงานเดินหน้าไปพร้อม ๆ กัน มันก็เลยเกิดพลัง

สถาบันไทยแลนด์เข้ามาทำงานตรงนี้ด้วยใจ มันเกิดจากแรงบันดาลใจที่อยากเห็นเด็กในชุมชนใน

ท้องถิ่นของเขาอ่านออก เขียนได้ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้น เมื่อมันเกิดจากการทำงานด้วยหัวใจ มันก็ทำได้เต็มที่ โรงเรียนเองก็ให้ความร่วมมือเต็มที่ ทั้งผู้บริหารโรงเรียนให้การส่งเสริมสนับสนุน ครูก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งเรื่องการสอนและให้การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาในเรื่องการอ่าน การเขียน และยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือขับเคลื่อนไปด้วยกัน เช่น องค์กรท้องถิ่น เมื่อเป็นการเดินทางไปทั้งองค์คาพยพ มันก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลง”

ระดับเข้มข้นที่กล่าวมา จำเป็นต่อการพัฒนาการอ่านเขียนของเด็ก ๆ

“อย่าลืมนะ เราจัดการศึกษามาไม่รู้กี่ร้อยปีแล้วใช้ไหมครับ แต่ก็ยังเจอปัญหาเด็กอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้มาโดยตลอด แต่ถ้าเราทำงานกันอย่างเข้มข้น เอาจริงเอาจัง เด็กต้องอ่านและเขียนได้ ๑๐๐% ซึ่งเกิดผลลัพธ์ขึ้นจริง ทางเขตมีโครงการภาษาทำประลอง ให้โรงเรียนที่พร้อมติดต่อมา เขตฯ จะนำเครื่องมือไปทดสอบการ

อ่านเขียน ถ้า ป. ๑ อ่านออกทั้งชั้นเรียนก็มอบเกียรติบัตรให้กับครู แต่ถ้าอ่านได้ทุกคนในโรงเรียนก็จะมอบโล่รางวัลให้โรงเรียน จัดพิธีมอบมีเงินรางวัลให้โรงเรียนด้วย

ยกตัวอย่าง โรงเรียนบ้านเอราวัณไปเยี่ยมนักเรียนในโอกาสประชุมประจำเดือนผู้บริหาร ผมก็ทดสอบชั้น ป. ๑ เพราะเป็นนโยบายของกระทรวง ผลคือเด็ก ป. ๑ อ่านออกเขียนได้ทุกคน รวมถึงเด็กพิเศษก็สามารถอ่านออก เขียนได้ แต่งประโยคได้ ผมเอาบัตรคำที่เป็นกระดานแม่เหล็กมาสลับที่กัน สกกดและอ่านได้หมด ซึ่งโรงเรียนบ้านเอราวัณก็ถือเป็นโรงเรียนหลักในโครงการฯ ของสถาบันไทเลยๆ ด้วย”

การร่วมทางเดินสายเดียวกันเพื่อสร้างการอ่านออกเขียนได้

“สิ่งที่ผมทำคือ เมื่อสถาบันไทเลยฯ มีการจัดกิจกรรม ผมจะไปร่วมงานทุกครั้ง การที่ผมซึ่งเป็นสัญลักษณ์ขององค์กรไปร่วมงาน นั้นแสดงว่าเขตฯ การศึกษาร่วมด้วยกับโครงการนี้

นะ ผมทั้งไปปรากฏตัว ร่วมงาน และพูดคุย ทำทุกอย่างที่ทำได้ มันเป็นเชิงสัญลักษณ์ (หัวเราะ) ถึงแม้ว่าเราไม่ได้ไปบังคับว่าโรงเรียน คุณต้องทำนะ แต่เราก็กินดีกับการนำเสนอ กิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก เพราะที่น่าสนใจคือ ทุกงานของสถาบันไทเลยช จะให้เด็กมีส่วนร่วม ตลอด ไม่ใช่เวลานำเสนอให้ครูมาพูดอย่างเดียว แต่เด็ก ๆ จะได้มาเป็นตัวเดินเรื่อง อ่าน ปฏิญญาที่ตกลงทำงานขับเคลื่อนประเด็น ส่งเสริมการอ่านร่วมกัน แล้วก็มอบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นข้อตกลงร่วมกัน สำหรับเราเมื่อร่วมข้อตกลงกันแล้วก็ต้องทำให้เต็มที่ เด็ก ๆ มายืนให้กับมือ ถ้าผู้ใหญ่อย่างเราไม่ทำอะไรเลยมันก็น่าอายเด็ก

ผมเชื่อว่าที่ผู้อำนวยการหรือคุณครู แต่ละโรงเรียนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ ด้วย เพราะเห็นความสำคัญเรื่องการอ่านอยู่แล้ว เพียงแต่เมื่อก่อนยังไม่มีการกระตุ้นหรือ ส่งช่องทางให้ แต่พอเห็นสถาบันไทเลยช กับ เขตฯ การศึกษาเข้ามาแอ็กชันด้วย ก็เลยดูมี เส้นทางที่มันชัดเจนในการลงมือทำมากขึ้น

ส่วนที่ผมไปร่วมงานกิจกรรมส่งเสริม การอ่านด้วยตัวเอง เพราะมันเป็นงานนโยบาย ที่เราอยากให้เห็นผลสำเร็จเกิดขึ้น ผมเชื่อว่าถ้า งานใดที่ผู้บริหารหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญ ความสำเร็จก็จะน้อยกว่าที่ควรจะได้ มันเป็น ธรรมชาติของข้าราชการส่วนหนึ่งอยู่นะ (หัวเราะ) เราจะต้องไปให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจ สถาบันไทเลยช ที่เขามาช่วยเราทำงาน และไป ให้กำลังใจผู้อำนวยการและคุณครูที่เขากำลังใจ ทำงานอย่างจริงจังเข้มข้นครับ”

เมื่อภาครัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนทำงาน ร่วมกัน

“สถาบันไทเลยช เป็นภาคประชาสังคม ที่มีความปรารถนาดี ไม่ได้เป็นกลุ่มที่มาต่อต้าน ทุกเรื่อง แต่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามา เพื่อช่วยเหลือสังคมและมีเป้าหมายอยู่ที่การ พัฒนาเด็ก ๆ ดังนั้น ใครก็แล้วแต่ที่มีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาเด็ก ผมยินดีให้ความร่วมมือเต็มที่ อ้าแขนรับ ซึ่งก็ไม่ใช่มีแต่สถาบันไทเลยช ยังมี อีกหลายมูลนิธิที่คอยมาช่วยเหลือดูแลเกี่ยวกับ



เด็ก ๆ ในพื้นที่เขตฯ นอกจากไม่ปิดกั้นแล้ว ผมยังแสวงหาด้วย ไม่ใช่รออย่างเดียว หาว่าจะมีองค์กรไหนที่จะมาช่วยเสริมในเรื่องนี้ เช่น เรื่องสุขภาวะทางเพศ การป้องกันท้องไม่พร้อม ถือเป็นเสริมสร้างทักษะ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนลูกหลานของเรา

ผมเติบโตมาจากการเป็นครูผู้สอน เข้าใจหัวอกของคนเป็นครู ผมเชื่อว่าครูส่วนใหญ่ก็อยากเห็นเด็กของตัวเองอ่านออกเขียนได้อยู่แล้ว ดังนั้น ผมจึงพร้อมเปิดรับทุกแนวคิดหรือทุกองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน พัฒนาครู พัฒนาเด็ก เพราะถ้าปิดกั้นหรือปฏิเสธก็เหมือนกับแก้วที่คว่ำไปแล้ว ไม่มีวันจะรับน้ำฝนได้แม้แต่เม็ดเดียว โอกาสที่จะพัฒนาไม่มีเลย ผมคิดอยู่เสมอว่าเราไม่ใช่ผู้บริหารที่ดีที่สุด ไม่ใช่ผู้บริหารที่เก่งที่สุด เราต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ที่สำคัญคือมุมมองของเราก็มุมมองหนึ่ง คนภายนอกหรือองค์กรเอกชนก็มองอีกมุมมองหนึ่ง ซึ่งเมื่อเราเปิดรับความเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นเสมอ”



= Growth Mindset =

- หากไม่อยากหยุดอยู่กับที่ แม้จะเป็นผู้บริหาร ก็ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ
 - คว่าโอกาสไว้เสมอ เมื่อมันเดินทางมาอยู่ตรงหน้า
 - หาแนวร่วมในการทำงาน ทำให้สำเร็จ
- แบบประหยัดเวลาและพลังงาน





อ่านสร้างสุข

นางพลาภ บุปผธำมาช

ส่งต่อโอกาส สื่อสารความรู้ : “หัวหน้าพงษ์” กุณินารายณ์

วัฒนธรรมจิตอาสา วัฒนธรรมการอ่าน วัฒนธรรมการให้

**"ความยั่งยืนต้องฝากไว้กับพื้นที่ เราเป็นแค่
คนจุดประกาย วันหนึ่งเราก็ต้องไปที่อื่น"**

"ณวพล์ บุญอาษา" ประธานศูนย์พัฒนา
ศักยภาพการเรียนรู้ครอบครัวตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอ
กุณินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวยืนยันว่าวางตัวเอง
ไว้เพียงที่บทบาทของผู้จุดไฟผืนต้นทางการทำงาน
พัฒนาชุมชน

อำเภอกุณินารายณ์ เป็นอีกหนึ่งในพื้นที่ต้นแบบ
ทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน ซึ่งได้
ผลลัพธ์จนเกิดแหล่งอ่าน เกิดวัฒนธรรมการอ่านเสริมสร้าง



พัฒนาการเด็กเล็ก ๐-๖ ปีในพื้นที่เป้าหมาย ด้วยกำลังร่างกาย แรงใจของจิตอาสาจากภาคการศึกษา ภาคสาธารณสุข ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน

"พงษ์-ณวพลภ" เป็นแรงกำลังสำคัญของการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการอ่าน ผ่านการรับทุนทำงานโครงการ ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ครอบครัวตำบลเหล่าใหญ่ องค์กรสาธารณสุขประโยชน์ที่เขาตั้งขึ้นเพื่อทำงานด้านพัฒนาสังคมในพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง หลังจากออกเดินทางไปสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาให้กับชุมชนต่าง ๆ มากมายทั่วประเทศภายใต้การทำโครงการเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว

เขาคลุกคลีอยู่กับ**กระบวนการเรียนรู้ด้านคุณภาพชีวิตและสายสัมพันธ์ของครอบครัวอยู่หลายโครงการนานนับสิบปี** โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกิจกรรมเวทีเรียนรู้ของพ่อแม่ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ช่วง ๐-๖ ปี ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้วยเทคนิคเล่านิทาน อ่านหนังสือ และเล่นกับลูก **ส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและครอบครัวของเขา มีฐานที่แน่นมาเป็นทุนเดิม ก่อนเข้ามาทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านกับชุมชนอย่างเต็มที่ในเวลาต่อมา**

"โครงการครอบครัวเข้มแข็ง" ทำให้เขาค้นพบว่า การเลี้ยงลูกตามช่วงวัยนั้นให้ผลลัพธ์ที่ดีกับพัฒนาการเด็กมาก **รวมทั้งได้ความชัดเจนของหลักคิดเกิดขึ้นในครอบครัว**

"โครงการของสายใยรัก" ทำให้เขาค้นพบว่า **ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) เป็น Key Success** นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเล็กและครอบครัว

ตลอดระยะเวลาการทำงานประเด็นเด็ก เขาพบว่า การสร้างเด็กให้เติบโตมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นสามารถทำได้โดยความร่วมมือของผู้คนหลากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รวมทั้งครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ที่เขายึดโยงไว้ เป็นหัวใจแห่งการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและครอบครัวถึงปัจจุบัน

ศูนย์พัฒนาศึกษภาพการเรียนรู้ครอบครัวตำบลเหล่าใหญ่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ได้รับเงินทุนทำงานจากการนำเสนอโครงการพิเศษเป็นครั้งคราวจากหน่วยงานที่เปิดให้ทุนทำงาน ด้านพัฒนาสังคม เช่น สสส. และแผนงานต่าง ๆ ภายใต้การกำกับดูแลของ สสส. หรือหน่วยงานราชการภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) หรือหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เรื่อยมากับหลายโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก และครอบครัว จนมีเครือข่ายคณะครู ศพค. ทำงานร่วมกันอย่างเหนียวแน่นในบทบาทวิทยากร กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน เล่า เล่นกับลูก

"พงษ์-ณวพลร์" ยืนยันว่า คณะครู ศพค. จิตอาสากว่า ๑๐ ชีวิต เป็นเรี่ยวแรงกำลังในการพัฒนาเด็กและครอบครัวตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน และทุกวันนี้สนิทชิดเชื้อเสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกัน ทำงานด้วยความสนุกสนาน หวังผลเพียงให้เด็ก ๆ ในชุมชนได้มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย

กระทั่งปี ๒๕๕๕ "ณวพลร์" หรือที่คณะครู ศพค. จิตอาสาเรียกกันว่า "หัวหน้าพงษ์" ตัดสินใจเปิดหน้าต่างอีกบานให้อำเภอภูผินารายณ์ ด้วยการทำโครงการสร้างเด็กกาฬสินธุ์ฉลาด ด้วยการส่งเสริมการอ่านปี ๑ จากทุนสนับสนุนของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน พร้อม ๆ กับเริ่มค้นพลิกชีวิตของคนทำงานรับค่าตอบแทนในร่มเงาองค์กรใหญ่ เลือกกลับบ้านลงหลักปักฐานหาทุนสำหรับทำงานที่ตนรักในจังหวัดกาฬสินธุ์แผ่นดินบ้านเกิด

เครือข่ายหลาย ๆ คนที่เขาเคยทำงานด้วยในบ้านเกิดตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ยินดีส่งมอบความร่วมมือ



มือให้เขาด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะคณะครู ศพค. ที่เป็นหัวใจสำคัญแห่งการทำงานพัฒนาเด็ก ๆ วัย ๐-๖ ปี ซึ่งอาสาเข้าร่วมเป็นคณะทำงานส่งเสริมการอ่าน โดยใช้เวลาในวันหยุดงานร่วมกัน ลงแรงทำกิจกรรมตามแผนโครงการฯ ซึ่งมีเป้าหมายทำงาน ๒ ปีแรกสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ช่วงแรกเกิด - ๖ ขวบ ในศูนย์พัฒนา เด็กเล็กจำนวน ๑๖ แห่งของอำเภอภูจินารายณ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ด้วยการส่งเสริมการอ่านหนังสือและกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การเล่านิทาน การเล่นกับลูก การผลิตสื่อส่งเสริมการอ่าน การพัฒนา ศักยภาพกลไกความร่วมมือของเครือข่ายผู้ปกครอง ครูปฐมวัย ครู ศพค. อสม. เด็ก เยาวชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคีส่งเสริมสุขภาพในชุมชน



"หัวหน้าพงษ์" บอกว่า แม้จะไม่มีโครงสร้างองค์กรสำหรับคณะทำงานส่งเสริมการอ่าน
อย่างเป็นทางการ แต่ทุกคนก็ทำงานเต็มที่ตามศักยภาพที่แต่ละคนถนัด ทำให้ผลลัพธ์ในการ
ขับเคลื่อนงานเป็นไปตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

"คณะทำงานทุกคนมีหัวใจของความเป็นจิตอาสาจริง ๆ เพราะไม่ได้มีเงินเดือน ต้องใช้
วันหยุดหรือเวลาหลังเลิกงานมาประชุม มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ถึงจะมีค่าตอบแทนบ้างก็เป็นเพียง
ค่าน้ำมันรถ บอกได้เลยว่าทุกคนมาด้วยใจจริง ๆ ซึ่งพอคนลงมือทำด้วยความตั้งใจจริง ผลที่
ออกมามันก็ดีกว่าที่ตั้งใจไว้เลย"



หอบความรู้กลับสู่อบ้านเกิด

"ณพพล" เรียนจบด้านการจัดการบริหารธุรกิจ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ
เริ่มเป็นอาสาสมัครงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมตั้งแต่สมัยเรียน เขาเล่าว่ามีงานชุมชน
ที่ไปได้ เขาขอไปหมด เพราะเรียนวันเสาร์-อาทิตย์ เมื่อมีเวลาว่างช่วงจันทร์-ศุกร์ จึงก้าวเท้า
เข้าไปอาสาทำทุกกิจกรรมที่ชอบ ทั้ง ๆ ที่จริงแล้วเขาเลือกเรียนการจัดการ
เพราะอยากไปนั่งทำงานออฟฟิศ

แต่สิ่งเกิดขึ้นในชีวิตจริงหลังจากเรียนจบคือ เขาตัดสินใจ
เข้าทำงาน "บัณฑิตอาสา"

และวันนั้น วันแรกที่ก้าวสู่การเป็น "บัณฑิตอาสา"
น่าจะเป็นการปิดฉากการนั่งโต๊ะทำงานออฟฟิศของ "หัวหน้าพงษ์"
อย่างเป็นทางการ



"ตอนนั้นมีกระแสว่าคนที่เรียนจบต้องวิ่งเข้าไปที่กรุงเทพฯ เพราะจะทำงานได้เงินเดือนละ ๓๐๐ บาท ตอนนั้นเราก็เรียนจบแล้วมาคิดว่า อ้าว แล้วใครจะทำงานพัฒนาในระดับชุมชนล่ะ แล้วถ้าเราจะทำต้องไปทำกับใคร ตั้งคำถามแล้วคิดหาทางไป แล้วก็ทำงานชุมชนมาเรื่อย ๆ จนผมพบว่าสุดท้ายมันมีความเป็นชุมชนอยู่ในทุกที่นั่นแหละ เราต้องมองให้เห็น"

จนวันหนึ่งได้พบกับ "ครูแอร์-สุพรรณทิพย์ ประทุมทา" ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) บ้านสามขา สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สามขา ซึ่งทำวิทยุชุมชนอยู่ จึงได้โอกาสทำวิทยุชุมชนที่ภูมินารายณ์ ในบทบาทสื่อมวลชนท้องถิ่น เมื่อองค์กรรักลูกลงพื้นที่สำรวจทำโครงการอบรมใช้เครื่องมือทำวิทยุชุมชน จึงได้ติดต่อพูดคุยกัน กระทั่งได้รับมอบหมายให้เป็นที่ปรึกษาที่ประสานงานระดับพื้นที่ รับผิดชอบงาน ๖ ตำบล ใน ๔ อำเภอของจังหวัดกาฬสินธุ์

กระทั่งขยับตัวเข้าไปทำงานโครงการเล่นิทานฯ ขององค์กรรักลูก รับผิดชอบงาน ๑๐ จังหวัดภาคอีสาน อีกเป็นระยะเวลารวม ๕ ปี ก่อนจะตัดสินใจกลับมาทำงานพัฒนาชุมชนที่บ้านเกิดภูมินารายณ์

"เป้าหมายตอนที่คิดออกจากงานกลับมาอยู่กาฬสินธุ์ วางรากฐานไว้ส่วนหนึ่งในใจคือ เตรียมเขียนโครงการตามที่เรามีประสบการณ์ เช่น เขียนโครงการขอทุนจังหวัด ขอทุน พมจ. (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) ก็มีหลายองค์กรที่เคยร่วมงานด้วย อีกส่วนหนึ่งคือเป็นลูกคนเดียว ก็เป็นห่วงแม่กับยาย คิดแล้วได้ข้อสรุปว่าถ้ากลับมาอยู่บ้าน อย่างน้อยเราก็ช่วยเหลือยายไปหาหมอได้ แม่ก็อยากให้เราอยู่ด้วยเมื่อก่อนเขาเห็นเราสะพายกระเป๋าออกจากบ้านไปทำงาน ก็ยังบอกว่าถ้าลำบากก็มาอยู่บ้านเราก็ได้นะ (หัวเราะ) แต่ตอนนั้นยังรู้สึก

ว่าเดินทางเหนื่อยก็ยังได้ตั้งค้มากหน่อย แต่ก็คิดอยู่ตลอดว่าถ้ามีช่องทางอื่นที่กลับมาอยู่บ้านได้ก็จะมา"

วันหนึ่งในปี ๒๕๕๔ ช่องทางที่เขามองหา ก็มาถึง เมื่อรู้ข่าวการเปิดให้ทุนทำงานระดับชุมชนของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งตรงกับความต้องการที่อยากทำงานเกี่ยวกับการอ่าน จึงเขียนโครงการเสนอ และได้รับอนุมัติให้ทำโครงการในปี ๒๕๕๕ ช่วงนั้นเขายังทำงานเป็นฟรีแลนซ์โครงการเล่านิทานฯ ขององค์กรรักลูก ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ ควบคู่ไปด้วย จนจบลงในปี ๒๕๕๗ นับเป็นเวลากว่า ๒ ปี ที่เดินทางไปกลับระหว่างกาฬสินธุ์และอีก ๑๐ จังหวัดภาคอีสานที่รับผิดชอบงาน รวมถึงกรุงเทพฯ คับทางของการดำเนินงานทั้งหมด



"ช่วงเริ่มงานการอ่าน ผมได้หนังสือส่วนหนึ่งมาจากโครงการเล่านิทาน อ่านเล่นกับลูก ของสายใยรัก เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเล่านิทาน ซึ่งผมได้โอเคียจากโครงการนี้มาค่อยๆ ทำงานกับแผนฯ การอ่าน ปีแรกที่ทำงานอ่านไม่ได้ขอค่าตอบแทนตัวเองเลย เพราะยังวิ่งรอกทำงานกับที่เก่าอยู่ แต่อยากให้มีโอกาสมีกิจกรรมดี ๆ เกี่ยวกับการอ่านเกิดขึ้นในบ้านเรา"



"หัวหน้าพงษ์" มองว่าการทำงานโครงการเล่นิทานฯ ทำให้ได้ความรู้จากการเป็นลูกมือผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งซึมซับ ๔ หลักคิดสำคัญ คือ คุณธรรม สายสัมพันธ์ครอบครัว การเลี้ยงลูกแต่ละช่วงวัย และการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเด็ก ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้งานพัฒนาครอบครัวและชุมชนได้



และด้วยประสบการณ์ทำงานเรื่องเด็กและครอบครัวมาระยะเวลาหนึ่ง เขาจึงเชื่อว่าการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากการอ่านอย่างต่อเนื่องให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้รับรู้เท่าทันกับคณะทำงาน จะสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ๆ ได้ตามวัยอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

"หัวใจการเคลื่อนงานอ่านของผมคือ นำฐานทุนความรู้ที่ถนัดมาส่งมอบให้กับชุมชนบ้านเรา สื่อสารบอกเล่าวิธีการและคุณประโยชน์ได้ ไม่ได้เอาข้อมูลยกเมฆมา แต่เอาหลักวิชาการที่เรียนมา และทดลองทำจนประสบความสำเร็จแล้วมากระจายต่อ"

การทำงานร่วมกับคณะครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ทำให้ "ณพพลก์" พบทุนหลายอย่างที่ช่วยสนับสนุนการเคลื่อนงานได้ พร้อมยืนยันว่าครู ศพค. จำนวนมากล้วนมีศักยภาพขับเคลื่อนสังคม เพียงแต่อาจขาดโอกาสแสวงหาแหล่งทุนภายนอก ในขณะที่เขามีโอกาสเจอแหล่งทุนภายนอกที่พร้อมสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้คณะครูได้ไปศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของคนเพิ่มเติม เมื่อเขามองเห็นयोगโยยที่สามารถเชื่อมกันเพื่อพัฒนาได้ จึงไม่รีรอที่จะร่วมทำงานกับคณะครู ศพค. ในพื้นที่อย่างจริงจัง

ช่วงแรกของการทำงานขับเคลื่อนการอ่านที่อำเภอภูผินารายณ์ เป็นการลงแรงลงใจของเครือข่ายคณะครู ศพค. ซึ่งล้วนเป็นจิตอาสาที่เต็มใจสวมหมวกทีมงานหลัก เพื่อร่วมกันทำพื้นที่

นาร่องในการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เหมาะสมกับวัยให้เกิดขึ้น จุดเริ่มต้นมีการรวมตัวนั่งคิด พูดคุยวิเคราะห์กันค่อนข้างมาก เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคาดหวังไว้ว่าเมื่อส่งลูกหลาน มาอยู่ที่ศูนย์ฯ แล้วเด็กต้องสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งจากการค้นคว้าข้อมูลของทีมงาน พบว่าการเร่งรัดให้เด็กเล็กอ่านออกเขียนได้นั้นขัดกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก รวมถึงข้อมูล งานวิจัยที่บอกว่า การให้เด็กเล็กเรียนหนักเกินกว่าวัยนั้นมีเปอร์เซ็นต์สูงที่ส่งผลให้โตไปแล้ว เด็กคนนั้นไม่อยากเรียนหนังสือ

ดังนั้น นอกจากร่วมกันออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัยแล้ว ยังเน้นการ สื่อสารให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย อธิบายถึง ผลกระทบของการนำเด็กเรียนรู้ข้ามขั้นที่ทำให้ความทรงจำหรือประสบการณ์ชีวิตในช่วงเด็กเล็ก ขาดหายไป รวมทั้งย้ำชัดประเด็นการอ่านหนังสือให้ลูกฟังที่สามารถสานสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความรักระหว่างพ่อแม่ลูกที่ถูกประทับลงไปภายในจิตใจของลูกในขณะนั้น ไม่ว่าจะลูกจะโตเป็นหนุ่ม สาวไปถึงอายุเท่าไร ความห่างเหินจะไม่เกิดขึ้นมากเท่ากับที่พ่อแม่ไม่ได้ประทับความสัมพันธ์ ลงไปในช่วงวัยเด็กเล็กของลูกเลย

**ทุกคนพร้อมใจส่งเสียงยืนยันไว้ว่า "หนังสือเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัว
ชั้นเยี่ยม"**





จิตอาสาการอ่าน และหน่วยงานท้องถิ่น

คณะทำงานส่งเสริมการอ่าน
ของศูนย์พัฒนาฯ เหล่าใหญ่ในพื้นที่
อำเภอภูผินารายณ์ทำงานรูปแบบ
"จิตอาสา" ทำให้การขับเคลื่อนงานไป
ได้รวดเร็วมากขึ้น สามารถขยายพื้นที่
การทำงานผ่านภาคีเครือข่ายที่มีทั้ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน และ
โรงพยาบาลชุมชน โดยมีตัวแทน
หน่วยงานเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน
จิตอาสาส่งเสริมการอ่าน



รูปแบบคณะทำงานจิตอาสาดังกล่าว คือ การเชื่อมคนทำงานที่อยู่ในระบบเข้ามาพัฒนา
และสร้างทีมร่วมกัน จนเกิดการพัฒนาที่มากขึ้น และนำทีมดังกล่าวสามารถไปพัฒนาแนวความคิด
ส่งต่อให้กลุ่มอื่น ๆ ได้ด้วย ผ่านการเป็น "วิทยากรกระบวนการ" กลุ่มจิตอาสาคณะทำงาน
ส่งเสริมการอ่าน ประกอบไปด้วย ครู ศพค. ครูประจำโรงเรียน พยาบาลวิชาชีพประจำ
โรงพยาบาล ซึ่งเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง ยิ่งเมื่อได้มาขับเคลื่อนงานภายใต้ความ
เห็นชอบของหัวหน้างานและผู้บริหารแล้ว ยิ่งส่งผลให้เกิดการเคลื่อนงานทั้งระดับบุคคลและระดับ
โครงสร้างองค์กร

"หัวหน้าพงษ์" บอกเล่าถึงหัวใจในการทำงานร่วมกันคือเน้นสื่อสารแบบครอบครัว เหมือนพี่เหมือนน้อง แบ่งหน้าที่จัดสรรกันตามความถนัด เช่น ทำเอกสารการเงิน ทำเอกสารสรุปงาน เป็นวิทยากรนำกระบวนการ เป็นพิธีกร โดยขณะทำงานจะได้เข้ารับการอบรมเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมการอ่าน ก่อนที่จะนำไปถ่ายทอดให้เพื่อนครูคนอื่น ๆ รวมทั้งมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เพื่อนครูได้ไปร่วมสังเกตการณ์ด้วยว่ากิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดอะไร ได้เรียนรู้อะไรบ้าง บนฐานคิดที่ว่าเมื่อครูคนนั้นได้มาสัมผัสเองจะเกิดความเข้าใจและส่งต่อถ่ายทอดให้กับคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มาฟังได้ด้วย

"การที่พวกเราทุกคนในที่ทำงานอยู่ด้วยกันได้คืออย่างนี้ ผมเชื่อว่าน่าจะเป็นเพราะทัศนคติส่วนตัวของแต่ละคนซึ่งชอบงานพัฒนาอยู่แล้ว พร้อมกับได้ทำงานที่ชอบ ไม่มีการบังคับให้ทำอะไรที่ไม่ถนัด มันก็สบายใจทำให้เมื่อมาถึงจุดหนึ่งที่อาจมีเหตุการณ์

บังคับให้ต้องพัฒนา หลายคนก็เต็มใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน ทำให้ทุกคนมีโอกาสได้พัฒนาตัวเองไปอีกขั้นหนึ่งด้วย"

นอกเหนือจากการทำงานในรูปแบบการสนับสนุนความรู้ให้กับคณะทำงานจิตอาสาส่งเสริมการอ่าน ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญ (Key Man) ในพื้นที่ผ่านการจัดอบรมให้ความรู้แล้ว คณะทำงานจิตอาสาฯ ยังจัดให้มีการประชุมเวียนไปตามศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งนอกจากเป็นการประชุมตามปกติแล้วยังได้ผลลัพธ์เป็นการศึกษาดูงาน ทำความเข้าใจการทำงานของแต่ละ ศพค. ไปพร้อม ๆ กัน ถือเป็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์บนฐานการเรียนรู้จากพื้นที่จริง

ที่สำคัญ "หัวหน้าพงษ์" บอกว่าศูนย์พัฒนาฯ เหล่าใหญ่เน้นการทำงานตามบริบทของพื้นที่ เช่น ช่วงที่คุณครูมีกำหนดการประชุมจำนวนบ่อยครั้ง โครงการฯ จะเว้นวรรค

ไม่เข้าไปทำกิจกรรม หรือแม้แต่เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร โครงการฯ จะไม่เข้าไปทำกิจกรรมกับชุมชนเช่นเดียวกัน

"เราทำงานแบบเน้นความต้องการและความสะดวกของพื้นที่เป็นหลัก กิจกรรมในโครงการจะยืดหยุ่นไปตามบริบทของพื้นที่ จะไม่ไปฝืนหรือขัดกับวัฒนธรรมขององค์กรหรือชุมชน ผมคิดว่าการบริหารจัดการที่สามารถพลิกแพลง ยืดหยุ่น เชื่อมงานที่สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนกับภาคีองค์กรต่าง ๆ มันตอบโจทย์การทำงานของทุกฝ่ายได้"

การดูแลเอาใจใส่คณะทำงานจิตอาสาส่งเสริมการอ่านของ "หัวหน้าพงษ์" ไม่ได้มีเพียงแค่การทำงานตามโครงการฯ เพียงอย่างเดียว เขายังเน้นไปที่การพยายามหากิจกรรมที่สอดคล้องกับงานประจำของแต่ละคนอีกด้วย เช่น โครงการเล่นนิทาน ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ซึ่งนำทฤษฎี EFs (Executive Functions) หรือความสามารถของสมองในการบริหารจัดการชีวิต ออกแบบสื่อและกระบวนการเรียนรู้ อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กด้านสภาพแวดล้อม การยับยั้งชั่งใจ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก การเปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ร่วมผ่านหนังสือ

"มันต่อยอดกับงานครูได้เราก็คือใจ เพราะการไปอบรมแม้จะไม่ได้ค่าตอบแทน แต่ครูได้รับชุดหนังสือและคู่มือนำมาพัฒนางานต่อได้ หรือแม้แต่กับทีมงานพี่เจ (สุคใจ พรหมเกิด ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน) มีโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ผมก็เชื่อมต่อมาเลย ถือว่าเป็นทุนสนับสนุนให้พี่ ๆ ครูได้พัฒนางานของตัวเองไปด้วย บางครั้งผมก็ช่วยแนะนำเรื่องจัดการข้อมูลพัฒนาเป็นโครงการให้ด้วย เพราะมีหลายกิจกรรมที่ครูทำกันอยู่แล้วมีประโยชน์ เช่น อ่านหนังสือ





ให้เด็กฟัง พาเด็กปั้นดินน้ำมัน กิจกรรมหลายอย่างทำให้พัฒนาเป็นโครงการของบประมาณ มาทำในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้เลย"

"คอยมองหาตลอดว่าทำอะไรเพิ่มให้ทีมครูได้บ้าง ผมระลึกเสมอว่าเราไม่ได้ทำงานคนเดียว ไม่ว่าจะมียี่โครงการที่เข้ามา พี่ ๆ ครูก็เป็นกำลังสำคัญในการเคลื่อนงานมาตลอด วันจันทร์-ศุกร์ทุกคนต้องทำงาน พอวันเสาร์ อาทิตย์ก็มาช่วยทำงานโครงการ ทั้ง ๆ ที่ก็ไม่ได้รับเงินเดือน มีเพียงค่าวิทยากรจากโครงการจำนวนหนึ่งซึ่งไม่ได้เยอะ แต่พอเป็นค่าน้ำมันรถได้ พูดยตรง ๆ คือเขาไม่มากก็ได้ครับ เพราะมันไม่เป็นช่องทางรายได้ แต่พี่ ๆ ครูก็เต็มใจมาร่วมกันทำงานเพื่อชุมชนเรา ฉะนั้น ถ้ามีโอกาสที่ดี ๆ ผมก็ต้องตามหามาส่งต่อให้ทุกคน"

ในขณะที่เมื่อมองไปยังด้านการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งเข้าร่วมเป็นเครือข่ายสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน "หัวหน้าพงษ์" บอกว่า สถานการณ์มีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีหลายตัวชี้วัดที่ท้องถิ่นต้องทำให้ผ่านเกณฑ์

มาตรฐานอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่จะได้รับมาบริหารท้องถิ่นด้วย เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีการประเมินตามหลักเกณฑ์ที่ว่า ท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมทำงานพัฒนากับภาคีและแหล่งเงินทุนภายนอก ซึ่งเปรียบเสมือนการการันตีจากหน่วยงานภายนอกกับท้องถิ่น

"ผมคิดว่าช่วง ๓ ปีให้หลังมานี้ ท้องถิ่นเริ่มมีกองทำงานด้านต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม มองกันง่าย ๆ คือปัจจุบันท้องถิ่นไม่ได้แค่ดูแลถนนแล้วนะ ยังมีอีกหลายเรื่องต้องดูแล ในขณะที่เราก็เป็นหน่วยหนึ่งที่ทำงานเพื่อท้องถิ่น ถ้าต่างฝ่ายต่างช่วยกัน โอกาสได้พัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านตัวเองมันก็มีแนวโน้มเป็นไปได้"

การทำงานส่งเสริมการอ่านในชุมชนผ่านการขับเคลื่อนของครู ศพด. ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีนักวิชาการศึกษาเป็นหัวหน้าสายบังคับบัญชา ซึ่งจากประสบการณ์ทำงานตลอด ๓-๔ ปีที่ผ่านมา "หัวหน้าพงษ์" พบว่า ท้องถิ่นที่นักวิชาการศึกษาให้ความสนใจ การขับเคลื่อนงานจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีความเข้าใจและตั้งเป้าหมายตรงชัดไปยังพัฒนาการของเด็ก ๆ ปฐมวัยที่อยู่ในศูนย์ฯ

ในขณะที่หน่วยงานท้องถิ่นบางแห่งยังไม่สนับสนุนการทำงานของ ศพด. ทั้งด้านงบประมาณ องค์ความรู้ หนังสือนิทาน สื่อการเรียนรู้ อาจเป็นเพราะนักการศึกษาบางคนเพิ่งจบมาใหม่ ยังไม่รู้ข้อกฎหมายชัดเจนว่าทำอะไรผิดอะไรถูกหรือไม่ จึงไม่กล้าลงมือทำงานที่นอกเหนือจากความคุ้นเคย รวมทั้งบางคนมีหลักคิดจากอาชีพเดิม เช่น ราชการ ซึ่งการประสานงานทุกอย่างต้องผ่านระบบการส่งหนังสือราชการ กรอบความคิดยังอยู่ในรูปแบบเดิม ยังไม่พร้อมจะเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ วิธีใหม่เข้าไป จึงจำเป็นต้องใช้เวลาสำหรับสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การสนับสนุนให้เกิดขึ้นทั่วถึงในอำเภอภูผินารายณ์

“อบต.สามขา เรามีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๗ ศูนย์ ก็กำหนดลงตารางงานล่วงหน้าไว้เลยว่าวันไหนไปศูนย์ฯ ไหน เดือนหนึ่งจะใช้เวลาสัปดาห์กว่า ๆ สำหรับการลงพื้นที่ ถือว่าใช้เวลาเยอะ เพราะเราพูดคุยกับครูและลงเยี่ยมบ้านเด็ก ๆ กับผู้ปกครองด้วย ทุกวันนี้การประชุมครู ศพต. เราใช้วิธี เวียนลงประชุมแต่ละศูนย์ฯ สลับกันไป ก็ทำให้คุณครูต่างศูนย์ฯ เขาได้เห็นบรรยากาศและผลงานของเพื่อน ๆ ที่ได้พัฒนามา ได้ แลกเปลี่ยนหาไอเดียในการพัฒนาศูนย์ฯ ของตนเองและศูนย์ฯ ของเพื่อนที่ไปเยี่ยมชม และทุกครั้ง ก่อนจบประชุม เราจะให้คุณครูฝึกพูดและนำเสนอ เพราะเชื่อว่าคุณครูทุกคนเก่ง แต่บางครั้งอาจจะ ไม่กล้าพูดหรือนำเสนอหน้าเวที ถือเป็นช่วงเวลาฝึกทักษะการนำเสนอเพิ่มเติม



คุณครู ศพต. ของตำบลสามขามีเจตคติที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนาในตัวอื่น สิ่งที่ขาดอยู่ อาจคือเรื่องของวิชาการ เนื่องจากว่าเขาไม่ได้เรียนมาทางนี้โดยตรง แต่เรื่องกิจกรรมเก่งมาก ฉะนั้น เวลาที่เราจะสื่อสารเรื่องวิชาการกับคุณครู ถ้าเราสื่อให้เห็นเป็นตัวกิจกรรม คุณครูจะเข้าใจและทำได้ ดีมาก

หัวหน้าพงษ์พันธ์ก็มีทัศนคติในการทำงานที่ดี เราชอบ หายากนะคะหน่วยงานที่จะมาเห็นความ สำคัญและลงมือทำงานตรงนี้ พอหัวหน้าฯ ประสานมาให้เราร่วมทำงานตรงนี้ ก็ไฟเขียวให้คุณครูทุกคน เลย ถือว่าเป็นโอกาสดีที่ได้เรียนรู้แนวทางในการทำงาน เกือบเกี่ยวข้องกับความรู้ที่เขาเอามาให้ โดยเฉพาะเรื่องอบรมพัฒนาศักยภาพของคุณครู ศพต. นี่เป็นโอกาสที่ดีมาก ๆ ของ ศพต. ในตำบลเรา”

สายลม เกตุใส

นักวิชาการศึกษา อบต.สามขา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์





สร้างแหล่งอ่าน สานต่อเครือข่าย

สถานการณ์ขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่านของอำเภอภูผินารายณ์ล่าสุดในปี ๒๕๕๘ ภายใต้งานโครงการสานพลังเครือข่ายภูผินารายณ์อ่านยกกำลังสูงปี ๒ เกิดการต่อยอดในพื้นที่โรงเรียนประถมศึกษาเพื่อการขยายผลแนวคิดของโครงการเข้าสู่โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้มีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนที่เอื้อต่อการอ่าน พร้อมกับพัฒนาศักยภาพของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มเติมในด้านการทำหนังสือการ์ตูนและนิทาน รวมทั้งความรู้ด้านหนังสือที่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้ครู สพค. มีชุดความรู้ที่จะสามารถสื่อสารกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่ออิสระในการเลือกซื้อหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับวัยของเด็กได้

ที่สำคัญคือ เกิดการขยายพื้นที่ทำงานร่วมกับโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชภูผินารายณ์ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลให้มีตัวแทนพยาบาลวิชาชีพเข้าร่วมเป็นเครือข่าย และคณะทำงานส่งเสริมการอ่าน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงทุน ทรัพยากร และความรู้ร่วมกัน กระทั่งขยายการทำงานเชื่อมโยงไปยัง ๕ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการนำการส่งเสริมการอ่านไปอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพได้อีกด้วย

กระบวนการใช้สื่ออ่าน นิทานเข้ามาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างพัฒนาการเด็กที่ "หัวหน้า พงษ์" และคณะทำงานจิตอาสาส่งเสริมการอ่านขับเคลื่อนกันอยู่ในปัจจุบันนี้ สามารถสร้างการเรียนรู้ให้เด็ก ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากหนังสือนิทานเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งเมื่อถึงจุดหนึ่งที่เด็ก ๆ เข้าใจการใช้หนังสือนิทาน เด็ก ๆ ก็จะเข้ามาคุยไปกับหนังสือที่เขาเลือกอย่างอัตโนมัติ เริ่มจากทำสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง หลังจากนั้นจะเกิดการสนใจเรียนรู้พัฒนาขึ้นตามธรรมชาติ

"ทุกวันนี้สถานการณ์เรื่องการอ่านในชุมชนของเราดีขึ้นมาก เพราะตอนเริ่มต้นที่ทำงานไม่มีหนังสือเลยครับ มีคนสนใจอยากอ่าน แต่มันไม่มีหนังสือ หลาย ๆ ศพค. เข้าไม่ถึงหนังสือนิทานดี ๆ มานาน พอมา ๒ ปีหลังนี้ ผมก็ลองหาวิธีการ เริ่มทำผ้าป่าหนังสือ เพราะเห็นว่าชุมชนก็อยากช่วย บางคนบอกว่าไม่มีหนังสือให้ ขอเอาเงินใส่ซองให้ บอกว่าคุณครูไปซื้อเอามาให้ลูกหลานเรานะ ผมว่าหลายคนเริ่มเห็นความสำคัญของการอ่านมากขึ้น"

เป้าหมายของการทำงานส่งเสริมการอ่านจากวันนี้ไปของพื้นที่ภูฉินารายณ์ "หัวหน้าพงษ์" มองถึงการสร้างแหล่งอ่านให้เกิดขึ้นครบทุกจุดสำคัญของอำเภอ มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเกิดขึ้นกับเด็กเล็ก ๆ ในชุมชน พร้อมกับเป้าหมายส่วนตัวที่อยากทำศูนย์เรียนรู้ส่งเสริมการอ่าน เป็นห้องสมุดสร้างแรงบันดาลใจ ปัจจุบันเริ่มต้นที่การเปิดบ้านตนเองให้เป็นสำนักงานจัดประชุมคณะ

ทำงาน และเป็นห้องสมุดชุมชน ให้พาลูกหลานเข้ามาอ่านหนังสือได้

"ผมมองว่าที่เด็ก ๆ ไม่อ่านหนังสือมันมีปัจจัย ๒ อย่าง คือ ไม่มีหนังสือให้อ่าน กับหนังสือราคาแพงจนซื้ออ่านไม่ได้ครับ แต่โดยรวมเราก็พยายามหาช่องทางให้มีหนังสือกระจายลงไปถึงชุมชนให้มากที่สุด ตอนนี้เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ที่บ้านตัวเองด้วย ทำแล้วก็รู้สึกภูมิใจที่ได้เห็นเด็ก ๆ ที่มาตั้งแต่ยังอ่านหนังสือไม่ออก จนทุกวันนี้อ่านหนังสือคล่องไปแล้ว (หัวเราะ) ก็ดีใจ คือใครอยากระบายสีก็มา อยากอ่านหนังสือก็มา ผมพยายามหาหนังสือมาเติม อนาคตก็คาดหวังอยู่ว่าจะทำเป็นห้องสมุดประชาชน อยากพัฒนาห้องสมุดให้เติบโตตามยุคสมัยและสถานการณ์แวดล้อมด้วย เช่น การอ่านการค้นคว้าผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งตอนนี้ผมก็ได้รับบริจาคคอมพิวเตอร์มา ๖ เครื่อง วางแผนว่าจะหางบส่วนหนึ่งมาให้เด็ก ๆ ได้เข้ามาใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ แต่

ถ้ามาเกิน ๖ เครื่อง ก็อ่านหนังสือรอ
กันไปก่อน (หัวเราะ)"

"หัวหน้าพงษ์" เชื่อว่าการทำงาน
ส่งเสริมการอ่านตอบโจทย์กับทีมงาน
หลัก ด้วยการไปหนุนเสริมให้ทุกคน
ทำงานง่ายขึ้น เช่น มีหนังสือเป็นเครื่องมือ
ในการสร้างความสัมพันธ์ ช่วยให้ครูได้
ออมแรงเรื่องการดูแลเด็ก ๆ มากขึ้น

และทุกคนยังได้ประโยชน์จากการอ่านหนังสือเพิ่มเติมด้วย เช่นเดียวกับกับตัวเขาซึ่งได้รับ
ประโยชน์คือมีงานทำในพื้นที่บ้านเกิด ซึ่งเป็นงานที่ตนรักและชื่นชอบที่จะลงมือทำในทุก ๆ วัน
ได้ความสนุกสนาน ได้เครือข่ายทำงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นอกเหนือจากการรับทุนสนับสนุนการทำงานจากแผนงานฯ การอ่าน ศูนย์พัฒนาศักยภาพ
การเรียนรู้ครอบครัวตำบลเหล่าใหญ่ยังรับทุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์ (พม.) ทำโครงการการอ่าน การเล่า การเล่น ช่วงจังหวะของรอยต่อการรออนุมัติโครงการ
ของแผนงานฯ การอ่าน

"ผมพยายามหากิจกรรมมาเติมช่องว่างที่เป็นรอยต่อระหว่างรอโครงการเพื่อไม่ให้
ขาดช่วง ไม่ว่าจะเป็โครงการชื่ออะไร ขอให้มึเนื้อหาที่ตรงกับเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของเด็ก ๆ เราก็ทำทั้งนั้น ทุกกิจกรรมมีคุณค่ากับผมมาก ทั้งได้ผลลัพธ์ตามโครงการ และ
ได้เครือข่ายเพิ่มเติมขึ้นเสมอ ๆ"



ด้านการขยายผลงานต่อเนื่องในพื้นที่ "หัวหน้าพงษ์" เล่าว่า วางเป้าหมายสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเพิ่มไปยังกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นส่งเสริมการอ่านที่โครงการยังเข้าไม่ถึงของอำเภอภูผินารายณ์ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ในประเด็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อและใช้งานหนังสือที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก การทำสื่อส่งเสริมการอ่าน และทำความเข้าใจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นการสนับสนุนให้งบประมาณและองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กเล็กใน ศพค. รวมถึงเชื่อมงานไปยังหน่วยงานสาธารณสุขชุมชนเพื่อข้อมูลสนับสนุนทางวิชาการที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก

พร้อมทั้งต้องการสร้างกิจกรรมรู้จักหนังสือดี ให้มีระบบยืมคืนหนังสือเกิดขึ้น ขยายผลไปยังชุมชน สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการอ่านให้กับกลุ่มผู้ปกครอง รวมทั้งวางแผนเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนมัธยมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อผู้บริหารและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

"การทำเวทีเรียนรู้สื่อสารไปให้ถึงกลุ่มผู้ปกครอง คิดว่าอย่างน้อยผู้ปกครองก็จะได้เกิดความเข้าใจเรื่องคุณค่าของการอ่านเล่นิทาน เล่นกับลูกหลาน ซึมซับเก็บกลับไปบ้าง แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่เราเจอตอนนี้ไม่ใช่พ่อแม่ เป็นปู่ ย่า ตา ยาย เพราะพ่อแม่ไปทำงานหาเงินต่างถิ่นเพื่อส่งมาเลี้ยงลูก ทำให้เจอข้อท้าทายในเรื่องความห่างของวัยเหมือนกัน หลายคนที่เลี้ยงหลานอยู่ก็เกิดความลังเลสงสัยเหมือนกันว่าจะเลี้ยงแบบไหนดี แบบยุคเก่าก็ไม่มั่นใจ หรือจะเลี้ยงแบบสมัยใหม่ก็ไม่รู้จะทำยังไงดี ก็ถือว่าเป็นโจทย์ท้าทายที่อยากทำในพื้นที่อื่น ๆ อีกต่อไป"



"หัวหน้าพงษ์" ยังคงยืนยันความคิดเดิมที่ว่าพื้นที่ไหนจุดประกายไว้แล้ว ปล่อยมือให้คนในพื้นที่จัดการต่อด้วยมือของเขาเอง ความยั่งยืนของงานพัฒนาอยู่ที่เจ้าของพื้นที่ ส่วนตัวเขาและคณะทำงานจิตอาสา ขอเคลื่อนตัวไปจุดประกายแหล่งอื่นให้เกิดแรงบันดาลใจกลายเป็นแหล่งอ่านตามวัฏจักรของวัฒนธรรมจิตอาสา วัฒนธรรมการอ่าน วัฒนธรรมการให้ ที่องเงยเบ่งบานอยู่ในพื้นที่ "ภูฉินารายณ์"



= Growth Mindset =

- พัฒนาเด็ก = พัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว
- พลังเครือข่ายขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมได้ผลสำเร็จ
- จิตอาสาคู่ควรที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยจิตใจที่ดี
- มีทุนและโอกาสในการทำงานอยู่รอบ ๆ ตัวเสมอ
- ความเปลี่ยนแปลงเกิดจากการส่งต่อองค์ความรู้ที่มี
- มีหลายช่องทางให้เลือกลงมือทำเพื่อไปถึงเป้าหมาย



“เข้าร่วมโครงการฯ มาตั้งแต่ปีแรก เราเปลี่ยนวิธีคิด
ไปในทางที่ดีขึ้นมาก ลอตอิตตา ได้มองเห็นความเหมือนและ
ความต่างว่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาเป็นโอกาสได้ มองเห็น
การเชื่อมโยงการทำงานกับบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีความ
สามารถแบบไหน เราก็สามารถทำงานร่วมกันได้ตามมิติที่
เหมาะสมของแต่ละคน

ส่วนเพื่อน ๆ ครูที่เข้าร่วมโครงการก็เห็นว่ามี การปรับ
วิธีคิดใหม่ กลายเป็นครูที่ไม่หวงหนังสือเหมือนเดิมอีกแล้ว
และยังหันมาเป็นผู้นำกระบวนการชักชวนให้เด็กได้หยิบจับและเล่นกับหนังสือด้วย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ
เด็ก ๆ ก็ไม่ฉีกหนังสืออย่างที่คุณครูเคยกังวลมาก่อน กลายเป็นเด็ก ๆ สามารถเข้าถึงมุมหนังสือได้
โดยครูไม่ต้องบอกอีกแล้ว

เป้าหมายต่อไป อยากรณรงค์ให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟัง
เพราะเสียงแห่งความไพเราะของแต่ละคนต่างกัน เสียงพ่อแม่ ปู่ย่า
ตายาย น่าจะเป็นเสียงที่เด็ก ๆ ฟังแล้วมีความสุข”

ครูแอรร์-สุพรรณทิพย์ ประทุมทา
ศพด. บ้านสามขา อบต.สามขา อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์





“ในฐานะครู ศพต. เรามีหน้าที่ดูแลเด็กให้มีความพร้อมและมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย ประสานงานกับผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นโอกาสที่ดีมากในการเข้าร่วมโครงการฯ ส่งเสริมการอ่าน ครูทุกคนที่มีจิตอาสาด้วยกันก็ได้พัฒนาตัวเอง เข้าถึงการเรียนรู้และลงมือทำกิจกรรมกับเด็ก ๆ ที่ดูแลอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลให้เด็ก ๆ มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งก็ทำให้ท้องถิ่นเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่าดีกับ



ลูกหลานเด็กเล็กในชุมชนของเราจริง ๆ อย่างที่เทศบาลฯ กุดหว้าก็ให้การสนับสนุน ตั้งกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเข้าสู่แผนงบประมาณประจำปี แล้วยังทำให้เราเชื่อมงานร่วมกับ รพ.สต. (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ได้ด้วย

พอมาถึงการจัดมหกรรมพื้นที่ส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กและเยาวชนอำเภอภูผินารายณ์ ประจำปี ก็มีเพื่อน ๆ ครูที่อยู่ศูนย์ฯ อื่นอยากจะทำเหมือนเราบ้าง ที่สำคัญก็มีนักวิชาการศึกษาดำบลอื่น ๆ อยากได้กิจกรรมไปทำกับ ศพต. ของเขาด้วย ผมคิดว่าถือเป็นช่องทางขยายผลขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่านที่ดีมาก เพราะหลายคนที่มาเห็นผลงานของพวกเราแล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากไปขยายต่อในพื้นที่ตัวเอง”

ไพบูลย์ ไชยจันทร์

ศพต. บ้านกุดหว้า เทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

“เรามีห้องพักครูเป็นห้องสมุด ถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ เนื่องจากห้องสมุดปกติมีระเบียบในการใช้หลายข้อ แต่ห้องสมุดมีชีวิตในห้องพักครูเปิดให้เด็ก ๆ ได้มาผ่อนคลาย พูดคุยแลกเปลี่ยนกันเรื่องหนังสือที่อ่าน หัวเราะ ส่งเสียงดังได้ มีน้ำในตู้เย็นให้ดื่ม เอาหมอนมานอน เป็นพื้นที่ทำการบ้านได้ เรียกว่าเข้ามาแล้วผ่อนคลายสบายใจ มีหนังสือให้อ่าน



ภูมิใจมากที่เห็นเด็ก ๆ จากที่มีมือถือติดมือตลอด หันมาถือหนังสือติดมือ เรื่องการยืมคืนหนังสือเราไม่จำกัดวันเวลา บางคนอ่านวันเดียวจบไป ๓ เล่ม บางคนมีการมายืมหนังสือทุกวัน บางคนอ่านเสร็จจะมาเล่าให้ครูและเพื่อนฟังว่าอ่านแล้วเป็นอย่างไรบ้าง ถือว่าเป็นการสร้างแรงบันดาลใจร่วมกันต่อการอ่านหนังสือนอกเวลา หรือหนังสือที่บางคนไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยได้อ่านมาก่อนเลย ตอนนี้มีหนังสือประมาณ ๕๐๐ เล่ม ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็ก แต่เราก็กำลังสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการบริจาคและแลกเปลี่ยนหนังสือเพิ่มเติมพร้อมกับในอนาคตจะทำงานเชื่อมกับห้องสมุดของโรงเรียน”

ครูอืด-อ่อนศรี ไชยพันธ์

โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์





มีนา ดวราชา, จันทร์เพ็ญ สีนสอน

ด้วยศรัทธาแห่งการทำดี :

มีนา-จันทร์เพ็ญ

อ่านเพื่อชีวิต เพื่อสุขภาพชุมชน คนเมืองสุรินทร์

มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน คืออีก ๑ ใน ๑๑ องค์การภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ภายใต้การนำทีมของ "มีนา ดวงราชิ" กับ "จันทร์เพ็ญ สีนสอน" สองพี่น้องผู้มีชีวิตด้วยแรงศรัทธาในการส่งมอบสิ่งดี ๆ ให้กับผู้คนผ่านการทำงานพัฒนาสังคมหลากหลายประเด็น

"พื๋อวน (จันทร์เพ็ญ) เป็นผู้บริหารจัดการองค์กร ส่วนมีนาทำหน้าที่ช่วยป้อนข้อมูล คิควิเคราะห์งาน



เราทำงานคู่กันไป แล้วก็มามีทีมงานช่วย ๆ กัน
อีก รวมทั้งหมคก็มีกันอยู่ ๗ ชีวิต เราทำงาน
หลายเรื่อง ทั้งการอ่าน ทั้งสุขภาพ เราเป็น
ศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพด้วย"
มีนาเกริ่นนำถึงภาพรวมการทำงานขององค์กร

**"จันทร์เพ็ญ" พี่สาวสวมหมวก
ประธานกรรมการมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน**

**ส่วน "มีนา" น้องสาวรับหน้าที่เป็น
ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน**

สำหรับประเด็นสร้างเสริมวัฒนธรรม
การอ่าน มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชนเริ่มต้น
ดำเนินงานครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๕๓ กับ
โครงการมหัศจรรย์การอ่าน ตำบลแกใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ด้วยงบประมาณ
สนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรม
การอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เริ่มต้นงานในเขต
ชุมชนเมือง ซึ่งยังเค็มไปคัวยเด็กและเยาวชน
ที่ขาดโอกาสในการอ่านหนังสือ จึงสร้างสรรค์
กิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านกลไกสำคัญ



คือ ครูผู้ดูแลเด็ก เน้นสื่อสารคุณค่าของการ
อ่านหนังสือให้เด็ก ๆ ฟังวันละ ๑๐-๑๕ นาที
ที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้รอบด้าน
สร้างแกนนำส่งเสริมการอ่าน สร้างพื้นที่อ่าน
ของชุมชน

สองพี่น้อง "มีนา" และ "จันทร์เพ็ญ"
เป็นกำลังหลักในการทำงานส่งเสริมการอ่าน
ตลอดระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมาของมูลนิธิเพื่อ
สุขภาพชุมชน กระทั่งเกิดการสร้างสรรค์
รูปแบบ วิธีการต่าง ๆ จากความร่วมมือของ



หลากหลายภาคส่วนให้เกิดขึ้น เช่น การอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรแกนนำส่งเสริมการอ่าน ระดับชุมชน ภาควิชาเคลื่อนเครือข่ายระดับจังหวัด การมีพื้นที่อ่านสาธารณะของชุมชน การมีพื้นที่สร้างสรรค์อ่านเล่นแลกเปลี่ยนหนังสือ

รวมทั้งเกิดเป็นนโยบายสาธารณะวาระการอ่านในชุมชน ถึงปัจจุบันที่ยับเข้าสู่การทำโครงการชุมชนสวัสดิการ อ่านยกกำลังสุข ปี ๒๕๕๘ กับเป้าหมายผลักดันนโยบายการจัดสวัสดิการการอ่านสำหรับเด็ก ๐-๖ ปี ผ่านการขยายผลจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนว่าด้วยเรื่อง "การเลี้ยงลูกด้วยหนังสือ การอ่านกับการพัฒนาสมองเด็ก พฤติกรรมสุขภาพะ แนวทางส่งเสริมการอ่านในครอบครัวและชุมชน"

หลักการวางแผนขับเคลื่อนส่งเสริม
การอ่านทุก ๆ ปีของมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน
ให้ความสำคัญกับการตอบโจทย์กับกรอบ
ยุทธศาสตร์แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรม
การอ่าน เนื่องจากเห็นว่างานระดับพื้นที่
สามารถช่วยหนุนเสริมการทำงานของแผน
งานฯ ให้เป็นรูปธรรมที่สุด

ผลสำเร็จจากการดำเนินงานของ
มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งที่
ขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์ของแผนงานฯ
การอ่านได้ เช่น การทำงานเชื่อมกับหน่วยงาน
สาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ผ่านกิจกรรมโดยอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้าน (อสม.) และจิตอาสาใน
โรงพยาบาล เพื่อส่งเสริมกิจกรรมให้ความรู้
คลินิกฝากครรภ์ ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์การ
สร้างสังคมเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยหนังสือ

รวมทั้งได้ทำงานร่วมกับกองทุน
สวัสดิการชุมชน ซึ่งสามารถตอบโจทย์
ยุทธศาสตร์สวัสดิการการอ่านสำหรับเด็ก

๐-๖ ปี และทำงานกับตลาดสีเขียว ซึ่งจัดขึ้น
ทุกวันเสาร์ที่องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
สุรินทร์ (อบจ.สุรินทร์) ให้มีพื้นที่สร้างสรรค์
เกิดการหมุนเวียนหนังสือและกองทุนหนังสือ
ที่ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ธนาคารหนังสือ

"มุมหนังสือที่ตลาดสีเขียว ทุกวันนี้มี
การติดต่อขอบริจาคผ่านเฟซบุ๊ก แล้วมีการ
ถามไถ่เพื่อน ๆ ค่ะว่า 'ไปบริจาคมาหรือยัง'
คนที่มาบริจาคมีทั้งข้าราชการ คนทั่วไป เด็ก
ผู้ใหญ่ วัยรุ่น คนนี้แทบไม่ต้องหาหนังสือไป
วางแล้ว เนื่องจากเกิดการหมุนเวียนเอง อ่าน
จบบริจาค แล้วเอาหนังสือใหม่ไปอ่าน แถม
ยังมีบริจาคเงินให้ไปซื้อหนังสือเพิ่มอีกด้วย"
จันทร์เพ็ญเล่าถึงความสำเร็จของกิจกรรม
แลกเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือที่ตลาดสีเขียว

มีนา กล่าวเพิ่มเติมว่า การมีหนังสือ
เข้าไปอยู่ใกล้มือจะทำให้เด็ก ๆ ได้หยิบอ่าน
มากขึ้น ดังนั้น พื้นที่สวัสดิการแหล่งอ่าน
ธนาคารหนังสือ เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้เกิด
ความยั่งยืน นั่นหมายถึง "สวัสดิการการอ่าน

ในชุมชน" คือ เป้าหมายใหญ่ในการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน โดยมีเป้าหมายสำคัญที่ซ่อนอยู่อีก คือ ต้องการให้คนอ่านและเขียนหนังสือได้ ซึ่งนำไปสู่การอ่านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

กว่า ๕ ปีของการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน "จันทร์เพ็ญ" กับ "มีนา" สองพี่น้องลงมือทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการอ่านหนังสือนิทานเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญ เกิดกิจกรรมและผลลัพธ์แห่งการเปลี่ยนแปลงจากโครงการฯ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีเด็กที่ได้รับประโยชน์ มีพัฒนาการและสุขภาพดีทั้งไอคิว Intelligence Quotient (ความฉลาดทางเชาวน์ปัญญา) และอีคิว Emotional Quotient (ความฉลาดทางอารมณ์) จำนวนไม่น้อยกว่า ๓,๕๐๐ ครอบครัว

"มีนา ควงராณี" บอกว่า นโยบายท้องถิ่นเป็นปัจจัยเอื้อให้การทำงานของโครงการฯ เดินทางเร็วขึ้น แต่หัวใจสำคัญของการอ่านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ คนในชุมชนเองต้องตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่ลูกหลานและพวกเขาจะได้รับจากการอ่านหนังสือด้วย เริ่มต้นเพียง ๓-๕ ครอบครัวต่อชุมชน ที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ลูกได้ ก็จะสามารถส่งต่อให้ครอบครัวอื่นได้จากความสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วเป็นแรงบันดาลใจ





เราทำงานตามยุทธศาสตร์

มีนา ควงราณี บอกว่าหัวใจสำคัญของการทำงานขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านตลอด ๕ ปีของมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน คือ การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและสร้างคุณค่า

ข้อมูลทางวิชาการ คือ เครื่องมือสำคัญ

แกนนำ คือ เครื่องมือสำคัญ

และหนังสือ คือ อีกเครื่องมือสำคัญเช่นเดียวกัน



ทุกกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ข้อมูลวิชาการคือสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะหมายถึงการยืนยันว่าสิ่งที่นำเสนอให้กับชุมชนได้ผ่านการศึกษาวิจัยจนเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมแล้ว ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ

แกนนำ คือ บุคคลต้นแบบ ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ได้รับการสนับสนุนทุกช่องทางเพื่อพัฒนาศักยภาพตามประเด็นที่ต้องการขับเคลื่อน ผ่านการอบรมสัมมนา การร่วมเวทีเสนอผลงาน เด็ก ๆ แกนนำหลายคนเล่าเรื่องจากนิทานได้ทั้งหมด ส่งผลให้ผู้ใหญ่ที่ได้เห็นรู้สึกถึงความมหัศจรรย์ของเด็กตัวเล็ก ๆ ที่เล่าหนังสือภาพได้ กระทั่งเกิดแรงกระเพื่อมให้ผู้ใหญ่หลายคนตื่นเต็นอยากรู้เทคนิคไปทำกับลูกหลานตัวเองบ้าง

ส่วนหนังสือภาพสำหรับเด็ก ๆ เป็นอีกเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็ก ๆ ที่ไม่เคยเห็นหนังสือภาพหรือหนังสือนิทานมาก่อน จากการลงพื้นที่ทำงานพบว่าเด็ก ๆ ในหลายพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์เคยรู้จักเพียงหนังสือ

เรียน ก.ไก่ ตามหลักสูตร ไม่เคยรู้ว่าหนังสือประเภทอื่นใดอีกในโลกใบนี้ โดยเฉพาะหนังสือภาพซึ่งหายากมากในชนบท

"มินา" จึงเน้นการลงทุนซื้อและจัดหาหนังสือให้เด็ก หนังสือภาพ ๒ เล่ม ราคาเร็วกว่าบาท ไม่ได้แพงเกินไป เพราะสามารถอ่านได้เป็นปี ๆ ๑ เล่ม สามารถเรียนรู้ได้หลายเรื่อง อ่านเบื่อก็ส่งต่อไปให้บ้านอื่น ๆ เธอเชื่อว่านี่คือการลงทุนที่ได้ผลคุ้มค่า

นอกเหนือจากเครื่องมือสำคัญทั้ง ๓ สิ่งข้างต้น "คนทำงาน" ก็เป็นกุญแจสำคัญในการผลักดันให้เกิดผลสำเร็จของงานด้วยเช่นกัน เพราะครอบครัวของคนทำงานทั้งหมดต้องลงมือทำทุกกิจกรรมที่วางแผนส่งมอบให้ชุมชนทำ เช่น อ่านหนังสือให้ลูกหลานฟัง จัดห้องสมุดในบ้าน ใช้พื้นที่เปลี่ยนเด็ก



"ค้นหาคนทำงานที่ใช่ให้เจอ ต้องอ่านคนให้เป็น และมองเชิงบวกให้เป็นนิสัย เมื่อเข้ามาทำงานด้วยกันแล้วก็ต้องอยู่เคียงข้างกัน เดินทางไปพร้อมกัน ที่สำคัญเราต้องทำงานให้หลากหลาย ไม่ใช่หยุดอยู่มุมเดียว เพราะจะทำให้พบกับคนที่หลากหลายเช่นกัน ถือเป็นมิติในการทำงาน บางคนเป็นแม่ที่อยากพัฒนาลูกตัวเอง บางคนเกี่ยวข้องกับการศึกษา บางคนเป็น อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ต่างคนก็ต่างมีประสบการณ์"



หลักการงานพัฒนาสังคมของ "มีนา" ให้ความสำคัญกับ "ยุทธศาสตร์" ทั้งของโครงการ และของแผนงานฯ การอ่าน ทั้ง ๒ ยุทธศาสตร์จะมีจุดเชื่อมที่เป็นพื้นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งเป้าไว้เสมอ ไม่ว่ายุทธศาสตร์ของแผนงานฯ การอ่านคืออะไร "มีนา" ยืนยันว่าเมื่อกลับมาค้นหาช่องทาง แม้ว่าหายากแต่ยังงักก็พบแน่นอน เนื่องด้วยกลไกของชุมชนมีความหลากหลายและยืดหยุ่นไป ตามธรรมชาติ

"ก่อนหน้าี้เราก็ไม่ได้ร่วมกับทุกกลไก มาก่อน เช่น กับสาธารณสุขก็เปิดใจไป แล้วลงมือทำงานให้เขาเห็น แล้วค่อย ๆ เชื่อมไปเรื่อย ทำไปให้เขาค่อย ๆ ซึมซับ จนวันหนึ่งเมื่อถึงจังหวะที่ใช่ ความร่วมมือก็เกิดขึ้นเอง"

"มีนา" เลือกลงมือการทำงานเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของแผนงานฯ การอ่าน ในมุมความท้าทายที่สามารถส่งผลประโยชน์ และสร้างคุณค่าต่อกลุ่มเป้าหมาย แม้ว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่เคยทำหรือไม่มีช่องทางมาก่อน เช่น เรื่องกองทุนสวัสดิการหนังสือ ธนาคาร

หนังสือ เธอยังต้องนอนคิดหลายคืนกว่าจะพบช่องทางให้เคลื่อนไปข้างหน้า

"เราทำงานตามยุทธศาสตร์ ยึดจุดมุ่งหมายไว้ให้มัน เคี้ยววิธีการจะตามมาเอง"

จากประสบการณ์ที่ได้ไต่ไตร่ตรองคิด วิเคราะห์และลงมือทำงาน พบว่าหัวใจของการเปลี่ยนเพื่อพัฒนาคือ "คน" ไม่ใช่บริบทของพื้นที่ เช่น เมื่อต้องทำกิจกรรมหญิงตั้งครรภ์ แต่หาจังหวะที่จะได้เจอในชุมชนยากมาก นัดหมายพร้อมกันไม่ได้ จึงถอยออกมามองในภาพรวม จนเห็นภาพคลินิกฝากครรภ์ในโรงพยาบาล แม้พบว่ามีข้อจำกัดเรื่องเวลาที่ทุกคนต่างรีบกลับบ้านหลังจากตรวจเสร็จ แต่เธอไม่ได้ปล่อยโอกาสหลุดไปหันมาตั้งคำถามและค้นหาจนเจอช่องทางในการใช้เวลา ๑ ชั่วโมงก่อนหมอมามาตรวจ จึงสามารถจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังสือกับพัฒนาการเด็กให้ความรู้กับแม่มือใหม่ได้เยอะมาก จนสามารถยืดหยุ่นและปรับตัวตามบริบทของพื้นที่

"การทำงานเราจะคิดให้สนุก ไม่ไปตั้งแง่ว่ามัน
ทำไม่ได้ เช่น เรื่องกองทุน บางคนบอกว่าไม่ได้หรอก
ถึงพวกเราเข้าไปก็ทำไม่ได้เพราะคนเขาไม่รู้เรื่อง
แต่มีนาเชื่อว่ายังไงต้องมีทาง ถ้าตั้งใจค้นหา มันต้อง
มีรูปแบบใหม่ ๆ การทำแบบนี้ก็ต้องอาศัยจินตนาการ
ของพนักงาน ตั้งคำถามที่มันโค่น ๆ แล้วจะคิด
ช่องทางดี ๆ ได้"



เธอไม่เคยปล่อยเวลาไปกับความคิดไม่สร้างสรรค์

ประเภทที่ว่า "จะทำได้หรือ ทำไม่ได้หรือก มันยากเกินไป" แต่มักตั้งคำถามว่า "แล้วเราจะทำ
อย่างไร ถึงจะได้ผลอย่างนั้น" ซึ่งในที่สุดคำตอบของโจทย์ที่ตั้งไว้ก็ปรากฏให้เธอได้นำไปใช้
ทำงานต่อเสมอ

"มีนา" บอกว่าที่ให้ความสำคัญกับการทำงานทางความคิดเพื่อวางกลยุทธ์ เพราะคนเชื่อ
ว่าการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในระดับชาติต้องดำเนินงานไปคามยุทธศาสตร์
ที่ปักธงร่วมกันทุกฝั่งฝ่าย ทั้งแผนงานฯ การอ่านและภาคีเครือข่ายต้องขยับไปเป็นองค์รวม
มิเช่นนั้นจะเกิดเพียงแค่วัฒนธรรมการอ่านในชุมชนของภาคีเครือข่ายที่ทำงานเท่านั้น

สปสข. กับกองทุนสวัสดิการชุมชน

ตัวอย่างหนึ่งของการคิดตั้งคำถามที่ว่า แล้วจะทำอะไรเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมาย
ที่ต้องการของ "มีนา" คือ ความสำเร็จในการเชื่อมโยงเครือข่ายสร้างกองทุนสวัสดิการการอ่าน

ในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทของชุมชนได้ ตามความต้องการของชุมชนเอง โดยมี สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือ สปสช. เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นหน่วยงานที่เกิดขึ้นจาก พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพ ซึ่งแต่เดิมเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องของสาธารณสุขหรือทางการแพทย์เท่านั้น ซึ่ง "มีนา" คิดว่าหลักประกันสุขภาพถือว่าเป็นรัฐสวัสดิการตามรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่แค่การสงเคราะห์ แต่หมายถึง "สิทธิ" ที่ประชาชนควรได้รับ

การจัดการสุขภาพของประชาชน ตั้งแต่เกิดจนตายถือได้ว่าเป็นสิทธิของประชาชนโดยแท้จริง "มีนา" จึงมองเห็นโครงสร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตั้งแต่ระดับตำบลจนถึงระดับชาติ

ของ สปสช.

ระดับตำบลคือกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ ส่วนระดับเขตมี อนุกรรมการหลักประกันสุขภาพ รวมถึงคณะอนุกรรมการควบคุมคุณภาพบริการสาธารณสุขเช่นเดียวกับระดับชาติ ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการและออกแบบนโยบายแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์สุขภาพของพื้นที่ได้ ซึ่ง สปสช. จัดให้มีกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ครบทุกตำบล และมีระเบียบการใช้จ่ายที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่แล้ว ซึ่งประชาชนกลุ่มเป้าหมายของ สปสช. นั้นมีกลุ่มเด็กปฐมวัยรวมอยู่ด้วย

"มีนา" มองว่ากองทุนนี้คือความยั่งยืนที่ประชาชนในตำบลสามารถใช้ประโยชน์และดำเนินงานส่งเสริมการอ่านเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้ และหากคนในชุมชนให้ความสำคัญเรื่องการอ่านเพื่อการ

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย พื้นที่นั้น ๆ ก็สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง จึงเกิดการเชื่อม ต่อเครือข่ายพัฒนางานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนร่วมกับ สปสช. นำร่องพื้นที่เขต บริการสุขภาพที่ ๘ นครราชสีมา ในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และ สุรินทร์ จัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพะเด็กเล็ก ๐-๖ ปี เป็นโครงการระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับเขต ซึ่งได้ขอการสนับสนุนจาก สปสช. เขต ๘

ต่อมาในปี ๒๕๕๘ ได้ขยายแนวคิดดังกล่าวไปยังเขตบริการสุขภาพที่ ๑๐ อุบลราชธานี ครอบคลุม ๕ จังหวัด ได้แก่ อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ มุกดาหาร อุบลราชธานี และยโสธร และ ต่อด้วยเขตบริการสุขภาพที่ ๗ ขอนแก่น ครอบคลุม ๔ จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ โดยกลไกภาคประชาชนเป็นตัวกลางประสานทุกภาคีให้เกิดความ ร่วมมือ และพัฒนาความยั่งยืนจากการระดมทรัพยากรของกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติระดับเขต เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนของโครงการระดับพื้นที่

ปัจจุบันเกิดเป็นเครือข่ายกลไกขับเคลื่อนงานอย่างมีส่วนร่วม จากฝ่ายการศึกษา (ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก) ฝ่ายปกครอง (คณะกรรมการผู้นำชุมชน) ฝ่ายท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วน ตำบล/เทศบาล) ฝ่ายสาธารณสุข (รพ.สต. รพ.ชุมชน) และฝ่ายประชาชน (ศูนย์ประสานงาน หลักประกันสุขภาพประชาชนอำเภอ/จังหวัด) ซึ่งได้นำการอ่าน เชื่อมโยงกับเรื่องสุขภาพเด็กปฐมวัย महत्त्वของการพัฒนา สมอง ที่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการเติบโตของสมองมากที่สุด ช่วงวัยแรกเกิด - ๖ ปี

รวมทั้งมีแกนนำที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาแผนงานการ



พัฒนาเด็กที่ยั่งยืนในพื้นที่ โดยใช้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ใน อบต. และเทศบาล เป็นทุนสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีประเด็นการอ่านเป็นเนื้องานหลักในการพัฒนาเด็ก

"โครงการที่ส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยด้วยการอ่าน เป็นการทำงานเชิงฐานรากที่สำคัญของการพัฒนา เพราะการลงทุนครั้งนี้ช่วยให้คนทำงานเห็นคุณค่าของการพัฒนาชีวิต และเห็นผลถึงการลงทุนที่คุ้มค่ามากที่สุด เราเริ่มต้นกันที่เด็กปฐมวัย"



ในอนาคต "มีนา" คาดหวังให้เกิดการขยายผลครบทั้ง ๑๒ เขตในประเทศไทยโดยมีเด็กปฐมวัยเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งต้องผ่านเกณฑ์ชี้วัดเรื่องสุขภาพดีทุกด้าน โดยใช้หนังสือและการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย



รักเด็ก-เลี้ยงเด็ก พัฒนาเด็ก-พัฒนาสังคม

นอกเหนือจากรับตำแหน่งประธานกรรมการมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน "อ้วน-จันทร์เพ็ญ สินสอน" ยังเป็นเจ้าของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเอกชน "บ้านเรียนพระคุณ" ซึ่งก่อตั้งมาด้วยความฝันที่อยากเลี้ยงดูเด็กเล็กมาตั้งแต่สมัยยังไม่เข้าวัยรุ่นด้วยซ้ำ

ตั้งแต่เรียน ป. ๕ เคยเป็นแกนนำคอยดูแลเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน จับอาบน้ำ ทาแป้ง แต่งตัว พาทำกับข้าว เล่นสนุก และทำการแสดง ร้อง เต้น ในงานประจำปีของชุมชน ช่วงนั้นเธอไม่รู้เหตุผลของการชอบเลี้ยงเด็ก เมื่อโตมาได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับจิตวิทยา หันมองตัวเองแล้วพบว่าการเป็นลูกคนแรก เป็นหลานคนแรก ส่งผลให้รู้สึกว่าคุณได้รับการรักมากมายมหาศาล มีคนมากอดคอยล้อเล่นด้วย ทำให้มีความสุขอึดอัดเต็มจากภายในสม่ำเสมอ

"เกิดมาในครอบครัวที่หอมก้น กอดกัน หยอกเล่น แล้วก็ชมลูก ตลอดเวลา แม่ไม่เคยตี ทุกวันนี้ไปพูดที่เวทีไหนบอกเสมอเลยว่า อ้วนไม่เคยรู้สึกเลยว่าตัวเองเคี้ย ผมหยิก คิ้วดำ เพราะแม่บอกอ้วนมาตั้งแต่เด็กว่า อ้วนสวยที่สุด ลูกแม่น่ารักที่สุด เป็นคำชมที่แม่พูดให้ฟังตลอด มันไม่ได้ทำให้เยื่อหุ้มนะ แต่มันทำให้เราภูมิใจในตัวเอง คือ ภูมิใจว่าตัวเราดีเยี่ยมในแบบที่เราเป็น ทุกวันนี้พอเห็นเด็ก ๆ ก็ชมทุกคนว่าหนูน่ารักมาก ไม่ว่าจะมอมแมม น้ำมูกเลอะยังงักยังน่ารัก เพราะเด็ก ๆ มีความน่ารักอยู่ในตัวเองทุกคน"



จันทร์เพ็ญเป็นอีกหนึ่งคนที่เติบโตมากับการอ่านหนังสือ คาดว่าได้รับอิทธิพลจากคุณตา ซึ่งอ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐทุกวัน ตั้งแต่ยุคฉบับละ ๓ บาทเรื่อยมา และอิทธิพลจากการ์ตูนเล่มละบาทที่ถูกนำมาให้จับฉลากในร้านค้าของแม่ อ่านต่อเนื่องไปทุกช่วงวัย ตั้งแต่นิทานชุดสัตว์เล็กในป่าใหญ่ ๑๒ เล่ม นิยายแปลสืบสวนสอบสวน วรรณกรรมไทย เช่น ลูกอีสาน พอเข้าวัยรุ่นหันมา

อ่านนิยายสารบางกอกเกี่ยวกับเรื่องความรัก

เธอบอกว่าไม่ต้องซื้อเองสักเล่ม เพราะไปอ่านที่ห้องสมุดประชาชน ซึ่งมีหนังสือเข้าใหม่สม่ำเสมอ

จากนั้นเมื่อเริ่มเข้าถึงบทบาทการเป็นแม่ จันทร์เพ็ญจึงหันมาอ่านเรื่องจิตวิทยาและการเลี้ยงดูลูกน้อย เตรียมรอลูกคนแรกได้แรงบันดาลใจเรื่องวิถีเลี้ยงลูกจากหนังสือ "รอให้ถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว" หลังจากมีลูกคนแรกได้ ๒ ปี อ้วนไปเรียน กศน. จนจบ แล้วไปเรียนด้านพัฒนาการเด็กและครอบครัวต่อที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเป็นอีกช่วงชีวิตที่อ่านหนังสือเป็นจำนวนมาก

"มีความสุขกับการอ่านหนังสือ อ่านแล้วไปสอบ สอบแล้วก็กลับมาอ่านเพิ่มอีก"

ศูนย์เลี้ยงเด็กคือความฝัน จันทร์เพ็ญบอกว่าจินตนาการจนเห็นภาพตัวเองในศูนย์เลี้ยงเด็กตั้งแต่อายุยังไม่เข้าวัยรุ่น ยิ่งอ่าน

หนังสือเยอะ เส้นทางของการเลี้ยงลูกคนอื่นก็เปิดหัวเป็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตอนนั้นยังไม่ได้คิดเรื่องพัฒนาการทางร่างกายหรือสติปัญญาของเด็ก เพียงแค่อยากเป็นคนเลี้ยงเด็ก เพราะได้ยินเสียงเพลงแล้วอยากพาเด็กเต้น อยากให้เด็กสนุกและมีความสุข ซึ่งเพิ่งมารู้ช่วงหลังว่ากิจกรรมเต้นเล่นสนุก ๆ สามารถเสริมสร้างพัฒนาการเด็กได้

"สมัยเด็ก ๆ มีความสุขมากเวลาพาเด็ก ๆ เต้นในงานหมู่บ้าน แล้วมีคนชมว่า คือนั่นเก่งแท้วะ เด็กตั้ง ๓๐ คนเต้นพร้อมกันได้ ฟังแล้วชื่นใจ เทคนิคสมัยก่อนคือให้เด็กฟังเสียงนกหวีด ปัดนิ้วเปลี่ยนท่า ไม่ต้องรอเสียงนับ ไม่ต้องรอเพื่อน เราเห็นคนชอบคนชมก็อยากทำอีก ออกแบบท่าเต้นเพลงนั้น เพลงนี้ไม่หยุดเลย เด็ก ๆ ก็เดินตามเราเป็นแถวว่าเมื่อไหร่จะพาเต้นอีก จนได้มาเปิดศูนย์เลี้ยงเองทุกวันนี้แหละค่ะ"

ศูนย์เด็กเล็กบ้านเรียนพระคุณเปิดทำการในปี ๒๕๓๗ เริ่มต้นมีเด็กให้ดูแลเพียง

๒ คน จันท์เพ็ญจัดการวางกิจกรรมเรียนรู้สนุกสนานให้เด็กทั้งสองแน่นตาราง แต่รายได้ไม่แน่นอน
ตาม คิดแล้วเกรงจะอยู่ไม่รอด ลงมือทำไปปลิวดินแจกในหมู่บ้าน เชิญชวนให้เอาเด็กมาฝาก
เลี้ยง ผลปรากฏว่าไม่มีเด็กมาเพิ่ม

"แต่เราไม่ถอย เราเป็นคริสเตียนก็อธิษฐานให้พระเจ้าเมตตา ขอให้ส่งเด็กมาเพิ่ม
จากนั้นไม่นาน ๒ พ่อแม่เด็กที่มาตอนแรกก็ไปบอกต่อว่า ยัยอ้วนเนี่ยเลี้ยงเด็กดี อ่านหนังสือ
เล่นนิทานให้เด็กฟัง เด็กกลับมาบ้านก็นิสัยดีขึ้น กลายเป็นว่าคนพาเด็กมาเยอะมาก จากที่เคย
ยืมสถานที่โบสถ์เลี้ยงเด็ก ก็แน่นมากจนต้องย้ายที่ใหม่ เก็บเงินสร้างตรงที่อยู่ปัจจุบันนี้แหละ"

ศูนย์เลี้ยงเด็กใหม่ที่ว่าก็ตั้งอยู่ในอาณาเขตรั้วบ้านเดิมของครอบครัว

"เทคนิคการดูแลลูก ๆ คือ พูดยกกับลูกดี ๆ แสคงออกดี ๆ กับลูก เพราะการลงมือทำให้
เห็นดีกว่าการพูดสอนมาก เช่น เด็กที่ยังโหว้ไม่เป็น เราจะเริ่มด้วยการโหว้เขาก่อนแล้วบอก
สวัสดิศรับ สวัสดิศะ อย่างน้อย ๑-๒ ครั้ง หลังจากนั้นเด็ก ๆ ก็เริ่มโหว้และพูดสวัสดิศทักทายกับ
เราตัวเอง มันยืนยันกับฐานคิดในการเลี้ยงลูกหรือเด็ก ๆ ที่อยากให้ลูกหลานมีพฤติกรรมแบบ
ไหน ขอให้พ่อแม่ผู้ปกครองลงมือทำสิ่งนั้นให้เด็ก ๆ เห็นก่อน"

ตั้งแต่วันนั้นจันท์เพ็ญก็ยังทำงานอย่างสนุกและมีความสุขเรื่อยมากับเด็กเล็ก ๆ ในรั้ว
ของศูนย์ฯ พร้อมกับเลี้ยงลูกทั้ง ๒ คนไปด้วย กระทั่งน้องสาวคนเล็กย้ายกลับมาอยู่สุรินทร์บ้าน
เกิด ได้เห็นพี่สาวทำงานกลุ่มออมทรัพย์และต่อเติมบ้านเป็นศูนย์เลี้ยงเด็ก แนวคิดการทำงานเพื่อ
ชุมชนก็เกิด

"ก่อนย้ายกลับมาอยู่บ้าน มีนาเขาทำงานพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว พอได้ข่าว สสส. เปิดให้ทุน
ทำงานเพื่อพัฒนาในชุมชน บวกกับเห็นหลานกับเด็ก ๆ ในชุมชนเริ่มติดยาบ้า เลยช่วยกันเขียน

ของบทำโครงการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตอนปี ๒๕๔๕ ได้เงินทำงาน ๑๒๐,๐๐๐ บาท คีใจจนตัวสั้นเลยวันที่รู้ว่าโครงการได้อุปมาคิ จากนั้นก็จ้างครุมาเพิ่มเพื่อช่วยเลี้ยงเด็กที่ศูนย์ฯ แล้วอ้วนก็ใช้เวลาที่เด็กนอนออกไปประสานงานทำโครงการฯ กับผู้นำชุมชน"

ณ วันนั้น อ้วน-จันท์เพ็ญ คีอ แม่บ้านและครุเลี้ยงเด็กเล็ก ยังแทบไม่รู้จักใครในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

"คำรวจ นักจิตวิทยา โรงพยาบาล ทหาร ไม่รู้จักใครเลย แต่อ้วนไปทุกที่ และวางแผนไว้ว่าต้องประสานใคร ไปหาทั้ง ๆ ที่ไม่รู้จักมาก่อนนั้นแหละคะ ไปเล่าเนื้องานให้ฟังว่าอยากให้เข้ามาช่วยตรงไหน ขนาดผู้ว่าฯ ไม่เคยรู้จัก ก็ไปหาที่บ้านเลยคะ วันนั้นไม่ได้คุยงานกับท่าน แต่ก็ได้คำแนะนำ เธออย่ามาอย่างนี้อีก (หัวเราะ) แล้วก็บอกว่าให้เราไปส่งเรื่องตรงไหนแทน ทุกวันนี้จะประสานเคลื่อนนโยบายก็เตรียมเข้าหาผู้อำนวยการก่อนเลย จากนั้นท่านว่าไง เราก็ค่อยว่ากัน"

ถึงวันนี้เธอบอกว่าหลงรักงานการประสานงานมาก ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีเทคนิคการประสานงานมาแต่ต้น แต่ทดลองทำ เรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนา จนถึงวันนี้สรุปได้ว่าเธอใช้ภาษากายและภาษาใจทักทายผู้คนไปพร้อม ๆ กันด้วยความรู้สึกร่วมใจจากข้างในเป็นการปูทางบทสนทนาทุกครั้ง



พร้อมกันนั้นเธอยังได้รับคำแนะนำจาก "มินา" อยู่เสมอ ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการเข้าหาบุคคลในประเด็น ทุกคนไม่ว่าจะยศหรือตำแหน่งใดคือคนเช่นเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องหวาดกลัวหรือประหม่า เมื่อคิดตามที่น้องสาวว่าไว้ ทุกครั้งของการประสานงานไม่ว่าจะกับใครก็ตาม จันท์เพ็ญสามารถยิ้มให้คนคนนั้นง่ายและพูดคุยกันสบายมากขึ้น

"มินาเขาได้ชคนได้ดี เขาคั่งคำถามเก่ง จัดกระบวนการเรียนรู้ได้ดี อ้วนจะให้เขาเป็นวิทยากร ทุกคำถามที่เขาตั้งมาทำให้เกิดการคิดทบทวนและแลกเปลี่ยนจนได้ผลลัพธ์ที่ดีเสมอ"

"จันท์เพ็ญ" ยกให้ "มินา" ผู้เป็นน้องสาวทำหน้าที่นำทางการทำงานพัฒนาให้ เพราะมีประสบการณ์มากกว่าตัวเอง โดยเฉพาะเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกวันนี้เธอสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะเป็ประเด็นใด จำนวนเท่าไร ผู้รับการอบรมเป็นใคร เธอยืนยันว่าสบายมาก

ปี ๒๕๔๘ สองพี่น้องตัดสินใจคะเเป็ยคั่งมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน บริหารจัดการงานให้เข้าระบบ ขยายฐานคนทำงานและขอบเขตการทำงานให้กว้างขึ้น รวมถึงเพื่อสะดวกต่อการตรวจสอบในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization หรือ NGO) หลังจากทำงานประเด็นป้องกันยาเสพติด เพิ่มขอบข่ายทำงานมาที่ประเด็นเหล้า ความรุนแรง เพศ เคคส์ และผู้หญิง เชื่อมการทำงานต่อไปยังกลุ่มทหารและผู้ค้องข้งในเรือนจำ

และในปี ๒๕๕๕ มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชนได้รับเลือกให้จัดคั่งเป็นศูนย์ประสานงานหลัก ประกันสุขภาพประชาชน จังหวัดสุรินทร์ ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) คำนินงานค้ำนสร้างเสริมสุขภาพเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาชน ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือประชาชน ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้

ความเข้าใจ สิทธิต่าง ๆ ที่ประชาชนพึงได้รับในระบบหลักประกันสุขภาพ

"ตั้งแต่เริ่มตั้งมูลนิธิฯ ก็ได้รับร้องเรียนเรื่องความรุนแรงกับผู้หญิงและครอบครัวจำนวนมาก พอรู้ว่า สปสช. เปิดรับศูนย์ประสานงาน รีบทำเรื่องยื่นขอทำหน้าที่เลยคะ พอได้เป็นศูนย์ประสานงานฯ สปสช. ก็ถือว่าเป็นโอกาสดีที่พวกเราจะช่วยคนที่เดือดร้อนได้อีกเยอะมาก"



แม่ลูก... บักเล่าเรื่อง

ส่วนเส้นทางชีวิตวัยเด็กของผู้เป็นน้องสาว "มีนา ควงராณี" เติบโตมาด้วยการดูแลใกล้ชิดอย่างมากของแม่ เนื่องจากวัยเด็กเธอมีพัฒนาการทางสมองช้ากว่าปกติ เพราะแม่เคยยุติการตั้งครรภ์ แต่ไม่สำเร็จ เธอจึงมีโอกาสสัมผัสคาถาโลก พร้อมกับความตั้งใจของแม่ที่จะเลี้ยงดูลูกสาวคนนี้อย่างดีที่สุด

"แม่เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟังเยอะ ครอบครัวเราจะพูดความจริงกัน แสดงความรู้สึกตรงไปตรงมา รักก็บอกรัก กอดก็ถือกอด ไม่มีประชดประชันกัน ไม่ซับซ้อน ทำให้มีนาเข้าใจสิ่งที่แม่คิด และทำทุกอย่าง ที่สำคัญคือแม่ไม่เคยตีลูกเลย ซึ่งเราก็สืบทอดมาคือมีนาไม่เคยตีลูกเหมือนกัน แล้วลูกเราก็ไม่เห็นเสียคน"



"เรามั่นคงเรื่องวินัยมาก ต่างจากเด็กที่ถูกปล่อย แม่ให้เข้านอนก่อน ๒ ทุ่ม กินข้าวให้ตรงเวลามากๆ เสมอ มีนางงมากกว่า แม่รู้ได้ยังไงว่าการนอนช่วงหัวค่ำทำให้เซลล์สมองทำงานเคิบโตเร็วสุดยกออก ทุกวันนี้เจอเด็ก ๆ สมาธิสั้นเพราะ ๔-๕ ทุ่มไม่ยอมนอน เด็กเล็กควรนอนแต่หัวค่ำเพราะเซลล์สมองกำลังเคิบโตเร็วมาก"

"มีนา" พบข้อมูลงานวิจัยชุดหนึ่งเกี่ยวกับการสอนลูกในรูปแบบวินัยเชิงบวกซึ่งมีวิธีการเหมือนที่แม่ใช้เลี้ยงดูเธอ คือไม่จำเป็นต้องลงโทษด้วยการตี แต่เลือกใช้การชื่นชมเมื่อลูกทำสิ่งที่เหมาะสม บอกและแสดงความรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยลูกอย่างซื่อตรง ซัดเจน ตรงไปตรงมา เป็นเรื่องสำคัญของความสัมพันธ์ในครอบครัว แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น แม่เอ่ยปากว่าจะพาไปไหน จะให้กินขนมอะไร แม่เธอทำทุกอย่างให้จริง ๆ ตามที่พูดเสมอ

"การไม่โกหกลูกเป็นสิ่งสำคัญ ตรงนี้



เป็นหัวใจทำให้เราเชื่อสัจย์ต่อกัน เราไม่โกหกแม่ เพราะแม่ไม่โกหกเรา เชื่อว่าการเลี้ยงดูของแม่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีนาารู้สึกมั่นคงและไว้วางใจคนอื่น แม่เรียนจบชั้น ป. ๔ แต่มีแนวความคิดเลี้ยงดูลูกที่เก่งมาก"

"แม่เป็นนักสร้างสรรค์จินตนาการเยอะแยะ" มีนาคิดเช่นนั้น เพราะสมัยเด็ก ๆ แม่เล่านิทานสนุก ๆ ให้ฟังหลายเรื่องมาก "มีเรื่องยักษ์ เรื่องลิง มันตลกมาก เป็นการเล่านิทานนะไม่ใช่การอ่านหนังสือ มันเป็นภาพการนอนทุกคืนที่มีความสุข อบอุ่นมาก ความสุขตรงนี้มันเป็นภูมิคุ้มกันภายในจิตใจ"

"แม่เป็นนักวิเคราะห์โดยไม่รู้ตัว" มีนาคิดแบบนั้น เพราะแม่ชวนวิเคราะห์เรื่องเงินตั้งแต่เธอยังเด็ก "แม่จะยกตัวอย่างชีวิตเพื่อนบ้านที่จัดการเรื่องเงินไม่ถูกวิธี แล้วชวนกันคิด ถ้ามีเงินควรซื้ออะไรที่สำคัญมากที่สุด แม่จะบอกว่าต้องซื้ออาหารหลักก่อน คือข้าวสาร เพราะมีข้าวกินกับน้ำปลา ก็อิ่มได้ และจะสอนว่าถ้าเอ็งมีเงิน ๓๐๐ ให้ซื้อข้าว

๒๐๐ เลข ที่เหลือเก็บไว้ซื้อกับข้าว"

"แม่เป็นนักเล่าเรื่อง" มีนาฟังเรื่องราวจากแม่มากมาย เรื่องหนึ่งคือ เหตุการณ์เมื่อจะมีญาติมาเยี่ยม คามธรรมนิยมต้องมีข้าวปลาอาหารต้อนรับ แต่แม่ไม่มีเงิน จึงเดินเท้า ๒ กิโลเมตร เพื่อไปยืมเงิน ได้มา ๑๐ บาท นำไปซื้อบวบ ๒ บาท ซื้อข้าวสารครึ่งกิโลกรัมเป็นเงิน ๕ บาท เงินที่เหลือนำไปซื้อไข่ไก่ เมื่อญาติ ๆ นั่งสามล้อมาลงหน้าบ้าน กำลังหิวข้าวมาเลย แม่จุดไฟ ตั้งกระทะ ล้างบวบ ตีไข่ ลงกระทะผัด เคี้ยวบวบแกงลักใส่ เค็มน้ำปลา ตักให้กินกับข้าวหุงร้อน ๆ ญาติกินกันคนละ ๒-๓ จาน

จากจุดเริ่มที่ไม่มีเงินสักบาท แม่ประสบความสำเร็จในการต้อนรับญาติ ๆ ด้วยเงินที่ยืมมา ๑๐ บาท มีนาบอกว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นสมัยเธอยังเป็นเด็กเล็กมาก แต่ที่จำได้จนถึงทุกวันนี้เพราะแม่เล่าให้ฟังตั้งแต่เด็ก ๆ และเล่าบ่อยครั้ง จนแนวทางการใช้เงินซึมซับเข้าสู่นิสัยของเธออย่างไม่รู้ตัว

"แม่เป็นนักเล่าเรื่อง" มีนาคิดเช่นนั้น ทุกวันนี้หลายคนรอบตัว "มีนา" ก็คิดว่าเธอเป็นนักเล่าเรื่องเช่นกัน



พัฒนาสังคม เริ่มที่ครอบครัว

"อยากเป็นพัฒนากร คุณไม่ต้องแต่งตัวมาก ได้ไปบ้านนอก มีนาไม่ชอบสังคมเมือง" เธอตอบคำถามของการเลือกเรียนสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ก่อนที่

จะย้อนเพิ่มเติมไปอีกว่า เข้าใจผิดว่ามีทุนเรียนฟรีจึงสอบจนติด แต่ที่บ้านไม่มีเงินส่งเรียน แม่จึงตัดสินใจไปกู้เงินจากเพื่อนรักส่งให้ลูกเรียนต่อตามฝัน

แต่เรียนจบจาก ม.มหาสารคาม ไม่ได้เป็นพัฒนากรในทันที แล้ไปทำงานที่ร้านสะดวกซื้อ ๑ เดือน พบคำตอบชัด ๆ ว่าชีวิตของเธอไม่ต้องการทำงานในระบบดังกล่าว จึงลาออกมาเขียนจดหมายขอเป็นอาสาสมัครที่มูลนิธิเยาวชนชนบท สาขาเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ในอัตราเงินเดือน ๕,๐๐๐ บาท กับการทดลองงาน ๓ เดือน ทำงานอยู่ ๓ เดือนไม่ผ่านการทดลองงาน เธอคิดว่าเพราะนำเสนองานไม่ได้ พูดย้ำ เสียงเบาขาดความมั่นใจ ถึงไม่ถูกรับเข้าทำงาน แต่มีนาบอกว่าได้วิธีการทำงานกับชุมชนเยอะมาก

จากนั้นไปขอเป็นอาสาสมัครชุมชนตำบลภักดิ์ในยุคสมัยที่สถานการณ์ร้ายเงิยผู้คิดเชื้อเอคส์กำลังแพร่ขยายในสังคม เธอยื่นข้อเสนอไปว่าไม่ขอรับเงินสักบาทเพราะอยากทำงานชุมชนมาก ในที่สุดจึงได้รับมอบหมายงานแรกให้จัดค่ายเยาวชนทำทุกหน้าที่ วางแผน ประสานงาน ติดตามวิทยากร สรุปรงาน ทุกอย่างเสร็จสิ้นภายใน ๑ เดือน ได้ค่าตอบแทน ๑,๕๐๐ บาท



"มีนาไม่คิดถึงเงิน แต่คิดว่าฉันได้ทำอะไรไปบ้าง"

ค่ายเยาวชนครั้งนั้นเปิดโลกการจักระบวนกรเรียนรูให้ตัวเอง วางแผนกิจกรรม ประสานงาน สรุปผลการดำเนินงาน "ก็ทำต่อมาเรื่อย ๆ จนแต่งงาน จนตั้งท้อง วันที่จะคลอดคงยังเป็นวิทยากร คุยเรื่องถุงยางอนามัยอยู่เลย เพราะคิดว่าคนท้องไม่ใช่คนป่วย สามารถทำงานได้ แล้วก็สนุกด้วย ทำงานแล้วก็เล่นกับลูกในท้องไปด้วย"

จากนั้นไม่นานเกิดความไม่เข้าใจกันในองค์กร มีนาจึงเลือกลาออกมาเขียนโครงการ ขอกุณทำงานเองอยู่ที่บ้านสามี อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด ทำงานประเด็นเอดส์ ได้รับงบประมาณจากสถาบันควบคุมโรคที่ ๗ (อุบลราชธานี)

"ช่วงนั้นได้งบประมาณ ๔-๕ แสน เพราะประเด็นมันกำลังแรง เคียวนี่ไม่ได้แล้วเพราะคนเข้าใจโรคมากขึ้น ไม่ได้กลัวเหมือนยุคนั้น ช่วงปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗ ก็เริ่มขยายวงประเด็นไปทำงานด้าน ผู้หญิงและเด็ก ได้รับงบเป็นหลักล้านบาท แล้วตอนนั้นก็มีเพื่อน ๑ คนดูแลบัญชีให้ ส่วนอาสาสมัครเปิดรับจากในพื้นที่"

ต่อมาในปี ๒๕๔๘ หลังจากความสัมพันธ์ชีวิตคู่สั้นคลอน มีนาตัดสินใจเลิกกับสามี และย้ายกลับมาอยู่บ้านเกิดที่สุรินทร์พร้อมกับลูก "ช่วงที่มีนาตัดสินใจเลิกกับสามีก็ทำเวทีประชาคมด้วยนะ เรื่องเลิกกัน(หัวเราะ) เวลา มีนาเล่าเรื่องนี้ ทุกคนจะหัวเราะ มีนาชอบความซัดเจน ครอบครัวยุคสามีและชาวบ้านก็รักเรามาก เพราะมีนาทำกิจกรรมในหมู่บ้านด้วย ชาวบ้านรับไม่ได้เพราะมีนาเป็นเมียจกทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย จะเป็นคนออกไปทำไม แล้วจะพาลูกไปไหน"

แต่สุดท้ายเธอก็ตัดสินใจเป็นฝ่ายเดินออกมาพร้อมลูกบนพื้นฐานความเชื่อว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยกันเสมอไป ครอบครัวลักษณะไหนก็แข็งแรงได้เพียงแค่ออกมีการ

สื่อสารให้เข้าใจ และมีนาเชื่อว่าตัวเองแข็งแรงพอที่จะสื่อสารกับทุกคนในครอบครัวเข้าใจสถานการณ์อย่างตรงไปตรงมาได้

"เราคุยกันหลายรอบ สามีก็เสียใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น เขาเป็นคนดี แต่อ่อนไหวและไม่มีทักษะชีวิตเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ที่เข้ามา ผู้หญิงที่เขาไปมีความสัมพันธ์ด้วยตั้งท้อง มีนาทำงานเรื่องผู้หญิงและเด็ก ฉะนั้น เราต้องคุ้มครองเด็ก ก็ตัดสินใจกลับมาสุรินทร์ ซึ่งทุกเหตุการณ์มีนาก็อธิบายให้ลูกเข้าใจตลอด ลูกกำลังน่ารัก ๔-๕ ขวบ ได้ เราไม่โกหกลูก บอกตรง ๆ ว่าพ่อต้องดูแลอีกครอบครัวหนึ่ง พูดยังด้านดีของพ่อ ปิคเทอมก็หัดให้ลูกนั่งรถบัสไปหาพ่อหาย่าให้รู้ว่ายังมีอีกครอบครัวหนึ่งอยู่ที่นั่น"

"มีนาเลี้ยงลูกแบบเปิดมาก สอนเรื่องเพศแบบเปิดเผย แก้วผ้าอาบน้ำด้วยกันจนลูกเรียนป. ๔ จนมาบอกว่าแม่พอแล้ว อยากอาบน้ำคนเดียวแล้ว เราก็ว่า เอ้อ ไม่เรียนรู้แล้วป่ะ (หัวเราะ)"

ผ่านมา ๑๐ ปี ผลลัพธ์จากความเชื่อและการลงมือทำของมีนาออกดอกผลไฉฉางความทุกคนสามารถพูดคุยกันได้เข้าใจ ลูกของเธอรักและเข้ากันได้ดีกับพ่อและครอบครัวใหม่ของพ่อ

"คนทำงานพัฒนาสังคมต้องทำงานกับครอบครัวตนเองให้ได้ก่อน นี่คือสังคมขนาดเล็กที่สุดแล้ว"



ศรัทธาสร้างคุณค่า

"มีนาให้ความสำคัญต่อความรู้สึก" ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชนเอ่ยขึ้นเมื่อพูดคุยถึงประเด็นการบริหารจัดการทีมงาน พร้อมยืนยัน



หลักการสื่อสารในองค์กรที่เน้นไปที่การสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาทุกเรื่อง ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว เอาใจใส่ความรู้สึกกันและกัน ตั้งคำถามถึงความกังวลใจ ค้ำยันความห่วงใย

เนื่องจากเรามองเห็นว่า ชีวิตส่วนตัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับมาซึ่งการทำงานเสมอ ใครมีปัญหาส่วนตัว ครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ สามารถสร้างผลกระทบต่อการทำงานได้ มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชนจึงตั้งระบบสหกรณ์ มีความจำเป็นต้องใช้เงินมากู้ยืมได้ ลดช่องว่างความกังวลใจเรื่องสภาพเศรษฐกิจ

"มินา" เชื่อว่าความสำคัญของการเป็นผู้นำองค์กร คือ นอกจากผลของงานที่ได้รับ ยังต้องสังเกตอากัปภิกษาของเพื่อนร่วมงานด้วย เช่น ทำไมสีหน้าบูดบึ้งมากกว่าปกติ ทำไมเสียงดังกับผู้ใช้บริการสหกรณ์ ใช้วิธีสังเกตแล้วจึงสืบหา ผ่านช่องทางคนใกล้ชิด หรือพูดคุยระหว่างกินข้าวร่วมกัน เนื่องจากความรู้สึกของคนทำงานเป็นฐานของผลงาน

ที่เกิดขึ้นทุกอย่าง คนทำงานรู้สึกดี มีความสุข ผลงานย่อมออกมามีประสิทธิภาพ

สำหรับประเด็นองค์กรพัฒนาสังคมในประเทศไทยหาทุนสนับสนุนให้ทำงานยาก หรือจำนวนเงินที่ได้รับไม่มากและไม่แน่นอน จนต้องเป็นนักพัฒนาไส้แห้ง มีนาบอกว่าปัญหานี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับคนที่นี่ เนื่องจากเชื่อว่าการมีทักษะทำอาชีพส่วนตัวควบคู่ไปกับการทำงานพัฒนาสังคมด้วยเป็นสิ่งสำคัญ เช่น เธอทำกิจการบ้านให้เช่าเป็นรายได้หลักในการดูแลตนเอง พร้อมกับซื้อขายที่ดินเป็นรายได้ส่วนเสริมเพิ่มเติม ส่วน "จันทร์เพ็ญ" นอกจากมีกิจการศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ยังทำนาอีกจำนวนมาก

ทำให้จาก ๘ คน ในมูลนิธิฯ มีเพียง ๒ คน เท่านั้นที่รับเงินเดือนจากองค์กร

ส่วนอีก ๕ คน ที่เหลือนั้นรับตอบแทนเฉพาะงานแต่ละชิ้น

"เราไม่ได้ใช้เงินมากนัก เครื่องสำอางไม่ต้องซื้อ เสื้อผ้าราคาไม่แพง หลักสิบ

หลักร้อย อาหารการกินก็ปกติ นาน ๆ ไปถึงกินนอบบ้าน ใช้เงินไม่เยอะชีวิตก็สบาย ได้ทำงานอย่างที่ยากทำ คือเรื่องเปลี่ยนแนวคิดเปลี่ยนชีวิต"

ถ้ายึดเรื่องเงินเป็นหลัก "มีนา" บอกว่าไม่ต้องทำงานพัฒนาเหมือนทุกวันนี้ก็ได้ เพราะอาชีพอื่น ๆ ของเธอมีรายได้ดีพอควร แต่ก็ยังทำงานพัฒนาอยู่ เพราะชอบงานที่ทำหาความคิด ความสามารถ สร้างความเปลี่ยนแปลง สร้างคุณค่าให้กับผู้คนในสังคมได้ จึงพร้อมที่จะทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ

"มีคุณหมอผู้ใหญ่ท่านหนึ่งเห็นการทำงานของมีนาแล้วบอกว่า ที่ทำได้มากมาย ไม่เหน็ดไม่เหนื่อย เพราะแรงผลักดันที่มันลึกซึ้ง เป็นความศรัทธาจากภายใน เรายัง อ้อย! ทำไม่หมอรู้จักเราดีแท้ หมอบอกว่า คุณจากเฟชนักมีนาใจ (หัวเราะ) ก็จะเห็นมีนาไปโบสถ์ ไปทำงานอาสาสมัครต่าง ๆ ช่วยเหลือเคสผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาชีวิตครอบครัว สำหรับมีนาถือว่าเป็นโอกาสที่พระเจ้าให้เราได้ทำงานรับใช้ผู้อื่น"

"พระเจ้าเปลี่ยนมีนา จากเมื่อก่อนเป็นคนใช้การไม่ได้เลย จนค้นพบศักยภาพตัวเองเจอแล้วได้ทำโครงการดี ๆ มาตลอด การได้รับใช้คนอื่นเป็นจุดประสงค์ของการใช้ชีวิตในโลกนี้" มีนาตอบคำถามถึงแรงผลักดันในการทำงานจนสำเร็จในแต่ละครั้งอย่างสอดคล้องกับคำตอบของจันทร์เพ็ญที่ว่า เธอเลือกทำทุกอย่างให้ดีที่สุดทุกวันด้วยความเชื่อและศรัทธากับสิ่งดี ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้คน "ไม่ว่าเราจะรับงานใดมาทำ ขอให้ทำเหมือนเป็นของขวัญให้กับพระเจ้า ฉะนั้น ทุกอย่างเราสู้และทำให้ดีที่สุดเสมอ ฐานคิดของเราที่นั้งเป็นแบบนี้" จันทร์เพ็ญกล่าวสรุปถึงความคิดชีวิตการงานและความศรัทธา



= Growth Mindset =

- การพัฒนาเด็กเล็ก เท่ากับการพัฒนาสังคมในระดับชาติ
- สัมพันธภาพที่ดี เกิดจากการสื่อสารอย่างซื่อตรงและปรารถนาดี
- การอ่านพัฒนาคุณชีวิตให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้
- พัฒนาสังคม เริ่มต้นที่พัฒนาครอบครัวของตัวเอง
- สอนเด็ก ๆ ด้วยการลงมือทำเป็นตัวอย่าง
- หนึ่งความสำเร็จสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่น ๆ ได้
- ตั้งคำถามที่สร้างสรรค์ ได้คำตอบที่เหมาะสมเสมอ
- ดูแลเอาใจใส่ทีมงานเหมือนคนในครอบครัว
- พัฒนาคน เท่ากับพัฒนาชุมชน
- มั่นคงกับเป้าหมาย วิธีการจะปรากฏเสมอ
- ทุกความท้าทายมีทางออกเสมอ
- เมื่อเจองานใหม่ แคล้งมือทำ เรียนรู้ และพัฒนา
- สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อคนอื่น คือวัตถุประสงค์ของการมีชีวิต





อ่านสบายๆ

อุไร ใสบุตร



รักการอ่าน เริ่มจากงานครอบครัว : อุ๋-สุรินทร์

พัฒนาชุมชน สร้างเครือข่าย ให้เกียรติคนทำงาน

จิตอาสาส่วนใหญ่ของพื้นที่เครือข่ายของโครงการอ่านยกกำลังสุขสนุกที่สุรินทร์
เรียกเธอว่า "น้องอุ๋"

บางคนบอกว่า "น้องอุ๋" ยิ้มเก่ง ยิ้มง่าย

บางคนบอกว่า "น้องอุ๋" พูดหวาน ให้กำลังใจเก่ง

บางคนบอกว่า "น้องอุ๋" ใจดี มีของดี ๆ ความรู้ดี ๆ มาฝากเสมอ

บางคนบอกว่า "น้องอุ๋" ก็เหมือนลูกเหมือนหลาน

แต่ที่น่าสนใจมากคือ จิตอาสาทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า "น้องอุ๋" ตั้งใจทำงานเพื่อ
ชุมชนจริง ๆ

"น้องอุ๋" หรือ "อุไร ไสเรนทร" เป็นผู้ประสานงาน สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัด
สุรินทร์ ซึ่งเป็นอีกองค์กรขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน มุ่งเน้นทำงาน

ร่วมกับแกนนำจิตอาสา บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ในพื้นที่ ๘ ตำบลของจังหวัดสุรินทร์

"หัวใจหลักของการทำงานชุมชน คือ การสร้างเครือข่ายการทำงาน เปิดโอกาสให้เครือข่ายทำงานตามความต้องการ เราเป็นเพียงพี่เลี้ยงผู้ติดตาม จากนั้นผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเองในชุมชน"

"อี-อุไร" ยืนยันหลักคิดการทำงานชุมชนไว้ชัดเจน คือ ปล่อยให้คนในชุมชนได้ทำตามที่ต้องการจริง ๆ ไม่มีการยึดเยื้อความคิดหรือวิธีต่าง ๆ ให้ทำ ซึ่งเมื่อเกิดผลงานเป็นรูปธรรม นั่นคือผลิผลของคณะทำงานในชุมชนจริง ๆ

เธอทำงานขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่านด้วยความร่วมมือหลัก ๆ ของคนทำงานที่อยู่ในชุมชนล้วน ๆ เช่น ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนประจำตำบล ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) นักวิชาการศึกษาระดับอำเภอ (อปท.) สมาชิกสภา อปท. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แกนนำชุมชน แกนนำเยาวชน รวมทั้งพระภิกษุที่เคารพนับถือในท้องถิ่น

ช่วงเริ่มทำงานกับ ๑๐ ชุมชนแรกในปี ๒๕๕๗ ยึดหลักเชื่อมประสานกับผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาเมื่อมีโครงการเครือข่ายสุขภาพครอบครัวในโรงเรียนเข้ามา จึงเริ่มเชื่อมต่อเข้าโรงเรียน มีแกนนำครูเป็นเครือข่ายภายใต้ขอบเขตงานครอบครัว และค่อย ๆ ขยายเครือข่ายเพิ่มเติมมากขึ้นตามประเด็นงานพัฒนาชุมชนที่สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง



จังหวัดสุรินทร์ รับผิดชอบ

"พื้นที่ทำงานเราหลากหลาย เราไม่ได้ลงไปทำงานเองในชุมชน แต่เราเชื่อมเข้าไปสนับสนุนให้ตัวแทนชุมชนทำงานได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งเรื่ององค์ความรู้ โอกาส และงบประมาณ"

การทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนที่เธอรับมอบหมายมานั้น ขับเคลื่อนไปได้อย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มของความยั่งยืนชัดเจนจากการเห็นคณะทำงานในชุมชนลงมือทำงานด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ซึ่ง "อู๋" มองว่าความสำเร็จครั้งนี้เป็นผลต่อเนื่องจากการทำงานประเด็นครอบครัวเข้มแข็งที่มีมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ดังนั้น ผลงานเดิมนั้นเป็นที่ประจักษ์ว่าเธอกับทีมงานทำจริง เธอเน้นประเด็น "ทำจริง" เพราะเชื่อว่าเมื่อทำจริงก็เปลี่ยนแปลงจริง ผลลัพธ์ที่คึกคักจริง ทำให้เชื่อมงานกับพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ได้สะดวกง่ายดายมากขึ้น

"อู๋เชื่อว่า ทุกคนเห็นว่าพวกเราไม่ได้

ไปเอาเปรียบใคร แต่เราทำงาน ทำจริง ถักงานไหนผลงานไม่ใช่ของเรา เช่น เขาทำกิจกรรมนี้ไปแล้ว ๒ เดือน เราก็ให้เกียรติผลงานของเขา ไม่เอามาพูดให้คนเข้าใจผิดว่าเป็นผลงานของเรา แต่ส่วนไหนที่เรามาเชื่อมโยงหรือสนับสนุนเพิ่มเติม เราก็พูดอธิบายไปตามข้อเท็จจริง"

จุดแข็งของ "อู๋" คือ เชี่ยวชาญเรื่องการเข้าหาครอบครัว เข้าหาผู้นำชุมชน ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่าย คอยหนุนเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรม และขับเคลื่อนงานในพื้นที่ร่วมกัน รวมทั้งยังหนุนเสริมให้เกิดภาคีเครือข่ายเข้มแข็ง ด้วยการประสานให้คนทำงานของแต่ละชุมชนมีโอกาสได้มาพบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง ตลอดเกือบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา เธอสามารถผลักดันให้ชุมชนเกิดการตระหนักรู้และลงมือพัฒนาตนเองได้จำนวนเยอะมาก ไม่ว่าจะประเด็นลด ละ เลิก



อบายมุข ประเด็นความรักและผูกพันพ่อแม่ลูก ประเด็นสื่อสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน และประเด็นส่งเสริมการอ่านในชุมชน

แต่จากมุมมองของ "อุ๋" คือ เธอไม่ใช่คนลงมือทำ แต่ชุมชนต่างหากที่ลงมือทำ ส่วนเธอเป็นเพียงผู้ร่วมผลักดันให้เกิดขึ้นเท่านั้น

เมื่อให้ลองนิยามอาชีพของตน เธอบอกว่า คือ นักพัฒนาสังคมด้านครอบครัว เนื่องจากฐานเดิมมาจากการครอบครัวเข้มแข็ง ตลอดเส้นทางการทำงานพัฒนาจังหวัดเวียงอยู่กับเรื่องราวของครอบครัวเป็นหลัก ถึงวันนี้ "อุ๋-อุไร โสรเนตร" เลือกเดินเส้นทางนักพัฒนามาแล้วเกือบ ๑๐ ปี ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้มีชีวิตอยู่กับชุมชนเช่นนี้ เพราะตนเองไม่ได้เติบโตมาจากเยาวชนเข้มแข็งสายค่ายอาสาพัฒนาชนบท ไม่ได้มีพื้นฐานของความสนใจงานชุมชนมาก่อนหน้า

วัยเด็ก "อุ๋" อยากรับเป็นนักวิทยาศาสตร์ต่างหาก เธอเล่าไว้อย่างนั้น เป็นคนขี้อาย ไม่ชอบคุยกับคน อยากร่างงานอยู่ในห้องทดลอง เธอเล่าไว้อย่างนั้น

แต่ชีวิตทุกวันนี้ของ "อู๋" พลิกจากที่เคยคิดไว้สุดขีด เธอได้
พูดคุยกับผู้คนทุกวัน ทั้งคนคุ้นเคย คนไม่เคยคุ้นมาก่อน และแทบ
ไม่ได้นั่งทำงานอยู่ในสำนักงานด้วยซ้ำ เพราะต้องเดินทางเรียนรู้
แลกเปลี่ยน ดิคคามงานอีกจำนวนนับครั้งไม่ถ้วนในรอบปี



"แปลกเหมือนกัน แต่ทุกวันนี้กลายเป็นคนชอบคุยไปแล้ว
มีความสุข และอบอุ่นที่ได้ทำงานชุมชน"



บันทึกทดลอง “ลงมือทำ”

ด้วยความฝันของเด็กๆ ที่อยากเป็นนักวิทยาศาสตร์ ผังตัวอยู่ในห้องทดลอง เพราะเป็น
อาชีพที่ไม่ต้องไปพบปะหรือพูดคุยกับผู้คนมากนัก "อู๋-อูโร โสรเนคร" จึงตัดสินใจเรียนสาขา
วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หลังเรียนจบก็ได้งานตำแหน่งอาสาสมัครห้องทดลอง
วิทยาศาสตร์ด้านชีววิทยาที่พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ คลอง ๕ ปทุมธานี

"อู๋" เล่าย้อนไปว่าชื่อตำแหน่งถูกใจใช่เลย แต่เมื่อได้ทำงานจริง ๆ กลับไม่เป็นอย่างที่คิด
เพราะงานหลักไม่ได้อยู่ในห้องทดลอง แต่ต้องไปทำหน้าที่พูดให้ความรู้กับเด็ก ๆ ที่มาเรียนรู้ใน
พิพิธภัณฑ์

"เริ่มปรับเปลี่ยนตัวเองช่วงนี้แหละค่ะ พูดคุยมากขึ้น แล้วเด็ก ๆ กรุงเทพฯ นี่ไม่ใช่ถาม
ประโยคเดียวแล้วจบ แต่ถามเป็นชุดต่อ ๆ กันเลย เราต้องพร้อมตอบตลอด แล้วก็เริ่มได้คิด
ทำการทดลองไปด้วย สนุกดี ถึงต้องเจอคนเยอะหน่อยก็ถือเป็นเรื่องต้องปรับตัว ยิ่งทำก็ยิ่งรู้สึก

ชอบ แต่แม่เริ่มไม่ค่อยชอบเพราะไปอยู่ไกลบ้าน ความฝันแม่คืออยากให้เป็นครู ตามเรากลับบ้านอยู่เรื่อย จนสุดท้ายก็ต้องกลับมาสอบครู แต่ไม่คิดค่ะ ก็อ่านหนังสือบ้าง ไม่อ่านบ้างเพราะใจจริงเราไม่ได้อยากเป็นครู"

เมื่อไม่ได้เป็นครูตามฝันของแม่ "อู่" เริ่มเรียนรู้วิธีการทอผ้าไหมจากแม่และยาย คิดเป็นลวดลายต่าง ๆ เป็นที่ต้องการของตลาดมาก เธอเล่าว่าช่วงนั้นคือ ปี ๒๕๔๗ นั่งทอผ้าไหมกันทั้งวันทั้งคืน ซึ่งเธอหันมาทดลองวิทยาศาสตร์ด้วยการหาพืช หาเปลือกไม้ หาวัตถุดิบจากธรรมชาติมาทดลองสร้างเป็นสีสันท่าง ๆ นำไปย้อมผ้า เรียกว่าเป็นช่วงสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอขายที่สนุกสนานมากของเธอ

กระทั่งปี ๒๕๔๘ จึงตัดสินใจมาร่วมทำงานกับสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์ เพราะเพื่อนชวนมาช่วยกัน องค์กรรับทุนทำโครงการจาก สสส. เป็นหลัก ยึดหลักเลือกงานที่สามารถบูรณาการเข้ากับ

ชุมชนเครือข่าย และมีเนื้องานอยู่ในขอบเขตกำลังการทำงาน เช่น โครงการรณรงค์หยุดการพนัน สามารถรณรงค์ให้เริ่มต้นได้จากครอบครัว

วันนั้น "อู่" รับตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงิน ซึ่งแม่ไม่ใช่งานในฝัน

**แต่เธอก็ตัดสินใจทำ เพราะความคิด
เคียวคือ "อยากลองดู"**

"เพื่อนก็บอกว่างานสนุก วัน ๆ เจอคนเยอะ บอกว่ามันมาก มาทำแล้วจะชอบก็โอเค อยากลอง แค่ว่าพอเข้ามาจริง ๆ ได้ทำการเงิน ซึ่งมันไม่ได้เจอใคร นั่งทำบัญชีอยู่สำนักงาน (หัวเราะ) ทำเสร็จว่าง ๆ ก็อ่านหนังสือ ในสำนักงานก็มีหนังสือโครงการฯ เยอะ มีวันหนึ่งได้อ่านหนังสือที่เก็บข้อมูลจากแรงบันดาลใจคนทำงานอาสาพัฒนา ว่าเขาทำงานเพราะอะไร แล้วเป็นยังไง อ่าน ๆ ๆ ไปก็ได้แรงบันดาลใจไปขอเพื่อนลงพื้นที่ด้วยคนนะ เคียวฉันจะรีบเคลียร์งานให้เสร็จ (หัวเราะ) อยากลองลงพื้นที่มาก"

สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์ เป็นองค์กรเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ที่มีจิตอาสาหลากหลายอาชีพในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ เพื่อทำงานเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพของครอบครัวในชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดกระบวนการสร้างการเรียนรู้ อบรมพัฒนาศักยภาพ การประชุมเครือข่าย กิจกรรมแสดงผลงานด้านพัฒนาชุมชน ฯลฯ เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง เน้น**กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL)** ซึ่งสามารถสร้างเสริมสุขภาพของครอบครัวทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

เริ่มต้นทำงานกับประเด็นรณรงค์สร้างครอบครัวต้นแบบปลอดภัย ชุมชนครอบครัวเข้มแข็ง เครือข่ายสุขภาพในโรงเรียน มีการจัดการรื้อฟื้นและค้นหาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อร่วมกันสืบสานภูมิปัญญา ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกผักปลอดสารพิษ รักสิ่งแวดล้อมและจัดสิ่งแวดล้อมในชุมชน จนได้เข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ทำให้เกิดแกนนำส่งเสริมการอ่านในชุมชน มุมการอ่านในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เกิดเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน มีกิจกรรมพัฒนาแกนนำเยาวชนอาสาอ่านหนังสือให้กับน้องในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฟัง และมีการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในรูปแบบของหนังสือทำมือ พร้อมจัดการประกวดผลงานระดับตำบล

รวมทั้งยังได้เกิดการผลักดันให้เกิดแผนพัฒนา ๓ ปีขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เกี่ยวกับงานส่งเสริมการอ่านจำนวน ๒ ตำบลอีกด้วย ทำให้เห็นภาพชัดเจนในการขับเคลื่อนอย่างมีทิศทางเดียวกันทั้งชุมชนตามบริบทของแต่ละแห่ง เช่น มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านของเด็กปฐมวัย การปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นในสังคม การส่งเสริมการอ่านในครอบครัวของเด็กปฐมวัย รวมไปถึงโรงเรียน



และชุมชน กระทั่งเกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลของเด็ก ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เช่น ผลการเรียนรู้ดีขึ้น ได้รับคัดเลือกเป็นประธานนักเรียน

ในขณะที่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นจิตอาสาทำงานก็ได้รับผลสำเร็จด้านต่าง ๆ อีกด้วย เช่น โรงเรียนผ่านการประเมินของ สมศ. หรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้อย่างง่าย ผู้อำนวยการโรงเรียนได้เลื่อนวิทยฐานะจากการทำผลงานส่งเสริมการอ่านแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่วนครอบครัวเกิดความสัมพันธ์อบอุ่นในครอบครัวจากการยืมหนังสือไปอ่านด้วยกัน



"อู๋" เริ่มทำงานกับสถาบันครอบครัวฯ สุรินทร์ ในปี ๒๕๔๘ พอเข้าปี ๒๕๕๐ ก็เริ่มลงพื้นที่ชุมชน ไปครั้งแรก ๆ นั่งสังเกตการณ์ จากนั้นค่อย ๆ พูดคุยกับผู้คนมากขึ้น จนเพื่อนเริ่มเปิดโอกาสให้ประสานงาน และส่งงานให้รับผิดชอบ เช่น เขียนสรุปกิจกรรม จนถึงปี ๒๕๕๓ เพื่อนที่ชวนอู๋มาทำงานขอขยับตัวไปทำงานส่วนกลางในกรุงเทพฯ

ส่วนเธอยังทำงานในพื้นที่ต่อจนกระทั่งปิดโครงการครอบครัวเข้มแข็งในปี ๒๕๕๔ สถาบันรักลูกซึ่งเป็นองค์กรที่ดูแลโครงการครอบครัวเข้มแข็ง เชื่อมต่อให้ "อู๋" ได้พบกับ "พีเจ-สุคใจ พรหมเกิด" ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งพร้อมสนับสนุนการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชน

"พอรู้ว่าแผนฯ การอ่านเปิดรับโครงการ อู๋ก็คิดว่าวัดดวงเลย เขียนโครงการเป็นครั้งแรก จากฐานคิดเรื่องครอบครัวรักการอ่าน เพราะคิดว่าสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุกสิ่งได้ สุดท้ายเข้าตากรรมการ ก็ได้ทำโครงการปีแรก เริ่มทำจาก ๑๐ ชุมชนที่ทำงาน

“ร่วมกันมาตั้งแต่ครอบครัวเข้มแข็ง แล้วยก้อย ๆ เพิ่มเติมมาจนวันนี้ก็ ๑๕ พื้นที่ใน ๘ ตำบลแล้ว”

ปัจจุบันสถาบันครอบครัวเข้มแข็งจังหวัดสุรินทร์ขับเคลื่อนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒ แห่ง คือ ตำบลบัวโคก และตำบลเมืองแก บรรรจุกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเข้าไปอยู่ในแผนพัฒนา ๓ ปีของท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวในชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนมีนิสัยรักการอ่าน โดยการจกกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ใน ๑๕ พื้นที่ครอบคลุม ๘ ตำบล ๕ อำเภอ และขยายสู่พื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดสุรินทร์ และจากการประชุมขับเคลื่อนงานระดับตำบลทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียน ๒ แห่งอนุมัติงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือสำหรับมุมการอ่าน โรงเรียนละ ๒๕,๐๐๐ บาท

“ผมเป็นคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เมื่อได้มาอยู่ในตำแหน่งนี้ก็มองว่าทุกคนเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน อยากมอบโอกาสให้กับลูก ๆ หลาน ๆ ในชุมชนทุกคนได้เข้าถึงหนังสือและการอ่าน เพราะเห็นแล้วว่า การอ่านเป็นประโยชน์จริง จึงอยากจะพัฒนาและส่งเสริมด้านการศึกษาให้ดีที่สุด ด้วยการผลักดันส่งเสริมการศึกษาในชุมชนจนจัดตั้งเป็นนโยบายหลักลงไปยังโรงเรียนทั้ง ๗ แห่งในตำบลบัวโคก โดยมีชุมชนเป็นจุดสำคัญในการส่งเสริมการอ่าน”



สมสิทธิ์ จันทรแดง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวโคก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

“ผมมีแนวคิดว่ายากจะทำทุกวิถีทางที่จะทำให้คน
ตำบลเมืองแกมีความสุขมากที่สุด ทั้งทางด้านร่างกายและ
จิตใจ จึงพัฒนาควบคู่กันไปทั้งทางด้านสุขภาพ คือชุมชน
ปลอดเหล้า อาหารปลอดภัย และทางด้านจิตใจ คือการ
ส่งเสริมการอ่านแบบมีความสุข”

จักรกฤษณ์ พาณิชย์กิจเจริญ

นายกเทศมนตรีตำบลเมืองแก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์



ทุกวันนี้ ๑๐ พื้นที่ทำงานครอบครัวเข้มแข็งยังคงอยู่เป็นเครือข่ายของ "อู่" อย่าง
เหนียวแน่น

อู่บอกว่าหัวใจในการเชื่อมโยงพื้นที่ให้อยู่ยืนยาวของเธอคือ ให้ความสำคัญกับเครือข่าย
อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ได้ติดต่อกันแค่เมื่อต้องการให้เครือข่ายมาทำงานของโครงการต่าง
ๆ เท่านั้น แต่ยังติดต่อกันเสมอในงานส่วนตัวหรืองานส่วนรวมของชุมชน เช่น แต่งงาน
ขึ้นบ้านใหม่ บวชพระ เทศกาลงานบุญประเพณี

"ถือว่าเป็นพี่น้องกัน เป็นมิตร คุยกันแล้วก็สบายใจดี ในใจเราปรารถนาดีกับเขา แล้วเรา
ก็อยู่กับเขาเสมอ ไม่ใช่เอาโครงการไปให้ทำแล้วตัวก็หนีหาย แต่พวกเราช่วยกันช่วยกันตลอด
เหมือนเป็นเครือญาติกันไปแล้ว"



สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์ ทำงานการอ่านมาแล้ว ๕ ปี พื้นฐานเครือข่ายครอบครัวเข้มแข็งช่วยให้สื่อสารประเด็นสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนได้มาก เนื่องจากผู้นำชุมชนที่เป็นภาคีในพื้นที่ช่วยประสานงานได้เยอะมาก ตั้งแต่ศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. ซึ่งเมื่อมีผู้บริหารท้องถิ่นคนใหม่ ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถเชื่อมต่อให้สื่อสารกันได้สะดวกยิ่งขึ้น

"ผู้นำชุมชน เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นพัฒนาสังคมได้ทุกเรื่อง"

ผู้นำชุมชนที่ "อุ๋" ทำงานด้วยส่วนหนึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จิตอาสา รวมไปถึงตำแหน่งอื่น ๆ ในชุมชนที่ทำกิจกรรมในชุมชนสม่ำเสมอ พร้อมกับคนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ สามารถเป็นแกนสำคัญในการชวนคนเข้าร่วมทำกิจกรรมได้ คนในชุมชนให้ความเชื่อถือ



หลักการทำงานชุมชน "เราก็ค้นหาคนที่ใช่ไปเรื่อย ๆ" เธอบอกว่า ฟังดูแล้วเหมือนง่าย แต่ต้องมั่นคงที่จะค้นหาต่อไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเจอที่ใช่แล้วหรือไม่ก็ตาม ก็ยังคงต้องค้นหาไปเรื่อย ๆ

การติดต่อเชื่อมงานเข้าไปพูดคุยกับหน่วยงานของพื้นที่ใหม่นั้น "อุ๋" เลือกพาคนที่

แกนนำและมีบทบาทสำคัญในพื้นที่นั้น ๆ ไปด้วย โดยเน้นการพูดคุยแบบสบาย ๆ ไม่ต้องเปิดคอมพิวเตอร์ ไม่ต้องมีสคริปต์ล่วงหน้า แต่เป็นการไปขอคำปรึกษา แล้วพูดคุยกัน

"อู๋ไม่เคยไปเปิดเอกสารโครงการ เพราะเน้นคุยไม่让他กังวลใจหรือกดดัน ไม่ใช่เป็นการโกหกนะ เป็นการคุยความจริงแบบผ่อนคลาย สบาย ๆ อะไรทำได้ทำไม่ได้ ก็สบาย ๆ ค่อย ๆ ว่ากันไป เราเห็นว่าพื้นที่มีศักยภาพ ก็ยืนยันไปว่าพื้นที่ทำได้นะ ลองทำดูก่อนมั๊ย"

ในที่สุดคำว่า "ลองทำดู" ก็ถูกแพร่ขยายไปยังหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ ของ "อู๋"

จากนั้นเธอใช้วิธีค่อย ๆ เล่าถึงพื้นที่ซึ่งทำสำเร็จแล้วว่ามีจุดน่าสนใจอย่างไร ใช้กลยุทธ์อย่างไรบ้าง

"บางครั้งไปเปิดพื้นที่ใหม่ี่ขนกันไปทั้งคณะทำงานเครือข่ายเลย แต่คนพูดเจรจางานก็คนเดียวนะ จนมีหน่วยงานหนึ่งหลังจากเขายินดีเป็นเครือข่ายแล้ว บอกอู๋ว่า ถ้าคุณมาคนเดียวผมไม่เอานะ แต่นี้พวกคุณมาเป็น ๑๐ มันต้องเป็นศักดิ์ศรีของผมไง คุณมาเยอะถ้าผมไม่เอาเดี่ยวคุณเอาไปพูดคุย (หัวเราะ) ซึ่งก็เป็นผลดีกับงานมาก"

“จุดเด่นของอู๋ คือ เข้าหาคนง่าย เป็นกันเอง ไปไหนมาไหนมีของฝากติดไม้ติดมือถึงชาวบ้าน ใจเย็น พูดจาที่นุ่มนวล อ่อนหวาน น้ำเสียงไม่กระซอกโฮกฮาก หลักการทำงานชุมชนของเรา คือ มองหาคนที่มีความรู้ที่พร้อมเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งคนมีใจก็สังเกตง่าย ๆ จากการให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนสม่ำเสมอ”

สมุทร สนิทพันธ์

คณะทำงาน สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์



"ไปพื้นที่ไหน เชื่อมกับใคร จะได้หรือไม่ได้ยังไม่รู้ ขอให้เราได้คุยก่อน ไปด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพของพื้นที่เขา ส่วนรูปแบบกิจกรรมก็ตามสไตล์ที่ถนัดเลย เพียงแค่ให้คอบใจห้อยเคียงกัน เราคิดว่าจากสุรินทร์ไปกรุงเทพฯ มันไปได้หลายวิถี เครื่องบิน รถไฟ รถทัวร์ รถยนต์ รถตู้ เยอะมาก หรือแม้แต่เดิน ก็เลือกเอาสิ่งที่ถนัดเลย สุดท้ายก็ไปถึงกรุงเทพฯ เหมือนกัน ฉะนั้น การส่งเสริมการอ่านในชุมชนมันก็ทำได้หลายวิถีเหมือนกัน เราเปิดกว้างให้ทำตามที่ถนัด"

หลักสำคัญของการหาคนที่ใช่และเป็นกลไกสนับสนุน คือ การถามหาจากคนทำงานหรือแกนนำชุมชน จากนั้นทีมงานจะร่วมกันวิเคราะห์หาบุคคลสำคัญในแต่ละพื้นที่เพื่อลงมือ

"การสื่อสารรายละเอียดโครงการฯ ที่ยากสุด คือพื้นที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่น เนื่องด้วยหลายปัจจัย เช่น คนใหม่ไม่ต้องการสานงานของคนเก่าเพราะเป็นคู่แข่งกัน ดังนั้น แกนนำชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่นำผลงานสื่อสารแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดผลดีกับชุมชนได้จริงอย่างต่อเนื่องด้วย ทำไปจนกว่าจะเกิดความเข้าใจและให้ความร่วมมือ หาวิธีการไปเรื่อย ๆ

บางพื้นที่ คนสำคัญที่สุด (Key Person) ก็เป็นภรรยาของผู้อำนวยการโรงเรียน ภรรยาของนายก อบต. ซึ่งพอเชื่อมได้ก็ช่วยขยับงานได้เยอะมาก ตอนสมัยเรียนเคยได้ยินอาจารย์เขาพูดกันเองว่า ถ้าเข้าหานายกไม่ได้ ก็ไปคุยกับเมียนายกสิ พอผมมาเจอสถานการณ์จริง ๆ ก็เออเฮ้ย ลองดูดีก็ว่าได้เรื่องเลย สำเร็จจริง ๆ พอภรรยาบอกว่ากิจกรรมนี้ดีนะ น่าสนใจกับบ้านเรา ท่านนายกก็กลับมาสั่งลุยต่อเลยครับ"



ลูกศร-วัชรินทร์ ดียิ่ง

คณะทำงาน สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์



สร้างเครือข่ายด้วยใจตั้งใจ

เส้นทางการทำงานพัฒนาสังคมขององค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization หรือ NGO) ในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่ได้เอื้ออำนวยด้านค่าตอบแทนจนหลายคนที่มีใจอยากทำงานเพื่อสังคมแต่ไม่อาจทนสภาพค่าตอบแทนน้อยกว่าที่จำเป็นได้ ต้องหมุนตัวกลับไปทำงานอื่น ๆ ที่ได้ค่าตอบแทนพอเพียงกับการดูแลชีวิตคนและครอบครัว แต่ "อู่" ยังคงเลือกสวมหมวก NGO กับบทบาทนักพัฒนาสังคมภาคประชาชน



"ช่วงแรก ๆ แม่บอกเหมือนกันว่ามีสอบราชการที่ไหนให้ไปสอบนะลูก งานนี้มันเดินทางบ่อย อันตราย แม่เป็นห่วง เงินเดือนก็น้อย แล้วก็ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน ก็คุยกันว่าเราชอบงานนี้แล้วขอไม่เปลี่ยนนะแม่ แต่อู่หันมาจัดสรรเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น หลัง ๆ แม่ก็เริ่มเข้าใจว่าเราชอบ เรื่องเงินทองที่อาจจะน้อยหน่อยก็ไม่เป็นปัญหา เพราะครอบครัวเราก็ดูแลตัวเองได้ดี"

แม้ว่าค่าตอบแทนไม่มากนัก แต่เวลาลงทำงานพื้นที่แล้วได้เห็นรอยยิ้มของผู้คนแล้วมีความสุข ได้ฟังเรื่องราวดี ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ระหว่างที่ขับเคลื่อนโครงการฯ เธอก็เกิดกำลังใจมีพลังทำงานต่อไป

"เรื่องรายได้ก็กินอยู่แบบพอเพียงสบาย ๆ จะไปให้มีเงินเดือน ๒-๓ หมื่นก็ยังไม่ใช่ เพราะ

มันคืองานอาสาเพื่อพัฒนา งบประมาณไม่ได้มีเยอะ ซึ่งมันก็ทำให้มีบ้างที่อาจต้องนำเงินส่วนตัวเราออกมาใช้ทำงานด้วยซ้ำ บางครั้งไปอบรมให้ท้องถิ่นกัน ๔-๕ คน เขาใส่ซองค่าวิทยากรมา ๑ พันบาท อู๋ก็จัดแบ่งให้น้อง ๆ อาสาไป เพราะเรามีเงินเดือนอยู่แล้ว ถึงไม่มากแต่ก็มีเงินเดือน หรือบางงานที่ไม่ได้เงิน แต่ยังไงเราก็ต้องได้กินข้าวด้วยกัน ๑ มื้อแน่ ๆ แค่นี้ก็เป็นความสุขของเราแล้ว"

ประเด็นสำคัญที่เป็นพลังในการทำงานอีกเรื่อง คือ โชคดีของเธอที่มีทีมงานที่ดี มีพื้นฐานของหัวใจอาสาสมัครมาแต่ต้น เช่น "ลูกศร" คนรุ่นใหม่ซึ่งได้ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนามาตั้งแต่สมัยยังเป็นนักศึกษา มีความรักในงานพัฒนาสังคมเป็นทุนเดิม และ "สมุทร สนิทพันธ์" ซึ่งเป็นอาสาสมัครผู้ชีพของอำเภอสรีขระภูมิมา ๑๑ ปี มีเครือข่ายทำงานระดับชุมชนที่เชื่อมต่อกันได้ด้วยจำนวนมาก

นอกเหนือจากฝีมือและเครือข่ายที่มี

มาเป็นทุนของทีมงาน ยังเข้าใจและยอมรับเรื่องค่าตอบแทนงานพัฒนาสังคมที่ไม่มากเท่ากับการทำงานบริษัทเอกชนทั่วไปอีกด้วย

"พี่สมุทรเขามีรถตู้ให้เช่า แล้วช่วงที่ว่างจากการขับรถตู้ก็ไปเป็นอาสาอู๋อู๋ ใช้รถตัวเองนั่นส่งคนที่ประสบเหตุหรือเสียชีวิตส่งฟรีไม่คิดค่างค์ กลายเป็นว่าทำเรื่อยมาจนชาวบ้านรู้จักไว้วางใจ ทำให้ทุกวันนี้มีพื้นที่ในอำเภอสรีขระภูมิมาเป็นเครือข่ายเพิ่มจากที่เขาเชื่อมมาให้"

"อู๋" บอกว่าเป็นโชคดีมากที่ทุกคนในทีมเดินทางมาเจอกัน

"เราต่างคนต่างมาช่วยกันเติมเต็มทำให้งานเคลื่อนไปได้ง่ายตามบุคลิกที่ชัดเจนของแต่ละคน"

จากบุคลิกเดิมสมัยเด็ก ๆ ซึ่งขี้อายและไม่ชอบคุยกับผู้คน วันนี้ "อู๋" กลายเป็นคนที่มีเครือข่ายใน ๑๕ พื้นที่อย่างเหนียวแน่น พบเจอ พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้คนเกือบทุกวัน





ซึ่งยิ่งทำแล้วยิ่งค้นพบว่าเธอชอบทำงานชุมชน

"เราลงทำงานในชุมชนมีความสุขมาก เมื่อก่อนคอนมาทำใหม่ ๆ ระหว่างสังเกตการณ์ก็เริ่มอยากจะถูกคุยว่าเขาเป็นยังไงบ้าง ถามไปคุยไปแล้วก็ค่อย ๆ เพิ่มปริมาณขึ้นมาเรื่อย ๆ มาถึงวันนี้ใจกันก็ทักทายกัน ถามไถ่กันเป็นเรื่องปกติไปแล้ว ทุกพื้นที่เลย เพราะเราคิดว่าทุกคนคือครอบครัว"

เธอย้อนความหลังไปช่วงเรียนหนังสือว่า ไม่เคยทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนสักครั้ง เพราะจำได้ว่ามีอาจารย์คนหนึ่งเคยบอกว่าพ่อแม่ส่งให้มาเรียน ไม่ใช่มาทำกิจกรรม ซึ่งเธอเลือกเชื่อสิ่งที่อาจารย์คนนั้นพูด คั่งหน้าคั่งตาเรียนจริงจัง ทุกวันนี้เมื่อได้มาอยู่ในกิจกรรมชุมชนที่เคยรู้ว่าเพื่อน ๆ สมัยเรียนทำกัน เธอยังรู้สึกตื่นเต้นและสนุกทุกครั้ง

"เคยเห็นเพื่อน ๆ ทำค่ายอาสาพวกเขาชวน ก็คิดว่าเรามีจิตอาสาดี เรียนก็ต้องเรียนเหมือน

เราแต่ยังไปพาเพื่อน ๆ ทำกิจกรรมอีก มองแล้วคิดว่าเขาคงสนุก เหมือนใจลึก ๆ เราก็อยากทำนะ แต่ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะได้ทำ เพราะเราเป็นคนไม่กล้าแสดงออก สุดท้ายได้มาทำทุกอย่าง คอนโคแทน"

"อู๋" เชื่อว่าเส้นทางชีวิตที่พลิกเข้ามาสู่การทำงานในบทบาทนักพัฒนาสังคม เกิดจากการอ่านหนังสือในวันนั้น วันที่เธอทำงานการเงินเสร็จหมดแล้ว นั่งว่าง ๆ อยู่ในสำนักงานครอบครัวเข้มแข็ง จึงหยิบหาหนังสือมาอ่าน จังหวะดีที่หนังสือดี ๆ สร้างแรงบันดาลใจวางอยู่ที่นั่น เป็นหนังสือของโครงการรักลูกที่ไปสัมภาษณ์แกนนำจิตอาสาในพื้นที่ต่าง ๆ มาลงหนังสือ

"มันมีช่วงหนึ่งที่จับใจมาก คือ เป็นเรื่องของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เป็นผู้นำชุมชน ทำกิจกรรมเพื่อสังคมหลายอย่าง เป็นแกนหลักให้เยาวชน ทำกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ทำหลายอย่างแล้วก็ทำได้ดีด้วย ก็คิดเลยว่า เฮ้ย ทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้ล่ะ อยากลองทำดูบ้าง"

ความคิดที่ว่า "อยากลองทำดู" ของเธอในวันนั้น สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับตนเองและผู้คนอีกมากมายในหลาย ๆ ชุมชน เธอเล่าว่าช่วงตั้งต้นเขียนโครงการและดูแลโครงการให้สำเร็จด้วยตัวเองเป็นเรื่องยากไม่ใช่น้อย แต่เธอผ่านมาได้ด้วยความคิดที่ว่า "ลองดูก่อน" ทำให้เต็มทีก่อน สำเร็จหรือไม่ว่ากันอีกที ถือเป็นกาให้โอกาสตัวเองในการเรียนรู้

แม้ว่าวันนี้เธอไม่ได้เป็น "นักทดลองทางวิทยาศาสตร์"

แต่วิถีชีวิตทุกช่วงของเธอกลับเต็มไปด้วย "การทดลอง"

และยังเป็นการทดลองที่ได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นความสำเร็จด้านพัฒนาครอบครัวและชุมชนทั้ง ๑๕ พื้นที่อีกด้วย



ความชื่นชอบทดลองทำดูของเธอนำไปสู่การพัฒนาตนเองหลายด้าน "อู๋" ใช้ชีวิตทุกวัน

ด้วยการค้นหาและเรียนสิ่งที่ยังไม่รู้เพื่อพัฒนาคนกับงาน จากการอ่านหนังสือ จากการอบรมสัมมนา ที่สำคัญคือเธอพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้จากสังคมรอบตัว จากการประสานงาน การทำกิจกรรม การรับฟังเครือข่ายที่มีทั้งเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ผู้นำชุมชน คุณครู เด็ก ผู้ปกครอง หลายต่อหลายคนหอบเรื่องราว ทั้งงานและส่วนตัวมาหาหรือพูดคุยด้วย



"นอกจากเราฟังแล้วได้เรียนรู้ เรายังได้เป็นคนให้กำลังใจกับคนที่มาคุยด้วยอีก บางเรื่องถ้ามีประสบการณ์ตรงก็อาจให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกันไปบ้าง แต่เขามาคุยกับเราแล้วสบายใจขึ้น มีความสุขมากขึ้น เราเองก็สบายใจไปด้วยแล้ว"

ความสบายใจในการทำงานของเครือข่าย คือ หัวใจสำคัญในการทำงานพัฒนาชุมชนของสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดสุรินทร์ "อุ๊" เล่าว่าไม่มีการบังคับให้ผลลัพธ์ต้องออกมาแบบไหน เพียงแค่ได้ลงมือทำเต็มที่เท่านั้น ผลที่ออกมาสำเร็จหรือไม่เป็นเรื่องของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อ ดังนั้น ทุกพื้นที่เครือข่ายก็สามารถทำงานแบบเป็นสุขใจ เพราะได้รับโอกาสให้ออกแบบ

และพัฒนารูปแบบการทำงานในชุมชนเองตามบริบทของพื้นที่

"พอคนทำงานมีความสุข เขาก็อยากจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนแต่ละพื้นที่มีผลงานเกินกว่าที่ตั้งไว้เยอะมาก ซึ่งพอพี่ใจ (ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน) ลงมาดูงานในพื้นที่ก็จะถามตลอดว่า ไม่เหนื่อยหรือลูก งบให้มา ๑๐ หนูทำ ๑๐๐ อย่างนี้ บางกิจกรรมชุมชนก็คิดเสริมขึ้นมาทำเองนอกเหนือจากที่อยู่ในแผนโครงการฯ มันเป็นการทำด้วยใจที่อยากจะทำจริงๆ"

เมื่อคนในชุมชนทำงานอย่างสุขใจ อธิ์บอกว่าทีมงานก็ได้รับความสุขใจด้วยเช่นกัน

"แค่ได้รับความชื่นชมยินดีก็ถือว่าเป็นของขวัญจากสังคมแล้ว ถ้ามองไปเรื่องวัตถุก็ได้นะ แต่เราเข้าชุมชนก็ได้รับของฝากจากชาวบ้าน ขนมกลับแทบไม่หว่าดไม่ไหว หน้าไหนปลูกอะไรเก็บมาฝากกันหมด ข้าว ผัก ผลไม้ ทุกคนอยากเอามาให้เราด้วยใจ ส่วนเมื่อมองไปเรื่องจิตใจคือ เรารู้สึกผูกพัน ทุกพื้นที่เหมือนกับเป็นญาติพี่น้องกันมาก่อน ถือว่าเป็นคนครอบครัวเดียวกัน มีกิจกรรมหรืองานบุญกุศลอะไร เขาโทรชวนเราตลอด"





= Growth Mindset =

- ให้เกียรติชุมชนได้ทำงานตามบริบทและความต้องการของเขาเสมอ
- ครอบคลุมเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม
- สิ่งใดที่ยังไม่เคยทำ ก็สามารถทดลองทำได้เสมอ
- ไม่ว่าผลลัพธ์จากการทำงานจะเป็นอย่างไร เป็นบทเรียนสู่การพัฒนาได้ทั้งสิ้น
- ไม่ขโมยผลงานคนอื่นมาเป็นของตัวเอง
- แกนนำชุมชน คือ หัวใจสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาชุมชน
- Key Person อาจอยู่ข้าง ๆ คนที่มีอำนาจสั่งการก็เป็นได้
- งานพัฒนาชุมชน ต้องให้ชุมชนเป็นคนลงมือทำ



“ผมเป็นผู้นำที่เป็นผู้ตามด้วย ทุกวันนี้ที่ได้ความร่วมมือจากทุกคน คิดว่าเพราะการให้โอกาสและมอบความเชื่อใจให้ชาวบ้านได้ทำงานกันอย่างเต็มที่ ผมเป็นแค่คนที่ขวนขวายและโอกาสมาส่งต่อให้ชาวบ้าน จากนั้นเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะหยิบจับและนำไปใช้ได้เท่าไร

ทุกวันนี้ที่ผมยังทำงานชุมชนอยู่ เพราะทำแล้วจิตใจผมนี่มีความสุขมาก มันรู้สึกดีใจ ภูมิใจที่ผมเองมีส่วนในการผลักดันให้เด็ก หรือเยาวชน หรือคนที่อยู่ในชุมชนมีโอกาสได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่รู้จะครับ โดยเฉพาะการอ่านออก เขียนได้ตามวัยที่เหมาะสมของพวกเขา”

สุนทร ธรรมนาม

ผู้ใหญ่บ้านหนองคูน้อย ตำบลเมืองแก จังหวัดสุรินทร์



“ตอนนั้นผมเป็นผู้นำการสืบค้นองค์ความรู้ด้วยการอ่าน สามารถเสนอความรู้ที่ถูกต้อง ได้เป็นผู้ฟังที่ดี ฟังมากขึ้น บรรณาติกับผู้อื่น ที่สำคัญกระบวนการอบรมของโครงการฯ ส่งเสริมให้เกิดจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น คือผู้ใหญ่หลาย ๆ คนได้เจอกับช่องทางที่จะสร้างคุณค่าให้กับตัวเองและชุมชน กิจกรรมเราเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เขาได้ทำความดี

ผมชอบกิจกรรมมุมหนังสือประจำบ้าน เพราะทำให้ครอบครัวมีโอกาสเข้าถึงความรู้มากขึ้น พ่อแม่ลูกได้อ่านหนังสือที่สนใจร่วมกัน และอีกกิจกรรมคือ หนังสือเล่มโปรด ก็ทำให้เกิดการแบ่งปันหนังสือที่ตัวเองชอบเผื่อแม่ไปยืมคนอื่น ๆ ได้ด้วย อนาคตอยากให้ส่วนราชการประกาศการอ่านเป็นวาระจังหวัดสุรินทร์ นครแห่งการอ่าน มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง”

อาจารย์ชัยวัฒน์ ไชยทอง

โรงเรียนสนมวิทยาคาร อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์



บทที่ ๔

พื้นที่ภาคเหนือ





อ่านสร้างสุข

สุรารักษ์ ใจวุฒิ

เราเชื่อว่าทุกคนเปลี่ยนแปลงได้ :

ปุ๋ย มะชาบบ๋อม-เชียงดาว

อ่านสร้างคุณภาพชีวิต อ่านเพื่อสิทธิอันเท่าเทียม

เชียงดาวเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่
มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง

"คอยหลวงเชียงดาว" คือแหล่งท่องเที่ยว
ธรรมชาติที่เป็นภูเขาสูงอันดับ ๓ ของประเทศไทย

หลายคนจากต่างถิ่นมองว่าที่นี่เป็นเมืองโรแมนติก
อากาศดี เหมาะแก่การพักผ่อนอากาศในยามหย่อนใจ

ไม่แตกต่างนักจาก "ปุ๋ย-สุรารักษ์ ใจวุฒิ" ที่เมื่อ
๑๐ ปีก่อนตั้งใจเก็บกระเป๋าเสื่อผ้ามาลงพื้นที่ทำงาน
วิจัยชุมชนในอำเภอเชียงดาวสัก ๓ เดือน ด้วยความคิด
ที่ว่าน่าสนุก คุณเป็นเมืองที่อยู่สบาย ๆ



วันนั้น "ปุ๋ย-สุรารักษ์" มาทำงานให้ กับ "มูลนิธิสื่อชาวบ้าน" หรือ กลุ่มมะขาม ป้อม องค์กรทำงานด้านการศึกษา งานอบรม และการแสดง ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ กรุงเทพฯ และมีสำนักงานย่อยทำงานด้าน ชุมชนอยู่ที่อำเภอเชียงดาว

จากจุดเริ่มต้นที่ ๓ เดือน ที่คิดไว้คราว นั้น ปัจจุบัน "ปุ๋ย-สุรารักษ์" กลายเป็น "ปุ๋ย มะขามป้อม" ทำงานเพลิน ๆ อยู่ที่เชียงดาว ยาวมาแล้ว ๑๐ ปี กับความสุขที่อยู่ล้อมรอบ รายทางวิถีนี้ถลนครเพื่อการพัฒนาสังคม

ปัจจุบัน "ปุ๋ย" เป็นตัวแทนของมะขาม ป้อมรับหน้าที่ดูแล "โครงการอ่านยกกำลัง สุข สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในกลุ่ม ชชาติพันธุ์ ปี ๒" ร่วมกับคณะทำงานผู้จัดการ อ่านแห่งมะขามป้อมเชียงดาว

มูลนิธิสื่อชาวบ้าน หรือ มะขามป้อม สำนักงานเชียงดาว เป็นอีก ๑ ใน ๑๑ องค์กร ที่จับมือเป็นภาคีเครือข่ายเคลื่อนงานสร้าง เสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน ตั้งเป้าหมาย

ชัดเจน คือ การทำงานขับเคลื่อนสร้างเสริม วัฒนธรรมการอ่านในกลุ่มชาติพันธุ์ มุ่งเน้น ให้การอ่านเป็นเครื่องมือในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้คนและชุมชน มีเป้าหมาย ใหญ่ คือ ต้องการให้เกิดสังคมที่มีปัญญา ทุกคนได้อ่านหนังสือ เกิดประชากรที่มี คุณภาพ สามารถวิเคราะห์แยกแยะเรื่องราว ค่าง ๆ ในการใช้ชีวิตได้ บนพื้นฐานของสังคม ที่เท่าเทียมกัน ไม่มีฝ่ายใดเป็นผู้กระทำและ ไม่มีฝ่ายใดเป็นผู้ถูกระทำ

"มะขามป้อม" เป็นองค์กรพัฒนา เอกชนที่ทำงานพัฒนาสังคมโดยใช้ละครเป็น เครื่องมือหลัก เช่นเดียวกับการทำงานสร้าง เสริมวัฒนธรรมการอ่าน มูลนิธิสื่อชาวบ้าน ใช้ละครเป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการ ส่งเสริมการอ่านมาร่วม ๑๐ ปี จนเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับในระดับประเทศ ภายใต้ การนำของทีมงานมะขามป้อม สำนักงาน กรุงเทพฯ





"ป๊าย" เคยเป็นส่วนหนึ่งในทีมเวิร์กซ็อบคังกล่าว เมื่อวันที่หนึ่งเธอได้รับโจทย์ให้ขับเคลื่อนประเด็นการอ่านในอำเภอเชียงดาว เธอลงมือทำตามแนวคิดฐานเดิมขององค์กรได้ระยะหนึ่งระหว่างทางทำงานเกิดการขบคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนกันของทีมงานที่เชียงดาวอีกหลายต่อหลายครั้งเมื่อทำกิจกรรมแต่ละครั้งจบ เพื่อเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและหารูปแบบการทำงานที่เหมาะสม เช่น การประเมินเครื่องมือการทำงานของตัวเองอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยคณะทำงานพุกคุษ ถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเข้มข้น

กระทั่งในปี ๒๕๕๖ เกิดการตกผลึกทางความคิดร่วมกันในทีมว่า "ละคร" คือเครื่องมือที่มีลักษณะของความเป็น "Outside-In" ในขณะที่การอ่านอย่างยั่งยืนที่เกิดขึ้นกับแต่ละคนนั้น ควรเริ่มจากลักษณะที่เป็น "Inside-Out" คือ เริ่มต้นจากภายในของตัวบุคคลเอง

ดังนั้น ทีมงานจึงพยายามคิดและทดลองหลักสูตร (Modules) และเครื่องมือ (Tools) รูปแบบใหม่ ในรูปแบบของการอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในของแกนนำผู้เข้าร่วมอบรมทั้งในกลุ่มครู กศน. กลุ่มแกนนำเด็ก และแกนนำชุมชน

"เมื่อก่อนเราคิดเยอะ ใช้เครื่องมือซับซ้อน แสดง ร้อง เต้น แต่ทุกวันนี้เราทำกระบวนการที่พาหนังสือกับคนมาเจอกัน ชวนให้อ่าน ชวนคุย ชวนคิด วิเคราะห์กัน แล้วก็เสริมเทคนิคที่สนุก ๆ เข้าไป มันง่ายขึ้น แล้วก็ได้ผลลัพธ์ที่เวิร์กขึ้น" ปู่เล่าว่าหัวใจหลักของการจัดการทีมงานภายใน คือ การเลือกคนที่ใช่ ทำงานด้วยใจ จนตกผลึกทางความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน

"ปีนี้ (๒๕๕๘) เป็นปีที่เรายุกันจาก Inner ล้วน ๆ คือการใช้ใจนำ เรื่องอยากอ่านมันมาจากข้างใน มันเป็นเรื่องของ Inside-Out ซึ่งมันเกี่ยวเนื่องกับทีมงานด้วย พวกเราก็ใช้ใจนำเหมือนกัน ทุกวันนี้ทีมงานเราจะมีเฉพาะคนที่อ่านหนังสือจริง ๆ"



การอ่าน-ชาติพันธุ์-จุดเปลี่ยน

เส้นทางชีวิตของ "ปู่ มะขามป้อม" ดูเหมือนขับเคลื่อนด้วยความสนุกมาแต่ก่อนกาล นับแต่วันที่เลือกเรียน "ประวัติศาสตร์" มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (มช.) ทั้งที่สอบคิดหลายแห่ง ด้วยเหตุผลที่ว่า การรับน้องรถไพน่าสนุกดี รวมทั้งชอบอาจารย์ในรอบสอบสัมภาษณ์ที่ถามเธอกลับถึงนิยายที่ชอบอ่าน หลังจากเธอถามอาจารย์ไปก่อนว่าต้องเรียนแล้วต้องท่องหนังสือเยอะหรือเปล่า เพราะเธอท่องจำไม่เก่ง

"ความลับบนแหลมไซโน ของ โสภาค สุวรรณ" คือคำตอบวันนั้นที่อาจารย์ ฟังแล้วกรันตีว่าเธอเรียนได้

ปุ๋ยเกิดที่เชียงใหม่แต่ย้ายถิ่นฐานตาม ครอบครัวไปเรื่อยจนหยุดที่จังหวัดเพชรบูรณ์

ช่วงวัยอนุบาลเธออาศัยอยู่กรุงเทพฯ พ่อแม่ชอบอ่านหนังสือกระทั่งมีห้องสมุดในบ้าน

"พ่อแม่เป็นชนชั้นกลางยุคคนตุลา ที่บ้านมีหนังสือเยอะมาก เขาจะซื้อการ์ตูนชุด มาไว้ให้อ่าน เราอยู่บ้านไม่รู้ว่าทำอะไร ก็คว้าหนังสือมาอ่าน อ่านแล้วอ่านอีก ไม่รู้ว่า เหมาะกับวัยหรือเปล่านั้นก็อ่านไป แม่ชอบซื้อ นิตยสารเล่มใหญ่ที่รูปสวย ๆ พวกกะรัต บ้าน และสวน เราก็พลอยได้อ่านวรรณกรรม ยาวช่นในนั้นไปด้วย เราอ่านหนังสือกระโดด ข้ามขึ้นมาแต่เด็ก"

ในวัยเด็ก "ปุ๋ย" ไม่ชอบเรียนหนังสือ ไม่ชอบทำกิจกรรมในโรงเรียน แต่ชอบอ่าน

หนังสือ

"เพิ่งมารู้ตอน

โตนี้แหละว่าการอ่าน

หนังสือตั้งแต่เล็ก ๆ ทำให้เราฉลาด จับใจ ความได้ อ่านหนังสือเร็ว ทำข้อสอบได้ เข้าใจ เรื่องต่าง ๆ ได้ง่าย"



เธอนิยามตัวเองในวัยเรียนมัธยมว่าเป็นคนแปลกแยกจากสังคมกลุ่มใหญ่ เพราะเธอเที่ยวกลางคืนสัปดาห์ละ ๗ วัน แต่งหน้า กรีดขอบตา และแต่งตัวแบบฟังก์

"ไม่เคยรู้จักคำว่าชุมชน เป็นคนคิด เที้ยว แต่งตัวแบบฟังก์ ทาขอบตาคำ แต่งหน้าจัด คีมเหล็ก สูบบุหรี่มาตั้งแต่วัยรุ่น"

แต่ในขณะที่เดียวกัน เธอก็เริ่มเป็นอาสาสมัครตั้งแต่เรียนมัธยม ด้วยเหตุผลที่ว่า "น่าจะสนุกกว่าเรียนหนังสือ"

"อาสาสมัครคืออะไรยังไม่รู้หรือออกไปกับชมรมเพื่อนเตือนเพื่อน ได้เดินแจกถุงยางทำความเข้าใจเรื่องนี้กับชาวบ้าน สนุกดี"

เพราะมีเพื่อนเยอะ ไม่ได้ไปทำเพราะอยากกู้โลกอะไรแบบนั้น"

เมื่อได้เรียนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เริ่มทำงานออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท เรียนรู้วิถีชีวิต บนภูเขาและยอดคดอยของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงค่อย ๆ หักพุดภาษาเหนือ จนไปถึงภาษาของชาติพันธุ์ ปกาเกอญอ

"ช่วงปี ๒๕๔๐ ที่เราเรียน มช. เป็นยุควัฒนธรรมชุมชนเฟื่องฟู โดยเฉพาะประเด็นป่าชุมชน เราลงพื้นที่จนเข้าใจวิถีวัฒนธรรมชุมชน พุดภาษาปกาเกอญอได้ ได้เข้าร่วมชุมนุมกับชาวบ้านในประเด็นป่าชุมชน พุคกันเรื่องสิทธิของคนที่อยู่ในป่า สิทธิการมีป่าชุมชน ช่วยชาวบ้าน หุงหาอาหาร ทำสันตนาการ ช่วงนี้คือจุดเปลี่ยนให้เราหันมาทำงานเพื่อชุมชน"

จากเด็กฟังก์คิดเที่ยว ใช้เงินกอบเก็บความสุขจากวงสังสรรค์ยามค่ำคืน เธอเปลี่ยน...

"เราเปลี่ยนเพราะเราเห็นและได้อยู่กับชาวบ้านวันนั้น ซึ่งมันทำให้เราเชื่อถึงทุกวันนี้ว่า คนทุกคนเปลี่ยนได้ เพราะเราเปลี่ยนมาแล้ว จากเด็กฟังก์เป็นสายคาร์ก (Dark) ลูกคนรวย ไม่แคร์สังคม ได้มาเจอปัญหาของชาวบ้านในชุมชนชาติพันธุ์ มันเหมือนเราจูนกันได้คิด"

ปุ๋ยเชื่อว่าเป็นเพราะฐานคิดและบุคลิกภาพของเธอเองก็มีจุดแตกต่างจากสังคมกระแสหลักเช่นกัน จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ไม่มีทัศนคติเชิงลบเป็นตัวกั้นระหว่างพวกเขาและพวกเรา เธอไม่มีมุมมองในทำนองว่าชาวเขาเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่าตามรูปแบบของสังคมส่วนใหญ่ในยุคนั้น

"ช่วงที่ลงชุมชนก็อยู่ได้สบาย ๆ เพราะชาวบ้านอยู่ได้ ทั้งที่เขาลำบากกว่าเราอีก ไฟก็ไม่มี หียงน้ำก็ไม่มี น้ำก็หายาก แต่เราก็มารู้สึกว่าทุกคนน่ารัก เราได้คุยกันแบบมนุษย์กับมนุษย์ เป็นเพื่อนกัน เราอ่านหนังสือแปลเยอะ มีวิถีคิมนุชยนิยมอยู่ในตัวเยอะ"

ปุ๋ยทำกิจกรรมกับชุมชนจนเรียนจบปริญญาตรี และเรียนต่อปริญญาโทด้านพัฒนาสังคม

เรียนจบเพียงชั้นมัธยมศึกษา ก็หยุดเรียนหันมาทำงาน ด้วยความตั้งใจอยากปฏิวัติความคิดคน และสนใจงานด้านทำสื่อ จึงขอไปฝึกงานองค์กรที่ทำสื่อเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยอยู่พักหนึ่ง ก่อนออกมาเป็นฟรีแลนซ์ (ทำงานอิสระ) ด้านวิจัยประเด็นสิ่งแวดล้อม ได้อยู่ในเครือข่ายภาคประชาชนเคลื่อนไหวเรื่องพลังงาน เคยรวมกลุ่มทำเรื่องเหมืองถ่านหินเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

"ยุคหนึ่ง เราพาชาวบ้านประท้วง แต่ก็ไม่มีความสุขกับการพาชาวบ้านประท้วงเยอะ ๆ เพราะเห็นชาวบ้านเหนื่อยกัน เราเลยหันมาทำเรื่องข้อมูลให้เยอะขึ้น เพราะส่วนตัวเชื่อมาก ๆ ว่าข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการเคลื่อนไหวภาคประชาชน เริ่มเอาข้อมูลมาย่อยตัดต่อเป็นวิดีโอสื่อสารให้เข้าใจง่าย ทำสื่อประท้วงจนเป็น specialist (ผู้เชี่ยวชาญ) เรื่องเหมืองถ่านหิน ตอนนั้นคิดว่าอย่ามาประท้วงกันที่ความรู้สึก อยากให้หันมาใช้ข้อมูลกัน"



กระทั่งในพื้นที่มีแกนนำคัดค้านเหมืองขับเคลื่อนงานต่อและสถานการณ์ดูเข้าที่เข้าทาง "ปุ๋ย" จึงเคลื่อนตัวเองจากภาคเหนือลงไปสู่ภาคใต้หลังเหตุการณ์สีนํ้ามิ รัฐบาลเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อนำไปประกอบแผนที่ทางดาวเทียม ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างทำได้ยากในยุคนั้น

"ช่วงนั้นเกิดเหตุการณ์กล่าวอ้างเอาที่ดินชาวบ้านของนายทุน เลยมีหลายองค์กรลงขันกันจ้างเราไปเก็บข้อมูล เป็นงานที่ซีเรียส มีการข่มขู่ทำร้ายกัน ตอนนั้นชาวบ้านถือปืนคุ้มกันเลยนะ

ที่เราไม่กลัวเพราะคิดว่าชาวบ้านเจออันตรายกว่า เราไปทำงานเดี๋ยวก็กลับ ที่สำคัญก็มีหน่วยงานที่เขาจ้างเราทำงานดูแลเราอยู่ ไม่ได้น่ากลัวมาก"



ละคร-ชีวิต-จุดเปลี่ยน

หลังจากจบงานเก็บข้อมูลที่ภาคใต้ ชีวิตของ "ปุ๋ย-สุรารักษ์" ถึงจุดเปลี่ยนอีกครั้ง เมื่อตกปากรับคำ "ปองจิต สรรพคุณ" หรือ "เจ๊จ๋อน" ของพี่น้องกลุ่มมะขามป้อม ที่โทรศัพท์มาชวนไปทำงานที่อำเภอเชียงดาวเป็นเวลา ๓ เดือน

ช่วงเวลานั้น "มะขามป้อม" เพิ่งขยายพื้นที่ทำงาน จากสำนักงานกรุงเทพฯ มาตั้งสำนักงานใหม่ที่เชียงดาว "ปุ๋ย" มารับหน้าที่ทำวิจัยข้อมูลชุมชนในพื้นที่เชียงดาวเป็นฐานสำหรับการทำงานพัฒนาขององค์กร

"คนที่นี่เจ๋งดี" เป็นเหตุผลที่ปุ๋ยให้ตัวเองเมื่อตัดสินใจทำงานต่อหลังจากจบ ๓ เดือนตามที่ตกลงไว้ก่อนหน้านี้

ในที่สุดจาก ๓ เดือนของ "ปุ๋ย-สุรารักษ์" จึงขยับขยายเพิ่มเติมในวันนั้น

เมื่อตกลงใจเข้ามาอยู่ในองค์กรที่ทำงานพัฒนาสังคมด้วยเครื่องมือละคร ในช่วงแรก "ปุ๋ย" พบว่าเธอไม่ชอบและไม่เข้าใจรูปแบบการทำงานด้วยละครมากนัก ด้วยพื้นฐานก่อนหน้าเธอบอกว่าตัวเองเป็นนักพัฒนาสาย Hardcore พอมาเจอกับความบันเทิงแบบละครจึงเกิดช่องว่างระหว่างกัน เธอเริ่มมีความไม่แน่ใจกับหน้าที่เลือกทำอยู่ แต่ด้วยคำเสนอแนะของ "เฮียก๊วย-พฤษศ พหลกุลบุตร" ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา มูลนิธิสี้อชาวบ้าน (มะขามป้อม) ที่บอกให้เธอลอง

เรียนรู้และลงมือทำให้เต็มที่ก่อน ถ้าพบว่าไม่ใช่จริง ๆ ค่อยคัดสรรใจจากไป

"ก็ลองอยู่ต่อ แล้วสิ่งที่เราได้มันเวิร์กมาก เช่น มะขามป้อมมีกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้พัฒนาสังคมดีมาก มีเครื่องมือที่น่าสนใจเยอะ เช่น Mapping เป็นเครื่องมือที่ถ้าเรารู้จักตั้งแต่สมัยไปเก็บข้อมูลสึนามิ ชาวบ้านจะไม่ต้องเสียน้ำตาขานคนนั้น เขาจะไม่ต้องไปชี้จุดที่ต้นมะพร้าวหายไปทุกคัน ไม่ต้องมาตอบคำถามซ้ำ ๆ แล้วร้องให้กันเยอะมาก นักมานุษยวิทยาสสมัยนั้นไม่ค่อยใช้เครื่องมืออื่นนอกจากการสัมภาษณ์กับเทคนิคเฉพาะตัว แต่ที่มะขามป้อมมีกระบวนการและเครื่องมือทำงานชุมชนที่เวิร์กมาก ๆ หลายอย่าง ก็เลยอยู่ต่อ ลองค้นหาไป"

อยู่ต่อมาเธอพบว่าองค์กรไม่ได้ให้งานทำอย่างเดียว แต่องค์กรยังสอนให้เรียนรู้ชีวิตของตัวเองจากภายในผ่านการทำงานของกระบวนการละคร

"ศาสตราจารย์ละครมันลึกซึ้ง มันคือการ

ทำความเข้าใจมนุษย์ เข้าใจคาแร็กเตอร์ที่สำคัญคือเราต้องเข้าใจตัวเองและยอมรับตัวเอง ไม่เช่นนั้นเราจะไม่สามารถเข้าใจคนอื่นและยอมรับคนอื่นได้ มันเป็นเรื่องสันติวิธีที่พอเราเข้าใจตัวเอง เราจะเข้าใจคนอื่น ไม่ไปตำหนิคนอื่น และไม่เลือกปฏิบัติ"

จากคนที่เคยชอบอยู่คนเดียว หลีกการอยู่เป็นกลุ่ม เลี่ยงความขัดแย้ง ละครสอนให้ "ปุ๋ย" เรียนรู้จักการอยู่ร่วมกัน รู้จักการเผชิญหน้า และอยู่ร่วมกับความขัดแย้งด้วยความเข้าใจ ท่ามกลางคาแร็กเตอร์ของผู้คนที่แตกต่างซึ่งมาจากภูมิหลังที่ต่างกัน

"คนละครต้องอยู่กันเป็นกลุ่ม ทุกคนต้องสำรวจตัวเอง ถ้าใคร Ego (ตัวตน) เยอะ ต้องลดลง ส่วนใครมีน้อยก็ต้องเพิ่ม ให้บาลานซ์ในกลุ่ม แรก ๆ ก็ไม่คุ้นเพราะไม่ใช่สไตล์ แต่หลัง ๆ สบาย เพราะในการอยู่เป็นกลุ่ม ทุกคนก็มีพื้นที่ของตัวเอง และที่นี้เรายอมรับความแตกต่าง เพศอะไร นิสัยยังไง รูปร่างหน้าตาอย่างไร ก็อยู่ที่นี้ได้ ขอแค่เคารพกฎกติกาส่วนรวม"



การเป็นพื้นที่ยอมรับความแตกต่างขององค์กร สำคัญมากกับการทำงานพัฒนาสังคม ในความคิดของ "ปุ๋ย" เนื่องจากการยอมรับตนเองและการยอมรับกันเองในองค์กรทำให้ก้าวผ่านสู่การยอมรับชาวบ้านและชุมชนได้อย่างไร้เงื่อนไข

อีกสิ่งสำคัญที่ยึดโยงการทำงานของ "ปุ๋ย" ไว้อย่างต่อเนื่อง คือ กรณีทำงานเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านชุมชน "บ้านปางแดง" พื้นที่ที่มีคดีความเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนของกลุ่มชาติพันธุ์คาระอั้งซึ่งถูกล้อมจับในพื้นที่ ๓ ครั้ง มูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม) เป็นหนึ่งองค์กรในพื้นที่ร่วมทำงานกับภาคีเครือข่ายจำนวนมาก และ "ปุ๋ย" คือตัวแทนองค์กรเข้าร่วมทำงานนี้ ในขณะที่ตัวเธอเองไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายสัญญาชาติ

"วันที่ชาวบ้านต้องไปศาลครั้งสุดท้าย เจ็จจอน (ปองจิต สรรพคุณ) บอกว่ามีคนช่วยชาวบ้านเยอะมาก แต่ยังไม่มีคนไปเป็นเพื่อนชาวบ้านเลย มันเป็นเรื่องที่ฟังแล้วคลิก เออใช่ งั้นเราไปเป็นเพื่อนสิ ขับรถให้แล้วก็อยู่เป็นเพื่อนกัน เราเห็นภาพเลยว่าศาลเชียงใหม่ใหญ่มากและชาวบ้านก็ตัวเล็กมาก เขาติดคดี พุศไทยก็ไม่ได้ และไม่ว่าจะผิดอะไรมา เขาก็ติดคุกเกินความผิดไปแล้ว วันนั้นเราเลยไปนั่งด้วย จับมือเขาหาข่าวให้กิน เรียกว่าเป็นเพื่อนอย่างเดียว ไม่ทำอะไรเลย เพราะเราทำอย่างอื่นไม่เป็น หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ ได้เข้าไปทำงานกับชาวบ้านในพื้นที่"

สุดท้ายศาลจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราวโดยไม่อ่านคำพิพากษา และเสนอให้ตั้งคณะทำงานเพื่อหาวิธีการจัดการปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านร่วมกันอย่างบูรณาการจากทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาค



เอกชน และภาคประชาสังคม จนเกิดการจัดสร้าง "บ้านมั่นคงชนบทชุมชนบ้านปางแดง" ขึ้น ด้วยการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ จากหลายหน่วยงานในการจัดสรรที่ดินและสร้างที่อยู่อาศัย พร้อมกับเงินจำนวนหนึ่งเพื่อซื้อที่ดินให้ชุมชนจากการทำกิจกรรมระดมทุนกับภาคประชาชน เช่น ผ่านการแสดงละครหุ่นเงาเรื่อง "นางคอยเงิน" ของเด็ก ๆ คาระอั้งซึ่งเดินทางไปแสดงถึงกรุงเทพฯ

วันนั้น "ปุ๋ย-สุรารักษ์ ใจจุฑา" รับตำแหน่งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการโครงการบ้านมั่นคงชนบทชุมชนบ้านปางแดง ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีใจเต็มร้อยในการช่วยเหลือพี่น้องปางแดง จนถึงวันนี้ "ปุ๋ย" ก็ยังทำงานพัฒนากับชาวบ้านปางแดงอยู่ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การอ่าน ละคร และกายกรรม



"หลังจากย้ายหมู่บ้านมาแล้ว เราเข้าไปเยี่ยมหา ก็เห็นร่างกายชาวบ้านที่หลังค่อม หน้าก้ม ในแบบละคร เราเรียกว่าแกนร่างกายหักหมค ตั้งแต่แขน หลัง คอ มองไปแล้วก็เห็นถึงข้างในใจเขา สิ่งที่เราคิดต่อคือต้องทำให้ชาวบ้านยืนคอกขึ้น ที่ผ่านมารวมมีวงประชุมกับชาวบ้านฟังเสียงของกันและกัน แต่มันยังไม่พอที่จะทำให้เขายืนคอกได้"

"การยืนคอก" ในความหมายของ "ปุ๋ย" คือการรู้สึกถึงคุณค่าของคนอย่างเต็มภาคภูมิจากภายใน

"ป๊าย" จึงทำโครงการห้องเรียนชุมชนกับชาวบ้าน และพบว่า แม้โครงสร้างชุมชนจะหายไป แต่วัฒนธรรมยังคงอยู่กับผู้คน จึงร่วมกันค้นหาสิ่งที่ชาวบ้านต้องการรื้อฟื้นแล้วให้ผู้เฒ่าสอนวิชาให้เด็ก ๆ เช่น ทำกับข้าว ทอผ้า คำสอนของศาสนาทั้งพุทธและคริสต์ ส่วนเด็ก ๆ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายสอนภาษาไทยให้ผู้ใหญ่

"อีกเรื่องที่เกี่ยวข้องมาก คือ มีวิหารรำคาบ ซึ่งตามประเพณีผู้ชายต้องเข้าไปอยู่ในป่า ๗ วัน ๗ คืน ก่อนจะมาแสดงในชุมชน มันเป็นการรื้อฟื้นรากของเขาเอากลับคืนมา เพราะวันที่พวกเขาออกมาแสดง เราเห็นอกของทุกคนยืดยาวขึ้นเลย ผู้หญิงก็สนุกสนาน เหมือนจะเป็นเรื่องเล็ก แต่จริง ๆ มันใหญ่มากกับชีวิตของพวกเขา"

กระบวนการทำงานกับบ้านปางแดงสอน "ป๊าย" หลายด้าน เธอบอกว่ารู้สึกเหมือนเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ขับรถไปคลอคลุก คูแลทุก มิติของการใช้ชีวิต การเรียนหนังสือ สุขภาพ การจัดการความขัดแย้ง รื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชน สร้างกลุ่มละครเพื่อพัฒนาจากเด็ก ๆ จัดให้ ทนายความมาอบรมกฎหมาย ให้เด็ก ๆ นำกฎหมายมาย่อข้อมูลเป็นบทละครแล้วนำไปแสดงให้ผู้ใหญ่ในชุมชนดู

นอกเหนือจากคุยปัญหาในโต๊ะประชุม แล้ว "ละครเป็นสื่อที่นำเอาปัญหามาพูดได้"





วิถีชุมชน คำดาบ การเรียนรู้

ตอนเริ่มเข้าทำงานพัฒนาในชุมชนชาติพันธุ์
คาระอั้งที่บ้านปางแดง เชียงดาว "ปุ๊ย" เกิดคำถามกับ
ตัวเองอีกครั้งสำหรับ "ความพอดีของชีวิต" เข้าไป
คลุกคลีอยู่ในชุมชนบ่อยครั้งขึ้นก็เริ่มไม่แน่ใจว่าคนอยู่
ในฐานะคนนอกหรือคนใน มีสิ่งใดที่คือตัวตนของเขา
แสดงออกมา แล้วไปทำลายวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่

"เราเข้ามาใหม่ แลกหน้าในชุมชน จะข้อมผม
ได้มั๊ย พูคจาแบบไหนถึงจะดี สูปนุหรีได้มั๊ย สมัยนั้น
พื้นที่มันบริสุทธิมาก สุกท้ายก็ได้คำตอบจากผู้นำชาวบ้านว่า ชาวบ้านเขาไม่เลียนแบบเราหรอก
เป็นตัวเราเองละ คือเราไม่ต้องเป็นคนอื่น ถึงเวลาชาวบ้านเขาเห็นและจะยอมรับในสิ่งที่เป็น
ตัวเราเอง"

สุดท้ายความเป็นตัวเองที่พอดี ก็ดีพอสำหรับการอยู่ร่วมกันระหว่าง NGO สาวคนเมือง
กับชาวบ้านชาติพันธุ์คาระอั้ง

ต่อมา เมื่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านเริ่มมีเทคโนโลยี มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายทยอย
เข้าสู่พื้นที่ คำถามก็เกิดขึ้นในหัวของ "ปุ๊ย" อีกครั้ง ถึงการผลักดันวิถีชีวิตเข้าสู่ยุคสมัยใหม่
กับสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนชาติพันธุ์ที่เธอทำงานด้วย

"พอยุคสมัยเปลี่ยน ชาวบ้านก็ควรเปลี่ยนด้วยหรือเปล่า ถ้าเขาอยากมีทีวี มันผิคหรือเปล่า



คนก็มีทีวีกันทั้งโลก ทำไมต้องไม่ให้เขามีทีวี มีน้ำประปา มีไฟ แบบนี้มันใช่หรือเปล่า เราก็ตั้งคำถามกับตัวเองว่าจะกันสิ่งข้างนอก ไว้มั๊ย ซึ่งเราเจอคำถามจากตัวเองตอบกลับมาว่า แล้วเราเป็นใคร มีสิทธิอะไรไปเลือกให้เขา แม้จะไปช่วยเขาย้ายชุมชนก็ตามเถอะ สุดท้ายได้คำตอบ เราต้องเคารพเขา ให้สิทธิเต็มร้อยในการตัดสินใจกับเขา ตัวเราทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เป็นจริงเท่านั้น ไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึก"

หลายสถานการณ์ที่เรียนรู้ระหว่างทาง ส่งผลให้วิธีการทำงานของ "ปุ๋ย" ในช่วง ๑๐ ปีนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปมาก จากคนทำงานพัฒนาสายแข็ง พาชาวบ้านประท้วง และขาดทักษะในการสื่อสารโดยเฉพาะกับหน่วยงานราชการ กลายเป็นคนทำงานพัฒนาสายสบายใจกับการสื่อสารไปเรียบร้อย ไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เนื่องด้วยการก้าวข้ามปมว่า การประสานหน่วยงานรัฐ ช่างยากเย็น ในการทำงานช่วงพัฒนาพื้นที่

ชุมชนบ้านปางแดง ซึ่งปุ๋ยได้รับมอบหมายให้ไปติดต่อขอความช่วยเหลือจากทหารในการขุดดินทำถนนและทำน้ำให้ชุมชน

"ร้องไห้เลยนะ ไม่อยากไป ติดต่อราชการมันเป็นยาขม เหมือนแม่น้ำกับทะเล แต่พี่จ๋อนบอกว่าให้ไปแบบนักละคร จะคาแร็กเตอร์ไหนก็ได้ เอาให้สบายใจ แต่ต้องไปเอาถนนกับน้ำมาให้ได้ (หัวเราะ) สุดท้ายเราก็ไปคุยแบบ เออทหารก็คน คุยกับเขาด้วยความเป็นมนุษย์ ซึ่ง ผบ.ค่าย ก็ดีมาก มาช่วยเต็มที่จนชุมชนก็ได้ น้ำ ได้ถนนไว้ใช้งาน"

เหตุการณ์นั้นส่งผลให้ละทิ้งอคติเดิม ในกรอบความคิดเหมาว่าข้าราชการล้วนคอร์รัปชัน ทำงานในรูปแบบเช้าซามเย็นซาม กลับเป็นมองโลกในอีกมุมหนึ่งได้ว่าทุกหน่วยงานมีทั้งคนดีและคนไม่ดี รวมทั้งการทำงานกรณีปางแดงยังทำให้เห็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนโดยมีเป้าหมายเป็นที่ตั้ง ไม่มีใครเป็นเจ้าของพื้นที่

ไม่มีคอร์รัปชัน มีแต่การช่วยกันของทุกฝ่าย

จากวันนั้น "ปุ๋ย" เปลี่ยนความคิด พลิกจากการสื่อสารที่เคยเป็นข่าม กลับมาขับเคลื่อนด้วยความจริงใจบนพื้นฐานความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ส่งผลให้สามารถสร้างผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

"เรื่อนักละคร เป็นช่างเชื่อม สื่อสารอย่างไม่มีพิษภัย และวัฒนธรรมองค์กรสอนให้เราถ่อมตัว"

"คนทำงานพัฒนายุคนี้ต้องยึดหยุ่นกับความรู้ ชุมคใหม่ ยอมรับความเปลี่ยนแปลงพร้อมรับสถานการณ์ ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง วิถีของ ชาวบ้านคือวิถีของเขา เราต้องไม่แข็งตัว เปลี่ยนได้เสมอ โลกมันหมุนเร็ว ชาวบ้านก็เปลี่ยนเร็ว ปัจจัยภายนอก ภายในเปลี่ยนเร็ว เราต้องพร้อมรับ มีสติ คิด วิเคราะห์ เปลี่ยนการตัดสินใจเราได้เสมอ ๆ จากข้อมูลที่มีและต้องเติมข้อมูล เรือย ๆ ด้วย จะได้มีฐานสำหรับปรับตัว"





สิทธิการอ่านอย่างเท่าเทียม

จากประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่อเนื่องมาเกือบ ๑๐ ปีของปุ๊ย เมื่อรับหน้าที่เป็นพี่ใหญ่คอยดูแลการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในกลุ่มชาติพันธุ์ ก็เป็นประเด็นท้าทายสำหรับลงมือขับเคลื่อนงานด้วยเป้าหมายสูงสุดของกลุ่มมะขามป้อม คืออยากเห็นสังคมที่มีปัญญา ทุกคนได้อ่านหนังสือ ประชากรมีคุณภาพ สามารถวิเคราะห์แยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตประจำวันได้

"เราอยากเห็นสังคมเท่าเทียมกัน ก็ต้องหาวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้คนเท่ากัน ไม่กลายเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ซึ่งเราเชื่อว่าการอ่านจะสามารถสร้างความเท่าเทียมในสังคมได้ เมื่อก่อนเราพบว่าสำหรับชาติพันธุ์แล้ว การอ่านเป็นเสมือนตัวแทนวัฒนธรรมของชนชั้นสูงแล้วมันไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเขา และในพื้นที่ที่ไม่มีหนังสือ เขาก็เลยไม่มีการให้ความสำคัญกับการอ่านมาก่อน"

ดังนั้น วิธีการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้กับกลุ่มชาติพันธุ์จึงมิใช่เพียงการหยิบยื่นหนังสือดีหรือที่เหมาะสมให้เท่านั้น แต่ต้องเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อการอ่านและหนังสือไปพร้อม ๆ กัน ด้วยความเชื่อมั่นของทีมงานว่า "การอ่าน" คือปัจจัยสำคัญที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

กลไกหลักของการทำงานระดับพื้นที่ในปี ๒๕๕๘ คือ Training of Trainer มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพให้ครู กศน. อำเภอเชียงดาว (ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษิตามอัธยาศัย อำเภอเชียงดาว) กลับไปขับเคลื่อนประเด็นสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านต่อใน

พื้นที่ควบคู่ไปกับการประสานความร่วมมือ สนับสนุนค่านโยบายจาก กศน. อำเภอ เชียงดาว สืบเนื่องจากการพูดคุยเชื่อมต่อ ทำความเข้าใจแผนงานฯ การอ่าน ระหว่าง ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเชียงดาว กับ ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการ อ่าน ในงานมหกรรมนิทานชนเผ่า : นิทาน จากภูเขา เรื่องเล่าเชื่อมหัวใจ ในปี ๒๕๕๗ ในปีถัดมาจึงเกิดการเชื่อมงานกับ กศน. อำเภอเชียงดาว ในระดับนโยบายและปฏิบัติ เกิดการพัฒนาครู กศน. เป็น Change Agent ผู้ขับเคลื่อนงานส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ อำเภอเชียงดาว

ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้สำเร็จในพื้นที่ เชียงดาวมี ๓ ข้อ คือ งบประมาณ ซึ่งทำให้ เคลื่อนงานสะดวก เพราะถ้ามีแผนการทำงานแต่ไม่มีเงินทุน ไม่มีหนังสือนั้น งานก็ ไม่อาจเคลื่อนได้ ปัจจัยต่อมาคือ **การเลือกคนที่เข้ามาร่วมเคลื่อนงาน** ทั้งทีมงาน วิทยากร

ผู้เข้าร่วมอบรม และปัจจัยสุดท้ายคือ **องค์ความรู้ที่สกัดออกมา**

โครงการอ่านยกกำลังสุข สร้างเสริม วัฒนธรรมการอ่านในกลุ่มชาติพันธุ์ ปี ๒ แบ่งการทำงานออกเป็น ๒ ส่วนหลัก คือ การ ถอดองค์ความรู้และจัดพิมพ์หนังสือคู่มือ เทคนิคการจัดกิจกรรมสร้างเสริมวัฒนธรรม การอ่าน เพื่อเผยแพร่ประสบการณ์และองค์ ความรู้ที่ผ่านมาสู่สาธารณชนในวงกว้าง และ อีกส่วนคือ จัดอบรมแกนนำอาสาสมัครรัก การอ่านชาติพันธุ์ ร่วมกับศูนย์การศึกษาออก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ เชียงดาว (กศน. อำเภอเชียงดาว) โดยอบรม ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มครู กศน. และกลุ่มตัวแทน นักเรียนจากชุมชน มีกระบวนการสื่อสาร คิดตามงานหรือกระทั่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Professional Learning Community (PLC) เติมเนื้อหา ข้อมูล ความรู้ เกี่ยวกับการอ่าน สร้างความเคลื่อนไหวผ่าน Facebook ชื่อ "กาลครั้งหนึ่งเมื่ออ่านมาแล้ว" เป็นพื้นที่การ

ติดตามความเคลื่อนไหว แสวงผลงานกิจกรรม ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ ในขณะที่กลุ่มมะขามป้อมทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจใหม่ ๆ ทั้งในเมืองไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจและกระตุ้นการส่งเสริมการอ่านในพื้นที่ต่าง ๆ

"มีผู้เข้าร่วมอบรมคนหนึ่งบอกเราว่า
เมื่อก่อนเข้าใจมาตลอดว่าหนังสือคือเรื่องของ
คนมีความรู้ แต่วันนี้รู้แล้วว่าทุกคนอ่านหนังสือ
ได้ และเธอก็อ่านได้ ฟังแล้วเรารู้สึกว่ามันพอกี
กับสิ่งที่เราอยากให้เขาเรียนรู้และสัมผัส คือ
ทุกคนเท่าเทียมกัน ใคร ๆ ก็อ่านหนังสือได้
มะขามป้อมยังทำงานอยู่ในพื้นที่อีกนานก็มอง
เห็นการเชื่อมโยงระยะยาว ดังนั้น การทำงาน
ส่งเสริมการอ่านที่นี้ทำให้เราได้เห็นสถานการณ์การอ่านในพื้นที่ที่ไม่มีหนังสืออยู่ได้ชัดมาก ๆ
เมื่อสุดท้ายพบว่าบางอย่างเราคอนโทรลไม่ได้จริง ๆ ก็เรียนรู้ที่จะไม่กดดัน ลดจังหวะชีวิต
ตัวเองให้ช้าลง เราพัฒนาเป็นคนที่รู้จักการเกิดขึ้น รอจังหวะที่สูงงอมเหมาะสม การทำงาน
มีความละเอียดขึ้น"



งานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอเชียงดาว ยังคงขับเคลื่อนด้วย
กลไกทำงานของมะขามป้อม แกนนำอาสาสมัครรักการอ่านชาติพันธุ์ คณะครู กศน. ด้วยความ
เชื่อที่ว่า การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกคนในพื้นที่เข้าร่วมโครงการฯ
คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของแกนนำอาสาสมัครรักการอ่านชาติพันธุ์



คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคุณะครู กศน. อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคุณะทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านฯ มะขามป้อม เชียงดาว

"ทุกวันนี้ สิ่งที่มีความสุขมันเยอะมาก เช่น เห็นเด็ก ๆ ในชุมชนเคิบโต เห็นคนทำงาน มีพื้นที่ของตัวเอง เห็นเด็กปางแดงแสงละคร ความสุขมันเยอะมาก เต็มไปหมดเลย เช่น เมื่อวานได้ฟังน้อง ๆ ในทีมทบทวนตัวเองในวงประชุม ก็มีความสุขแล้ว ไม่ได้รอเจอเรื่องใหญ่ ๆ แล้วค่อยมีความสุข แต่เรามีความสุขกับสิ่งเล็ก ๆ ที่ได้เห็นทุกวัน สิ่งที่หล่อเลี้ยงคือ ความสุขเล็ก ๆ การเห็นเงางามของสิ่งเล็ก ๆ มันดีมาก เหมือนกับทุกงานที่เราค่อย ๆ ทำ มันอาจเป็นจุดเล็ก ๆ แต่มันจะเปลี่ยน เปลี่ยนสังคม"

"เราเชื่อว่าทุกคนเปลี่ยนได้ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้กับทุกคน" ปู๋ มะขามป้อม กล่าวยืนยัน



= Growth Mindset =

- ทุกคนเปลี่ยนได้ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม
- ข้อมูลเป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวภาคประชาชน
- การเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมช่วยเพิ่มผลลัพธ์
- รู้จักและยอมรับตัวเองได้ จึงจะรู้จักและยอมรับผู้อื่น
- ทุกคนทุกชนชาติ มีรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมของตน
- วิถีชาวบ้านคือวิถีของเขา อย่าเอาวิถีเราไปตัดสิน



“ส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนงานการอ่านในพื้นที่
เชียงใหม่ เคยฝันไว้ว่าวันหนึ่งเชียงใหม่จะเป็นเมืองที่พัฒนา
ด้วยการใช้ศิลปะหลากหลายแขนง คิดว่าการอ่านก็เป็น
ศิลปะอย่างหนึ่ง จากที่เราเป็นคนในพื้นที่และก็เป็นคนทำ
กิจกรรมทั้งละครและการอ่าน นอกจากกิจกรรมในแผน
งานฯ ก็เลยเอาความรู้และเครื่องมือที่มีอยู่ไปทำกับเพื่อน ๆ
ด้วย เราตั้งกลุ่มกันเป็นเพื่อนอ่าน คุยกันอย่างไม่เป็น
ทางการ คุยสนุก ๆ ให้เพื่อน ๆ ลองทำกับลูกแล้วสังเกต
ว่าเกิดอะไรขึ้น จากนั้นก็เอามาแลกเปลี่ยนกัน เราก็แนะนำ
การเลือกหนังสือแบบไหนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ให้เพื่อน ๆ เลือกอ่านกันเอง ถือว่าเป็นการทดลอง
ไปด้วยกัน”



ดาว-ประกายดาว คันธะวงค์

หัวหน้าโครงการอ่านยกกำลังสุข สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
ในกลุ่มชาติพันธุ์ ปี ๒ กลุ่มมะขามป้อม เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่



“แผนปฏิบัติการส่งเสริมการอ่านของ กศน. อำเภอ เชียงดาว มีงบประมาณกิจกรรมทั้งปีเพียงแค่ ๒,๐๐๐ บาท ถือว่าเป็นงบประมาณสำหรับพัฒนาครูที่น้อยมาก ดังนั้น การ มีโอกาสร่วมงานกับกลุ่มมะขามป้อมจึงเป็นโอกาสที่ดีต่อการ พัฒนาระบบการศึกษาและศักยภาพของครู กศน. อำเภอ เชียงดาว

ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ เรากับกลุ่มมะขามป้อมได้เขียน โครงการด้วยกัน ดีใจมาก เพราะถือว่าได้คนช่วยทำงาน ได้ เห็นกระบวนการเสริมศักยภาพครู กศน. เรื่องส่งเสริมการอ่านแล้วรู้สึกว่าจะสามารถพัฒนาต่อยอดได้ ครูที่เข้าอบรมแล้วก็มีเทคนิคการสอนที่น่าสนใจมากขึ้น มีการทำกิจกรรมนำเข้าการสอน เอาความรู้ ที่ได้ไปดัดแปลงทำงานในพื้นที่ของตัวเอง ครูมีความกระตือรือร้นมากขึ้น มีการเอาผลงานมาแสดง แลกเปลี่ยนความรู้กัน เกิดการเชื่อมโยงระหว่างครูกับนักเรียนผ่านกิจกรรม

เราทำหน้าที่ส่งเสริม ให้การสนับสนุนการศึกษาหาความรู้ ให้อ่านหนังสือออก เพราะเป็นการ ลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนชาติพันธุ์ให้มีความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ดีขึ้น”



อาจารย์สุทธีณี จับใจนาย

ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่





“มีการเรียนรู้การปฏิสัมพันธ์แบบเรียบง่าย จริงใจ เป็นกันเอง มากขึ้น ได้คุยกับครูและผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเปิดเผยและอ่อนโยน เกิดการตั้งคำถามและหาคำตอบในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกันอย่างแข็งขัน ทุกคนช่วยกันผลักดันหลักสูตร วิธีการ เทคนิค วิธีคิด อย่างเต็มที่ ทุกขั้นตอนเราหาคำตอบแบบเอาใจใส่ ทุกวันนี้เราลงมือทำเร็วขึ้น แต่มีการไตร่ตรองมากขึ้น”

แอ็ป-ปิยฉัตร สีนพิมลบูรณ์

ทีมงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน กลุ่มมะขามป้อม เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองคือ สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายการทำงานได้ละเอียดมากขึ้น และเข้าใจว่าการประชุมกันบ่อยทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีของการทำงาน เราเกิดคำถามก่อนที่จะวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เช่น ถ้าจะทำงานกับกลุ่มเป้าหมายนี้ ต้องทำอะไรจึงจะทำงานกับกลุ่มเป้าหมายได้ในระยะยาว และตรงกับความต้องการของเขาจริง ๆ



ที่สำคัญจากการทดลองใช้เครื่องมือทำงานมาหลายแบบ เมื่อก่อนเคยสงสัยว่าหลักสูตรก็มีอยู่แล้ว ทำไมต้องประชุมกันบ่อย ๆ แต่พอผ่านวันนี้ก็เข้าใจ เพราะการคุยวันนั้นมันทำให้ทุกวันนี้เราทำงานน้อยลง แต่ตรงประเด็น เข้าใจชัด และเลือกเครื่องมือที่มีมาใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

กีฟ-อัจฉรา กันทวี

ทีมงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน กลุ่มมะขามป้อม เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

เปิดความคิดของ ๒ แกนนำสำคัญ

จุดเริ่มต้นพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่าน กลุ่มมะขามป้อม

รม-ฉัตรวรรณ เล้าแสงชัยวัฒน์

วิทยากรรักการอ่าน มูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม)

“ทำงานด้านการอ่านครั้งแรกในปี ๒๕๔๘ ตอนนั้น กระแสการอ่านยังไม่มากเท่าไร สิ่งที่เราทำคือ ผลิตเครื่องมือที่จะนำไปเชื่อมโยงกับหนังสือ เช่น เล่นละคร ละครหุ่นที่เอานิทานมาทำ เวลาที่ทำกระบวนการในค่ายมันทำให้เด็กสนุกและรู้จักหนังสือมากขึ้น ต่อมาเมื่อมีแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเกิดขึ้น พวกเราก็มีโอกาสได้ทำโครงการเกี่ยวกับการอ่านอย่างจริงจัง เป็นช่วงเวลาที่มีการสรรเสริญส่งเสริมการอ่านเยอะขึ้น รวมทั้งระดับนโยบายก็ให้ความสำคัญกับการอ่านเป็นอย่างมาก



กลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำด้วยตอนนั้นเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ มีทั้งครู กศน. อสม. คุรุบรรณารักษ์ เป็นความหลากหลายซึ่งท้าทายมาก เพราะทำงานกับผู้ใหญ่ แต่สนุกอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องมีเนื้อหา องค์ความรู้ที่สำคัญกับการเคลื่อนงานด้วย ส่วนตัวไม่ใช่คนที่ชอบอ่านหนังสือ แต่พอมาทำงานนี้ก็ต้องอ่านเยอะขึ้นเพื่อหาข้อมูล นำไปคิดค้นกระบวนการร่วมกับทีมงานว่าเราจะพาคนไปถึงวัฒนธรรมรักการอ่านได้อย่างไร

เกือบ ๗ ปีแล้วที่ได้ทำงานส่งเสริมการอ่าน สิ่งที่คุณพบและได้คุณค่ากับตัวเองจริง ๆ คือ จากพื้นฐานที่เราไม่ได้รับการอ่านมาก่อน แต่วันนี้เรามาเป็นคนรักการอ่านได้ ทำให้เข้าใจว่า ทุกคนก็รักการอ่านได้เหมือนกัน อยู่ที่โอกาสในการเจอหนังสือที่หลากหลาย ได้ลองหยิบเปิดอ่าน มีคนแนะนำเรื่องราวที่น่าสนใจในหนังสือให้ได้รับรู้

มีกิจกรรมหนึ่งสำหรับส่งเสริมการอ่านที่แสนเรียบง่ายแต่ได้ผลลัพธ์ดีมาก คือ กระบวนการ ธรรมชาติ เอาหนังสือมาจัดมุมต่าง ๆ โดยที่ชื่อมุมจัดตกแต่งแบบไม่ต้องเหมือนระบบห้องสมุด แต่เป็นชื่อมุมที่เข้าถึงง่าย ๆ เช่น มุมโลกของฉัน มุมการเดินทาง มุมภาพเล่าเรื่อง และเราจะแนะนำหนังสือให้กับผู้เข้าร่วมคล้าย ๆ กับโฆษณา หรือบางทีก็เอาบางประโยคมาอ่าน และก็เปิดช่วงเวลาให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้หยิบอ่านประมาณ ๑ ชั่วโมง สิ่งที่เกิดขึ้นคือ บรรยากาศที่ผ่อนคลาย นอนอ่าน นั่งอ่าน มีคนแลกเปลี่ยนเล่ม บางกลุ่มสุมหัวอ่านเล่มเดียวกันหัวเราะคิกคัก

ร่วมคิดว่าเป็นคือกุญแจดอกสำคัญของการเริ่มต้นที่จะรักการอ่าน เริ่มต้นหยิบจากเล่มที่สนใจ ได้เห็นหนังสือที่หลากหลายรูปแบบ บรรยากาศที่เอื้ออำนวย ไม่มีการบังคับ ทำให้หลายคนได้เรียนรู้จักการอ่านในมุมที่สนุกและได้ความรู้ไปพร้อมกัน

การส่งเสริมให้คนรักการอ่านต้องมีบริบทที่เอื้ออำนวยให้การอ่านนั้นเป็นไปอย่างธรรมชาติ ไม่ใช่การบังคับ คิดว่าการอ่านเหมือนศิลปะ ความสวยไม่สวยเป็นเรื่องรสนิยม การอ่านก็คงเหมือนกัน ใครชอบเล่มไหน ก็คงเป็นเรื่องรสนิยมเหมือนกัน ดังนั้นเพียงแค่เริ่มสร้างบรรยากาศการอ่านจากในบ้าน โรงเรียน ให้ผ่อนคลายสบาย ๆ หนังสือก็จะกลายเป็นเพื่อนของเราโดยไม่รู้ตัว ร่วมเชื่อว่าการส่งเสริมการอ่านใคร ๆ ก็ทำได้ ไม่ใช่เรื่องยาก”



กูกไก่-ชนิษฐา ธรรมบัญญัติ

ผู้จัดการโครงการและวิทยากรรักการอ่าน

มูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม)

“ปัจจุบันงานการอ่านของมะขามป้อม เห็นกระบวนการและประสบการณ์ตรงจากหนังสือมากขึ้น เปลี่ยนจากระยะเริ่มแรกที่เน้นเครื่องมือ ความสนุก เช่น การทำละคร มากกว่าการอ่านหนังสือ เราปรับเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และให้ความหมายใหม่ต่อการอ่านหนังสือ ด้วยการใช้ประโยคว่า การอ่านให้อะไรมากกว่าความรู้

แม้การอ่านหนังสือจะได้ความรู้และเป็นความคิดชุดแรกของคนส่วนใหญ่ แต่เราพยายามทำให้เห็นว่าการอ่านมีอะไรมากกว่านั้น และเชื่อมโยงกับชีวิตของแต่ละคนได้จริง ๆ มันเชื่อมโยงกับชีวิตจิตใจ เชื่อมโยงกับโลก ซึ่งจะทำให้เราได้รู้จักคนอื่น ได้เชื่อมโยงกับตัวเอง และเมื่อเราเชื่อมโยงแล้ว เราจะมีความรู้สึกบางอย่างต่อการอ่านที่ไม่ได้มีแค่ความรู้อย่างเดียว และส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านของกลุ่มแกนนำในที่สุด

มะขามป้อมมีวิธีการทำงานที่ยืดหยุ่น หมายถึงจะมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการระหว่างกระบวนการเสมอ ตามลักษณะ ความสนใจ และความจำเป็นของผู้เข้าร่วม ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นแกนนำส่งเสริมการอ่านในกลุ่มต่าง ๆ ได้นำวิถีคิดไปปรับใช้ คือให้ใส่ใจกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นไปด้วย



และสามารถส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นได้จริง ๆ ด้วยความรู้สึถึงคุณค่าของการอ่าน เพราะมีประสบการณ์ด้วยตัวเอง เช่น อาจจะเจอบางเล่ม บางประโยค ที่เพิ่มความคิดให้เขา ว่าการอ่านไม่ได้ให้แค่ความรู้อีกต่อไปแล้ว

คนจำนวนมากในสังคมมีประสบการณ์การอ่านมากขึ้น เห็นว่าหนังสือมีความหลากหลาย ไม่ได้มีเพียงหนังสือวิชาการ หนังสือเรียน หรือนิยายและการอ่านไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่ต้องการความรู้ หรือจำกัดอยู่ในกลุ่มเด็ก ๆ หรือแวดวงการศึกษา ผู้คนจำนวนมากเห็นว่าการอ่านให้อะไรมากกว่าความรู้ และมีความสำคัญต่อชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น ความจรรโลงใจ เยียวยา และบ่มเพาะความเข้าใจบางอย่างในตัวผู้อ่าน

ทุกวันนี้ หน้าที่ส่งเสริมการอ่านไม่ได้จำกัดอยู่ที่กลุ่มครูหรือผู้รู้เฉพาะทางอีกต่อไป คนทุกสาขาอาชีพ หรือแม้กระทั่งเด็ก ๆ ก็สามารถเป็นผู้ส่งเสริมการอ่านได้ หากใครรักการอ่าน ก็สามารถเป็นคนส่งเสริมการอ่านได้อย่างเป็นธรรมชาติ ด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กันไป”





มะลิวรรณ มาตบ

ขอทำงานที่ได้ช่วยคน : ฝน เชียงใหม่อ่าน

สร้างพื้นที่อ่าน สื่อสารต่อเนื่อง เชื่อมนโยบาย

"เชียงใหม่อ่าน เหมือนเป็นนามสกุลของเราไปแล้ว ไปที่ไหนใคร ๆ เรียกว่า ฝน เชียงใหม่
อ่าน"

ฝน-มะลิวรรณ มาผาบ เกริ่นนำก่อนเล่าต่อถึงสถานการณ์ความเป็นไปของงาน
สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในโครงการเชียงใหม่ นครแห่งการอ่าน
หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า "เชียงใหม่อ่าน"

เชียงใหม่อ่าน มี "ฝน-มะลิวรรณ" หรือ "ฝน เชียงใหม่อ่าน" รับหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน
เชียงใหม่อ่าน ขับเคลื่อนงานภายใต้การดูแลของเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ
"ฝน เชียงใหม่อ่าน" เริ่มทำงานกับเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือตั้งแต่ปี ๒๕๕๔

"เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ" คือองค์กรภาคประชาสังคม ทำหน้าที่สนับสนุน
เชื่อมโยงกลุ่มการศึกษาทางเลือกและรณรงค์ให้สาธารณะและรัฐยอมรับและสนับสนุนการ

ศึกษาทางเลือก ซึ่งเป็น ๑ ใน ๑๑ องค์กรที่ร่วมมือเป็นภาคีเครือข่ายเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ภายใต้การสนับสนุนของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗

"ฝน" บอกว่า ภายในระยะเวลา ๒ ปีกว่า ๆ โครงการเชียงใหม่อ่านเค็บโตะและขยายพื้นที่รักการอ่าน ได้อย่างน่าพึงพอใจ ทั้งในเขตพื้นที่ตัวเมืองและพื้นที่ชนบทบนคอยสูง

จุดเริ่มต้นของ "เชียงใหม่อ่าน" คือช่วงปี ๒๕๕๖ เมื่อเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ นำโดย "ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ" (อาจารย์ชัช) เลขานุการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย ออกปากเชิญกลุ่ม องค์กรหน่วยงาน และบุคคลที่มีความสนใจด้านการอ่านในจังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมพูดคุยหาช่องทางปลูกกระแสนการอ่านของคนเชียงใหม่ให้มีชีวิตชีวามากขึ้น กระทั่งได้พบกับสถานการณ์ขาดแคลนหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ๆ ในพื้นที่ห่างไกลรอบนอกตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีความต้องการอ่านแต่กลับไม่ได้อ่าน เพราะไม่มีหนังสือที่เพียงพอเหมาะสมให้อ่าน แม้แต่ในห้องสมุดของโรงเรียนก็ตาม

จึงเกิดแนวคิดการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการอ่านในระดับจังหวัด ร่วมขับเคลื่อนในเชิงนโยบายสร้าง "การอ่าน" ให้เป็นวาระของจังหวัด พร้อมกับขับเคลื่อนในพื้นที่ไปพร้อมกัน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน



จากการเข้าร่วมหารือในครั้งนั้น
ค่อยๆ ค่อยๆ ผลเป็นการทำงานขับเคลื่อน
ส่งเสริมการอ่าน ปี ๒๕๕๗ ร่วมกันของ ๑๖
องค์กร ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ
ภาคประชาสังคม เช่น เครือข่ายการศึกษา
ทางเลือกภาคเหนือ องค์กรบริหารส่วน
จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่
ศูนย์การศึกษาอนุรักษนิยมและการศึกษาตาม
อัธยาศัย (กศน.) สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โองเขียน
สืบสานภูมิปัญญาล้านนา ศูนย์การเรียนรู้
โจ๊ะมาโลลือหล่า ห้องสมุดพื้นบ้านย่าน
เวียงเชียงใหม่ สโมสรนักเขียนเชียงใหม่
ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล
และพื้นที่ เช่น มีพื้นที่การอ่านมีชีวิตของ
ชุมชน มีการระดมทุนและหนังสือเพื่อ
กระจายให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ทำงานของ
โครงการซึ่งขาดแคลนหนังสือ เกิดชมรมการ
อ่านในโรงเรียน เกิดแกนนำส่งเสริมการอ่าน
ในชุมชน

โครงการเชียงใหม่อ่านทำงานบนฐาน
คิดหลักที่ครอบคลุมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม คือ สร้างพื้นที่รูปธรรมการอ่าน
และมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายคือ
ต้องสามารถทำงานเชื่อมโยงกับนโยบายได้

ฐานคิดทั้ง ๓ ข้อถือเป็นยุทธศาสตร์
หลักในการขับเคลื่อนงานซึ่งเกิดผลลัพธ์อย่าง
เป็นรูปธรรมหลายด้าน เช่น การประสานความ
ร่วมมือไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเชียงใหม่
ร่วมผลักดันนโยบายสนับสนุนการอ่านของ
เด็กเล็ก การพัฒนาศักยภาพแกนนำส่งเสริม
การอ่าน ประกอบด้วย ครู บรรณารักษ์ เด็ก
เยาวชน และกลุ่มคนทำงานในเครือข่าย
เชียงใหม่อ่าน สร้างพื้นที่อ่านได้อย่างเป็น
รูปธรรมด้วยความร่วมมือของภาคีเครือข่าย
ทั้งสิ้น ๒๖ แห่ง

พร้อมทั้งมีกิจกรรมรณรงค์สื่อสาร
สาธารณะหลายช่องทาง เช่น มหกรรม
เชียงใหม่อ่าน กิจกรรม One book One bath



สัญจรไปยังระดับตำบลและอำเภอ การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์
ท้องถิ่น สื่อวิทยุ และสื่อออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์
โครงการ แนะนำหนังสือน่าอ่าน และสร้างเป็นพื้นที่การ
แลกเปลี่ยน ระดมหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน

"ผมชอบกิจกรรมเด็กอยากอ่าน ผู้ใหญ่อยากให้
เพราะเด็กได้เขียนมาขอหนังสือที่ตัวเองชอบในหน้า
แฟนเพจเชียงใหม่อ่าน แล้วก็ตื่นเต้นเมื่อได้รับหนังสือจริง ๆ
ส่วนผู้ใหญ่ที่เป็นคนให้หนังสือกับเด็ก ๆ ก็มีความสุขที่เห็นเด็ก ๆ
ได้อ่านหนังสือที่ชอบ"



คณะทำงานหลัก “เชียงใหม่อ่าน”

- อ.ชัช-ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ผู้จัดการโครงการ เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย
- ผน-มะลิวรรณ มาผาบ ผู้ประสานงาน เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ
- จำ-สิรินุช วงศ์สกุล ฝ่ายข้อมูล เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ
- อู๋-สุพรรณษา จรรยา ฝ่ายการเงิน เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ
- ครูนิด-อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ไร้พรมแดนโรงเรียนวิถีชีวิตชุมชน
- อ่อง-หทัยา อนุสรราชกิจ สโมสรนักเขียนเชียงใหม่
- เสย-องอาจ ฤทธิ์ปรีชา (รายา) สโมสรนักเขียนเชียงใหม่



อίσสภาพ : หัวใจของการทำงานเป็นทีม

"อ.ชัช-ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ" ยืนยันว่าคนสำคัญที่เป็นเรียวแรงขับเคลื่อนงาน "เชียงใหม่อ่าน" ไม่ใช่ตัวเขาแต่เป็น "ผน-มะลิวรรณ" และทีมงานหลัก

"ทีมงานคือ จำ และ อู๋ เป็นคนที่เข้ามาเติมเต็มเฉพาะทางได้ดี เช่น จำเขียนสรุปได้เก่งมาก อู๋ดูแลเรื่องการเงินกับรายละเอียด ส่วนคนที่เป็นแกนหลักทางความคิด คือ ครูนิด อ่อง และ เสย จะเป็นทีมสนับสนุนด้านความคิดที่แข็งแกร่ง ส่วนพี่ซัชชถอยบทบาทออกมาเยอะ ให้น้อง ๆ ทำงาน แต่ยังคงช่วยในด้านนโยบายอยู่บ้าง"

สำหรับ อ.ชัชวาลย์ การทำงานของ ทีมงาน "เชียงใหม่อ่าน" เป็นการเรียนรู้แนว ราบที่เสมอกัน โดยไม่ใช้อำนาจ ไม่มีใครเก่ง เกินกว่าใคร ทุกคนต่างมีศักยภาพด้วยกันทั้งสิ้น

"เราเชื่อมโยงศักยภาพของแต่ละคน ถึงกันและกัน เพราะทุกคนมีศักยภาพและ การทำงานคือการเรียนรู้ อย่างที่ชัชวาลย์เรื่อง นโยบาย เชื่อมต่อผู้ใหญ่ ก็จะพาฝนไปพบ ผู้ใหญ่ที่ อบจ. ที่เทศบาล ก็เป็นอีกเรื่อง ในการเรียนรู้ของฝน"

ปัจจุบันทีมงานเชียงใหม่อ่านไม่ได้ ทำงานตามคำสั่ง แต่เป็นรูปแบบการวางแผน ร่วมกันและลงมือทำ จากนั้นเมื่องานจบ ทุกครั้งจะมีการสรุปทบทวนร่วมกัน หรือ AAR (After Action Review) เพื่อเติมเต็ม ให้กันและกันระหว่างทีมงาน พร้อมกับเพื่อนำบทเรียนที่เกิดขึ้นไปพัฒนางานในครั้งต่อไป โดย อ.ชัช รับผิดชอบเพิ่มเติมที่ยังขาดและ จำเป็นต่อการพัฒนางานของทุกคน ภายใต้อาณัติเชื่อมั่นในการเรียนรู้ผ่านการทำงาน

ของทุกคน

จากบทเรียนการทำงานเพื่อสร้างการ เปลี่ยนแปลงสังคม เขาพบว่าการทำงานขับเคลื่อนงาน ต้องมีอย่างน้อย ๓ องค์ประกอบ คือ ต้องมี พื้นที่รูปธรรม ต้องมีการสื่อสารกับสังคม อย่างต่อเนื่อง และสุดท้ายต้องเชื่อมโยงกับ นโยบาย

"ตอนนี้พื้นที่รูปธรรมเกิดแล้ว มี นวัตกรรมและข้อสรุป ด้านการสื่อสารทำ แล้วอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องนโยบายคงต้อง ใช้เวลา เพราะใช้พลังผลักดันเยอะ แต่เชื่อว่า ถ้าเราทำกิจกรรมและสื่อสารให้คนรับรู้ และ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะเกิดแรงเหวี่ยงที่ใหญ่ขึ้น จนเคลื่อนไปถึง จุดที่จะสามารถขยับนโยบายได้"

ตั้งแต่ได้ทำงานขับเคลื่อนประเด็น เชียงใหม่อ่านเรื่อยมา "อ.ชัช" เริ่มสังเกตเห็นว่าเมื่อคนลอบทบาทลง จะมีสิ่งที่ดี ๆ เกิดขึ้น เช่น การเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของ คนทำงาน ผลลัพธ์การดำเนินงานที่น่าพอใจ

ผูกบังเกิด เนื่องจากเขาเชื่อว่าการทำงานคือการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ลงมือทำแล้วจะได้รับประสบการณ์ เจอวิถีคิดต่อยอด ค้นพบผลสรุปที่ดีเยี่ยม

หลักในการดูแลทีมงานของ อ.ซัช คือ อิศรเสรีภาพ เปิดโอกาสให้คนทำงานลงมือทำ เต็มที่ทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ เพราะถ้าไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจย่อมเท่ากับทำไม่เต็มที่ ซึ่งการเรียนรู้จะไม่สมบูรณ์ **การตัดสินใจเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ ไม่ว่าจะผลจากการตัดสินใจจะเป็นอย่างไรก็ตาม คนที่ตัดสินใจจะได้บทเรียนที่สำคัญ**

สำหรับ อ.ซัชวาลย์
เขาเชื่อว่า **"การกล้าตัดสินใจ
สำคัญกว่าผลลัพธ์ของการ
ตัดสินใจ"**

"เมื่อไรก็ตามที่คน
ทำงานไม่กล้าตัดสินใจ งาน
จะไปไม่ไกล การตัดสินใจ
ผิดไม่เป็นไร แต่เป็นเรื่อง
ที่มาเรียนรู้กันว่าเพราะ

อะไร ตัดสินใจถูกก็ได้ ผิดก็ได้ เพราะนั่นคือการเรียนรู้ที่สำคัญมาก ถ้าทำงานไปแล้วมันสะดุด หรือเจอกับสิ่งที่มันไม่ใช่ ให้หยุดทบทวน วิเคราะห์แล้วเปลี่ยนวิธี เรียกว่าเราไม่ยอมจำนน เราลองสู้อุปสรรคนี้แล้วมันไปไม่ได้ ก็ต้องดูปัจจัยใหม่ที่มันไปต่อได้ ซึ่งเป้าหมายเหมือนเดิม แต่ขยับทางเดินบ้าง อันไหนที่ไปไม่ได้ ก็ค่อย ๆ ลดไป อันไหนที่ไปได้อีกค่อยขยายมัน"



เหมือนกับการทำงาน "เชียงใหม่อ่าน" ที่ตั้งเป้าหมายขับเคลื่อนนโยบายวาระการอ่านของจังหวัด เมื่อเดินมาถึงจุดที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับความร่วมมือกับองค์กรเดิมที่คาดไว้ได้ อ.ซัช และทีมงานก็ตัดสินใจค้นหาและเปลี่ยนช่องทางประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานใหม่ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสำหรับนโยบายระดับจังหวัด พร้อมกับดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคู่ไปด้วยสำหรับระดับตำบล

เป้าหมายเดิม เพื่อผลักดันเชิงนโยบายเพื่อสร้างเชียงใหม่ให้เป็น "มหานครแห่งการอ่าน" แต่เพิ่มเติมด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) รายใหม่ ซึ่งมีกำลังสามารถขับเคลื่อนไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้เช่นกัน



สวนหบกบกักพัฒนาชุมชน

"วันนี้ฝนเดินมาไกลมาก เกินกว่าที่คิดไว้เยอะ ได้ทำงานที่ดี มีคุณค่าต่อตัวเองและสังคม ได้ช่วยเหลือคนอื่นอย่างที่เรที่ตั้งใจไว้จริงๆ ได้ทำงานขึ้นเขาขึ้นคดจริงๆ มันอึ้งใจมาก" ฝนเริ่มกล่าวถึงการทำงานของตน

"ฝน-มะลิวรรณ มาดาบ" เป็นสาวเชียงใหม่ จากอำเภอไชยปราการ เรียนที่นั่นจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างเรียนทำกิจกรรมโรงเรียนสม่ำเสมอ เช่น ประชาสัมพันธ์โรงเรียน พูคหน้าเสาธง เป็นคณะกรรมการนักเรียน



เป็นตัวแทนโรงเรียนทำกิจกรรมอาสาพัฒนา เข้าค่ายจริยธรรมร่วมกับโรงเรียนในเครือข่าย

"ทำกิจกรรมเพราะมันสนุก ไม่อยากเรียนแบบท่องคำร่ายอยู่ในห้องอย่างเดียว การทำกิจกรรมมันผ่อนคลายและได้ใช้ความคิด เราประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มันสนุกแบบได้เรียนรู้ไปด้วย ฝนเรียนได้เกรด ๓ กว่า ๆ ตอนจะจบก็เดินไปหาครูว่ามีอะไรที่เรียนแล้วได้ช่วยคนบ้าง แล้วก็แบบได้ขึ้นคอยขึ้นเขาด้วย ก็เจอว่ามีโควต้า ๒ ที่ของพัฒนาชุมชน ราชภัฏเชียงใหม่ ฝนตัดสินใจสมัครโดยไม่เลือกที่อื่นเลย"

**ในที่สุดเธอได้เรียนสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ดั่งที่ตน
ตั้งใจ**

แต่สาขาที่เลือกเรียนนั้นกลับไม่ได้ตั้งใจของผู้ปกครอง เนื่องด้วยที่บ้านมีคลินิกที่ดูแลโดยน้ำ ซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูฝนมาตั้งแต่เด็ก ๆ ร่วมกับยาย น้ำต้องการให้หลานสาวเป็นพยาบาล ถึงขั้นฝากฝังอาจารย์หมอผู้หลักผู้ใหญ่เกี่ยวกับการเรียนพยาบาล แต่เธอเลือกพูดคุยกบอกเหตุผลตรง ๆ ว่าชอบเดินทาง ช่วยเหลือพัฒนาชุมชน

"ฝนเคยคู่วีดีโอที่พระเจ้าอยู่หัวขึ้นเขาขึ้นคอย ช่วยเหลือชาวบ้าน ก็คิดอยากจะทำเพื่อสังคมบ้าง ไม่เคยคิดอยากเรียนอย่างอื่นเลย พอคุยกันแล้ว น้ำก็ให้โอกาสไปลองเรียนดู ถ้าไม่สนุกก็กลับมาเรียนพยาบาลนะ แต่พอฝนไปเรียนแล้วมันสนุกมาก ทำค่ายทุกปีเลย สุดท้ายก็เรียนมาจนจบ"

หลังเรียนจบช่วงปี ๒๕๔๗ ฝนเข้าทำงานกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคเหนือตอนบน รับหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการลงภาคสนาม หลังจากได้ฝึกงานในองค์กรมาแล้วก่อนหน้านี้ระหว่างเรียน สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนที่เธอเรียนกำหนดให้นักศึกษาทุกคนฝึกงาน ๔ ครั้ง แบ่งสัดส่วนระหว่างองค์กรพัฒนาภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization

หรือ NGO) หน่วยงานละ ๑ ครั้ง หลังจาก
นั้นอีก ๒ ครั้งเปิดให้นักศึกษาเลือกได้เอง

"ปีแรกผมไปฝึกงานของภาครัฐ ก็ได้
เสิร์ฟกาแฟ ถ่ายเอกสาร พอปี ๒ ไปฝึก NGO
เครือข่ายด้านเอดส์ ไปวันแรกให้ลงพื้นที่
ได้ขงนกระเป๋ไปคอยเลยคะ ไปถึงก็ให้นำ
กระบวนกรด้วย ทำไม่เป็นก็ถามหัวหน้า
ผมทำไปถามไปตลอด หัวหน้าคือ พระเค้า
(กิตติพันธ์ กันจันะ) ตอนนี้ท่านไปบวชแล้ว
หัวหน้าใจดีใจเย็น เก่งนโยบาย ให้โอกาสเรา
ทำงานแบบไม่กลัวงานเสีย จนเราได้เรียนรู้
เยอะมาก"

การเรียนรู้งานพัฒนาชุมชนที่ได้จาก
การฝึกงานครั้งนั้น ทำให้อีก ๒ ครั้งที่เหลือ
เธอคัดสนใจฝึกงานต่อที่เดิม ซึ่งผมบอกว่า
เป็นการคัดสนใจที่ดีมากของชีวิต เพราะ
ทำให้มีทักษะการทำงานด้านเพศ เอดส์ ได้
เรียนรู้เรื่องจิตภายใน การเคารพสิทธิผู้อื่น
ภาวะผู้นำ การลดอคติ การใช้ชีวิตร่วมกับ
ผู้คนที่แตกต่างหลากหลาย

"ผมรู้จักคำว่าให้มากขึ้น ตอนเคยทำ
ค่ายก็สนุก ๆ กับเพื่อน แต่พอมาทำงาน
ประเด็นเอดส์ ได้เจอกับการทำงานที่เอาใจใส่
กับชีวิตคนมาก เคยมีเด็กวัยรุ่นที่อบรม
ตรวจพบว่าติดเชื้อเอดส์ อยากฆ่าตัวตาย แต่
พอมารุยกับเรา ซึ่งคอยให้กำลังใจ แนะนำ
วิธีการไปตรวจตามระยะเวลา ๓ ครั้ง ผมก็
ทำความเข้าใจว่าศูนย์บริการที่เป็นมิตร
ทำงานอย่างไร พูดยุยให้เขามีกำลังใจเกือบ
ทุกวัน เพราะเขากลัวว่าเป็นเอดส์แล้วต้อง
ตายเลย ผมก็ให้ข้อมูลว่ามีทางออกอย่างไร
บ้าง มียารักษาอยู่ จนเรื่องคลี่คลายเมื่อผล
ตรวจอีก ๒ ครั้ง ออกมาแล้วไม่พบเชื้ออีก"

ความรู้สึกดี ๆ จากการ "ให้" เป็น
ส่วนหนึ่งของความสุขและความทรงจำที่ได้
จากการทำงานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้
กับเด็ก ๆ และเยาวชนในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาค
เหนือ ก่อนที่ผมจะอำลาจากเด็ก ๆ หลังจาก
ทำงานในองค์กรมาได้กว่า ๖ ปี ที่ตั้งองค์กร
เดิมของผมอยู่ในพื้นที่โฮงเฮียนสืบสาน

ภูมิปัญญาล้านนา เป็นที่ตั้งเคียงกันกับเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ ซึ่งดูแลโดย "อ.ซัช-ซัชชาลย์ ทองดีเลิศ" ครูการศึกษาทางเลือก โอกาสดี ๆ จึงตกเป็นของเธอ

"วันนั้นเดินคอกคอกออกมาเจอ อ.ซัช ถามว่าจะไปไหน เราก็บอกว่าฝนชอลาก่อน จะไปตามทางของฝนไม่อยู่แล้ว ร้องไห้ เขาก็เรียกคุยว่าเป็นไงมาไง อ.ซัชก็เลยว่า งั้นมาทำงานกับคนแก่เถอะ ทำงานกับเด็กมาเยอะแล้ว ฮี้อลองมาทำกับคนแก่ดูซิจะเป็นยังไง เราก็อึ้ง บ่เอา หนูหั้น อ.ซัช ทำงานแล้วอิค (เหนื่อย) คือเราเห็น อ.ซัช ทำงาน ประชุมกันอยู่ประจำ ไม่รู้เนื้อหารอกแต่ก็ไม่เอา อ.ซัช เลยบอกให้ไปคิด ๒-๓ วัน"



ฝนปฏิเสถงานจาก อ.ซัช และคัดสินใจนอนเล่นอยู่บ้านอีก ๑ เดือน กระทั่ง อ.ซัช คิคค่อให้ไปช่วยบันทึกการประชุมงานหนึ่ง พร้อมชวนให้มาทำโครงการเกี่ยวกับเด็กเยาวชนเรื่องภัยพิบัติภาคเหนือ จึงคัดสินใจตกลงเป็นอาสาสมัครโครงการกับเงินเดือน ๕,๐๐๐ บาท

"ตอนนั้นฝนทำหน้าที่ช่วยพี่อ้อม (เลขานุการ อ.ซัช) ถ่ายรูป จัดอาหาร เตรียมการประชุม พี่อ้อมสอนถอกเทป สอนจับประเด็นหน้าเวที จากนั้นก็เข้ามาอยู่เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือจนถึงวันนี้ เราทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานให้เครือข่ายภาคเหนือมารวมตัวกันกระจายข่าวและนโยบายดี ๆ ออกไป ที่ผ่านมามีฝนเรียนอยู่ในระบบ ไม่เคยเข้าใจเรื่องการศึกษาทางเลือก แต่พอได้เห็นการเรียนรู้ที่ต่างไปจากในห้องเรียน การทำนาปลูกข้าว ทำให้เด็กช่วยเหลือตัวเองเป็น มีรายได้ และยังมีแนวคิดที่ดีกับชีวิตของพวกเขาด้วย"



โอกาสแห่งการอ่าน โอกาสแห่งความสุข

"ฝน" เข้าทำงานกับเครือข่ายการศึกษาทางไกลในปี ๒๕๕๔
ทำงานกับอาจารย์ชัชวาลย์ ทองคิเลศ มา ๔ ปี

"อ.ชัช ไม่เคยบังคับ แต่สอนให้คิดเอง ให้ทำด้วยความสุข ออฟฟิศ
เราจะอยู่ไหน ทำที่ไหน ยังไงก็ได้ ขอให้งานเสร็จ เป็นระบบการทำงานที่
เปลี่ยนกรอบไปจากเดิม ฝน อู้ จ๋า ก็ติดต่อผ่านออนไลน์เป็นหลัก กับ อ.ชัช
ก็ใช้สื่อติดต่อกัน ทุกวันนี้ถ่ายรูปรูปจดหมายเชิญประชุมส่งแบบเรียงกันให้คุณ
ทางไลน์ให้ อ.ชัช ไม่ต้องเข้ามาอ่านเอกสารในออฟฟิศเหมือนเมื่อก่อนแล้ว เราเปลี่ยนวิธีทำงาน



ตามยุคสมัย ใช้งานเครื่องมือต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์"

เธอบอกว่าโชคคิที่ได้ทำงานกับอาจารย์ชัชชาลัย ทองคิเลิศ เพราะได้เห็นภาวะผู้นำและเข้าใจความเป็นหัวหน้าที่ดี ใจเย็น เป็นเหตุเป็นผล พร้อมให้ออกโอกาสและรับฟังคนอื่น ไม่ปิดกั้นความคิดลูกน้องและคนอื่น ๆ

"ทุกคนในโลกของ อ.ชัช เท่ากันหมด อ.ชัช ไม่ทะเลาะกับใคร ไม่โกรธใคร ถ้าไปเวทีไหนที่เขาทะเลาะกัน อ.ชัช เป็นตัวกลาง เชื่อมให้คนเข้าใจกัน ไม่เคยเห็นหัวหน้าดิชนาคนี้ ฝนว่าฝนเจอมาเยอะ ลงพื้นที่มามาก บางคนเอาแต่ตัวเอง เอาเงินโครงการไปใช้ก่อนก็มี แต่ อ.ชัช ไม่ใช่ออย่างนั้น อย่างโครงการ สสส. โอนเงินมาช้า อ.ชัช ก็ถามว่าเอาเงิน อ.ชัช ไปก่อนไหม หรือว่าไปกินไอติมกันไหม เคี้ยว อ.ชัช เลี้ยง (หัวเราะ) ฝนได้ซึมซับความใจดีของเขามาด้วย"

ฝนบอกว่า อ.ชัช มอบอิสระในการทำงานให้ ไม่นำกรอบความคิดหรือวิธีการใด ๆ มาบังคับให้ลงมือทำ แต่เปิดช่องให้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ไม่สั่งการให้ทำ แต่เมื่อเจอสถานการณ์ที่ดูแล้วเกินกำลังทีมงาน ก็ส่งมอบข้อมูลที่เหมาะสมให้เพิ่มเติม คอยดูแลให้คำปรึกษาอยู่ห่าง ๆ ซึ่งฝนเองนำอิสระในการทำงานรูปแบบดังกล่าวส่งต่อไปยังทีมงานด้วยเช่นกัน

"อ. ชัช ผลักดันให้กล้าคิด กล้าพูด ให้เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนพูดคุย ให้ออกไปหน้าเวที ซึ่งความอิสระทางความคิดเหล่านี้ มันทำให้สร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจ ทำให้ฝนก็ไม่บังคับทีมงานเหมือนกัน เราใช้วิธีการคุยกัน ถามความคิดเห็น แบ่งงาน เช่น การลงพื้นที่ก็ถามได้กัน ใครง่วง ไปได้หรือไม่ไค้ยังไง พวกกันตรง ๆ ได้หมด เคารพการตัดสินใจกัน"

หรือแม้แต่ในช่วงงานเยอะ งานเร่งด่วน ฝนจะเปิดวงหารือกับทีมงานอย่าง อู๋ และ จำ เพื่อร่วมกันหาทางออก เช่น จัดหาอาสาสมัครมาเสริมกำลังชั่วคราว รวมทั้งยังจัดหาเวลาไป

สังสรรค์ พุดคุยกันแบบสบาย ๆ โดยไม่เกี่ยวกับงาน เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ในทีม ซึ่งแม้ว่าบางครั้งทุกคนต้องตกอยู่ในสภาวะการณ์อ่อนล้าจากการเผชิญความท้าทายในหน้างานอยู่บ้าง แต่ยังมีความเข้าอกเข้าใจกันและกันของทีมงานเป็นจุดเชื่อมประสานการขับเคลื่อนงานอยู่ด้วย

"อู๋ กับ พี่จ๋า ๒ คนนั้นบอกทำงานอยู่เพื่อฝัน ถ้าฝันไม่หยุดทำ พวกเขาก็ไม่หยุด ส่วนฝันที่ไม่หยุดทำ เพราะฝันก็ทำงานอยู่เพื่อ อ.ซัช ส่วน อ.ซัช ก็ทำงานอยู่เพื่อทุกคน (หัวเราะ) อ.ซัชเคยบอกว่า เราทำงานเพื่อคนอื่น ไม่ได้ทำให้ตัวเอง ฝันก็ทำเหมือน อ.ซัช คือทำงานให้กับคนอื่น ๆ อยู่ มันย้อนกลับมาตรงที่ฝันเคยถามครูแนะแนวตอน ม.ปลายว่า เรียนอะไรที่มันได้ช่วยคนอื่น ทุกวันนี้ ใช่เลย ฝันได้ทำงานช่วยคนอื่นแล้ว"

ส่วนการทำงานเชื่อมกับเครือข่ายทุกแห่ง เช่น โรงเรียนชุมชนมอวาคี โรงเรียนโจิระมาโลลี้อหล่า ฝันเน้นหลักการร่วมงานด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน จัดหาสิ่งดี ๆ มอบให้กันเสมอ ทำงานเหมือนญาติพี่น้อง เช่น การลงพื้นที่ครั้งหนึ่ง ทีมงานจะสำรวจจนได้เห็นความต้องการอย่างหนังสือใหม่ ความรู้ เครื่องมือการเรียนรู้ ทีมงานจะกลับไป หาช่องทางนำสิ่งเหล่านั้นกลับมาใช้ในพื้นที่ในเวลาต่อมา รวมทั้งยังมีการเชื่อมความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน

"เราไม่ใช่มาเป็นเจ้าของ แต่มาเล่นสนุก ๆ กับเด็ก ไม่ได้ทำตัวเป็นแหล่งทุน แต่เป็นที่ เป็นน้อง"





**"เครือข่ายที่อยู่ด้วยกัน คือ องค์กรที่สมัครใจ
อยากทำจริง ๆ"**

กว่า ๑๐ ปีในการทำงานพัฒนาสังคมภาคประชาชน "ฝน-มะลิวรรณ" บอกว่า คุณค่าที่ได้รับนั้นยิ่งใหญ่กว่าทรัพย์สิน นั่นคือ คุณค่าทางใจของการสร้างสิ่งที่ดี ๆ ให้กับเด็ก ๆ เยาวชน ผู้คน และชุมชน

"มันเป็นความสุขที่ได้เห็นคนอื่นมีความสุข ฝนไปลงพื้นที่ก็เอาขนม ตุ๊กตา หนังสือ ตัดไปฝากเด็ก ๆ ตลอดไปอ่านหนังสือให้ฟัง เด็ก ๆ ก็มารุมนั่งรอฟังนิทานเห็นเด็กยิ้ม หัวเราะ ตีใจ แล้วก็มีความสุขที่ได้เห็นธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้จริง ๆ แล้วก็ได้เห็นวัฒนธรรมใหม่ การเป็นอยู่ อาหารการกิน ซึ่งมันทำให้เราได้เรียนรู้เข้าใจวิถีของชุมชนที่แตกต่าง"

จากเป้าหมายแรกที่ลงเรียนพัฒนาชุมชนเพื่อได้ทำงานชิ้นคอยชิ้นภูเขาของ "ฝน เชียงใหม่อ่าน" วันนี้เธอบอกว่า สิ่งที่เกิดขึ้นคือเกินความคาดหวังเดิมเยอะมาก เกิดเป็นประสบการณ์ที่ดี จากความสุขกับการที่ได้อยู่กับเด็ก ๆ จากความสุขกับการเป็นผู้ให้ จากความสุขของการได้เรียนรู้พื้นที่หลากวัฒนธรรม

"เป็นความสุขอีกแบบที่ได้สัมผัสธรรมชาติ"

วัฒนธรรม นำใจของผู้คน ได้เห็นแววคา
อึมสุขของเด็ก ๆ เป็นสัมพันธภาพที่ดีของ
การเป็นมนุษย์ ฝันคือใจที่ได้ทำงานนี้ มันมี
คุณค่ากับชีวิตมากที่ได้เรียนรู้ชีวิตและช่วย
เหลือผู้คนไปด้วยแบบนี้ ได้เดินทางเจอโลก
กว้างเยอะมาก จนมีเพื่อน ๆ บางคนถามฝัน
ว่าทำยังไงจะได้มาบนคอยเหมือนฝัน คิดหัว
เท่าไร (หัวเราะ) เราก็ย้อนคิดนะ เออ ใช่
เพื่อน ๆ บางคนได้แต่ทำงานอยู่ในห้อง
สี่เหลี่ยมทุกวัน ฉะนั้น เราโชคดีมาก ๆ ที่ได้
ทำงานท่ามกลางธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์
บนคอยได้บ่อยมาก ๆ"

ด้วยพลังจากธรรมชาติและการเดินทาง
การทำงานช่วยเหลือของ "ฝัน เชียงใหม่อ่าน"
จึงขับเคลื่อนไปด้วยความสุขใจ ภายใต้การ
เรียนรู้ผ่านการทำงานทุกจังหวะของชีวิตกับ
หัวหน้างานที่ใช่และทีมงานที่ชอบ กับบทบาท
การเชื่อมประสานให้เครือข่ายได้รู้จักและ
พัฒนาพื้นที่ของตนเองไปด้วยกัน ไม่ว่าจะ
เป็นงานด้านการศึกษาทางเลือก หรืองาน

สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน
ที่ค่อย ๆ เติบโตขยายพื้นที่รณรงค์ไปแล้ว
๘ อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

"เชียงใหม่อ่าน" กลายเป็นส่วนหนึ่ง
ของชีวิตฝัน ทุกเช้าตื่นมาเปิดเฟซบุ๊ก
เชียงใหม่อ่าน ติดตามข่าวสารชาวเชียงใหม่
อ่าน พุดคุยกับคนที่รู้จักอยู่แล้ว หรือคุยกับ
เพื่อนใหม่ซึ่งมาชวนทำกิจกรรมในพื้นที่
อยากบริจาคหนังสือ อยากได้หนังสือบริจาค
อยากทำกิจกรรมกับเชียงใหม่อ่าน และ
เรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย จากนั้นตลอด ๒ ปี
ว่าเธอยังมีชีวิตอยู่กับกิจกรรมเกี่ยวกับการ
อ่านทุกวัน อ่านหนังสือทุกวัน คิดและพุดคุย
เกี่ยวกับการอ่านทุกวัน

เมื่อ "เชียงใหม่อ่าน" เป็นส่วนหนึ่ง
ของชีวิตฝันไปแล้ว ย่อมไม่ใช่เรื่องแปลกที่
หลาย ๆ คนเรียกเธอว่า "ฝัน เชียงใหม่อ่าน"
คนที่กำลังจับมือเพื่อน ๆ เครือข่ายร่วมกัน
ผลักดันเชียงใหม่ให้เป็น "มหานครแห่ง
การอ่าน"



= Growth Mindset =

- ทำงานเพื่อช่วยเหลือคน ชุมชนก็พัฒนา
- คนทุกคนมีศักยภาพในตัวเอง
- ถอดบทเรียนการทำงานสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- สร้างการเปลี่ยนแปลงต้องมีพื้นที่ทำงาน
สื่อสารกับสังคม เชื่อมโยงกับนโยบาย
- การสื่อสารสร้างแรงเหวี่ยงในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้
- การกล้าตัดสินใจ คือบทเรียนสู่ความสำเร็จ
- มีหลายช่องทางให้เลือกเดินไปยังเป้าหมายเสมอ
- มอบความไว้วางใจให้กับทีมงาน สร้างผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ
- ดูแลรักษาเครือข่ายให้เหมือนญาติพี่น้อง





สนับสนุนกิจกรรมสร้างเครือข่ายร่วมงานการอ่านระดับพื้นที่

จำนวน ๑๑ องค์กร ประกอบด้วย

- โฮงเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา
- สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตัวเอง TISM
- โรงเรียนชุมชนมอวาคี
- ศูนย์การเรียนรู้โຈ้ะมาโลลือหล่า โรงเรียนวิถีชีวิตชุมชนปกากะญอ
- เครือข่ายเชียงใหม่ เขียว สวย หอม
- กลุ่มบ้านใหม่สามัคคี เชียงดาว
- โรงเรียนสาธิตชุมชนอำเภอการเรียนรัฐสมเด็จพระย่า อำเภอแม่แจ่ม
- สโมสรนักเขียนเชียงใหม่
- เครือข่ายบ้านเรียนล้านนา
- ห้องสมุดพื้นบ้านย่านเวียงเชียงใหม่
- ร้านเล่า เชียงใหม่



ส่วนหนึ่งของกิจกรรมรณรงค์ “เชียงใหม่อ่าน”

One book One bath : เป็นกิจกรรมเพื่อการรณรงค์จัดขายหนังสือ ๑ เล่ม ๑ บาท เริ่มต้นกิจกรรมในปี ๒๕๕๗ ภายในตัวเมืองเชียงใหม่ จากนั้นในปี ๒๕๕๘ ขยายพื้นที่จัดกิจกรรมไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ รวม ๘ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง สะเมิง แม่แจ่ม แม่ริม สารภี เชียงดาว หางดง และแม่วาง ทำให้เกิดการกระจายโอกาสเข้าถึงหนังสือสู่คนกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น



ผ้าป่า แบ่งฝัน ปันหนังสือ : เป็นกิจกรรมเสวนาเพื่อแบ่งปันความรู้จากหนังสือในดวงใจของแต่ละคน สื่อสารเป้าหมายของเชียงใหม่อ่าน เชื่อมเครือข่ายใหม่และเครือข่ายเก่าที่รักการอ่านเข้ามาร่วมพูดคุย จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เล่านิทาน แลกเปลี่ยน-ระดมหนังสือ ฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับหนังสือ นำหนังสือที่ได้จากงานส่งมอบให้เครือข่ายที่ต้องการ

เด็กอยากอ่าน ผู้ใหญ่อยากให้ : เป็นกิจกรรมสนับสนุนการส่งมอบหนังสือดี ๆ ที่เด็ก ๆ อยากอ่าน แต่ขาดโอกาสในการซื้อเป็นเจ้าของ โดยเด็กเสนอความต้องการหนังสือที่อยากอ่านของตน ทั้งในเฟซบุ๊กและกิจกรรมโครงการฯ ในพื้นที่ จากนั้นผู้ใหญ่ใจดีที่สนใจอยากมอบหนังสือดี ๆ ให้เด็กบริจาคเงินทุนหรือหนังสือเล่มดังกล่าวให้แก่เด็ก ๆ ที่อยากได้ โดยมีโครงการสนับสนุนด้านการจัดการ

มหกรรมเชียงใหม่อ่าน : เป็นกิจกรรมครั้งใหญ่ประจำปีของโครงการเชียงใหม่อ่าน มีเป้าหมายทั้งเพื่อการรณรงค์สร้างกระแสและผลักดันในเชิงนโยบายร่วมด้วย เช่น การร่วมขับเคลื่อนงานกับ อบจ.เชียงใหม่ พร้อมกับเป้าหมายเพิ่มภาคีเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา มีการชวนภาคีการศึกษาว่า ๘๐ หน่วยงาน เพื่อวางเป้าหมายการขับเคลื่อนมหกรรมเชียงใหม่อ่านและพัฒนาเป็น “เชียงใหม่นครแห่งการอ่าน” ร่วมกันต่อไป

“การร่วมเป็นเครือข่ายเชียงใหม่อ่าน แล้วมาทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน พี่สอนน้องในโรงเรียน ทำให้รู้ว่าเด็ก ๆ ควรจะอ่านหนังสืออะไร แบบไหนถึงจะเหมาะสมกับวัย ทำให้เราหันมาจัดสรรเวลาให้เด็กอ่านหนังสือเพิ่มขึ้นจากเดิม เราเห็นว่าพฤติกรรมของเด็ก ๆ ที่ได้เรียนรู้จากการอ่านทั้งพี่และน้องเปลี่ยนไป ได้เห็นเด็ก ๆ กล้าคิด กล้าพูด และมีจินตนาการมากขึ้น”



บุญชัย นริชากุล

ครูโรงเรียนมอวาติ อำเภอแม่ว่าง จังหวัดเชียงใหม่



“จุดเด่นของเชียงใหม่อ่านในมุมมองของผม คือ การเสริมพลังเครือข่ายการสร้างพื้นที่และโอกาสมาเจอกัน สัก ๒-๓ เดือน ได้มาทำกิจกรรมร่วมกันมองผ่าน ๆ เหมือนจัดกิจกรรมจบก็จบไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคือ เป็นส่วนที่เติมพลังให้เครือข่ายได้ดี รู้สึกว่าตัวเองมีพลังมากขึ้นทุกกิจกรรมที่ได้เจอกัน ยิ่งเครือข่ายเยอะก็ยิ่งมีกิจกรรมเยอะขึ้น

ชอบกิจกรรม One book One bath สนุก คึกคัก อบอุ่น มีกำลังใจเห็นสิ่งดี ๆ มีความหวัง สัมผัสได้ถึงพลังของหนังสือและการอ่าน พอเรามีพลังก็เต็มทีกับการคิดและเคลื่อนไหวงาน ได้ทำงานส่งเสริมการอ่านก็สนุกกับการอ่านและค้นคว้ามากขึ้นอีก มีแรงบันดาลใจอยากเขียนหนังสือดี ๆ ให้คนอ่าน”

เสย-องอาจ ฤทธิ์ปรีชา

สโมสรนักเขียนเชียงใหม่ ผู้ดูแลคอลัมน์ล้านนานครการอ่าน หนังสือไทยนิวส์

“ได้เรียนรู้กับกลุ่มเครือข่ายที่ส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย
เห็นเทคนิคต่าง ๆ มีการพัฒนากระบวนการของตนเอง ทักษะการ
ทำงานปรับให้สอดคล้องกับงานที่ทำอยู่ อีกทั้งเข้าใจการทำงานของ
พื้นที่และเห็นความสำคัญว่าการอ่านสร้างคนได้จริง”

ฝน-มะลิวรรณ มาผาบ

ผู้ประสานงานเชียงใหม่อ่าน เครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคเหนือ



บทสัมภาษณ์พิเศษ

ครูนิต-อรพินท์ กุศลรุ่งรัตน์

ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้โຈะมาโลลือหล่า

โรงเรียนวิถีชีวิตชุมชนปกากะญอ บ้านสบลาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) คนสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนในการขับเคลื่อนสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

"ครูนิต" นำประสบการณ์การเป็นครูประจำชั้นเด็กพิเศษคละชั้นที่โรงเรียนรุ่งอรุณเป็นเวลานับ ๑๐ ปี มาพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถีชีวิตชุมชนปกากะญอ ให้เด็ก ๆ ได้มีความรู้ความสามารถ ความวิถีชีวิต และวิชาแกนตามหลักสูตรของ สพฐ.

“เรามาจากต่างวัฒนธรรม สิ่งที่คิดคือ ทำอย่างไรให้ทั้ง ๒ วัฒนธรรม ผสานกันแล้วเกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ตัวเราต้องเคารพในแนวทางของเขา เห็นความงดงามในความต่าง เราต่างต้องทบทวนกับตัวเอง ใคร่ครวญกับตัวเอง เปิดหัวใจ ศึกษาไปให้ถึงแก่นของมันว่าสิ่งที่เรากำลังทำคืออะไร สร้างผลประโยชน์ต่อใครอย่างไร คิดทวนไปว่ามันจะเกิดโทษอะไร และถ้ามีโทษจะแก้ไขอย่างไร”



การร่วมเป็นเครือข่ายเชิงใหม่อ่าน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

“ตอนนี้ได้เห็นวาระการอ่านอยู่ในวิถีชีวิตชัดเจน เห็นภาพกระบวนการที่ใช้วาระการอ่านเพื่อพัฒนาคน ทำให้การอ่านเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของเด็กและคนในชุมชนมากขึ้น มีช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างโอกาสแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในและนอกชุมชนได้มากขึ้น

ในชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่สนุกและชอบมาก คือ การทำกิจกรรมกับน้อง ๆ ในชุมชน ผลิตสื่อ อ่านหนังสือนิทานให้น้องฟัง ทั้งที่โรงเรียนและในบ้าน ซึ่งทำให้ได้พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของทั้งตัวพี่และน้อง พร้อมกับสานความสัมพันธ์ของพี่น้อง ครอบครัว พ่อแม่ ลูก มันสะท้อนให้เห็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต เห็นเยาวชนเป็นพลังสังคมและชุมชน”

รูปแบบของโรงเรียนวิถีชีวิตชุมชนเป็นอย่างไร

“โรงเรียนชุมชนจะเป็นรูปแบบไหนก็ได้ เพียงแต่โรงเรียนต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต กับบริบทวัฒนธรรมของชุมชน ต้องสร้างสิ่งดีให้ชุมชน และแก้ปัญหาของชุมชน และต้องไม่ใช่การศึกษาที่จับไปยึดใส่และกลับมาทำลายชุมชน ก่อนหน้านี้เราเห็นปัญหาการศึกษาที่เข้าไปทำลายชุมชน เข้าไปทำลายภูมิปัญญา ทำให้ชุมชนล่มสลาย เราเห็นการศึกษาฆ่าคน แต่วันนี้เราอยากเห็นการศึกษาช่วยคน ซึ่งต้องทำให้ชุมชนปลอดภัยอันนี้และสามารถยืนขึ้นมาได้ ตามวัตถุประสงค์คือ สร้างคนตามวิถีชีวิตของเขา

และการเรียนรู้ควรจะเชื่อมโยงได้ตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษา หรืออาจจะดีกว่ามาตรฐานก็ได้ มาตรฐานก็คือคุณภาพของเด็ก ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพชุมชน และคุณภาพของชุมชนก็ส่งผลไปยังคุณภาพของประเทศด้วย”



ความเชื่อมโยงของการเรียนรู้และวิถีชุมชนเป็นอย่างไร

“วิธีการทำงานกับชุมชนของเรา มุ่งสร้างสังคมแบบใหม่ ไม่มีการเอาวัตถุไปให้หรือนั่งดื่มเหล้ากันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ เราทำงานบนพื้นฐานการสื่อสารตรงไปตรงมา ไม่ต้องเอาใจชุมชน แต่ลงมือทำงานให้เห็น ซึ่งสังคมแบบนี้จะอยู่ได้ด้วยสมรรถภาพทางใจ คือ ใจถึงใจ ต่างฝ่ายต่างเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน เป็นการทำงานที่ไม่เร่งรัดในผล เปรียบเหมือนน้ำซบ (เป็นการไหลของน้ำใต้ดินที่ตัดกับผิวดินโดยธรรมชาติ) ค่อย ๆ ซึมเข้ามาแล้วค่อย ๆ ไหลไปเป็นแม่น้ำ ซึ่งกว่าจะเป็นแม่น้ำนั้น จะเก็บน้ำไว้จนอ้อมแล้วจึงล้นออกมาเลี้ยงผู้คนอื่น ๆ ต่อไป

ครูเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับสังคมเมือง ที่นำองค์ความรู้ใหม่ซึ่งสามารถผสมผสานกับชุดเดิมได้ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งคนและสัตว์ ต้องหาข้อมูลตลอดอย่างต่อเนื่อง ลงมือทำและค้นคว้าไปพร้อมกัน เจอปัญหาเมื่อไรก็เรียนรู้แล้วจัดการมัน

ความจริง ของจริง สถานการณ์จริง นำเราไปสู่การเรียนรู้ทุกช่องทาง ตัวหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีชีวิตชุมชนไม่ได้มีหัวใจอยู่ที่การประกอบอาชีพ ทุกคนประกอบอาชีพอะไรก็ได้ตามที่อยากทำ แต่หัวใจของหลักสูตร คือ ส่งเสริมให้คนคนนั้นเป็นคนที่มีคุณค่าของครอบครัว ชุมชน และสังคม”





อ่านสร้างสุข

ณิชา สุภท

หัวใจ ชุมชน คนพัฒนา : หล้า เพ็ญพอดิ

พัฒนาคน = พัฒนาชุมชน ดอนแก้วตำบลแห่งการอ่าน

"หัวใจของการทำงานชุมชน คือ ใจ เราต้องให้ใจกับชุมชน"

"หล้า-ธนิชา ธนะสาร" กลุ่มเพ็ญพอดิ กล่าว
ประโยคสั้น ๆ นี้ไว้ในฐานะของคนทุ่มเททำงานเพื่อ
ชุมชนมายาวนาน เริ่มตั้งแต่สวมหมวกนักพัฒนาสังคม
ในองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental
Organization หรือ NGO) จนกระทั่งวันนี้ภายใต้หมวก
คนทำงานพัฒนาสังคมของภาครัฐเพิ่มขึ้นอีกใบหนึ่งใน
ฐานะผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ บ้านพระเจ้านั่งโก้น ตำบล
ดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่





"หล้า-ธนิชา" หรือที่ใคร ๆ ก็เรียกกันว่า "ป้าหล้า" ก่อตั้งกลุ่มเพียงพอดีตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ รวมกลุ่มคนที่มีจิตอาสาร่วมทำงาน ขับเคลื่อนประเด็นพัฒนาสังคมต่าง ๆ ในชุมชนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทำงานกับกลุ่มเยาวชนเริ่มด้วยประเด็นสิ่งแวดล้อม เน้นเรื่องการจัดการขยะในชุมชน จากนั้นเริ่มทำงานตามเป้าหมายพัฒนาแกนนำชุมชนตามประเด็นที่ตั้งไว้ คือ เยาวชนกับสิ่งแวดล้อม สุขภาพผู้หญิง และเกษตรปลอดสารพิษ

กลุ่มเพียงพอดีเป็น ๑ ใน ๑๑ ภาควิชาเครือข่ายขับเคลื่อนงานส่งเสริมวัฒนธรรม การอ่านในชุมชน ทำงานส่งเสริมวัฒนธรรม การอ่านร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่ตำบลคอนแก้ว และโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

มีคนเคยพูดกันในชุมชนว่า อย่าให้ลูกหลานไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพียงพอดี

เพราะเป็น NGO

มีผู้ปกครองเคยกังวลว่า "หล้า" จะชวนลูกหลานไปประท้วง

ในขณะที่มุ่งทำงาน ชวนเด็กและเยาวชนมาร่วมพัฒนาชุมชนไปด้วยกัน มีหลายเสียงไม่ยอมรับเกิดขึ้น ด้วยการสวมหมวก NGO ที่ใครหลายคนในยุคสมัยหนึ่งไม่เข้าใจ รวมถึง "หล้า-ธนิชา" ก็ไม่ใช่คนที่อาศัยอยู่ที่ตำบลคอนแก้วตั้งแต่กำเนิด แต่เพิ่งมาฝากเนื้อฝากตัวเป็นคนแม่ริมได้ในช่วง ๑๐ กว่าปีนี่เอง การยอมรับให้เป็นผู้นำการพัฒนาชุมชนในยุคหนึ่งจึงค่อนข้างไม่ถนัดนัก

ปี ๒๕๕๑ จึงตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว (ส.อบต.) เพื่อเพิ่มหมวกสำหรับการทำงานเพื่อชุมชนให้เป็นที่เชื่อถือและเข้าใจมากขึ้น แต่สอบตก แพ้ไป ๘ คะแนน

แม้ว่าจะสอบตกในครั้งนั้น แต่ป้าหล้ายังคงตั้งหน้าทำกิจกรรมโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนต่อเนื่อง



กระทั่งปี ๒๕๕๔ เขาคัดสินใจลงสมัครเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผลการเลือกตั้งออกมาชนะ ทำให้ได้สวมหมวก "พ่อหลวงหล้า" ของชุมชนตั้งแต่นั้น

ในปีเดียวกันนั่นเอง กลุ่มเพียงพอติได้เริ่มต้นทำงานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน เริ่มกลไกขับเคลื่อนรณรงค์โดย อสม. สาขาแม่และเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นแม่คนที่ ๒ ของเด็ก ๆ ในชุมชน

"ใช้หนังสือเล่มแรก เทคนิคการเล่านิทาน ทำกับกลุ่ม อสม. เน้นไปที่เด็ก ๆ แรกเกิดถึง ๓ ปี ร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ตอนนั้นมีกิจกรรมพัฒนาศักยภาพครู ศพค. และ อสม. มีกิจกรรมตระกร้าปัญญา คือการจัดหนังสือใส่ตะกร้าเอาไปไว้ในชุมชน"

กระทั่งเข้าสู่ปี ๒๕๕๕ จึงได้มีการพัฒนาศักยภาพ อสม. เพิ่มเติมด้านการเป็นวิทยากร ส่งเสริมการอ่านในชุมชน มีการผลิตหนังสือทำมือ เพิ่มทักษะการอ่านหนังสือ การใช้เสียง การทำงานเป็นทีม ได้มีโอกาสลงปฏิบัติงานจริง จัดกระบวนการเรียนรู้ให้โดยองค์กรเครือข่าย

ด้านการอ่าน กลุ่มละครมะขามป้อม เชียงดาว กระทั่งผู้เข้าร่วมอบรมมองเห็นคุณค่าในตนเอง เริ่มพัฒนาตนเอง จนเริ่มสนุกกับการเป็นอาสาสมัครค้ำส่งเสริมการอ่านในชุมชน

"ถ้าคนได้รับการพัฒนา ชุมชนก็พัฒนาตามไปด้วย"



วัฒนธรรมการอ่านตำบลคอนแก้ว

ปี ๒๕๕๑-๒๕๕๒ มีกลุ่มเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมทำกิจกรรมปั่นจักรยานเก็บขยะในชุมชน เมื่อทำงานไประยะหนึ่งได้ค้นพบว่า แขนงอาสาสมัครยังขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออกในการแลกเปลี่ยนและแนะนำข้อมูลต่าง ๆ จึงเกิดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพแกนนำหลาย ๆ ด้านเพิ่มเติม เช่น การพูดในที่ประชุม ข้อมูลความรู้เรื่องเพศและเอคส์ การทำงานเป็นทีม รวมทั้งการไปร่วมประชุมในเวทีต่าง ๆ เพื่อเสริมความรู้ ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการขยับงานด้านการส่งเสริมการอ่านในตำบลคอนแก้ว

กลุ่มเพียงพอดีทำงานด้วยแนวคิดมุ่งพัฒนาศักยภาพคน เช่น แกนนำชุมชน แกนนำเยาวชน ผู้เข้าร่วมโครงการ หรือคนในชุมชน เนื่องจากเมื่อมีการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน แกนนำชุมชนจะสามารถร่วมคิดและขยับงานพัฒนาในชุมชนได้เอง

ดังนั้น กิจกรรมการทำงานเก็บขยะของกลุ่มเพียงพอดีนั้น ไม่ใช่เพียงแค่การเก็บขยะ แต่ยังหมายรวมถึงการปรับทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด แลกเปลี่ยนมุมมองของคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะการใช้ "ตัวเองเป็นสื่อ" สร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมในประเด็นที่ขับเคลื่อนร่วมกัน

เช่นเดียวกับตัวของ "ป่าหิลา" ที่ใช้ตัวเองเป็นสื่อในการสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนเช่นกัน

การทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในตำบลคอนแก้ว มีองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง คือ องค์กรการบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว (อบต.คอนแก้ว) โรงพยาบาลชุมชนคอนแก้ว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนสังกัด อบต.คอนแก้ว และ อบจ.เชียงใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย เช่น ตะกร้าปัญญาในโรงเรียน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก ๆ อนุบาล ๓-๖ ปี และเด็กประถมศึกษา ๖-๑๒ ปี โดยเลือกซื้อหนังสือที่เด็กชอบ หนังสือประกอบการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลา แล้วนำมาใส่ในตะกร้า ทำเป็นห้องสมุดเคลื่อนที่

"ตะกร้าสำหรับเราเป็นเครื่องมือนำเหยื่อไปล่อปลา หมายความว่า เด็ก ๆ ส่วนใหญ่สามารถเลือกอ่านหนังสือได้โดยไม่เข้าห้องสมุด แค่เห็นหนังสือในตะกร้า เด็ก ๆ ก็มีความสุขและตื่นเต้นแล้ว และเนื้อหาที่สนุกของหนังสือจะนำพาเด็ก ๆ ไปยังห้องสมุดในครั้งต่อไปเอง"



ส่วนกิจกรรมต่อมาคือ อสม. แม่คนที่ ๒ สอนน้องอ่าน ด้วยการนำตะกร้าปัญญาลงสู่ชุมชน กับกลุ่มเป้าหมายเด็กแรกเกิด - ๓ ปี มีการลงเยี่ยมบ้านเด็กแรกเกิด มอบตะกร้าหนังสือเป็นของขวัญ มีการบูรณาการการทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดูแลเด็กกลุ่มนี้ด้วย ถือเป็น การปลูกฝังการรักการอ่านจากแม่สู่ลูก ซึ่งเป็นพื้นที่การส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ตะกร้าปัญญาสำหรับแม่และเด็กนั้นทำให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวมาก เวลาแม่เลี้ยงลูกที่บ้าน แม่จะอ่านหนังสือกล่อมลูกนอน ได้ฝึกสมาธิ การอ่านช่วยส่งเสริมพัฒนาการที่ดีแก่เด็ก

"และอีกกิจกรรมที่ทำกับเยาวชนและคนในชุมชนด้วย คือ ขยะสร้างปัญญา เป็นการนำ

ขยะมาแลกกับหนังสือ เพราะเป็นช่องทางหนึ่งในการทำให้ขยะ
หมดไปจากชุมชน สร้างจิตสำนึกที่ดี เราจะจัดซื้อหนังสือที่เด็ก
ชอบเตรียมไว้ให้เด็กนำขยะมาแลกกับหนังสือ ๑ เล่ม ขยะ
ที่นำมา ก็มีการคัดแยกขยะมาด้วย ซึ่งเมื่อเด็ก ๆ ได้หนังสือ
ไปแล้ว เขาจะมีความภาคภูมิใจและหวงแหนหนังสือมาก
เพราะเป็นสิ่งที่หาได้มาด้วยตัวเอง"



เป้าหมายล่าสุดของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในตำบล
คอนแก้ว คือ มีการดำเนินกิจกรรมภายใต้ ๓ ภารกิจหลัก คือ
ธนาคารหนังสือ พื้นที่ส่งเสริมการอ่าน และกองทุนสวัสดิการหนังสือสำหรับ
เด็ก ช่วงวัย ๐-๓ ปี โดยมีกิจกรรมหนุนเสริมซึ่งมุ่งนำไปสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านระดับ
อำเภอ เช่น การสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการอ่าน โดยคู่ไปรษณีย์หนังสืออ่านได้ กิจกรรมมหกรรม
หนังสือเล่มละบาท เป็นต้น

การทำงานโครงการคอนแก้วอ่านยกกำลังสุขโดยกลุ่มเพียงพอดี มีผลลัพธ์จากการทำงาน
ที่ชัดเจน คือ การส่งเสริมสนับสนุนจาก อบต.คอนแก้ว ซึ่งได้กำหนดให้มีนโยบายสำหรับการ
ส่งเสริมการอ่านปรากฏอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ ๓ ปีของตำบล ด้วยพันธกิจด้านการส่งเสริมการ
อ่านในกองการศึกษา มีกิจกรรมที่รองรับการ
ส่งเสริมการอ่าน และมีแนวทางการสนับสนุน
ของกองการศึกษา



เป้าหมายของการขับเคลื่อนงานการอ่าน
คือ ต้องการให้มีสถานที่อ่านหนังสือในชุมชน

ฐานการพัฒนาคนในชุมชนต้องขยับเพิ่มมากขึ้น มีหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรชุมชน ถือว่า
ตำบลคอนแก้วเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ส่งเสริมจากฐานราก มีการพัฒนาศักยภาพ
คนในชุมชน การให้คนในชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดเชิงระบบ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือการ
สร้างทรัพยากรมนุษย์จากคันทางที่แข็งแรง

"ตัวตัวเอง หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ก็กลายเป็นคนใจเย็นและอ่านหนังสือมากขึ้น
เมื่อก่อนขี้โมโหมาก ขับรถเจอสถานการณ์ที่ไม่ชอบจะขับรถตามไปค่าเลย แต่พอได้อ่านหนังสือ
"เปลี่ยนคำถามชีวิตเปลี่ยน" ทำให้รู้เลยว่าความอ่อนโยนต้องทำอะไร หลังจากนั้นจึงไม่มี
อารมณ์นั้นอีกเลย ทุกวันนี้ก็เลยสนใจอ่านหนังสือมากขึ้น ตอนนี้สุขภาพจิตดีขึ้น และปลอดภัย
จากการขับขี้อแล้ว"

"บ้านหนูอยู่ใกล้กับศาลากลางบ้าน เพื่อน ๆ ก็มาอ่านหนังสือที่
ศาลาเยอะมาก พวกเรามานั่งอ่านหนังสือ แล้วก็อธิบายกันด้วยว่า
หนังสือเล่มนั้นเป็นยังไง เราสลับกันเล่าให้ฟัง ถ้าเราอ่านหนังสือแล้ว
สามารถบอกเพื่อนได้ ก็จะทำให้เขาเข้าใจเหมือนที่อ่านเอง ตอนนี้อ่าน
หนังสืออยู่หลายแนว หนูชอบเข้าห้องสมุดทุกวัน"



ด.ญ.ลลิตา ปราพรหม (ปิ่น)

อายุ ๙ ปี ชั้น ป. ๔ โรงเรียนบ้านศาลา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่



“ผมชอบอ่านหนังสือแล้วก็เข้าห้องสมุดเป็นประจำ ไปอ่านหนังสือ และหาความรู้มาทำรายงานส่งครู เมื่อก่อนตอนเด็ก ๆ แม่อ่านนิทานให้ ฟังทุกคืน ผมชอบอ่านหนังสือการ์ตูนปนความรู้ ทำให้เราได้ฝึกเข้าใจ เนื้อหาของหนังสือ ทำให้เราได้คิดสร้างสรรค์เรื่องต่าง ๆ อีกด้วย”



ด.ช.วชิรพล นวมทอง (อิง)

อายุ ๑๑ ปี ชั้น ป. ๕ โรงเรียนบ้านศาลา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

“ตอนนี้หนูชอบอ่านหนังสือ เพราะอ่านแล้วได้ฝึกสายตา จับใจความ สำคัญได้ นำมาใช้กับชีวิตประจำวัน เพื่อนร่วมชั้นของหนูก็เยอะ เรามารวมตัวกันอ่านหนังสือประจำ อะไรที่เราไม่รู้ก็ค้นคว้า ทดลอง แล้วเอามาเล่าให้กันฟัง”



ด.ญ.วณิชยา จันทรพระยา (อิมจิ่ง)

ชั้น ม. ๒ โรงเรียนบ้านศาลา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่



ล่าสุดในปี ๒๕๕๘ กลุ่มเพียงพอดีมีแนวคิดนำโครงการฯ ไปผนวกรวมกับทุกกิจกรรมระดับตำบล เกิดการทำงานขยายฐานเครือข่าย เข้าสู่ระบบการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล และกับกลุ่มผู้นำในชุมชน แกนนำต่าง ๆ ในชุมชน มุ่งเน้นการรณรงค์สร้างการรับรู้ นำข้อมูลและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปเชื่อมกับการจัดงานและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เช่น งานแข่งกีฬาของตำบลคอนแก้ว ก็นำหนังสือไปจัดกิจกรรมให้คนได้นำขยะมาแลกหนังสือได้ รวมทั้งยังเชื่อมโยงไปร่วมกับงานในระดับจังหวัด เช่น กิจกรรม One Book One Bath รับประทานหนังสือ

กลุ่มเพียงพอดีขอเข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกับงานอื่น ๆ ในชุมชน อย่างสม่ำเสมอจนนำไปสู่ความคุ้นเคยของคนในชุมชนและองค์กรในชุมชน ในความคุ้นเคยทำให้เกิดความใกล้ชิด บางคนที่เป็นแม่บ้าน เข้าไปหาหนังสือ สมุนไพร สุขภาพ อาหาร ความรู้รอบตัว เพื่อนำไปเป็นความรู้ของคนเอง



ทางกลุ่มเพียงพอดีเลือกทำงานทั้งการขับเคลื่อนและรณรงค์ไปในเวลาเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่ค้นพบจากความสำเร็จของการขับเคลื่อนส่งเสริมการอ่านไปในทุกที่ทุกงาน คือ ความไว้วางใจจากองค์กรในชุมชน ความใส่ใจของแกนนำส่งเสริมการอ่าน หรือ อสม. ในการเชื่อมงานเข้าไปสู่ในระบบต่าง ๆ การสร้างแรงจูงใจ การทำกิจกรรมบ่อย ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคย และการทำซ้ำให้เห็นภาพที่ปรากฏขึ้นในกิจกรรมบ่อยครั้ง

"เพียงพอดี" เลือกลงมือทำซ้ำ ๆ จนได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด



ก่อนมาเป็น “ป่าหล้ม้า”

"ป่าหล้ม้า" เรียนจบ ป. ๗ ที่อำเภอพร้าว แล้วศึกษาต่อจนจบ มศ. ๑ ที่อำเภอแม่แจ่ม จากนั้นจึงเข้าไปเป็นเด็กพาดิษย์ เรียน ปวช. เลขานุกการ ที่เชียงใหม่ แล้วเรียนต่อปริญญาตรี ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) ส่วนปริญญาโท ได้เลือกเรียน รัฐประศาสนศาสตร มหาวิทาลัยรามคำแหง เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงาน

เติบโตมาในครอบครัวที่มีอาชีพทำไร่ พี่ชายทำงานสถานพินิจ พ่ออยากให้ทำงาน รับราชการ จะได้เป็นเจ้าคนนายคนตามความเชื่อสมัยก่อน จึงอยากให้เรียนต่อ มศ. ๑ ที่



สันกำแพง เพื่อเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย แต่ "หล้า" ไม่อยากรับราชการ หนีพ่อไปสอบ โรงเรียนพาณิชย์การเชียงใหม่ ผลออกมา สอบติดได้เรียนเลขานุการสมดั่งใจ แม้ว่าพ่อ เสียใจนิดหน่อย แต่เมื่อสอบเสร็จแล้วก็ปล่อย ให้ลูกเรียนไป

เหตุผลง่าย ๆ ที่เลือกเรียนเลขานุการ เพราะว่ามันไม่เก่ง "บัญชี" ไม่ชอบ "การตลาด"

หลังจากเรียนจบไปทำงานบริษัทร้านค้า ขนาดใหญ่อยู่ ๑๐ กว่าวัน ในหน้าที่ตรวจ บัญชี ตรวจสอบสต็อกของ

หลังจากนั้นไปสมัครงานเป็นนักพัฒนา กลุ่มน้ำแม่แจ่ม โครงการพัฒนากลุ่มน้ำแม่แจ่ม เพราะชอบพื้นที่ในชนบทหรือบนคอย จะให้ ไปทำงานอะไรยัง 모르 คิดแค่ว่าต้องได้อยู่กับ ชาวบ้านบนคอยแน่ ๆ

ซึ่งผลออกมาเป็นอย่างที่คิด คือ สนุก และมันมาก "หล้า" อยู่บนคอยได้ก็มีมอเตอร์ไซด์ วิบากไต่เขา

"ชาวบ้านที่เราไปเจอคือ กะเหรี่ยงกับม้ง เป็นกันเอง อบอุ่นดี เมื่อก่อนมีคนว่าชาวเขา เป็นพวกทำอะไรเลื่อนลอย ทำลายป่า แต่เรา ไม่รู้สึกอย่างนั้น เพราะคิดแบบตรง ๆ ว่าคน ต้องทำมาหากิน เหมือนบ้านเรามีน้ำก็ทำ นาไป ส่วนที่บนคอยไม่มีนาเหมือนบ้านเรา เขาก็ทำไร่บนคอยไง ตรง ๆ ตามภูมิประเทศ ช่วงอยู่ที่นั่นชอบมาก เรามีทีม ๓ คน องค์กร ให้อิสระเราคิดงาน ให้กรอบกว้าง ๆ มา ส่งเสริมอาชีพให้คนพื้นที่ได้ทำกิน จะได้ลด เลิกการปลูกฝิ่น เราไม่ได้พูดตรง ๆ แต่เสริม ทางเลือกของอาชีพให้ ได้เงินเดือน ๔,๑๐๐ บาท คีใจมากเลย เยอะมาก"

เป็นช่วงที่ได้ฝึกประสบการณ์เยอะ มากเพราะต้องเชื่อมประสานทุกกระทรวง เข้าไปทำงาน และก็ได้ความร่วมมือดีจาก ทุกแห่ง เนื่องจากเป็นองค์กรบุกเบิกการ ทำงานพัฒนาที่แม่แจ่มในขณะนั้น "หล้า" ภูมิใจกับการเป็นนักพัฒนา แต่ที่บ้านไม่เข้าใจ เลยว่าไปทำงานอะไร

"บอกพ่อว่าเป็นนักพัฒนา พ่อก็ถามแล้วนักพัฒนามันทำอะไร เราเลยว่ ถ้าเราไปกับหมอชาวบ้านจะเรียกเราหมอ แล้วถ้าเราไปกับครู ชาวบ้านก็จะเรียกเราครู ถ้าเราไปทำการเกษตร เขาก็จะเรียกเราเกษตรกร ถึงพ่อจะดูไม่ค่อยเข้าใจ แต่พ่อก็ให้ไปนะ"

หลังจากนั้น "หล้า" มาทำงานกับมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน (North Net) เรื่องเกษตรปลอดสารแบบยั่งยืน เป็นประเด็นสิ่งแวดล้อม รักษาป่า ที่บ้านแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเครือข่ายเล็ก ๆ ทำให้ชุมชนพึ่งตัวเอง ขยับขยายให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ มาจนถึงปี ๒๕๕๒

"เมื่อก่อนตอนกำลังทำ ไม่ได้รู้สึกว่ามีใจมากขนาดนี้ ตอนนั้นแค่ตั้งใจหาทุกสิ่ง ทำทุกอย่างให้งานสำเร็จแค่นั้น แต่พอเวลาผ่านมาแล้วมองย้อนกลับไป ภูมิใจมากที่ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งของคนไทยและต่างประเทศ คนพูดถึง "แม่ทา" เราก็ภูมิใจ"



นักพัฒนาแห่งแม่ริบ ตู-ปียวรรณ

ปี ๒๕๕๒ ลาออกจาก North Net มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอแม่วิม พร้อมกับคู่ชีวิต "ตู-ปียวรรณ เปิงมล" ก่อตั้งกลุ่มเพียงพอดี เพื่อทำงานชุมชน โดยเริ่มค้นทำงานภายใต้ร่มเงาของมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน

"สมัยก่อน ก็มีคนเขาพูดกันว่า อย่าให้ลูกไปกับมันนะ มันเป็น NGO เคี้ยวพาไปประท้วง แต่ไม่ได้





รุนแรง มันแค่เป็นกระแส เมื่อก่อนหลักก็มีฉุนบ้าง โกรธบ้าง แต่ก็มาคิดหาทางออกที่ดีที่สุด จนเจอหมวกเป็นทางการที่จะเคลื่อนไหวงานเพื่อพัฒนาชุมชนได้เหมือนกัน จนปี ๕๑ ก็ไปสมัครเป็น ส.อบต. แต่ก็สอบตก แต่เราอยากทำงานชุมชน เราก็ไม่ท้อ ทำต่อไปเรื่อย ๆ"

เพราะยังอยากทำงานชุมชนอยู่ "หล้า" เลยชวนชาวบ้านและเยาวชนทำเกษตรปลอดสารพิษ ดูแลสิ่งแวดล้อม ชวนมาเก็บขยะ

"เราที่มีความรู้คิดตัวมาเยอะ เรามาอยู่ที่นี่แล้วก็อยากให้คนที่นี้ ทำด้วย อยากเอาความรู้ออกมาใช้ประโยชน์"

ระหว่างนั้นเริ่มค้าขาย ไปติดต่อโรงแรมเพื่อขายส่งไข่ไก่ และ ไปขายตามตลาดนัดตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์



"ขายได้หลายปีอยู่นะ พี่คู่ชอบค้าขาย เป็นโอกาสที่ดี ไปรู้จักคนเยอะมาก มีบทเรียนใหม่ให้รู้ เช่น มีคนเคยบอก ๆ กันว่า คนกรุงเทพฯ ใจดำ แต่พอห้ล้ามาขายของตลาดนัด ก็เจอเลยว่าคนเมืองใจคากว่าอีก (หัวเราะ) ตอนแรก ๆ ไม่มีที่ขายประจำ เป็นหน้าใหม่ ไปขอที่คนเมืองตั้งไข่ ๒ ถาด เขาไม่ให้ แต่ไปเจอที่คนพิการขายลอตเตอรี่มาจากอยุธยา เขากลับช่วยหาที่ให้เราได้ด้วย ก็เป็นเรื่องที่ให้บทเรียนว่า บางความเชื่อของเราอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป เพราะนิสัยคนนั้นมีดีและมีเห็นแก่ตัวทุกชาติทุกภาค"



พอเข้าปี ๒๕๕๔ ผู้ใหญ่บ้านคนเดิมหมดวาระ (วาระ ๕ ปี) "ห้ล้า" คัดสินใจลงสมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ชิงชัยกับผู้ใหญ่คนเดิมและหน้าใหม่อีก ๒ คน จากความเป็นคนต่างถิ่นทั้ง "ห้ล้า" และ "คู่" ด้บระยะเวลา ๕ ปีของการทำงานในพื้นที่ทั้งขายไข่และทำงานพัฒนาชุมชน กระทั่งได้เริ่มเข้ามาช่วยงานชุมชนที่ อบต. ส่วนหนึ่ง

สุดท้ายได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้งด้งใจ อาจเพราะตลอด ๕ ปี ผู้คนเริ่มเห็นการทำงาน พาเด็กอบรม พาเด็กปั่นจักรยาน ชวนแม่บ้านทำเกษตรปลอดสาร ผลิตปุ๋ยชีวภาพ

จากวันนี้ถึงเกษียณแล้ว "ป่าหล้ม"
มีเวลาทำงานอีก ๗ ปี ในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน

"ทุกวันนี้ทำงานด้วยการใช้ผลงาน
พิสูจน์ ไม่มีถือสา คนจะชอบหรือไม่ชอบเราก็
เข้าหาหมก ไม่แบ่งแยก เข้าหาทุกคนรอบครัว
เชิญประธานแม่บ้านมามีส่วนร่วมทำงานใน
ชุมชน เพราะอยากให้รวมเป็นเนื้อเดียวกัน
อนาคตพอมีผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เข้ามา งาน
พัฒนาชุมชนก็เคลื่อนไปได้เร็ว ถ้าชาวบ้าน
เรารวมเป็นหนึ่ง"

ถ้าในหมู่บ้านมีนักพัฒนา ชุมชนจะ
พัฒนาไปเร็ว ชาวบ้านจะคิดเอง วางแผนเองได้
มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ชาวบ้าน คุณภาพชีวิตจะ
สอดคล้องกับสถานการณ์ เป้าหมายของเขา
คือ อยากเห็นทุกหมู่บ้านของคอนแก้ว มีผู้นำ
ธรรมชาติ และชาวบ้านคิดและทำงานด้วย
ตัวเองได้

เมื่อถามถึงข้อจำกัดของการรับตำแหน่ง
ผู้ใหญ่บ้านของการเป็นเพศหญิง

"บางคนว่า เลือกใครบ่เลือก เลือกทอม

มาเป็นพ่อหลวง"(หัวเราะ) เนื่องจากบางคน
ยังคงไม่เข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศ
ซึ่งคือใครจะเป็นเพศอะไรก็ได้ จึงยังมีคำสบ
ประมาทคั่งกล่าว ซึ่ง "ป่าหล้ม" รับมือด้วย
การไม่ตอบโต้กับคำครหา แต่เลือกใช้ตัวเอง
เป็นสื่อ นิ่งคุยกับ อสม. แม่บ้าน ลูกบ้าน
แบบตรงไปตรงมา

"ก็คุยว่าหล้มเป็นแบบนี้ แต่หล้มก็รักที่
จะทำงานให้ชุมชน คิดดี ทำดี รับหล้มได้มัย
ถามตรง ๆ กับเด็ก ๆ ก็คุยตรง ๆ เราเปิด
ไม่ปกปิด เราไม่หนี ไม่ปะทะ แลใช้ความเป็น
ตัวเองอธิบาย"

"งานพัฒนา มันต้องค่อย ๆ ไป
ไม่ต้องรีบ ไม่งั้นถ้าคนหรือชาวบ้านเขายังไม่
พร้อมจะกลายเป็นการกดดันเกินไป ตอนนี้
เรามี ๑๖๘ คนมาเป็นแกนนำการอ่าน
ทำตะกร้าหนังสือ ๒๐ คน มี ๔ คน ที่เป็น
แกนนำที่ทุ่มเทกับงานในระดับเข้มขัน เราก็
ดีใจ ถือว่าประสบความสำเร็จไปขั้นหนึ่ง เรา
ภูมิใจในตัวแกนนำทุกคน"

ทุกสิ่งอย่างต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่เอาเวลาหรือจำนวนไปกดดันตัวเองจนนำเอาสมาธิ
เพียงเท่านี้แก่นน้ำก็ได้รับความภูมิใจในตัวเอง เป็นวิทยากร ทำงานเพื่อชุมชนได้ เป็นประชาสัมพันธ์
ชุมชน

"มีบางคนมาแล้วหายไป ก็เข้าใจเขา ไม่เคยเอามาท้อ เพราะในส่วนที่มีคนเล็กคนน้อย
ไม่กี่คนที่อยู่ด้วยกัน หล้าก็ภูมิใจ ให้ความสำคัญกับคนที่อยู่ปัจจุบัน ไม่ไปโฟกัสคนที่หายไป แต่
ภูมิใจกับสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่มากกว่า พอเราภูมิใจ คนทำงานข้าง ๆ ตัวก็มีพลังในการทำงาน
หล้าไม่ได้กดดันแต่ให้กำลังใจ เช่น วันนี้ได้ บ่เป็นหยั่ง บ่ต้องเสียใจ วันพรุ่งว่าเอาใหม่ละ คอย
บอกแก่นนำเราอย่างนี้เสมอ คนทำงานต้องได้รับกำลังใจถึงจะมีพลังที่ดีในการทำงาน"



= Growth Mindset =

- ทำงานกับชุมชนต้องใช้หัวใจ
- พัฒนาคน เท่ากับพัฒนาชุมชน
- ความสุขนำไปสู่การเรียนรู้
- ความรู้ที่มีอยู่ ต้องเอาออกมาใช้ประโยชน์
- ให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอยู่เสมอ
- สื่อสารตรงไปตรงมา ยอมรับความแตกต่าง



“ดูทำงานพัฒนาสังคมมาตั้งแต่เรียนจบปี ๒๕๔๐ ถึงวันนี้ก็ ๑๘ ปีแล้ว ที่มาทำตอนแรกเพราะอยากเป็นบัญชีเลขานุการ ไม่ได้คิดเรื่องงานพัฒนาเลย แต่ไป ๆ มา ๆ ได้ทำงานผลิตสื่อสร้างสรรค์เต็มทีเลย ยิ่งทำก็ยิ่งรู้สึกดี เพราะการทำงานพัฒนาสังคมทำให้เราต้องเอาใจไปใส่กับงาน เข้าใจคน เข้าใจงาน พร้อมปรับตัวยืดหยุ่นกับสถานการณ์ ถ้าทางที่ตั้งไว้ไม่ใช่แล้วก็เปลี่ยนทางได้

ซึ่งสิ่งดี ๆ คือ บางทีแนวทางใหม่ผลออกมาเวิร์กมาก และถ้ามีอะไรใหม่ ๆ เข้ามา เราก็เปิดกว้างรับมัน ลองดูได้ เช่น มีเด็กอยู่ในแคมป์ก่อสร้าง เราไปเยี่ยมไหม วางแผนกันแล้วก็ไป พอทำงานแล้วก็เหมือนเราชิมซบประสบการณ์งานพัฒนาไปเรื่อย ๆ ได้เป็นประสบการณ์ ลงพื้นที่ ทำแล้วก็มีความสุขดี มันรู้สึกสบายใจ”



ดู-ปิยวรรณ เบ็ญมล
เลขานุการกลุ่มเพียงพอดี
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่



“การเข้าร่วมโครงการฯ นี้ ทำให้ตัวเองเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน คือการทำงานแบบมีภาคีการทำงาน และชักชวนภาคประชาชนมาทำงานร่วมกัน ทำให้เปลี่ยนแนวคิดการทำงาน แต่ละเรื่องที่เป็นเรื่องใหม่เปลี่ยนไปจากเดิม จากเล็กไปหาใหญ่”

อารีรัตน์ มาตัน

นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลชุมชนดอนแก้ว
ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

“การเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการอ่านทำให้ตนเองมีสติมากขึ้น เกิดการพัฒนาตัวเองมากมาย เช่น การเป็นวิทยากร และส่งเสริมให้ผู้อื่นได้มีแรงบันดาลใจอ่านหนังสือด้วย ทำให้เราคิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น”

บัวจันทร์ เรือนสุวรรณ

แกนนำส่งเสริมการอ่าน อสม. หมู่ที่ ๙ ตำบลดอนแก้ว
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่





อ่านสร้างสุข

วรรณพร เพชรประดับ



จับต่อนักพัฒนาสังคม : อ้อม สำนักข่าวเด็กฯ พะเยา

เล่นสนุก-เรียนรู้-ลงมือทำ อ่านสร้างชีวิตที่อำเภอปง

"อ่านหนังสือหมดโลกก็ไร้ความหมายนะ ถ้าคุณไม่ได้เข้าใจการอ่านจริง ๆ การอ่านคือความเข้าใจตัวเอง วัฒนธรรมการอ่านคือการเรียนรู้ เป็นการอ่านจิตวิญญาณของผู้คน นี่คือการอ่านในมุมมองของอ้อมทุกวันนี้"

"วัฒนธรรมการอ่านไม่ใช่แค่เรื่องหนังสือ แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ หนังสือเป็นหนึ่งในเครื่องมือส่งเสริมให้อ่านมากขึ้น ทุกวันนี้การอ่านของเด็ก ๆ ไม่ใช่แค่อ่านหนังสืออย่างเดียวแล้ว เด็ก ๆ อ่านโลก อ่านสิ่งแวดล้อม อ่านคน อ่านครู อ่านระดับชาติ ต้องผลักดันตรงสุขภาวะมากกว่าไฟก๊สไปแค่หนังสือ"

"อ้อม-วรรณพร เพชรประดับ" ผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา กล่าวถึงนานาความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอ่าน หลังจากพาดวงค์กรเข้าร่วมเป็น ๑ ใน ๑๑ ภาคีเครือข่าย ทำงานขับเคลื่อนการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนกับแผน



งานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
(สสส.) มาหลายปี

สำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัด
พะเยา - Phayao Youth News Agency
(PNYA) กำหนดขอบเขตการทำงานประเด็น
สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านไว้ในพื้นที่
อำเภอปง ด้วยฐานคิดเริ่มต้น คือ ต้องการ
ให้ทุกคนเข้าใจและเห็นเป้าหมายร่วมกันใน
มิติของการอ่าน

ปัจจุบันได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายแล้ว

๘๐ เปอร์เซ็นต์ คือ ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็ก (ศพค.) วิเคราะห์และพูดคุยเรื่องหนังสือ
นิทานที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็กได้ ครู
สามารถแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็ก ๆ ด้วยการ
ใช้หนังสือเป็นเครื่องมือ ครูพูดคุยกับ
ผู้ปกครองให้เข้าใจลูกมากขึ้นผ่านหนังสือได้
จนทำให้ผู้ปกครองเข้าใจและขยับตัวมาเป็น
หนึ่งในกลไกกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก ๆ
ผ่านการอ่านเพิ่มขึ้น

ส่วนอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ที่ยังอยู่ในช่วง
ผลักดัน คือ ภาคนโยบาย จากหน่วยงานใน

ท้องถิ่น เช่น อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) เทศบาล กศน. (ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) และอำเภอที่ต้องขยับต่อ

"ถ้ามีนโยบายของท้องถิ่นในระดับประเทศว่า อปท. ต้องมีนโยบายส่งเสริมการอ่านน่าจะขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนได้ง่าย"

คณะทำงานส่งเสริมการอ่านของสำนักข่าวเด็กฯ พะเยา มี ๓ คนหลัก ๆ คือ "อ้อม ก๊ก และขวัญ" สามสาวที่เป็นหน่วยลุยช่วยกันเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ทำงานของอำเภอปง

"อ้อม-วรรณพร" สวมหมวกพีใหญ่เป็นเข็มทิศขององค์กร

"ก๊ก-ฐิติรัศม์ ฐุมิ" รองผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กฯ พะเยา สวมหมวก
รับผิดชอบ โครงการอ่านยกกำลังสุข Book Bank เดินทาง ปี ๒

"ขวัญ-เกศินี ลอยมุล" ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กฯ พะเยา
รับผิดชอบประสานงาน สนับสนุนทุกการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
ของโครงการฯ

ส่วนบุคคลสำคัญที่ถือว่าเป็น Stakeholder หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ คือ ทันตาทิบาล โรงพยาบาลซึ่งมีหน้าที่ดูแลสุขภาพช่องปากและฟันเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓๑ แห่ง กลุ่มเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชนของอำเภอปง

"เรามั่นใจว่าคุณภาพชีวิตเด็กจะดีขึ้น ถ้าเข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็กช่วงอายุ ๐ ถึง ๖ ปี วัยเจริญเติบโตที่เหมาะสมกับการขัดเกลาทักษะการคิด จินตนาการ และสุขภาวะ



ซึ่งพอเด็กโตขึ้นถึงช่วงประถม มัธยม ไม่ว่าหลักสูตรอะไร เด็กจะสามารถรับการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุดท้ายจะส่งผลให้เห็นว่าอนาคตของประเทศจะไปในทิศทางไหน ซึ่งอยู่ในมือของเด็ก"

ด้วยประสบการณ์การทำงานพัฒนาสังคมกับเด็กเยาวชนจนมาถึงกลุ่มเด็กเล็ก มุมความคิดของ "อ้อม" เชื่อว่า สังคมควรลงทุนกับเด็ก ๐-๖ ปี มากกว่ากับวัยรุ่นเรียนมหาวิทยาลัย เนื่องจากเมื่อฐานคิดแน่นมาตั้งแต่เด็กแล้ว เติบโตขึ้นมาแล้ว คนคนนั้นจะสามารถเลือกเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

"อาจารย์ต็อกเตอร์ควรจะมาสอนเด็กปฐมวัย เด็กอนุบาลด้วยซ้ำ ต็อกเตอร์ควรมาสร้างฐานชีวิตให้กับเด็กได้เติบโตอย่างแข็งแรง อ้อมคิดอย่างนั้น แล้วเด็กมหาวิทยาลัยก็น่าจะได้เรียนกับชาวบ้าน เด็กเล็กคือรากแก้ว รากแข็งแรง ต้นไม้ก็เติบโต รากแก้วของมนุษยชาติหรือของประเทศไทยเนี่ย มันมาจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก"



ทำงานกับปัญหาสังคมมาหลายประเด็น สุดท้ายแล้วเมื่อขุดลงไปยังรากของปัญหา "อ้อม" พบว่าล้วนเกิดจากพฤติกรรมมนุษย์ที่มาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ในวัยเด็กเล็ก เช่น เด็กคนหนึ่งโตมาแล้วไม่กล้าพูดกับครู ไม่กล้าบอกครูว่าปวดฉี่ เพราะตอนที่อายุ ๓ ขวบ เคยฉี่รดกางเกงแล้วโดนแม่ตีพ่อตี โคนครูค่ามาแล้ว เมื่อโตขึ้นการพูดบอกความต้องการของตัวเองกับครูและ

พ่อแม่กลายเป็นเรื่องยาก ส่งผลให้เกิดผลกระทบเชิงลบทางพฤติกรรมตามมาอีกมากมาย

"เมื่อเด็ก ๆ ได้ฟังและเกิดจินตนาการตามเรื่องราวในหนังสือนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับวัย ตั้งแต่ช่วงการเรียนรู้ของสมองเคีบโตมาก ๆ คือ ๐-๖ ปี มันจะส่งผลให้เมื่อวันหนึ่งเขาเจอสถานการณ์ที่ทาบกับชีวิตในวัยที่โตขึ้น อาจเป็นมัธยมปลาย ต้องพบกับการสูญเสียหรือถูกละเมิดสิทธิ เขาก็จะมีชุดประสบการณ์เดิมที่เคยเรียนรู้ ทำให้เขารับมือกับสถานการณ์ที่ทาบที่ต้องเผชิญได้"

"เรามั่นใจว่าสามารถพัฒนาคนได้ตั้งแต่เด็กเล็ก" ผอ. สำนักข่าวเด็กฯ พะเยา ยืนยันไว้เช่นนั้น



สำนักข่าวเด็กและเยาวชน พะเยา

หลังจากเรียนจบด้านอิเล็กทรอนิกส์ ทำงานบริษัทอยู่สักพัก "อ้อม-วรรณพร" ตัดสินใจเลือกทำงานอาสาสมัครกับกลุ่มเยาวชนกลุ่มวัยรุ่นน เนื่องจากเห็นว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต และยังไม่เข้าใจเรื่องพัฒนาการสมองของเด็กวัย ๐-๖ ปี โดยเริ่มทำงานในประเด็นสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน ความรุนแรง เอดส์ และเพศ ด้วยการผลิตสื่อวิทยุเป็นเครื่องมือในการทำงาน เคยเป็นอาสาสมัครหลายแห่ง แต่องค์กรที่มีโอกาสทำงานด้วยเยอะมาก คือ สำนักข่าวเด็กและเยาวชน ขบวนการตา सबประรด ที่กรุงเทพฯ

"เพื่อนแนะนำว่าตา सबประรดอยากได้คนเขียนคอลัมน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แล้วเราเขียนได้ก็ไป จนเริ่มรู้จักองค์กรมากขึ้นก็ไปช่วยงานเป็นอาสาสมัคร ได้เรียนรู้เรื่องการใช้สื่อจากที่นี่

มีประเด็นอะไรเกิดขึ้น ก็ไปทำสื่อเรื่องนั้น ๆ ทั้งสิ่งแวคล้อม
เข้าป่าห้วยขาแข้ง เรื่องสันติวิธี ทำได้ ๓ ปี ก็เริ่มมาจับ
ประเด็นเอดส์ เพศ และสิทธิ ตอนนั้นเป็นจังหวัดที่มีความ
ต้องการนักสื่อสารเรื่องนี้ในสังคม เราก็ถูกส่งไปอบรม
เพิ่มเติม"

การทำงานพัฒนาสังคมคือโอกาสในการเรียนรู้
เพิ่มเติมหลายด้านของเธอ เนื่องจากทุกครั้งที่มีการประเด็น
ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสังคมต้องได้รับการฝึกอบรมเสมอ เช่น ช่วง
ทำงานประเด็นเอดส์และเพศ เธอได้เรียนรู้เรื่องสิทธิและเรื่องยา
เมื่อได้ทำประเด็นศาสนาก็ได้เรียนรู้เรื่องสุนทรียสนทนา มิติภายใน และนพลักษณ์

ช่วงหนึ่งที่ทำงานอาสาสมัครอยู่กับขบวนการตาสับปะรด สามารถผลิตเครื่องส่งวิทยุขนาด
เล็กด้วยต้นทุนต่ำเพียงแค่ ๘๐๐ บาท จากราคาซื้อขายในท้องตลาดเกือบ ๒ แสนบาท กระทั่ง
มีลูกคนหนึ่งซึ่งทำงานพัฒนาสังคมสายวัฒนธรรมคนหนึ่งที่จังหวัดแพร่สนใจสั่งซื้อ "อ้อม"
รับหน้าที่นำไปส่งและช่วยคิดตั้งแนะนำวิธีใช้

"ตอนแรก ๆ ไปช่วยอยู่พักก็เห็นว่าน่าสนุกเลยขออยู่ต่ออีก ลุงเป็นศิลปินเล่นดนตรี
แบนโจ ก็คิดที่ทำจากหนังวัว ฉายาของลุงคือแบนโจแมนว่าจะอยู่อีกแป๊บเดียว แต่ไป ๆ มา
ๆ ก็อยู่กับลุง ๓ ปี แต่ระหว่างนั้นก็ไป ๆ มา ๆ ระหว่างแพร่ พะเยา กรุงเทพฯ เพราะกำลังเริ่ม
ดำเนินงานในจังหวัดพะเยา การเรียนรู้กับลุงที่แพร่ทำให้ได้เจอคนเยอะ ได้ทำงานกับวัฒนธรรม
จังหวัดแพร่และองค์กรเอกชนหลายหน่วยงาน ได้ร่วมงานกับเสมสิกขาลัย มีทั้งสายพระ
สายพุทธ สายนพลักษณ์ สายเยาวชน สายสิ่งแวคล้อม"



งานในจังหวัดพะเยาที่กำลังเริ่มต้น หมายถึง "สำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา" ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากทำงานกับ ขบวนการตาสับประรดได้เกือบ ๔ ปีแล้ว ด้วย คำถามที่อ้อมต้งขึ้นถามตัวเองว่า "ทำไม ที่บ้านเราไม่มีแบบนี้บ้าง ?"

ช่วงแรกของการทำงานพัฒนาสังคม ที่พะเยา เป็นการรวมกลุ่มเยาวชนอายุ ๑๕-๒๐ ปี จัดรายการวิทยุเพื่อสื่อสาร ประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเวทีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เนื่องจากช่วงนั้นมีมาตรา ๔๐ เรื่องสื่อภาคประชาชน สำนักข่าวเด็กฯ พะเยาจึงตั้งใจสร้างคลื่นวิทยุให้เด็ก ๆ ได้เป็น นักสื่อสาร ทั้งเป็นผู้ฟังและเป็นผู้ส่งสาร นำเครื่องส่งวิทยุไปทุกแห่งที่มีการจัด กิจกรรม พร้อมจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ คลื่นออกอากาศและวันเวลาก่อนวันงาน

แม้วันนั้น "อ้อม" ยังไม่แน่ใจว่าจะไร คือสิ่งที่คนได้ค้นพบ แต่ความรู้สึกบอกว่ามี สิ่งที่คุณควรทำ คือ สำนักข่าวเด็กและเยาวชน

จังหวัดพะเยา สร้างองค์กรทำงานพัฒนา สังคมในบ้านเกิด เริ่มด้วยงานสื่อประชาสัมพันธ์ โครงการครอบครัวเข้มแข็ง จัดค่ายอบรม เด็กและเยาวชน เชื่อมต่อเครือข่ายคนทำงาน ที่รู้จักกันจากพื้นที่อื่น ๆ มาช่วยงาน

"ตอนนั้นอ้อมกับกุก (จิตติรัตน์ วุฒิ) ชวนเด็ก ๆ มาจัดรายการวิทยุ ทำกัน สนุกสนาน เด็ก ๆ ก็ตื่นเต้นมากเวลาพูดใส่ ไมค์แล้วออกอากาศวิทยุได้ พอเด็ก ๆ เยอะ ก็เริ่มออกแบบค่ายพาเด็กไปอบรม ภายใต้อ เครือข่ายทำงานประเด็นครอบครัวเข้มแข็ง ของจังหวัด เชื่อมงานไปหาพี่สาย (เครือข่าย ลำปาง) กับอู๋ (เครือข่ายสุรินทร์) ทำกันสนุก มาก กิจกรรมมันทำหน้าที่หล่อเลี้ยงความ สนุกให้กับเด็ก ๆ จนพวกเรา ก็สนุกไปด้วย งานแบบไม่เคยคิดว่าเป็นงาน แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่สนุกดี"

เป้าหมายในใจตอนนั้นคือ ต้องการ ให้เยาวชนได้พัฒนาตัวเองในรูปแบบที่ สนุกสนาน

ยังไม่มีภารกิจเป้าหมายใหญ่เป็นพันธกิจองค์กร

"ช่วงนั้นกำลังทดลองกับตัวเอง อายุ ๒๕ กำลังสนุก ๆ อยู่
ไม่ได้คิดว่าทำไปเพื่ออะไร แล้วยิ่งสนุก"

ในช่วง ๓ ปีแรกของการเริ่มต้นขององค์กร "อ้อม" เลือกพาตัวเองไปเรียนรู้การทำสื่อวัฒนธรรมที่จังหวัดแพร่กับลุงแบนโจแมน จนได้เรียนรู้และศึกษาเรื่อง "Dialogue" หรือการสื่อสารที่ว่าด้วยการฟังด้วยหัวใจอย่างใคร่ครวญและไม่ตัดสิน เป็นการฝึกภาวนารูปแบบใหม่ผ่านวงสนทนาด้วยเทคนิคการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการสื่อสารด้วยสติ (Mindful Expression) ซึ่งจะทำให้ได้รู้จักตัวเอง เข้าใจและยอมรับตัวเองได้ เพื่อนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นได้อย่างแท้จริง



นอกจากการได้เล่นและสนุกแล้ว การเรียนรู้ช่วงนี้ยังเปลี่ยนวิถีคิดของเธออีกด้วย คือจากเดิมเคยคิดในมุมคนทำงานพัฒนาที่อยู่กรุงเทพฯ ซึ่งมีการเอื้ออำนาจความสะดวกสูงจากหลายสิ่งทั้งบุคลากร องค์กรความรู้ กิจกรรมมรดก และงบประมาณ เพราะแหล่งทุนองค์กรทำงานพัฒนาสังคมส่วนใหญ่ทั้งหน่วยงานของไทยและต่างประเทศตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ

แต่เมื่อได้กลับมาทำงานในพื้นที่ต่างจังหวัดซึ่งไม่มีหน่วยงาน ไม่มีสิ่งของหรืองบประมาณสนับสนุนเหมือนอยู่กรุงเทพฯ "อ้อม" จึงต้องทำความเข้าใจใหม่ถึงระบบการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization หรือ NGO) ที่ต่างกันทั้งในรูปแบบ ผู้คน และวิธีการทำงาน

"ตัวอ้อมปรับเปลี่ยนไปเอง ทั้งวิถีคิดและมุมมอง กลายเป็นคนช้ามากขึ้น ไม่เร่งรีบเหมือนตอนอยู่กรุงเทพฯ ที่ทุกอย่างมันเอื้ออำนวย ทุกวันนี้อ้อมเรียนรู้ที่จะรอมากขึ้นและปรับแก้

ในสิ่งที่พัฒนาได้อีก เมื่อก่อนตอนทำสิ่งแวดล้อม ความเคลื่อนไหวคืออยู่ในป่า ออกทะเล ลงค้ำน้ำ เราสื่อสารให้คนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อมาทำงานค้ำชุมชน หัวใจของงานคือชีวิตของผู้คน และการอยู่กับวิถีชีวิต เราต้องปรับตัวให้เข้าจังหวะกัน"

แม้ว่าวิถีคิดบางเรื่องจะเปลี่ยนไป แต่ความสนุกในการทำงานยังคงอยู่เสมอ และความสนุกที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลให้สามารถผ่านสถานการณ์ท้าทายแต่ละครั้งของการทำงานได้ด้วยใจสบาย ๆ

"เวลาเจอปัญหา อ้อมไม่ถอยและบอกทีมเสมอว่า โลกนี้ไม่มีปัญหาไหนที่แก้ไม่ได้ เพียงแค่ว่าเมื่อไรเท่านั้น ฉะนั้นก็เล่นสนุก ๆ และอยู่กับสถานการณ์ตรงหน้าไป สนุก ๆ เคี้ยวมันก็คลี่คลายไปตามจังหวะของมัน ก็เพิ่งมารู้ว่าวิถีคิดแบบนี้ เป็นวิธีมองเชิงบวก เรามองแบบนี้มาตั้งนานแล้วแต่ไม่รู้ตัว"



คำดาบกระตุกความคิด

"ศรัทธาและเชื่อมั่น คุณธรรม การทำงานค้ำเด็กและเยาวชน เล่น เรียนรู้ สู่งานปฏิบัติ" คือวิสัยทัศน์การทำงานพัฒนาของสำนักข่าวฯ พะเยา



ส่วนเมื่อถูกถามถึงเหตุผลที่เลือกทำงานพัฒนาสังคมภาคประชาชน "อ้อม" บอกว่าทำเพราะสนุก

"ต้องสำรวจดูว่า เราอยากเล่น อยากสนุกกับมันไหม ถ้าเราไม่มีความสุขกับมัน อ้อมก็จบเลย ไม่ทำ"

ดังนั้น ทุกโครงการ ที่เธอลงมือทำล้วนเริ่มต้นมาจากความรู้สึกอยากรู้ อยากเล่น และสนุก กระทั่งเกิดเป็นการเรียนเพื่อให้รู้ เมื่อรู้แล้วก็ลงมือปฏิบัติ



"ถ้าเล่น เรียนรู้แล้วแต่ไม่ปฏิบัติ มันก็ไม่เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ฉะนั้น มันต้องเกิดการปฏิบัติทั้งกับตนเองและคนอื่น ๆ เล่น-เรียน-รู้ และปฏิบัติ นี่เป็น ๔ ประชญาของการทำงานเพื่อการพัฒนาของอ้อม"

วันนี้การเล่นสนุกของอ้อมเดินมาไกลถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของผู้คน ชุมชน และสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นชีวิตเขาเวชน ครู ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น รวมไปถึงเด็กเล็ก ๆ อีกหลายชีวิต

"สิ่งสำคัญที่สุดเลยคือ ความเข้าใจ จากครอบครัว ถ้าครอบครัวไม่สนับสนุน ไม่เปิดโอกาส ไม่เข้าใจ คนทำงานพัฒนา สังคมจะทำงานลำบากเลย การเข้าใจคือการ สนับสนุนอย่างหนึ่ง ตลอดชีวิตจะเลือก ทำงานอะไรก็ได้ อ้อมมีพ่อแม่ที่ประเสริฐมาก เข้าใจและให้โอกาสลูกเลือกชีวิตเอง พ่อเป็น ครูคอยที่อยู่กับเด็ก ๆ เยอะมาก และมาจาก หลายชนเผ่า พ่อเข้าใจในความเป็นเด็กสูง"

"อ้อมเชื่อว่าสิ่งที่เราทำ สร้างการ เปลี่ยนแปลงได้ แต่ไม่เคยเอามากค้นตัวเอง ว่าจะเปลี่ยนมากหรือน้อย แต่ทุกวันเรามั่นใจ ว่าเราสนุกกับชีวิต คำว่าสนุกกับชีวิตคือการ เอาตัวรอดในเชิงเศรษฐกิจได้ในอาชีพของ นักพัฒนาสังคม"

"อ้อม" บัญญัติตัวเองให้อยู่ในอาชีพ "นักพัฒนาสังคมภาคประชาชน"

"นักพัฒนาสังคมควรมีระบบจัดการ ที่ค้ำทั้งกับชีวิตตัวเองและชีวิตทีมงาน เอาใจเขา มาใส่ใจเรา ที่สำคัญอย่าลืมว่างานอาสาสมัคร

ไม่ใช่งานทำฟรี เพราะอาสาสมัครก็ต้อง กินข้าว ขับรถก็ต้องเติมน้ำมัน ต้องตีความ คำว่า "อาสาสมัคร" ให้เข้าใจด้วยหัวใจ ถ้าเขาไม่รับเงินก็ควรมีค่าน้ำมันรถให้ ถ้าเขา ไม่รับค่าน้ำมันรถ ก็ควรมีข้าวปลาอาหาร ให้กิน"

อ้อมบอกว่าปัจจุบันหลายคนยังไม่เข้าใจ เรื่องการจัดการดูแลอาสาสมัคร เช่น เห็นว่าเป็นอาสาสมัครมาช่วยทำงาน ก็คิดว่าไม่จำเป็น ต้องให้การดูแล จึงเห็นการละเลยปล่อยให้ อาสาสมัครดูแลตัวเองอยู่หลายกรณี ทั้งที่ การจัดการดูแลอาสาสมัครเป็นเรื่องสำคัญ ขององค์กรพัฒนาสังคมภาคประชาชน นักพัฒนาสังคมที่ก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าทุกวันนี้ อาจเคยผ่านประสบการณ์ที่เป็นอาสาสมัคร ฝึกงานเรียนรู้โดยไม่มีเงินเดือนมาก่อน จึงทำให้เลือกใช้ชีวิตการดูแลอาสาสมัครใน รูปแบบที่เคยเจอมา

"จากที่ทำงานกับคนรุ่นใหม่มาหลายรุ่น อ้อมยืนยันว่าวิถีคิดแบบเดิมไม่ใช่สิ่งที่จะเกิด

ขึ้นกับคนรุ่นใหม่ เพราะยุคสมัยเปลี่ยนไปแล้ว วิถีคิด วิถีชีวิตย่อมแตกต่างกัน สมัยก่อนมันถ้อยที่ ถ้อยอาศัยได้ เมื่อก่อนไม่ต้องจ่ายค่ามือถือ ค่าอินเทอร์เน็ต มีบางคนเคยบอกอ้อมว่า **"เด็ก ๆ มันไม่ต้องใช้ก็ได้"** แต่เราถามว่าแน่ใจหรือ คนรุ่นเราทุกวันนี้ยังต้องใช้เน็ต ใช้มือถือเลย ทำงาน พัฒนามันต้องทันสมัย วิถีคิดของผู้นำองค์กรก็ต้องเข้าใจวิถีของเด็ก ๆ ที่เขาตั้งใจอยากทำงาน พัฒนาด้วย ต้องดูแลให้ถึงค่าใช้จ่ายเพราะทุกคนต้องกินต้องใช้"

คำว่า "ดูแลให้ถึง" หมายถึงมีค่าตอบแทนให้สามารถใช้ชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน พร้อมกับ ต้องสื่อสารให้เข้าใจว่าองค์กรพัฒนาสังคมภาคประชาชนอาจไม่มีมาตรฐานเงินเดือนสูงเท่ากับ บริษัทเอกชน แต่ระหว่างองค์กรและคนทำงานต้องเข้าใจตรงกันว่า ในขณะที่เงินเดือนหรือ ค่าตอบแทนไม่ได้สูงเทียบเท่า นั้น ยังมีคุณค่าอะไรที่จะได้รับเป็นพิเศษ เป็นความคุ้มค่าที่เข้ามา สวมหมวกเป็นนักพัฒนาสังคมภาคประชาชน

"จะเอาอดีตของเราไปกำหนดชีวิตเขาไม่ได้ ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาของการทำงานกับ เยาวชน อ้อมเห็นเลยว่าวิถีคิดของคนเปลี่ยนไปเร็วมาก แล้วถ้าคนรุ่นอ้อมไม่รู้จักรับฟังและ ปรับเปลี่ยนวิถีคิดให้สอดคล้อง รับรองพังพินาศ ประเด็นนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรที่ต้องจัดการ และสื่อสารให้คนทำงานทุกคนได้เข้าใจ"

ยุคสมัยหนึ่งที่ "อ้อม" กำลังเป็น NGO เลือคนใหม่ เข้าร่วมทำข่าวในเวทีกิจกรรมต่าง ๆ ในนามนักข่าวอาสาสมัครขบวนการตาสับปะรด เกิดข้อสงสัยว่าทำไม NGO รุ่นพี่คนหนึ่งมี พฤติกรรมที่แตกต่างจาก NGO ทั่ว ๆ ไป คือ "สมบัติ บุญงามอนงค์" หรือ "หนูหริ่ง" ประธาน มูลนิธิกระจกเงา (ยุคนั้นคือ กลุ่มศิลปินวัฒนธรรมกระจกเงาเชียงราย)

"อ้อมเจอพี่หนูหริ่งในเวทีประชุมเรื่องเด็กกับไอที มองแล้วสงสัยมากกว่าทำไมคนนี้เข้าห้อง

ประชุมมาแล้วนั่งพิมพ์ ๆ ๆ โน้ตบุ๊ก ถึงคิวพูดก็พูด ๆ ๆ พูดแรงด้วย ประชุมเสร็จก็ส่งอีเมลเนื้อหา
ในวงประชุมให้ทุกคนเลย เป็นคนที่ล้ายุคมาก สมัยนั้นคนอื่น ๆ ยังไม่มีโน้ตบุ๊กใช้เลย ยิ่งฟังที่
หรีงเล่าประวัติชีวิตให้ฟัง ก็ยิ่งคิดว่าคานี้เพี้ยนหรือเปล่า ออกจากกรุงเทพฯ เพราะอยากไปตั้ง
ชุมชนทำงานพัฒนาที่บ้านนอก ก็ได้ตั้งใจ ไปทำงานกับชนเผ่าที่เชียงราย แต่ก็มีเครื่องมือทำงาน
ทันสมัยเต็มไปหมด ย้ายไปอยู่เชียงรายแล้วก็นั่งเครื่องบินมากรุงเทพฯ เข้าเวทีประชุม พูด ๆ ๆ
แล้วก็นั่งเครื่องบินกลับเชียงราย ในขณะที่อาสาสมัครคนอื่นเขานั่งรถทัวร์กันเพราะเกรงใจ
แล้วความพอดีมันอยู่ตรงไหน"

พอดีกับที่ผ่านมา "อ้อม" เคยมีคำถามเรื่องค่าตอบแทนที่เหมาะสมของ NGO อยู่ในใจ
ยิ่งเมื่อได้เห็นคนทำงานในกลุ่มกระเจงงามีอุปกรณ์ไอทีทันสมัยใช้งานเป็นองค์กรแรก ๆ ในสาย
NGO ความสงสัยถึงความพอดียิ่งเกิดขึ้นทบทวี

ในที่สุดอ้อมตัดสินใจเดินเข้าไปถาม "หนูหรีง" ว่าความพอดีของการเป็น NGO อยู่ตรงไหน
"หนูหรีง" ถามกลับว่า "ความพอดีในร้อยเปอร์เซ็นต์คืออะไร"



อ้อมจำได้เธอตอบกลับว่า ความพอดีก็ตรงกึ่งกลาง ๕๐ เปอร์เซ็นต์

"แล้วเขาก็บอกว่าความพอดีของเขา บางทีมันก็อยู่ที่ ๗๐-๘๐ บางทีก็อยู่ที่ ๘๘-๑ อาจไม่ใช่ ๕๐-๕๐ อย่างเดียว มันขึ้นอยู่กับว่าคนคิดว่าความพอดีคืออะไร แต่นั่นแหละอ้อมก็เกิดเลย ถือว่าพีทริงเป็นคนแรกที่ทำให้เกิดเรื่องระบบทำงาน NGO เลย"

ถึงวันนี้ สำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา มีอายุ ๑๒ ปี ทำหน้าที่สร้างคน สร้างครู สร้างเด็ก สร้างวิถีคิด ภายใต้อายุ ๕ ปีปัจจัยหลัก คือ เล่น เรียน รู้ สู่อารมณ์ปฏิบัติ โดยบริหารจัดการองค์กรพัฒนาเอกชนให้คำเน้นอยู่ในระบบเศรษฐกิจของสังคมได้เนื่องด้วย "อ้อม" ได้หยิบประสบการณ์เก่าที่ได้เรียนรู้รูปแบบการจัดการองค์กรจากบริษัท ๓ แห่ง ที่เคยทำก่อนหน้าผันตัวมาเป็น NGO มาประยุกต์ใช้สร้างระบบการจัดการองค์กรของคน



"ก็มีล้มลุกคลุกคลานบ้าง แต่ก็ผ่านมาได้เพราะระบบการจัดการที่มั่นคงจะช่วยให้เราอยู่ได้ หลักการทำงานพัฒนาของอ้อมใช้ทฤษฎีการผลัดน้ำออกไป ช่วงทำงานสิ่งแวดล้อมมีรุ่นพี่คุยเรื่องคลื่นสะท้อนกลับให้ฟัง เขาบอกให้เราลองอยู่ในน้ำนิ่ง ๆ เพื่อให้เกิดคลื่นน้อยที่สุด จากนั้นก็ให้เราคืบ ๆ ๆ ซึ่งคลื่นน้ำก็เคลื่อนมากตามแรงคืบ จากนั้นเขาให้เราอยู่นิ่ง ๆ สักพักก่อนให้เราลองวิ่งน้ำเข้ามาหาตัวเอง แล้วสังเกตดูว่าเกิดอะไรขึ้น ซึ่งผลมันคือคลื่นน้ำก็สะท้อนออกไปหมดเลย

พอวิกน้ำเข้ามาคลีนก็ออกไป จากนั้นทดลองอีกคือให้อยู่นิ่ง ๆ พักหนึ่งจึงผลักน้ำออกไปแล้วสังเกต ก็พบว่าคลีนน้ำก็ไหลกลับเข้ามา ซึ่งอ้อมยึดไว้เป็นหลักการทำงาน คือ เราเป็นผู้ให้ส่งมอบออกไป เคี้ยวสิ่งต่าง ๆ ก็สะท้อนกลับมาเอง และยังกลับมามากกว่าที่เราให้ไปเสียอีก"

"อ้อมเล่นสนุกกับทุกงาน ใส่ใจ-ให้ก่อน บอกน้อง ๆ ว่าให้ไปก่อน เคี้ยวมันสะท้อนกลับมาเอง ในรูปแบบไหนก็แล้วแต่ มันกลับมาแน่นอน เช่น อยากร่างงานกับครู ตอนเริ่มต้นไม่ว่าครูจะสนใจหรือไม่เราก็ให้ไปก่อนเลย"



ยอมรับความหลากหลาย ใส่ใจความแตกต่าง

ด้วยประสบการณ์ทำงานและเดินทางส่องโลก มองคน เห็นสังคมมาจนถึงวันนี้ ทำให้สามารถรับมือกับการทำงานพัฒนาสังคมในประเด็นและสถานการณ์ใหม่ ๆ

"เราตกผลึกทางความคิดจากการได้เรียนรู้ชีวิต ผ่านการมองผู้คนที่เข้ามาในชีวิต ผ่านความบอบช้ำจากการทำงาน อ้อมเคยตกม้าตายจากเวทีเวิร์กช็อปเมื่อได้รับการสะท้อนกลับจากเด็ก ๆ ว่าสิ่งที่ทำไปมันไม่เวิร์ก อ้อมเคยเสียงหายไปขณะเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้ ทุกสิ่งเหล่านี้คือการเรียนรู้ที่ส่งต่อเราไปยังการเรียนรู้เรื่องต่อ ๆ ไป บางเรื่องเรียนจากการพูดคุยในวงสัมมนา บางเรื่องเรียนจากธรรมชาติของคน จนสุดท้ายได้เห็นแก่นของการทำงานกับชุมชนกับคน พบกับความเชื่อและความศรัทธาที่หลากหลาย มีวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่างของวัฒนธรรม"



การทำงานพัฒนาชุมชนเกี่ยวข้องกับความแตกต่างและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เส้นทางชีวิตการทำงานทุกวันนี้ของเธอมีส່วนมาจากวิถึวัยเด็ก ได้เรียนรู้ความหลากหลายของวัฒนธรรมผ่านการเดินทางไปเห็นวัฒนธรรมของหลายชนเผ่ากับพ่อซึ่งเป็นครูคอย พร้อมกับครอบครัวที่สนับสนุนเรื่องการศึกษา ส่งผลให้เห็นความหลากหลายของชีวิตมนุษย์ที่สร้างให้แนวคิดกว้างและเติบโตขึ้น

"ตอนเด็ก ๆ อ่านแต่โคราเอมอน คิดว่าอาจได้เรียนรู้เรื่องการช่วยเหลือจากโคราเอมอน เพราะเนื้อหามันช่วยเหลือกันเยอะมาก หนังสือที่เราอ่านก็น่าจะส่งผลกับสิ่งที่เราเป็นทุกวันนี้ เพราะถ้าตอนเด็ก ๆ อ้อมไปคลิกกับหน้ากากเสือ วันนี้อาจจะไม่ได้เป็นนักพัฒนาก็ได้ หรือถ้าเป็นก็อาจจะจะเป็นนักพัฒนาที่หัวรุนแรงกว่านี้ก็ได้นะ"

เส้นทางชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความบังเอิญ "อ้อม" เชื่อว่าทุกอย่างถูกกำหนดมาแล้ว และชีวิตผู้ใหญ่ล้วนถูกหล่อหลอมมาจากวัยเด็ก

"เด็กเป็นรากแก้ว อ้อมยืนยัน ลองดูสิ ถ้าเราอยากให้ประเทศไทยมีศิลปินมากที่สุดในโลก ก็จัดให้เด็กตั้งแต่ ๐-๖ ขวบเรียนดนตรีให้หมดเลย รับลองอีก ๑๒ ปีไม่มีใครเกินประเทศไทย หรือถ้าอยากให้มีชาวนาที่ศิโยมที่สุดในโลก ก็พากันเรียนเรื่องวิถีชาวนากันตั้งแต่เด็ก ๆ ไปเลย ตั้งแต่ปัจจุบันเนี่ยนะ อีก ๑๒ ปี อ้อมเชื่อว่าชาวนาที่ศิโยมที่สุดในโลกคือชาวนาไทย"



วัฒนธรรมการอ่าน อำเภอปาง

โครงการอ่านยกกำลังสุข Book Bank เดินทาง ตั้งเป้าหมายทำงานในพื้นที่อำเภอปาง จังหวัดพะเยา ร่วมกับทีมทันตภิบาลโรงพยาบาลปาง ขับเคลื่อนงานไปด้วยกัน เน้นการพัฒนาศักยภาพแกนนำส่งเสริมการอ่าน คือ เครือข่ายครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) ให้สามารถผลิตและออกแบบสื่อโดยใช้หนังสือนิทานเป็นหลัก กระทั่งครูสามารถวิเคราะห์หนังสือนิทานแต่ละเล่มได้ ครูมองเห็นความเชื่อมโยงของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่นำมาใช้ใน ศพค. ได้ และผู้ปกครองยังมีความเชื่อมั่นที่จะนำหนังสือนิทานมาเป็นเครื่องมือสั่งสอนลูกหลานให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในเชิงบวกอีกด้วย



ปัจจุบันสถานการณ์หนังสือในพื้นที่ค่อย ๆ ดีขึ้น จากการดำเนินงานโครงการฯ สำนักข่าวฯ นำหนังสือส่งมอบให้พื้นที่ได้ออกแบบระบบการให้ผู้ปกครอง พ่อแม่ มาใช้บริการยืมหนังสือถือเป็นการเปิดพื้นที่อ่านสร้างสุขภายในครอบครัว โดยมีครู ศพค. คุณแล หมุนเวียนแลกเปลี่ยน จัดหาหนังสือ รวมทั้งได้รับการบริจาคและการสนับสนุนหนังสือเพิ่มเติมโดยองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น สืบเนื่องจากผลการดำเนินงานในปี ๒๕๕๗ ที่โครงการฯ หนุนเสริมศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กได้ยื่นข้อเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนเป็นสื่ออ่าน โดยเฉพาะหนังสือนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาการทางสมองสำหรับเด็กปฐมวัย และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านโดยชุมชนเอง

การส่งมอบทุนความรู้และพัฒนาศักยภาพให้กับครู ศพค. ในโครงการฯ ได้รับความร่วมมือในรูปแบบจากเครือข่ายสู่เครือข่าย คือ กลุ่มระดับไป จังหวัดระนอง (ภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่ของแผนงานฯ) ซึ่งค้นหาและสกัดความรู้ จนเกิดเป็นหลักสูตรจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ครู ศพค. ในด้านการใช้สื่อนิทานสำหรับสร้างพัฒนาการเด็ก เมื่อนำมาใช้จึงได้สร้างการเปลี่ยนแปลงของครู ศพค. เด็กเล็ก และผู้ปกครองในพื้นที่เป้าหมายระนองได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำนักข่าวเด็กฯ พะเยาจึงเชื่อมต่อขอให้กลุ่มระดับไป ระนอง นำหลักสูตรพัฒนาศักยภาพครูแกนนำส่งเสริมการอ่านมาสอนให้กับครู ศพค. ที่เข้าร่วมโครงการฯ ในอำเภอปง จากการอบรมเรื่องการใช้หนังสือนิทานเพื่อการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ครูเกิดฐานคิดที่แข็งแกร่งถึงคุณค่าของหนังสือนิทาน ๑ เล่ม ที่สามารถทำได้มากกว่าการอ่าน แต่ยังใช้เป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองเด็กในวัย ๐-๖ ขวบ อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก ๆ ได้อีกด้วย พร้อมกับเสริมสร้างความมั่นใจและภูมิใจในตนเองของครู กระทั่งเกิดการใช้หนังสือเป็นเครื่องมือสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านกับเด็ก ๆ และได้ขยายความคิดและวิธีการต่อไปยังผู้ปกครองและชุมชนอีกด้วย

หลังจากได้รับการส่งมอบความรู้โดยกลุ่มระดับไปแล้ว คณะทำงานส่งเสริมการอ่านอำเภอปง ยังได้เชื่อมงานไปจัด



กระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก ๆ ในเครือข่าย
ของ "เชียงใหม่อ่าน" ๑ ใน ๑๑ ภาคี
เครือข่ายสร้างเสริมวัฒนธรรมการ
อ่าน ในการออกแบบกิจกรรมให้ตรง
โจทย์ นั่นคือสร้างความเข้าใจหนังสือ
และวิเคราะห์หนังสือ เรียนรู้การทำสื่อ
ประกอบนิทาน ถือเป็นภารกิจส่งมอบ
ความรู้เชื่อมโยงกันใน ๓ เครือข่าย



"มันไม่ใช่แค่กระบวนการ
เครื่องมือต่าง ๆ อย่างเดียว แต่มันมีแก่นอยู่ที่วิธีคิด ซึ่งเน้นสื่อสารให้เกิดความเข้าใจว่าหนังสือ
๑ เล่ม สามารถสร้างคุณค่าได้มากมาย หนังสือไม่ได้สอนเพียงแค่เรื่องเดียว การอบรมพัฒนา
ศักยภาพครูได้ผลลัพธ์ทั้งการสร้างพื้นฐานแนวคิดเรื่องคุณค่าของหนังสือนิทานและการอ่านกับ
พัฒนาการของเด็ก กระทั่งครูมีความรู้และเชื่อมั่นว่าตนเองทำได้ หลังจากอบรมแล้วอ้อมพบว่า
แววตาของครูที่เคยมีความกังวลเจือปนอยู่ก็หายไป ครูเชื่อมั่นมากขึ้น"

จากเดิมเป็นครู ศพด. ตัวเล็ก ๆ ที่ขาดความกล้าในการนำเสนอความคิดเห็น เคยถูกสังคม
มองเป็นแค่เพียงพี่เลี้ยงคอยดูแลเด็ก ๆ หลังจากผ่านกระบวนการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพแล้ว
ครูเกิดความเข้าใจและเข้าใจถึงแนวคิดของการใช้หนังสือนิทานเสริมพัฒนาการเด็ก มีความรู้เรื่อง
หนังสือนิทานและสามารถวิเคราะห์หนังสือนิทานเองได้ คั้งนั้น ครู ศพด. จึงสามารถเชื่อมโยง
องค์ความรู้ที่มีไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทั่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม
สำหรับการจัดซื้อหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับวัยของเด็กเล็ก

“กล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้น แล้วก็สามารถเล่านิทานได้
น่าสนใจและเก็บเด็ก ๆ ได้”

ครูสายพิน ศพด.บ้านทุ่งแต



“กล้าที่จะพูดหรือเสนอเรื่องต่าง ๆ กับหน่วยงานต้นสังกัด และ
เลือกใช้หนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็กได้”

ครูพิกุล ศพด.บ้านทุ่งแต



“มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ได้รู้จักหนังสือนิทานที่เหมาะสม
กับเด็กจริง ๆ เอาไปประยุกต์ใช้สอนได้สนุกและให้ความรู้”

ครูนงเยาว์ ศพด.บ้านบางผักหอม



หลังเข้าร่วมอบรมกับโครงการฯ "พิบูล เตือนแก้ว" ครูประจำ ศพค.บ้านทุ่งแต พบว่าตนมีความมั่นใจในการพูดคุย กล้าคิด กล้าสอบถามมากขึ้น และได้นำความรู้และเครื่องมือต่าง ๆ ไปทดลองงาน กระทั่งได้โอกาสนำเสนอแนวคิดต่อผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับนิทานที่เหมาะสมกับเด็กที่ทำโครงการฯ ร่วมกับโรงพยาบาลปงและสำนักข่าวเด็กและเยาวชนพะเยา ซึ่งในครั้งแรกยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก ต่อมาอีก ๑ สัปดาห์ ในการประชุม อบต.ประจำเดือน ครูพิบูลเข้าไปนำเสนอให้นักวิชาการศึกษา เรื่องการรวมหนังสือนิทานที่เหมาะสมกับวัยเข้าไปอยู่ในกลุ่มของวัสดุการศึกษา แม้ยังไม่ได้รับการตอบรับในวันนั้น แต่จากนั้นไม่นานผู้บริหารได้สั่งให้ครู ศพค. เข้าร่วมประชุมประจำสามัญของ อบต. ด้วยทุกครั้ง จากที่ไม่เคยได้รับสิทธินั้น

กระทั่งทุกวันนี้ ครูภูลและเพื่อน ๆ ครู ศพค. ของ อบต.จิม ได้รับสิทธิคัดเลือกหนังสือนิทานที่เหมาะสมตามงบประมาณด้วยตนเอง เป็นจำนวน ๕๐ เล่มต่อปี จากการแสดงศักยภาพความรู้และแนวคิดในการใช้สื่อนิทานเพื่อพัฒนาการเด็กเล็กอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสร้างความตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการใช้สื่อนิทานเพื่อพัฒนาการเด็กเล็กกับคณะผู้บริหารท้องถิ่นได้

ครู ศพค. ที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้นำความรู้เรื่องหนังสือนิทาน การส่งเสริมการอ่าน การยืมคืนหนังสือ พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กนักเรียนมาเป็นช่องทางในการพูดคุยกับพ่อแม่ เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครูและผู้ปกครองไปโดยธรรมชาติ

"เราส่งเสริมการอ่านสำเร็จเพราะทำงานร่วมกับผู้ปกครองด้วย ที่นี่ผู้ปกครองมารับเด็กเอง เดินบ้าง ซ้อมเตอร์ไรค์บ้าง แต่ก็ไม่ได้เร่งรีบ ทำให้เราได้คุยกัน เล่าเรื่องเด็ก ๆ เรื่องหนังสือนิทาน เรื่องทั่ว ๆ ไป การยืมหนังสือ แล้วถ้าผู้ปกครองมาเร็วก็จะมานั่งดูกิจกรรมที่คุณครูทำกับเด็ก ๆ ด้วย" ครูพิบูลกล่าว

ประสบการณ์นำเสนอคุณค่าของการใช้สื่อนิทานเพื่อพัฒนาการเด็กเล็กของ "ครูพิบูล" ได้มีการถ่ายทอดความรู้และเทคนิควิธีการให้กับเครือข่ายครู ศพค. อื่น ๆ ในเวทีการประชุมครู ศพค. ของอำเภอปง กลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนครูเป็นจำนวนมากกลับไปประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มี เพื่อนำเสนอกับผู้บริหารในท้องถิ่นของตนตระหนักถึงคุณค่าของสื่อนิทานกับพัฒนาการเด็กเล็ก

"อ้อม-วรรณพร เพชรประดับ" กล่าวสรุปถึงการลงมือทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน พื้นที่อำเภอปงไว้ว่า ทำให้ค้นพบการทำงานที่มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์โดยไม่ยึดติดรูปแบบ มีความคิดยืดหยุ่น เป็นอิสระ และรวดเร็ว ต้นทุนทรัพยากรไม่สูง ได้ระบบการใช้คนทำงานไม่เยอะ แต่ผลลัพธ์มีประสิทธิภาพ เข้าถึงรูปแบบการทำงานเชื่อมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีเครื่องมือและกระบวนการนำไปพัฒนางานการอ่านต่อ

"อ้อมเข้าใจมิติของสื่อหนังสือนิทานมากขึ้น เข้าใจเด็กเล็กในเรื่องของพัฒนาการและการเจริญเติบโต อนาคตอ้อมหวังให้เกิดวาระพูดคุยการอ่านเพื่อพัฒนาการเด็กในการประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอของทุก ๆ เดือน เพราะวัฒนธรรมการอ่านคือการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่มีหนังสืออย่างเดียวจะขับเคลื่อนในวงกว้างก็ต้องขยับกันให้หมดทุกหน่วย ความร่วมมือกันเท่านั้นจะขับเคลื่อนโลกการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ได้"

อ้อม-วรรณพร ผอ. สำนักข่าวเด็กฯ
พะเยา กล่าวยืนยันไว้ว่า

"เรามั่นใจว่าสามารถพัฒนาคนได้
ตั้งแต่เด็กเล็ก"





= Growth Mindset =

- การพัฒนาเด็กเล็ก เท่ากับการพัฒนาสังคมในระดับชาติ
- วัฒนธรรมการอ่าน คือ การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิต
- เลือกตั้งคำถามที่เหมาะสม ทำให้ค้นพบวิธีการที่สร้างผลลัพธ์
- ความสนุกระหว่างทำงานสร้างผลลัพธ์ที่ต้องการ
- ทำงานด้วยการให้ออกไปก่อน ผลลัพธ์ที่ดีตามมาเอง
- ทุกปัญหามีทางออกเสมอ เล่นสนุกกับปัจจุบัน เรื่องราวจะคลี่คลายตามจังหวะ
- การทำงานต้องยืดหยุ่น ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และยุคสมัย
- ทุกคนสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมได้
- NGO สามารถมีระบบการจัดการที่เหมาะสมสำหรับองค์กรได้
- ความร่วมมือของทุกฝ่าย สามารถขับเคลื่อนพัฒนาสังคมในวงกว้างได้จริง



“Key Success สำคัญคือ ฝ่ายทันตภิบาลของโรงพยาบาลปง เพราะทำให้การขยายฐานทำงานไปยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้กระจาย เต็มพื้นที่ คิดว่าถ้าทีมเราฝ่ายเดียวประสานงานกับ ศพต. ทั้งหมด อาจเป็นเรื่องยาก แต่เมื่อได้โรงพยาบาลประสานงานให้โดยมีเราเป็นที่เลี้ยงทำงานไปด้วยกัน ถือเป็นกาเปิดประตูสู่การทำงานกับครู ศพต. ในอำเภอได้ดีมาก



ทุกวันนี้เราเห็นการอ่านมีความหมายมากกว่าเดิม เช่น ที่เคยได้ยื่นพี่بوب (ระบัดใบ ระนอง) พุดกับครู ๆ มาตลอดว่า หนังสือนิทานแค่ครูหยิบขึ้นมาเล่มนั้นก็มียุทธศาสตร์แล้ว วันนี้เราเข้าใจประโยชน์นี้มาก ๆ เลย และยังได้เห็นครูเล่าด้วยสื่อประกอบนิทานที่ทำขึ้นจากความเข้าใจและใส่ใจด้วยก็ยิ่งซาบซึ้งกับคุณค่ามากขึ้นไปอีก ตอนนี้การอ่านก็ไปอยู่ในวิถีชีวิตของครูจนกลายเป็นรูปแบบสื่อสารการอ่านแบบธรรมชาติไปแล้ว ครูสามารถคุยกับหัวหน้าและผู้ปกครองจนเป็นกระบอกเสียงให้ชุมชนได้ เข้าใจถึงคุณค่าของการอ่าน

เป้าหมายสูงสุดของโครงการฯ คือ อยากให้ครู ศพต. กล้าลุกขึ้นมาสื่อสารกับผู้ปกครอง หน่วยงานต้นสังกัด หรือหัวหน้างานที่รับผิดชอบเขา สามารถเชื่อมโยงการทำงานกับผู้ปกครองได้ ยืนยันชุดความรู้ด้านพัฒนาการเด็กกับการอ่านในฐานะครูกับผู้บริหารองค์กรท้องถิ่นได้

พอใจมากที่โครงการฯ สร้างการเปลี่ยนแปลงให้คณะทำงาน ครู และที่ปรึกษา ยิ่งเห็นพลังใจของคุณครูทุกคนแล้วก็ยิ่งมีพลังมากขึ้น อย่างที่เรามาหาครูเยาว์กับครูกุลวันนี่ (วันที่พาทีมงาน ประเมินฯ แผนงานฯ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ศพต.) ก็ไม่มีเงินให้ครูสักบาท เราก็บอกครู ๆ ว่าไม่ต้องเตรียมอะไรไว้ให้นะ แต่พอมานี้แล้วก็มีอาหารการกินเต็มมาก ครูทุกศูนย์ฯ เป็นอย่างนี้หมด มีความเป็นพี่เป็นน้อง มีน้ำใจมอบให้เรา มาก ซึ่งเป็นเสน่ห์ของครูที่ส่งให้เรามีพลังและมีความสุขในการทำงาน



กึกถือว่าการทำงานของเราไม่ใช่ว่าแค่มีครูยืนเคียงข้าง แต่เป็นการยืนหยัดอยู่ด้วยกันจริง ๆ เราเคยจัดอบรมแล้วครูมาเกินเป้าไปเท่าหนึ่ง จาก ๔๐ คนกลายเป็น ๘๐ คน ทำให้เราจ่ายเงินค่ารถให้ครูที่มาได้แค่วันเดียวต่อ ๒ วัน ทำให้มีบางคนไม่พอใจเพราะไม่เข้าใจ แต่ก็มีครู ๆ ที่อยู่ด้วยกันมานานแล้วเข้าใจสถานการณ์ก็จะช่วยพูดอธิบายขึ้นมาว่าการมาอบรมให้คุณค่าอะไรกับทุกคนบ้าง มันประทับใจไปในใจของเรามาก เป็นพลังในการทำงานของเราต่อไป

ส่วนตัวกึกก็ได้เอาเทคนิคที่เรารู้มาใช้กับลูกของตัวเอง มีมุมมองการอ่านที่เป็นเรื่องบวก วิเคราะห์ได้ เชื่อมโยงได้ สามารถเอาความรู้ที่มีเกี่ยวกับการอ่านไปแบ่งปันให้กับคนอื่น ๆ ได้”

กึก-ฐิติรัตน์ วุฒิ

รองผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา



“รู้จักหนังสือนิทานหลากหลายมากขึ้น ไม่ได้มองเพียงมีไว้อ่านอย่างเดียวเหมือนเดิม แต่หนังสือนิทานสามารถพัฒนาเป็นสื่ออื่น ๆ ต่อยอดไปได้อีกเยอะมาก นอกจากนั้นขวัญก็ได้เข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็กปฐมวัยมากขึ้น จนได้แนะนำวิธีการที่ดีกับเด็ก ๆ ให้คนรู้จักหลาย ๆ คนนำไปใช้กับลูกหลาน เช่น เรื่องคุณค่าของการใช้หนังสือนิทานเสริมสร้างพัฒนาการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก ๆ ให้ดีขึ้น ส่วนการทำงานกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้เราพบว่าครูไม่ใช่เป็นแค่เพียงพี่เลี้ยงเด็ก แต่ครูมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้เด็กปฐมวัยได้เตรียมตัวไปสู่ระดับอนุบาล”

ขวัญ-เกศินี ลอยมูล

ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักข่าวเด็กและเยาวชน จังหวัดพะเยา

ทูนบุคลากร : หมอโฮม ผู้ดูแลสุขภาพฟันเด็กเล็ก ๓๑ ศพด.

“ชนินฐา ทิวาศิริ” หรือ **“หมอโฮม”** เจ้าหน้าที่งานทันตสาธารณสุขชำนาญงาน โรงพยาบาล ปง อำเภอบง จังหวัดพะเยา เป็นบุคคลสำคัญ (Key Man) ที่สำนักข่าวฯ ตัดสินใจเชิญมาร่วมเป็นคณะทำงานในระดับพื้นที่ เนื่องจากรับผิดชอบงานเรื่องสุขภาพช่องปากและฟันของเด็กเล็กทุก ศพด. อยู่แล้ว ซึ่งการอ่านนิทานสามารถเป็นกลไกหนึ่งที่จะส่งเสริมเรื่องสุขภาพช่องปากและฟันของเด็ก ๆ ได้

“ชอบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของครู ศพด. โดย พี่ป๊อบ ระเบิดใจ เพราะเขาสามารถนำรูปแบบของวิชาการมา สาธิต และแตกประเด็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้มากมาย นำไป ใช้ได้จริงและยั่งยืน ด้วยบทบาทเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตอนนี เราเห็นทิศทางว่าสามารถนำหนังสือนิทานมาเป็นเครื่องมือ สำหรับสื่อสารกับผู้ปกครองได้ง่ายและตรงที่สุด

ส่วนตัวเราร่วมงานกับการอ่านมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ ได้เรียนรู้แนวคิดและวิธีการทำงานร่วมกับ NGO แล้วเราได้ นำทักษะการเล่นิทานและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ ใช้ในการลงพื้นที่ ศพด. ตามความรับผิดชอบของเราได้อย่าง สร้างสรรค์มากขึ้น ได้พัฒนากระบวนการสื่อสารกับผู้ปกครอง ผ่านการใช้รูปแบบ Focus group”



กลไกทำงานระดับอำเภอ ทีมทันตภิบาลโรงพยาบาลงทำหน้าที่เป็นหลักในด้านวิชาการ ส่งเสริมความรู้ สร้างความเข้าใจเรื่องพัฒนาการสมองและการดูแลช่องปากของเด็ก ๆ ตามตัวชี้วัดของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา เน้นการพัฒนาศักยภาพแกนนำครู ส่งเสริมการอ่านให้สามารถขยายความรู้เรื่องสื่ออ่านไปสู่เครือข่ายครูผู้ดูแลเด็กให้ครบทุกแห่งในอำเภอปง มุ่งหนุนให้ยกระดับเป็นอำเภอสุขภาวะการอ่าน

ปัจจุบันเกิดการเชื่อมโยงไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อร่วมเป็นที่เลี้ยงหนุนเสริมไปร่วมกับทีมโครงการฯ ถือว่าเป็นการทำงานในภาพรวมผ่านกลไกระบบสาธารณสุขระดับอำเภอ หากสามารถเคลื่อนไหวพร้อมกันทั้งระดับอำเภอ น่าจะเกิดการสื่อสารกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณหรือการสนับสนุนสื่อที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการด้านสมองสำหรับเด็กมากยิ่งขึ้น





อ่านสร้างสุข

กัณยกร ตัญญาภักดิ์, ปุณณพุช กรมขุมาต

สังคมแห่งการเรียนรู้ : ครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง

นครแห่งการอ่าน แบ่งปันโอกาส สร้างสรรค์ชุมชน

เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ทำงานซึ่งคนรุ่นใหม่เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้รับบทบาทขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านเต็มที่ กระทั่งวันนี้เกิดเป็น "ลำปาง นครแห่งการอ่าน" ภายใต้การหนุนสร้างของศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง

รุ่นใหม่ที่ว่า คือ "สาย-ปุ่นยูนุช กรมขุนทด" และ "ดาว-กันยกร คຸ້ຍວຽດສາ"

"สาย-ปุ่นยูนุช" มีตำแหน่งเป็นผู้ประสานงานโครงการอ่านยกกำลังสูง เพิ่มสุขจาวลำปาง ๕๘

"ดาว-กันยกร" มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการอ่านยกกำลังสูง เพิ่มสุขจาวลำปาง ๕๘

ทั้ง ๒ คนเป็นแกนกำลังหลักของการทำงานขับเคลื่อนประเด็นส่งเสริมการอ่านร่วมกันในปัจจุบัน

ส่วนรุ่นใหม่ที่ว่า คือ ประธานและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัด



ลำปาง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ คนสำคัญของจังหวัด บางคนเกษียณอายุราชการงานวิชาการ บางคนยังทำงานเป็นอาจารย์ บางคนเป็นนักการเมืองท้องถิ่น บางคนทำธุรกิจส่วนตัว บางคนเป็นจิตอาสาผู้นำชุมชน

คณะทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ หลายคนที่เป็นรุ่นใหญ่ต่างมีประสบการณ์การทำยุทธศาสตร์ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ มีสถานภาพทางสังคมเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมแทบทุกประเด็นของจังหวัดลำปาง จึงทำให้การเคลื่อนงานเชิงนโยบายมีพลังและประสบความสำเร็จ สามารถผลักดันนโยบายส่วนการอ่านเข้าสู่เทศบาลัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรได้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗

ทุกคนต่างมารวมตัวกันทำงานด้วยเป้าหมายเดียวกัน คือ ร่วมกันพัฒนาชุมชนเมืองลำปาง ให้อ่านอยู่ในทุก ๆ ค้าน บนพื้นฐานความเข้มแข็งในครอบครัว

"ทุกเรื่องของการพัฒนาสังคม มีฐานหลักคือครอบครัว" ทุกคนในคณะทำงานศูนย์ฯ ครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง คิดเห็นตรงกัน คั้งนั้น ทุกประเด็นที่พวกเขาเข้าร่วมขับเคลื่อน ล้วนทำงานบนรากฐานแห่งความสัมพันธ์ของครอบครัว เช่นเดียวกับโครงการอ่านยกกำลังสุข ลำปาง" ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ ลำปาง ทำงานร่วมกับท้องถิ่น ๘ พื้นที่ ในอำเภอแจ้ห่ม กับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ สร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของการอ่านกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย และได้พัฒนาทักษะการอ่านและเล่นนิทานอย่างมีความสุขระหว่างผู้ปกครองกับลูกหลานตามบริบทครอบครัวและชุมชน ได้พัฒนาทักษะด้านการเลือกหนังสือหรือสื่อที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ได้พัฒนาทักษะการผลิตนิทานทำมือของผู้ปกครองร่วมกับลูกหลาน ได้สร้างองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมวัฒนธรรมรักการอ่านในบริบทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาขยายผลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในโอกาสต่อไป

คณะทำงานในศูนย์เรียนรู้ฯ ขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพ ความสัมพันธ์ครอบครัวในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ ในหลากหลายรูปแบบ เช่น เป็นวิทยากรกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพคณะทำงานชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร้องขอในด้านต่าง ๆ เช่น ครอบครัว ยาเสพติด สตรี เด็กและเยาวชน เป็นองค์กรรับผิดชอบขับเคลื่อนงานสื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว สถาบันสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) รวมทั้งเป็นวิทยากร

โครงการด้านส่งเสริมสายใยรักของครอบครัว ผ่านการเล่านิทาน อ่านและเล่นกับลูก ของสถาบันรักลูก

ด้านการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน "อ่านยกกำลังสุข เพิ่มสุขจาวลำปาง" ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ ลำปาง ทำงานร่วมกับท้องถิ่น ๘ พื้นที่ ในอำเภอแจ้ห่ม กับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ สร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของการอ่านกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย และได้พัฒนาทักษะการอ่านและเล่นนิทานอย่างมีความสุขระหว่างผู้ปกครองกับลูกหลานตามบริบทครอบครัวและชุมชน ได้พัฒนาทักษะด้านการเลือกหนังสือหรือสื่อที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ได้พัฒนาทักษะการผลิตนิทานทำมือของผู้ปกครองร่วมกับลูกหลาน ได้สร้างองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมวัฒนธรรมรักการอ่านในบริบทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาขยายผลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในโอกาสต่อไป



การขับเคลื่อนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนของจังหวัดลำปาง มีปัจจัยความสำเร็จมาจากต้นทุนที่มีอยู่ในพื้นที่ ทุนทางสังคม เช่น ความรักของคนในครอบครัว การทำงานที่สอดคล้องนโยบายภาครัฐและท้องถิ่น ความเชื่อและความศรัทธาต่อศูนย์เรียนรู้ ความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในระดับต่าง ๆ



ทุนทางบุคคล เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอแจ้ห่ม ผู้อำนวยการ กศน. (ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) อำเภอแจ้ห่ม คณะทำงานส่งเสริมการอ่านในระดับพื้นที่ คณะทำงานศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการล้วนแต่ยอมรับและสนับสนุนนโยบายส่งเสริมการอ่าน

ในขณะที่ทุนความรู้ เช่น ความเชี่ยวชาญด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL) ของคณะทำงานศูนย์เรียนรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการทำสื่อเพื่อเด็กปฐมวัย (หนังสือนิทานทำมือ) ของวิทยากรและคณะทำงานในพื้นที่ สามารถสร้างการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองได้ตามเป้าหมาย

ทุกคนในขณะทำงานพูดถึงหัวใจของการขับเคลื่อนงานไว้ตรงกันคือ "การเรียนรู้"
ทุกคนต่างเชื่อว่าคนอยู่บนเส้นทางการเรียนรู้อย่างไม่วันจบสิ้น
ทุกการทำงานที่เพิ่มขึ้น ล้วนแต่สามารถส่งให้คณะทำงานได้ดึงศักยภาพภายในออกมา
ทำงาน เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและสังคม



ลำปาง นครแห่งการอ่าน

งานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านของ
จังหวัดลำปางขับเคลื่อนในระดับตำบล อำเภอ
และจังหวัด โดยมีคณะทำงานจากหลากหลาย
หน่วยงาน เช่น ระดับตำบล ประกอบด้วย
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ศูนย์การ
ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
(กศน.) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพค.) โรงเรียน
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
ตัวแทนผู้ประกอบการเด็กปฐมวัย โดยมีภาคี
สนับสนุนคือ วัด ผู้นำหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ และเยาวชน

ระดับอำเภอ (แจ้ห่ม) มีประธานคณะทำงาน คือ นายอำเภอแจ้ห่ม และมีผู้อำนวยการ
กศน.อำเภอแจ้ห่ม เป็นเลขานุการ หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ในอำเภอเป็นคณะกรรมการ เช่น
ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรแจ้ห่ม ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง



เขต ๓ อำเภอแจ้ห่ม ปลัดอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ สัสดีอำเภอ วัฒนธรรมอำเภอ ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแจ้ห่ม ผู้จัดการธนาคารออมสิน แจ้ห่ม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแจ้ห่ม ผู้อำนวยการโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ผู้บริหารส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งกำนันและผู้ใหญ่ทุกคนในอำเภอ

ปี ๒๕๕๘ โครงการฯ ขยายพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมไปยัง ๓๒ หมู่บ้านจากทั้งหมด ๖๔ หมู่บ้าน รวมทั้งขยายไปยังพื้นที่สูงที่มีศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศข.) ตั้งอยู่ด้วย คือ บ้านห้วยวาด บ้านแม่กำ และบ้านห้วยปง เป็นปัจจัยพื้นฐานส่งเสริมทางปัญญาและสร้างครอบครัวที่อบอุ่น เพื่อผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

"กศน. มีหน้าที่โดยตรงเรื่องจัดการศึกษาตาม อธิปไตย มีห้องสมุดประชาชน มีบ้านหนังสือชุมชน สามารถที่จะจัดกิจกรรมได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจาก มีครู กศน. ทุกพื้นที่ นักเรียนที่เข้ามาเรียนส่วนใหญ่เป็น วิทยุหนุ่มสาวและวิทยุทำงาน ดังนั้น การขยับงานให้เต็มพื้นที่ สามารถเชื่อมเข้าไปสู่กลไกนี้ได้ และสามารถขยายผลไปยังครอบครัวในระดับชุมชนได้ เราขยายผล ๒ พื้นที่ อบต. แจ้ห่ม และ อบต.แม่สุก ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้อย่างเป็น รูปธรรม และสนับสนุนให้การส่งเสริมการอ่านเป็น นโยบายของจังหวัด ซึ่งในระดับจังหวัด เรามีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดลำปางเป็นกองเลขานุการ" อภรณ์ ช่างเกวียน ผอ.กศน. อำเภอแจ้ห่ม กล่าว



ศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัว
เข้มแข็ง ลำปาง ขับเคลื่อนงาน
ส่งเสริมการอ่านในระดับชุมชนถึง
ระดับจังหวัด จนเกิดการทำ
ยุทธศาสตร์การอ่าน ๓ ปีของ
จังหวัดลำปาง เกิดแผนงาน
ขับเคลื่อน "ลำปาง นครแห่งการ
อ่าน" อย่างจริงจัง ผู้ว่าราชการ
จังหวัดมอบหมายให้ กศน. เชื่อมการทำงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง



สืบเนื่องจากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นผลงานเชิงประจักษ์ในด้านส่งเสริมการอ่านของอำเภอ
แจ้ห่ม ที่มีการขับเคลื่อนงานตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับบุคคล ชุมชน และอำเภอ จึงเสนอให้
อำเภอแจ้ห่มส่งตัวแทนเข้าเฝ้าฯ รับเสด็จและถวายรายงานต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ
พระราชดำเนินทรงเปิดโครงการอ่างเก็บน้ำแม่เสริมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านโป่งน้ำร้อน
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางมอบหมาย
ให้ กศน. จังหวัดลำปาง จัดทำนิทรรศการและแผ่นพับประชาสัมพันธ์ "ลำปางนครแห่งการอ่าน"

รวมทั้งเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้เสริมสร้างวัฒนธรรมการอ่านในชุมชน คือ "พรทิพย์
มีมานะ" เข้าเฝ้าฯ รับเสด็จและถวายรายงานเกี่ยวกับนิทรรศการ "ลำปาง นครแห่งการอ่าน"
เนื่องจากเป็นเจ้าของบ้านหนังสืออจริยะ บ้านสบฟ้า ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
ซึ่งสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

“ลำปาง นครแห่งการอ่าน รักลูก รักครอบครัว รักลำปาง รักการอ่าน”

โดย นายธานินทร์ สุภาแสน ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง

“เนื่องในปีมหามงคลของปวงชนชาวไทย ปีเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในศุภวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ และเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติถวายเจ้าฟ้าพันก้าน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการแสวงหาความรู้และยังเป็นกระบวนการสร้างความรู้ใหม่ที่ใช้เวลาน้อยที่สุด ที่ทำให้ประชาชนชาวลำปางได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถ และมีความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตคือ เป็นประโยชน์ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคม ชุมชน ประเทศชาติต่อไป จึงได้กำหนดให้จังหวัดลำปางเป็นนครแห่งการอ่าน เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๑ กำหนดแนวคิดหลักไว้คือ “รักลูก รักครอบครัว รักลำปาง รักการอ่าน” การดำเนินงานโครงการ ลำปาง นครแห่งการอ่าน จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยพลังของทุกภาคส่วนในจังหวัดลำปางร่วมกันขับเคลื่อนไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในครอบครัวที่ยั่งยืนต่อไป”

เนื้อความจากแผ่นพับประชาสัมพันธ์

"ลำปางนครแห่งการอ่าน"

"ทุกวันนี้ อบต.แม่สุก และ อบต.แจ้ห่ม กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบที่มีคนมาคึกงานต่อเนื่อง เพราะเป็นพื้นที่ที่มีประสบการณ์และผลงานที่ชัดเจน เช่น รูปแบบการทำงาน กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการสร้างความตระหนักรู้อย่างมีส่วนร่วมผ่านการคืนข้อมูล มีผลงานการผลิตสื่อส่งเสริมการอ่านและสื่อประชาสัมพันธ์การทำงาน สามารถเห็นภาพทั่วโลกขณะทำงาน



ระดับตำบล ซึ่งทำงานกันผ่านแผนงานระยะสั้นภายใต้การวางยุทธศาสตร์ระยะยาว" ผอ.กศน. อำเภोज้ำห่ม กล่าวเพิ่มเติม

ค้ำคนทำงานรุ่นใหม่ "สาย-ปุ่นนุช กรมขุนทด" ให้ข้อมูลเสริมว่า ปี ๒๕๕๘ ขยายพื้นที่ทำงานอีก ๖ ท้องถิ่นของอำเภोज้ำห่ม ซึ่งได้เดินทางไปดูงานที่ อบต.แม่สุก และ อบต.จ้ำห่ม ได้สะดวกและเกิดความเข้าใจ เนื่องจากงานชัดเจน เพราะมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน สร้างแรงบันดาลใจให้คนมาดูงานกลับไปลงมือทำในพื้นที่ตัวเองได้จริง ๆ ส่วนคณะทำงานก็ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง คัดตามดูงาน และให้การสนับสนุน แม้ว่าในโครงการฯ ไม่ได้มีงบประมาณสำหรับลงติดตาม แต่คณะทำงานให้ความสำคัญต่อการติดตาม จัดหาช่องทางลงพื้นที่สม่ำเสมอ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สามารถช่วยเสริมแรงคนทำงานได้ และยังทำให้คณะทำงานได้เห็น ภาพความเคลื่อนไหวงานชัด ทันเหตุการณ์ หรือเกิดข้อคิดขัดแย้งหน้าตรงไหน

ยังสามารถช่วยดูแลแก้ไขทันเวลาอีกด้วย

รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ส่งผลให้ทุกคนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน คือ อีกปัจจัยสำคัญที่เคลื่อนงานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านในพื้นที่ไปสู่ความสำเร็จ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ กศน. กศน. กศน. ศพค. อสม. ผู้ปกครอง ต่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ลงมือร่วมคิด ออกแบบการทำงาน ลงมือปฏิบัติงานร่วมกันทุกขั้นตอนตามแผนงาน

ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จังหวัดลำปาง สามารถผลักดันการอ่านสู่ระดับนโยบายท้องถิ่นได้ประสบความสำเร็จ คือ การสร้างการอ่านเป็นวาระจังหวัด เป็นเทศบัญญัติในพื้นที่ดำเนินการ การมีงบประมาณและความร่วมมือของส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานสร้างเสริมการอ่าน ถือเป็นกลไกสำคัญสำหรับการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในทุกชุมชนของจังหวัดลำปาง เนื่องจากท้ายที่สุด

แล้ว ท้องถิ่นแต่ละแห่งจะสามารถขับเคลื่อนงานส่งเสริมการอ่านได้เอง

ศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง วางยุทธศาสตร์หลักไว้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นทำงาน สร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน คือ "ต้องทำให้การส่งเสริมการอ่านบรรจุเข้าไปในนโยบายจังหวัด"

จากนั้นด้วยวัฒนธรรมองค์กรของศูนย์เรียนรู้ฯ ซึ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด จึงเริ่มด้วยการทำงานวิจัยเก็บข้อมูล วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย วางแผนงานระยะ ๓ ปีและ ๕ ปี ผ่านการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการอ่านผ่านการสื่อสาร วางโครงสร้างกลไกการทำงาน คณะทำงาน เวทีประชาคม เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างยุทธศาสตร์ของตน เพื่อรวมศูนย์ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นผู้อำนวยการ คอยติดตามประเมินผล สรุปบทเรียน หลักกิจกรรม กระทั่งในที่สุดการอ่านก็ได้ถูกบรรจุเป็นวาระจังหวัด "ลำปาง นครแห่งความสุข : รักลูก รักครอบครัว รักการอ่าน รักลำปาง"



“ทุกกิจกรรมมีการวางแผนกระบวนการทุกครั้ง บนฐานของเป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ให้ครบ ๓ มิติ คือ ความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ได้ ต้องค้นให้พบว่าแต่ละกิจกรรมมีเนื้อหาหลักคืออะไร ทำแล้วได้ส่งมอบอะไรให้กับใคร รวมทั้งหลังจากจัดกิจกรรมทุก ๆ ครั้ง เรามี AAR (After Action Review) ว่าสิ่งที่ลงมือทำไปแล้วตอบโจทย์อย่างไร”



ครูแอม-ผศ.จริยา วิไลวรรณ
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง



หัวใจแห่งการเรียนรู้

"อาจารย์พันธ์ศักดิ์ คำแก้ว" ประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง กล่าวถึงภาพรวมการทำงานเพื่อพัฒนาสังคมในจังหวัดลำปางไว้ว่า คนทำงานภาคประชาสังคมของจังหวัดลำปางล้วนมาจากหลายองค์กร ฉะนั้น หัวใจสำคัญของการทำงานของเขาคือ ต้องเรียนรู้ว่าแต่ละองค์กรทำงานอะไร สามารถบูรณาการร่วมกับงานที่มีอยู่ได้อย่างไร ที่สำคัญคือการขับเคลื่อนในระดับสังคม ไม่สามารถอยู่ในรูปแบบต่างคนต่างทำได้ จำเป็นต้องเชื่อมโยงกันจากทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยใช้เนื้องานเป็นตัวเชื่อมเข้าไปด้วยฐานคิดการทำงาน คือ ครอบครัว



"ครอบครัวเป็นรากฐานของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่าน" อาจารย์พันธ์ศักดิ์เชื่ออย่างนั้น เมื่อตอบรับโจทย์ท้าทายด้านการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านให้เกิดขึ้นในชุมชนจากแผนงานฯ การอ่าน โดยมียุทธศาสตร์แรกที่ตั้งเป้าหมายชัดเจน คือ การอ่านเป็นนโยบายจังหวัด

คณะทำงานทุกคนในศูนย์เรียนรู้ฯ ล้วนเปิดกว้างทางความคิดและการเรียนรู้เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย ทุกคนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี โปรแกรมการสื่อสารออนไลน์ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลาของโลกยุคนี้

ดังนั้น การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการทำงานพัฒนา

"วัฒนธรรมขององค์กรเราคือทุกคนอยากทำดี มีจิตสาธารณะ อยากทำงานเพื่อส่วนรวม ส่วนเรื่องบริหารงานเป็นแบบพี่น้องกัน เป็นครอบครัวเดียวกัน นอกเหนือจากงานเราก็มีกิจกรรมพิเศษมาเจอกันด้วย เมื่อมีปัญหาก็คุยกันทุกกิจกรรมที่ทำเสร็จ เรามี AAR (After Action Review) เพื่อทบทวนร่วมกันถึงงานที่จบไปแล้ว ซึ่งเราเน้นพูดคุยกันในเชิงพัฒนา"



ส่วนเทคนิคการเชื่อมต่องานระหว่างองค์กรและหน่วยงานนั้น มีทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ควบคู่ไปกับการใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้วของคณะทำงานในศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็งแต่ละคน เช่น นอกเหนือจากจัดส่งหนังสือหรือเอกสารตามระบบอาจารย์พันธ์ศักดิ์ช่วยยกหูโทรศัพท์คุยด้วยเพื่อย้ำประเด็นที่สำคัญ หรือหลาย ๆ ครั้งที่มีการนัดพบผู้ใหญ่เพื่อจับกาแฟสนทนา ก็พาคนทำงานรุ่นใหม่อย่าง "สาย" และ "ดาว" ไปเรียนรู้ด้วยเสมอ

ในขณะที่คณะทำงานรุ่นใหม่เปรียบเสมือนเข็มทิศ รับผิดชอบต่อคอบอกกำหนดเส้นทาง วางแผนการเคลื่อนไหวงานพัฒนาสังคม เชื่อมต่อสายสัมพันธ์ "สาย-ปณญนุช" และ "ดาว-กันยกร" คือ ๒ คนรุ่นใหม่ผู้เป็นเรี่ยวแรงหลักในการลงมือเคลื่อนไหวงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านในจังหวัดลำปางอย่างขะมักเขม้น

“กระบวนการทำงานส่งเสริมการอ่านทำให้คนทำงานเติบโตทั้งทางความคิดและวิธีการทำงาน ดาวและสายเป็นคนที่พัฒนาตัวเองได้ดี ทั้ง ๒ คนเป็นวิทยากรกระบวนการเรียนรู้ (Facilitators) ที่ศูนย์เรียนรู้ ภาคภูมิใจมาก”



ครูแก้ว-ผศ.จริยา วิไลวรรณ
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง

"สาย-ปุ่นยูนุช กรมขุนทด" เริ่มทำงานกับศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง ค่ายคำแห่งผู้สื่อข่าว รับผิดชอบทำข่าวในแต่ละอำเภอของจังหวัดลำปาง ทำรายการประเด็นต่าง ๆ วัฒนธรรม การเลี้ยงลูก และการเกษตร ภายใต้อำนวยการเรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งมีสื่อวิทยุเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร มีเครือข่ายวิทยุชุมชน

"ตอนนั้นสายเห็นพี่น้อง (ปรารภนา หาดูเมธี-หนึ่งในคณะทำงานศูนย์เรียนรู้ฯ) จัดรายการวิทยุ ก็อยากทำบ้าง ไปสมัครแล้วทำข่าว จัดอบรม เป็นเลขานุการ ประสานงาน ยาวมาจนถึงวันนี้เลย ชอบทำงานด้านชุมชน เมื่อก่อนอยากเป็นครูคอยมาก เพราะอยากช่วยเหลือเด็ก ๆ ตอนเรียนอยู่เคยขอข่าวพ่อเป็นกระสอบ ๆ เอาไปให้ชาวบ้านบนคอย ช่วงหนึ่งเราอยากสอนบนคอยที่อำเภอแม่ก้อย จังหวัดเชียงใหม่ แต่พ่อไม่ให้ไป เขาว่าเป็นลูกสาวคนเดียว"

ถึงแม้ว่าวันนั้นพ่อไม่อนุญาตให้ไปเป็นครูคอย คอยช่วยเหลือเด็ก ๆ แต่ผ่านมาถึงวันนี้ "สาย-ปุ่นยูนุช" ก็ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็ก ๆ และครอบครัวไปจำนวนมากมายับไม่ถ้วน ผ่านการทำงานภายใต้ร่มของศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง ลำปาง โดยทำหน้าที่สนับสนุน

ทุกประเด็นที่องค์กรต้องการขับเคลื่อนและพัฒนา เก็บข้อมูล ส่งมอบข้อมูล และกระตุ้นให้ชุมชนนั้นมองเห็นและเป็นเจ้าของเรื่องที่ต้องการทำเพื่อชุมชนของตน ด้วยหลักการทำงาน คือ ชุมชนต้องช่วยเหลือกัน

"ทุกพื้นที่ที่มียุทธศาสตร์การทำงานของตัวเอง ต่อจากยุทธศาสตร์ของอำเภอและตำบล เราบุคคลออกเวลาทำงานกับชุมชนว่า เรามาสร้างความตระหนัก เราไม่ได้อยู่ที่นี้ แต่พวกคุณอยู่ คุณมีทรัพยากร คุณทำต่อเองได้ ถ้าคุณตระหนักรู้ว่าเรื่องที่กำลังทำมีคุณค่า เราใช้วิธีค้นคว้าข้อมูล เรียบเรียงประเด็น คั้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเมื่อทุกคนเห็นก็ตื่นเต้นและอยากมีส่วนร่วม เพราะมันเกี่ยวข้องกับเขาโดยตรง"

นอกจากการทำงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านร่วมกับภาคประชาชนโดยตรง ศูนย์เรียนรู้ฯ ยังเชิญผู้บริหารท้องถิ่นเข้าร่วมมหกรรมส่งเสริมการอ่านตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ เพื่อให้เห็นผลงานที่เกิดขึ้นของการทำงาน ได้เห็นข้อมูลที่สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของการอ่านกับเด็กเล็ก ๆ ในชุมชน พร้อมกันนั้นยังเป็นโอกาสในการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครองที่ได้เห็นช่องทางการดูแลลูกหลานให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยมากที่สุดอีกช่องทางหนึ่งด้วย ถือเป็นการสร้างฐานการเรียนรู้และขยายผลต่อยอดออกไป



"งานเป็นงานของคนในพื้นที่ ผมทำหน้าที่มาส่งและร่วมสร้างเท่านั้น เขาทำกันต่อไปได้แน่นอน"

อาจารย์พันธ์ศักดิ์ คำแก้ว

ประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง

"เราทำงานอยู่ด้วยกันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เป็นกันเอง การทำงานของเราต้องเดินทางไปชุมชน ลงพื้นที่อยู่บ่อย ๆ แต่สามมีเข้าใจเรื่องการทำงานดี เพราะเข้าใจเนื้องานและรู้จักเพื่อนร่วมงานทุกคนดี เวลาที่สามมีว่างก็ยังลงพื้นที่ไปกับเราด้วย เรามีความสุขที่ได้ทำงานเพื่อพัฒนาคนและชุมชนให้มีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น ตั้งแต่ได้ทำงานเรื่องการอ่านมากก็ทำให้เรามีเทคนิคในการอ่าน เล่า และเล่นกับลูกมากขึ้น ตอนนี้ลูก ๖ ขวบก็มีความเป็นผู้นำกล้าคิดกล้าทำ และเรียนรู้ไว" สาย-ปณณนุช กล่าว



โอกาส-เรียนรู้-แบ่งปัน

อีกคนหนึ่งซึ่งเป็นกำลังหลักในการประสานงานโครงการ "ดาว-กันยกร คู่ยวงค์ษา" เล่าว่า ถือเป็นโอกาสดีมากที่ได้ทำงานเกี่ยวกับด้านพัฒนาครอบครัว ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เธอรับฟังคนในครอบครัวมากขึ้น พุคะโรภักดิ์คิดถึงใจเขาใจเรา รวมทั้งมีโอกาสได้ทำงานหลาย



ประเด็น ตั้งแต่ครอบครัวเข้มแข็ง ครอบครัว
หยุดพนั้น ครอบครัวรักการอ่าน และ
ครอบครัวเท่าทันสื่อ กระทบทุกวันนี้สามมี
ไม่คุ้มเหล่า ไม่เที่ยวสังสรรค์แล้ว ทั้ง ๆ ที่
ไม่ได้ห้าม แต่กลายเป็นว่าเมื่อมีเวลาว่างก็ไป
เกี่ยวกับทั้งครอบครัว

"เรารู้ว่าเราทำอย่างไรให้ครอบครัวมี
ความสุข และยังสามารถเอาความรู้ตรงนี้ส่งต่อไป
ถึงคนอื่นด้วย"



รวมทั้งการส่งมอบความรู้และโอกาส
ในการพัฒนาตัวเองและครอบครัวให้กับคน
อื่น ๆ ทำให้ "ดาว" รู้สึกภาคภูมิใจสำหรับ
โอกาสดี ๆ ที่ได้ผันตัวจากผู้เคยขาดโอกาส
ในวัยเด็ก มาเป็นผู้มอบโอกาสให้กับคนอื่น ๆ
บ้าง

วันนั้น "ดาว" ในวัยเด็ก เรียนหนังสือดี
จนได้โควต้าไปเรียนต่อ ม. ๑ ในตัวอำเภอ

แต่แทนที่จะได้ใส่ชุดนักเรียนต่อ
ดาวต้องหันมาใส่ชุดสาวโรงงานเซรามิก
เพราะครอบครัวไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ

"ครอบครัวจนมาก ดาวเป็นลูกคนที่
๘ ซึ่งพ่อแม่แก่มากแล้ว ครูก็มาค่าไปปรับ
ทัศนคติเพื่อน แล้วไม่ยอมไปรายงานตัว
ดาวก็ร้องไห้เสียใจที่ไม่ได้เรียนต่อ แต่ก็เห็นอยู่
ว่าเรายากจนมาก มันไปเรียนต่อไม่ได้จริง ๆ
ขนาดประถมฯ ยังไม่มีเงินซื้อข้าวกลางวัน
กินเลย ก็ต้องไปช่วยงานครูทำอาหารขาย
จนเกือบเข้าเรียน ก็ค่อยได้กินข้าวจากครู"

เมื่อไม่ได้เรียนต่อจึงไปทำงานโรงงาน
เซรามิก ขยันฝึกจนเชี่ยวชาญได้เหมางานรับ
รายได้วันละ ๓๐๐ บาท

"ภูมิใจมาก หลังจากเรียนจบ ป. ๖
ดาวไม่เคยขอเงินพ่อแม่ มีแต่ให้ท่าน จำได้ว่า
เงินเดือนครั้งแรก ๗๐๖ บาท เราให้พ่อแม่

๕๐๐ บาท หลังจากนั้นก็ให้มาตลอดทุกเดือน แล้วเยอะขึ้นเรื่อย ๆ ให้ทั้งแม่เราและแม่สามี
คาวกับสามีเข้าใจกันมากเรื่องดูแลพ่อแม่ เพราะเขาเองก็เคยลำบากมาเหมือนกันกว่าจะมีวันนี้"

ผ่านไป ๒ ปี คาวตัดสินใจส่งตัวเองเรียน กศน. วันเสาร์-อาทิตย์ พร้อมย้ายงานไป
เป็นแคชเชียร์โรงแรมกะเช้า เพื่อจัดเวลาไปเรียนเสริมพิมพ์ดีดในช่วงค่ำ ผ่านไปจนเรียนจบ



ม. ๖ ตัดสินใจอีกครั้งไปเรียนต่อบริหารจัดการภาคค่ำ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พร้อมกับ
ทำงานบริษัทของรุ่นพี่ที่รู้จักกันไปด้วย

ที่ตัดสินใจหาช่องทางเรียนหนังสือต่อ เพราะเคยมีความฝันตอนเด็กที่อยากทำงานเหมือน
ครูที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี คนเคารพนับถือ เด็ก ๆ เชื่อฟัง ใช้งานไปซื้อของก็ได้ เมื่ออยากเป็นครู
ความเห็นหนทางเดียวที่จะเป็นไปได้คือ ต้องเรียนต่อเท่านั้น

"ตอนนั้นเราอ่านหนังสือเรียนแล้วรู้อย่างเดียวว่าอยากมีชีวิตดี ๆ ก็ต้องเรียนหนังสือ
เคยอ่านหนังสือเรียน มานะมานี่ เนื้อเรื่องก็ไม่ไกลตัวเรา อย่างเด็กที่ชื่อ เพชร ก็ชีวิตลำบาก

ต้องคืนรณะ แล้วก็มีเพื่อนชื่อ วีระ คอยช่วยเหลือ แล้วมีตอนหนึ่งที่เด็ก ๆ นั่งรถไฟไปเที่ยวบ้านญาติ ทำให้คิดอยากออกไปบ้าง เพราะตอนนั้นไม่เคยไปเที่ยวไหน ก็เลยเอาเรื่องนี้มาเป็นแรงบันดาลใจให้กับตัวเอง เราอ่านซ้ำ ๆ นะ เพราะชอบ มันมีความสุขที่ได้อ่าน"

"คิดแล้วว่า เราต้องเรียน เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น"

ควายยืนย่นถึงแนวคิดที่มีต่อการศึกษา

หลังจากแต่งงานจนกระทั่งคลอดลูกแล้ว ได้ข่าวจากเพื่อนว่าอาจารย์พันธ์ศักดิ์รับเจ้าหน้าที่ประสานงานพื้นที่งานครอบครัวเข้มแข็ง เธอจึงได้กลายเป็นหนึ่งในคณะทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ จนวันนี้เป็นเวลา ๑๒ ปีแล้ว

"องค์กรของเราทำงานเพื่อสังคม เมื่อก่อนใช้ชื่อว่ามูลนิธิเต็มหัวใจเพื่อสังคม เคยจัดรายการวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน ตั้งแต่รุ่นแรก ๆ ที่ควายยังไม่เข้ามา พอเข้ามาก็ยังมีการวิทยุ แต่จะเป็นรายการครอบครัวเข้มแข็ง"

ตำแหน่งประสานงานพื้นที่ผุดจากที่เคยคาดไว้ว่าจะเป็นการโทรศัพท์ประสานงานและจัดประชุมตามวาระ เพราะเมื่อลงมือทำจริง มีพื้นที่รับผิดชอบงานเยอะมาก ทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้านนำร่องในหลายอำเภอ ทั้งอำเภอแม่พริก อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมือง อำเภอกาชา และอำเภอสบปราบ ซึ่งศูนย์ฯ มีงบประมาณให้พื้นที่จัดกิจกรรมส่วนกลางที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนแต่ละพื้นที่ แถมยังต้องลงทำงานในเวลาว่างอีกด้วย



"เมื่อก่อนเราลงพื้นที่กลางคืน เพราะกลางวันเขาต้องไปทำงาน ไปทำงาน คือแต่เขามีเวลาให้เราตอนกลางคืนก็ดีใจมากและต้องขอบคุณมาก ๆ แล้ว ก็เลยต้องไปประชุมกันตอนกลางคืน ส่วนใหญ่สามีกับลูกสาวก็ไปด้วย ถือกับข้าวไปกินด้วยกันเลย กลายเป็นสนิทกับครอบครัวในหมู่บ้านไปเลย สามีก็เข้าใจเพราะชอบให้ทำงาน จะได้มีความสุข ไม่เครียด"

"ดาว" ได้เริ่มเรียนรู้ทักษะงานพัฒนาชุมชนจากการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาคนทำงานในพื้นที่ต่อ เช่น การทำวิจัยชุมชน การเดินเวที การจัดกิจกรรมผ่านกระบวนการทำงานชุมชน ซึ่งมีคณะทำงาน ๒ กลุ่ม คือ ด้านครอบครัว และด้านเด็กและเยาวชน

"กิจกรรมในชุมชนเราเปิดให้พื้นที่ที่คิดกิจกรรมเอง ทำอะไร ทำกับใคร เรื่องไหน เพราะคนในพื้นที่จะรู้ดีที่สุดว่าควรทำอะไร อย่างไร ส่วนเรื่องการสร้างคอร์สศึกษาระบบการพัฒนาศักยภาพคน ศูนย์ฯ จะรับผิดชอบ มีพี่ ๆ อาจารย์ทุกคนเป็นระดับปรมาจารย์"

เธอย้ำว่า ผู้ใหญ่ในคณะทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ทุกคน เป็นระดับปรมาจารย์ที่สอนให้เธอเติบโต

"เมื่อก่อนดาวลงพื้นที่กับพี่บุญส่งซึ่งเป็นที่ปรึกษานายก เป็นอดีต สจ. ที่เก่งเรื่องพูดคุยกับชาวบ้านมาก มีความรู้เรื่องการทำงานชุมชน รู้จักคนมาก ดาวก็ได้เรียนรู้วิธีการคุย การสื่อสารกับชุมชนจากพี่เขาเยอะ"





ดาว-รุ่นใหม่ เล่าถึงปรมาจารย์รุ่นใหม่

“อาจารย์พันธ์ศักดิ์ คำแก้ว” - เป็นคนกว้างขวางมาก ท่านเป็นอดีตศึกษานิเทศก์ คณะครูในโรงเรียนที่เราประสานงาน อาจารย์รู้จักหมด โทรศัพท์แนะนำให้ตลอด ทุกวันนี้เป็นประธานชุมชนด้วย เกษียณแล้วก็ยังไม่ว่างทำงาน อาจารย์ชอบทำงานเพื่อสังคม

“ลุงอ่อง-พันเอก สันดุสิต ดีบุกคำ” เก่งเรื่องวางยุทธศาสตร์ ออกแบบหลักสูตร ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ลุงอ่องมาจากลพบุรี มาเป็นเขยลำปาง แต่ทุกวันนี้เป็นคนที่นี่ไปแล้ว ในชุมชนมีกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีอะไรก็ไปร่วมตลอด เมื่อก่อนเป็นทหาร แต่เกษียณมาช่วยพี่พิมพ์ (พิมพ์ิตา ดีบุกคำ-ภรรยา) ทำธุรกิจร้านเครื่องเขียน ซึ่งพี่พิมพ์ก็เป็นวิทยากรกระบวนการที่เก่งมาก ไปเรียนรู้อะไรมาใหม่ ๆ ก็เอามาสอนตลอด

“ครูแอ้ว-ผศ.จริยา วิไลวรรณ” เป็นอาจารย์อยู่ที่สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง เป็นนักจิตวิทยาที่น่ารัก พูดจาดี คุยกับใครเขาก็รักครูแอ้วทุกคน และครูแอ้วสอนศิลปศาสตร์ แล้วก็ช่วยอำนวยความสะดวกให้จัดกิจกรรมที่วิทยาลัยด้วย

“พี่น้อย-ปรารถนา หาญเมธี” เก่งและเชี่ยวชาญเรื่องสรุปความคิด จับประเด็น เป็นนักเขียน นักสื่อสาร และทำธุรกิจโรงงานและ Outlet เซรามิกด้วย

“พี่เฉลิม วิวัฒน์โส” นักการเมืองท้องถิ่นที่มีจิตอาสาเพื่อสังคมมาก ตอนนี้เป็นรองนายก ใจดี ไม่ถือตัว ช่วยเหลืองานเต็มที่ อย่างตอนที่พี่ญาในสำนักงานสูง ก็แบกเรื่องตัดหญ้ามาช่วยตัดให้ ไปออกงานในกิจกรรมก็ช่วยกันจัดของ เสรีพน้ำ

“พี่บุญส่ง ทิวษ์ษา” เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สจ.) เป็นที่ปรึกษานายกเมืองเขลางค์ เป็นจิตอาสามาก ชอบเรียนรู้ จะไปทุกแห่งที่มีโอกาสให้เรียนรู้ มีค่าน้ำมันให้หรือไม่ก็ไป ถ้ามีเวลา ทำประโยชน์เพื่อชุมชนมาตลอด จนคนในชุมชนเชื่อมั่นในตัวเขา

จากที่เคยเป็นคนขาดโอกาส วันนี้ "ดาว" ผันตัวเองมา เป็นผู้สร้างโอกาสให้ผู้อื่น ผ่านกระบวนการทำงานใน โครงการต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ฯ ซึ่งเธอเองก็ได้ รับการแบ่งปันความรู้จากผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ

"ผู้ใหญ่ทุกคนในศูนย์ฯ ไม่เคยหยุดเรียนรู้ ถ้ามีเรื่องที่น่าสนใจ เขาลงทะเบียนเรียนเป็นสัปดาห์ เลยค่ะ แล้วพอเรียนจบมาไม่หลง เามาเวิร์กช็อปให้ต่อ ตลอด ทุกคนคือต้นแบบแห่งการแบ่งปัน ที่นี่เป็นโลกแห่ง การเรียนรู้ ดาวถึงมีความรู้ไปถ่ายทอดต่อได้"

"ภูมิใจแล้วก็มีความสุขมาก ที่ได้ให้โอกาสกับคนอื่น เมื่อก่อนพูดเรื่องอดีตที่ขาดแคลน เราจะน้ำตาไหล แต่ในวันนี้เราภูมิใจกับชีวิตมาก มีครอบครัวที่ดี มีงานที่ดี ที่ได้มอบสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น"

ในขณะที่ทุกคนที่มาทำงานชุมชนก็ล้วนมีแต่ใจอาสา อยากเป็นผู้ให้ ถึงแม้ไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่ก็ยินดีมาช่วย แขนงนำหลายคนอยากไปเรียนรู้ดูงานด้วย ถึงแม้ไม่มีงบประมาณหาวิทยากรหาวิธีการ เช่น ขับรถไปเอง หาบ้านเพื่อนหรือบ้านญาติคนอนพัก หรือนอนพักรวมกันหลายคนในห้องเดียว เพื่อจะได้ร่วมเรียนรู้ดูงานที่น่าสนใจ

"อย่างพี่พรทิพย์ เจ้าของบ้านอจริยะ ก็คิดเพิ่มเติมอยู่ตลอด ชาวผู้สูงอายุในชุมชนมาอ่าน หาหนังสือใหม่มาเติม แล้วก็อยากไปร่วมอบรมกับเรา เขาทำด้วยใจจริง ๆ ไม่ได้ค่าตอบแทนอะไรเลย อย่างเวลาเราพาคนมาดูงาน ไม่มีเงินค่าอาหารว่างให้นะ แต่พี่พรทิพย์ก็ไปหาน้ำมะพร้าว ไปหา



ผลไม่มาเลี้ยง เขาเต็มใจต้อนรับทุกคนมาก"

"การทำงานทุกวันนี้ไม่ใช่เงิน แต่เพราะทำแล้วเรามีความสุข สร้างให้เขาได้รู้สิ่งดี ๆ มีประโยชน์ เรามีความสามารถทำได้ก็อยากทำให้เขา คาวไม่ได้รวยมากแต่ก็ไม่ลำบาก บางงานไม่ได้เงินแต่ก็ได้ความรู้มากมาย แคะได้เจอคนมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยน เราก็ได้รู้จักและได้รับความรู้มากขึ้นแล้ว **คนเราต้องมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้รับทุกอย่าง"**

หลายคนในองค์กรเป็นจิตอาสาที่มีงานหลัก ๆ และธุรกิจส่วนตัวทำเป็นประจำอยู่แล้ว ดังนั้น เวลาที่นั่นมาประชุมหรือพบกันส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเย็น "คาว" บอกว่า ตลอด ๑๒ ปีที่ทำงานด้วยกัน ครอบครัวของทุกคนในองค์กรเข้าใจสถานภาพการทำงานดีมาก เนื่องจากทุกคนรู้จักรักใคร่กันดี ด้วยกิจกรรมการเปิดบ้านให้ทุกครอบครัวไปกินข้าวเย็นร่วมกันอยู่บ่อยครั้งของลุงอ่อง

"ไม่ใช่ประชุมนะคะ แต่ไปกินข้าวและคุยกัน เหมือนเราเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นการทำความคุ้นเคยและรู้จักกัน พอเราลงพื้นที่ทำงาน สามีภรรยาที่รู้ว่าไปทำกับใคร ไปทำงานที่ไหน มีแต่ความไว้วางใจ เพราะรู้จักและสนิทกัน แถมลูก ๆ ก็สนิทกันไปด้วย แล้วทุกต้นปี เราก็เก็บเงินไปเที่ยวด้วยกัน ไปทะเล ขึ้นคอย ไปกันแบบรถตู้ ๗ คัน เพราะไปทั้งครอบครัวของทุกคนที่ทำงานในศูนย์ฯ ทั้งสนุกและสนิทกันดี"

"คาว-กันยกร" กล่าวทิ้งท้ายว่า **"เราอยู่ในสภาพแวดล้อม คนที่ดี คิดดี มันช่วยกระตุ้นเรา การเรียนรู้ไม่สิ้นสุดจริง ๆ ให้ประโยชน์ตัวเอง ครอบครัว สังคม ทำให้เราได้เจอสิ่งใหม่ได้เรียนรู้ และได้เป็นผู้ให้กลับคืนสู่สังคมบ้าง"**





= Growth Mindset =

- งานพัฒนาสังคมเริ่มต้นที่รากฐานคือครอบครัว
- การเรียนรู้ คือ หัวใจของการขับเคลื่อนงานให้สำเร็จ
- ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนนำไปถึงเป้าหมาย
- ครอบครัวเป็นรากฐานของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการอ่าน
- ทำงานด้วยมิตรภาพสร้างความสำเร็จ
- ทีมงานคือครอบครัวเดียวกัน



“เรามองเห็นความเป็นกัลยาณมิตรชัดเจน ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นดอกย้าให้เชื่อว่าเราทำงานด้วยมิตรภาพ”

ครูแอม-ผศ.จริยา วิไลวรรณ
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง



“เป็นเรื่องดีมากที่เราได้แสวงหาพันธมิตรเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ได้หาวิธีการสร้างแรงจูงใจให้คนรักการอ่านมากขึ้น ที่สำคัญคือเราได้พัฒนาทั้งด้านการอ่านและการประชุม เป็นการทำงานร่วมกันที่ได้สร้างพลังต่อยอดทางปัญญา เพราะคณะทำงานมีกลยุทธ์ที่กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลาย จนได้แนวคิดและวิธีการทำงานเพิ่มเติม ส่วนความรู้ที่มีอยู่ยังไม่พอก็ต้องไปค้นหาเพิ่ม จนกลายเป็นนักเรียนรู้อตลอดเวลา”



อำภรณ์ ช่างเกวียน

ผอ.กศน. อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง



“ผมเป็นผู้บริหารท้องถิ่นที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม และมีความเชื่อว่าทุกฐานของปัญหาสามารถแก้ได้ด้วยครอบครัว เป็นโอกาสที่ได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ เพราะเรื่องราวในชุมชนหลาย ๆ เรื่องเชื่อมโยงมาถึงครอบครัวด้วยกันทั้งนั้น เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จะแก้ที่เด็กอย่างเดียวไม่ได้ ต้องเริ่มที่ครอบครัว ให้โอกาสและมอบความรักให้กับเด็ก ๆ ด้วย”

เฉลิม วิรัตน์โส

คณะทำงานศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง

“ทุกวันนี้พวกเราทำงานเป็นทีมเวิร์ก เหมือนทีมฟุตบอล ไม่มีใครเป็นพระเอก สำคัญเพียงแต่ในทีมคนต้องเข้าใจร่วมกันว่าประตูอยู่ที่ไหน เข้าใจร่วมกันว่าเรากำลังทำอะไร เพื่อไปถึงจุดไหน แล้วสุดท้ายเราจะผ่านไปถึงจุดหมายได้ด้วยดี”



อาจารย์พันธ์ศักดิ์ คำแก้ว

ประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง จังหวัดลำปาง





อ่านสร้างสุข

ไทรรัตน์ แขวงเมืองปัทม์, วรเชษฐ เขียวจันทร์, สุพรรณกัญญาภรณ์ รักอิสระ

บทที่ ๕

บทสรุป Growth Mindset

๑๑ เส้นทางความสำเร็จ

เพื่อสร้างรากฐานสังคมแห่งการเรียนรู้

สู่วิถีสุขภาวะ



Growth Mindset

สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สุพรรณกัญจนารีย์ รักอิสระ

บนพื้นฐานความเชื่อในการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างสังคมที่มีคุณภาพให้เกิดขึ้นได้

บนพื้นฐานความเชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ตลอดชีวิต

บนพื้นฐานความเชื่อในศักยภาพของเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียม

บนพื้นฐานความเชื่อในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม

ความเชื่อเชิงสร้างสรรค์ของคนทำงานซึ่งเป็นกำลังสำคัญจาก ๑๑ พื้นที่ต้นแบบ ล้วนจัดอยู่ในหมวดกรอบความคิดแบบเติบโต หรือ Growth Mindset ที่เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด utoo utoo ไปถึงการทำหน้าที่พัฒนาเพื่อนมนุษย์ พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมตามลำดับ

นอกเหนือจากหมวดกบหลักของการเป็นนักพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะในนามภาคประชาชน หรือองค์กรภาครัฐ ไม่ว่าจะสวมหมวกใบทไหน ทุกคนยังมีบทบาทเป็น "นักสร้างเสริมวัฒนธรรม

การอ่านมืออาชีพ" ที่สร้างผลลัพธ์ความสำเร็จจากการลงมือทำเหตุให้ถึงพร้อมทุกด้าน โดยมีกรอบความคิดเติบโตฉายภาพไว้อย่างชัดเจน ถึงความเชื่อในศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้อย่างไม่มีขีดจำกัดของมนุษย์ เพียงแค่เชื่อมั่น ไคร่ครอง ลงมือ เรียนรู้ และพัฒนา

หลายคนเหมือนกันตรงที่ ไม่ว่าจะผลลัพธ์จะพลาดไปจากที่คาดคิดไว้อย่างไรก็ตาม ยังคงหาช่องทางใหม่ และลงมือทำอีกเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างไม่ท้อถอย

หลายคนเหมือนกันตรงที่ ดูแลเอาใจใส่ภาคีเครือข่าย ร่วมทำงานเหมือนกับเป็นญาติพี่น้องของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นครมาจากไหน การศึกษา อายุเท่าไร เชื้อชาติ สัญชาติใด ฐานะอย่างไร

หลายคนเหมือนกันตรงที่ ยังค้นคว้าและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาอยู่เสมอ
หลายคนเหมือนกันตรงที่ ส่งต่อองค์ความรู้ที่มีอยู่เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
หลายคนเหมือนกันตรงที่ เชื่อมันว่าครอบครัวคือรากฐานในการพัฒนาสังคม
หลายคนเหมือนกันตรงที่ ทำงานทุกอย่างด้วยความสนุก และตื่นตื้นกับสิ่งใหม่ ๆ เต็มที่เสมอ

หลายคนเหมือนกันตรงที่ ใช้การตั้งคำถามที่สร้างสรรค์เพื่อค้นหาช่องทางทำงานใหม่ ๆ เสมอ

หลายคนเหมือนกันตรงที่ ค้นหาทุนที่มีอยู่รอบตัวเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน
หลายคนเหมือนกันตรงที่ เชื่อมันว่าการอ่าน คือ การเรียนรู้ชีวิต
หลายคนเหมือนกันตรงที่ คิดว่าการพัฒนาคน คือ การพัฒนาสังคม
และหลายคนเหมือนกันตรงที่ เชื่อมันอย่างสูงสุดว่าคนทุกคนมีศักยภาพในตัวเอง
สิ่งสำคัญคือ ไม่ว่าจะในมนุษย์เราจะมีกรอบความคิด (Mindset) รูปแบบใดมาก่อน

ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะเมื่อรู้ว่า กรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) สร้างผลลัพธ์ที่ดีในการทำงาน เราทุกคนสามารถเลือกใช้กรอบความคิดที่เชื่อมั่นในการพัฒนาศักยภาพเป็นพื้นฐานเพื่อก้าวไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างไม่มีเงื่อนไข

กรอบความคิดและประสบการณ์ของนักสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านทุกคนที่แบ่งปันอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านในชุมชนหนึ่ง และขยายผลต่อเนื่องไปยังอีกหลายต่อหลายชุมชน รวมถึงเป็นพลังสำคัญในการขยายต่อเนื่องไปยังระดับจังหวัดและประเทศ

ทุกคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมสร้างสังคมแห่งปัญญาที่นำไปสู่สังคมสุขภาวะ

ขอบคุณทุกประสบการณ์และทุกความคิดอันมีคุณค่าจากทุกคนที่แบ่งปันไว้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขยายผลของสังคมแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับปรัชญาของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน คือ "อ่านสร้างสุขเพื่อวิถีสุขภาวะ"

ติดตามงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านได้ที่

www.happyreading.in.th

Facebook : <http://facebook.com/Happyreading>



แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ดำเนินงานโดย มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีบทบาทหน้าที่ในการประสานกลไก นโยบาย และปัจจัยขยายผลจากทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการสร้างเสริมพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่านให้เข้าถึงเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงหนังสือและกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบาย โครงการ และกิจกรรม เพื่อสร้างเสริมให้เกิดพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่านเพื่อสังคมสุขภาวะกับเราได้ที่
แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ดำเนินงานโดย มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

๒๒๔ หมู่บ้านงามไม้ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๖๘ แยก ๓ ถนนจรัญสนิทวงศ์

แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

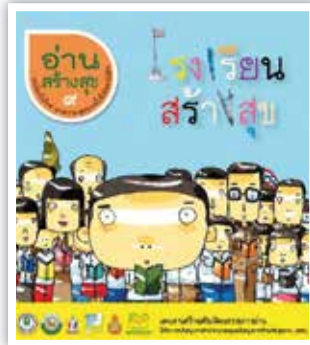
โทรศัพท์ : ๐-๒๔๒๔-๔๖๑๖-๗ โทรสาร : ๐-๒๘๘๑-๑๘๘๗

E-mail : info@happyreading.in.th

Website : www.happyreading.in.th

Facebook : <http://facebook.com/Happyreading>

ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ ร่วมสร้างวัฒนธรรมการอ่าน



สามารถดาวน์โหลด อ่านสร้างสุข ทุกเล่ม
ได้ที่ www.happyreading.in.th



สามารถดาวน์โหลด อ่านสร้างสุข ทุกเล่ม
ได้ที่ www.happyreading.in.th

